

Forfatter: Jacobsen, J. P.

Titel: Niels Lyhne

Citation: Jacobsen, J. P.: "Niels Lyhne", i Jacobsen, J. P.: *Niels Lyhne*, udg. af Jørn Vosmar , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, 1995, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-jacobjp06val-shoot-workid54104.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Niels Lyhne

J.P. JACOBSEN

Niels Lyhne

Roman

TEKSTUDGIVELSE, EFTERSKRIFT OG NOTER AF
Jørn Vosmar

Danske Klassikere
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Borgen

4

Danske Klassikere udgives med støtte af Kulturministeriet. Redaktionsudvalg: Charlotte Madsen fra Nyt Dansk Litteraturselskab, Peter Seeberg for Dansk Forfatterforening, Mogens Brøndsted, Jørgen Hunosøe og Esther Kielberg for DSL. Serien redigeres af de to sidstnævnte, dette bind desuden af Erik Dal som tilsynsførende. Tekstgrundlag: 1. udg. 1880. Nr. 681030.

Efterskrift og noter © DSL/Borgen 1986 · ISBN 87-418-7614-8
Omslag: Stig Brøgger · Tryk: Rounborgs grafiske Hus, Holstebro
2. oplag 1995

5

6

Niels Lyhne udkom i tidsrummet 14.-16.12. 1880, kostede 4,00 kr., i komponeret bind 5,50 kr., og indeholder 324 s. i hvidligt omslag med sort og rødt tryk.

1 Niels Lyhne, 2 blank. 3 Niels Lyhne. Roman af J.P. Jacobsen. Forlagsmærke. København. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel og Søn). Thieles Bogtrykkeri. 1880. 4 blank. 5-324 tekst.

Det afbildede privatejede eksemplar er 182 mm højt. Forlagsbindet, der kendes i flere farver, har på forsiden blindtrykt og sort ramme og i guldtryk ordene Niels Lyhne. Roman af J.P. Jacobsen, på bagsiden blindtrykt ramme og forlagsmærke. Bindets højde 177 mm.

7

I

Hun havde Blidernes sorte, straalende Øje med det fine, snorlige Bryn, hun havde deres stærkt udformede Næse, deres kraftige Hage og svulmende Læber. - Den sære, smertelig-sandselige Trækning ved Mundvigene og de urolige Hovedbevægelser, det havde hun ogsaa arvet, men hendes Kind var bleg, hendes Haar var blødt som Silke og sluttede lindt og glat til Hovedets Former.

Saadan var Bliderne ikke; deres Farver var Roser og Bronze. Haaret var stridt og kruset - svært som en Manke; og så havde de fulde, dybe, bøjelige Røster, der mærkeligt støttede Familietraditionerne om Fædrenes støjende Jagtfarter, højtidelige Morgenandagter og tusinde Elskovsæventyr.

Men hendes Røst var mat og klangløs.

Jeg fortæller om hende som hun var i Syttenaarsalderen; et Par Aar senere, da hun var bleven gift, havde hendes Stemme mere Fylde, Kindens Farve var mere frisk og Øjet var blevet mattere, men desuden ligesom større og mere sort.

Syften Aar gammel var hun meget forskjellig fra sine Sødskende og der var egenlig heller intet nært Forhold mellem hende og hendes Forældre. Bliderne var nemlig en praktisk Slægt, der tog Livet som det var; de gjorde deres Arbejde, sov deres Søvn og flere eller andre Fornøjelser end Høstgildet og en tre, fire Julegilder faldt det dem aldrig ind at fordre. Religiøst bevægede var de ikke, men de kunde ligesaa let have fundet paa at lade være med at betale deres Skatter som ikke at give Gud hvad Guds var, og derfor bad de deres Aftenbøn, tog til Kirke til Højtiderne, sang deres Psalmer Juleaften og gik til Alters to Gange om Aaret. De var heller ikke videbegjærlige og hvad deres Skjønhedssands angik, saa var de ingenlunde ufølsomme for smaa sentimentale Sange, og naar Sommeren kom og Græsset blev tæt og frodigt i Engene og Sæden stod i Skred paa de brede Agre, saa sagde de tidt til hinanden, at det var en smuk Tid at komme ud over Landet paa; men de var ikke særlig poetiske Naturer; Skjønhed berusede dem ikke, de havde ingen ubestemte Længsler saalidt som vaagne Drømme. Men med Bartholine var det anderledes; hun havde slet ingen Interesse for Begivenhederne i Stalden og paa Markerne, ingen Interesse for Mejeri og Husholdning - slet ingen.

Hun elskede Vers.

I Vers levede hun, i dem drømte hun og paa dem troede hun som paa næsten Alting andet.

Forældre og Sødskende, Naboer og Bekjendte, de sagde aldrig et Ord, der var værdt at lytte til, for deres Tanker løftede sig ingensinde fra den Jord eller den Bedrift, de havde under Hænder, ligesaa lidt som deres Blik nogensinde søgte bort fra de Forhold og Begivenheder, de havde lige for deres Øjne.

Men Versene derimod! de var for hende fulde af nye Tanker og dybsindige Lærdomme om Livet derude i Verden, hvor Sorgen er sort og Glæden er rød, og de funkede med Billeder, skummede og perlede med Rhythmer og Rim; - det var om unge Piger Altsammen og de unge Piger var ædle og skjøne, de vidste ikke selv hvor meget; deres Hjærter og Kjærlighed var mere end Alverdens Rigdomme, og Mændene bar dem paa deres Hænder, holdt dem højt op, oppe i Lykkens Solglands, ærede og tilbad dem, var lykkelige ved at dele deres Tanker og Planer, deres Sejre og Berømmelse med dem, og sagde saa oven i Kjøbet, at det var disse lykkelige Piger, der havde fostret alle Planerne og vundet alle Sejrene.

Og hvorfor skulde En selv saa ikke være saadan en Pige? de er saa -og de er saa - og de veed ikke af det; hvad veed jeg hvordan jeg er? og Digterne sagde udtrykkeligt, at *det* var Livet og at Livet ikke var at sy og sømme, gaa i Huset og gjøre dumme Visiter.

Naar Alt kommer til Alt, gjemtes der i dette jo egenlig ikke Andet end den lidt sygelige Trang til at føle sig selv, den Higen efter at finde sig selv, som saa ofte vaagner hos en noget mer end almindelig begavet ung Pige; men det Værste var, at der ikke i hendes Omgangskreds fandtes en eneste overlegen Natur, der havde kunnet give hende et Slags Maal paa hendes Begavelse; der fandtes jo ikke engang en beslægtet Natur og derfor kom hun saa til at betragte sig selv som noget Mærkeligt, Enestaaende, som en Art tropisk Urt, der var skudt frem under umilde Himmelstrøg og som nu kun mægtede kummerligt at udfolde sine Blade, medens den i en varmere Luft, under en mægtigere Sol vilde kunnet skyde ranke Stængler med et underfuldt rigt og straalende Blomsterflor. Det, mente hun, var hendes egenlige 9 Væsen, det, som de rette Omgivelser vilde gjøre hende til, og hun drømte tusinde Drømme om hine sollyse Egne og fortæredes af Længsel efter sit rette, rige Jeg, og glemte, hvad der ligger saa nær at glemme, at selv de fagreste Drømme, selv de dybeste Længsler ikke lægger en eneste Tomme til Menneskeandens Vækst.

Saa kommer der da en skjøne Dag en Bejler til hende.

Den unge Lyhne til Lønborggaard, ham var det, var det sidste mandlige Led af en Slægt, der i hele tre Generationer havde hørt til Provindsens intelligenteste. Som Borgmestere, Amtsforvaltere eller kongelige Commissairer, hyppigt benaadede med Justitsraadtitelen, tjente de i deres ældre Alder Konge og Land virksomt og hæderligt. I deres unge Dage havde de paa fornøftigt ordnede og grundigt udførte Studierejser i Frankrig og Tydskland beriget deres let modtagelige Aand med de Kundskaber, Skjønhedsnydelser og Livsindtryk, som de fremmede Lande i saa rigt Maal frembød, og naar de saa vendte hjem, saa blev ikke hine Udlændighedsaar skudt til Side blandt gamle Minder, som Mindet skydes til Side om en Fest, hvis sidste Kjærte og sidste Tone er slukket ud den ene og døet hen den anden, nej, Livet i Hjemmet byggedes op paa disse Aar, og de Interesser, som da vare blevne vakte, fik ingenlunde Lov til at gaa i Forfald, men nærredes og udvikledes ved alle de Midler, der stod til deres Raadighed; og udsøgte Kobberstik, kostbare Bronzer, tyske Digtværker, franske Retsforhandling og fransk Filosofi var Hverdagsting og Hverdagsæmner i Lyhnernes Huse.

Hvad deres Væsen angik, saa bevægede de sig med en gammeldags Lethed og stilfuld Elskværdighed, der tidt stak besynderligt af mod deres Standsfællers plumpe Majestæt og ubehjælpsomme Statelighed. Deres Tale var bredeligt afrundet, zirligt pointeret, men noget affektet rhetorisk, det var unægteligt, men den passede godt til disse store, brede Skikkelser med høje, hvælvede Pander, langt tilbagevigende Haarkrige, stort, lokket Haar, lyse, rolige smilende Øjne og fintformede, noget krumme Næser; men Underansigtet var for tungt, Munden var for bred og Læberne yar ogsaa alt for fulde.

Ligesom nu disse udvortes Træk traadte svagere frem hos den unge Lyhne, saaledes var ogsaa Intelligensen ret som bleven træt i ham, og det var langt fra at de aandelige Opgaver eller alvorlige Kunstnydelser, han havde truffet paa sin Vej, havde vakt nogetsomhelst 10 Slags Iver eller Attraa hos ham; men han havde givet sig i Lag dermed med en pligtro Anstrængthed, der ikke var bleven mildnet ved nogen Glæde over at føle, at Kræfterne kom i Sving, eller lønnet med nogen stolt Selvfølelse, naar det viste sig de slog til. Tilfredsheden over at Taget var taget, det var al den Løn han fik.

Hans Gaard, Lønborggaard, var tilfalden ham i Arv efter en nylig afdød Farbroder og han var derfor vendt tilbage fra den traditionelle Udenlandsrejse og vilde selv til at staa for Gaardens Drift, og da nu Bliderne var hans nærmeste Herregaardsnaboer og Farbroderen havde staaet i et fortroligt Forhold til Familien, aflagde han Besøg der, saa Bartholine og blev forelsket i hende.

At hun blev forelsket i ham var næsten en Selvfølge.

Det var dog endelig engang En derude fra Verden, En, som havde levet i de store, fjerne Byer, hvor Skove af Spir og Taarne tegnede sig mod den solklare Himmel, hvor Luften sitrede af Klokkers Klang, af Orglers Brus og Mandoliners rappe Toner, mens straalende Optog i Guld og Farver festligt bugtede sig frem i de brede Gader; hvor Marmorhusene skinnede og stolte Slægters brogede Skjolde sad parvis over de vide Porte, mens Vifterne blinkede og Slørene flagrede oppe paa de bugede, stenløvede Balkoner. En, var det, som havde vandret i hine Egne, hvor sejerrige Hære vare dragne frem ad Vejene, hvor mægtige Slag havde omgivet Landsbyernes og Markernes Navne med uødelig Glands, hvor Røgen fra Zigeunernes Baal steg langelig op over Skovenes Kroner, mens røde Ruiner oppe fra de vinomkrandsede Høje saa ned i den smilende Dal hvor Møllehjulet bruste og ringende Hjorder vendte hjem over bredbuede Broer.

Om alle disse Ting fortalte han, men ikke som Digterne, langt mere virkeligt og saa saa fortroligt, ganske som de derhjemme talte om Stiftets Byer og Nabosognene. Han talte ogsaa om Malerne og Digterne, og der var Navne, han hævede til Skyerne, som hun aldrig havde hørt nævne. Han viste hende deres Billeder og læste deres Digte med hende nede i Haven oppe paa Højen, hvor de kunde se ud over Fjordens blanke Vande og Hedens brune Bølger; - Kjærligheden gjorde ham poetisk og der blev Skjønhed i Egnen, Skyerne blev til de Skyer, der drev i Digtene og Havens Træer fik det Løvhang, der susede saa vemodigt i Balladerne.

Bartholine var lykkelig, thi hendes Kjærlighed voldte, at det hele Døgn opløste sig i en Række af poetiske Situationer. Det var saaledes 11 Poesi, naar hun gik henad Vejen for at møde ham, Mødet var Poesi, Afskeden var det; det var Poesi naar hun stod oppe paa Højen i Aftensolens Skjær og tilvinkede ham et allersidste Farvel og saa, vemodigt glad til Mode, gik op paa sit ensomme Kammer for uforstyrret at tænke paa ham; og naar hun bad for ham i sin Aftenbøn, saa var ogsaa det Poesi.

Hun havde nu ikke mere disse ubestemte Ønsker og Længsler; det nye Liv med dets skiftende Stemninger var blevet hende nok, og hendes Tanker og Anskuelser vare blevne klarere, ved det, at hun nu havde En, til hvem hun uforbeholdent kunde henvende sig, uden Frygt for at blive misforstaaet.

Ogsaa i en anden Henseende var hun bleven forandret: Lykken havde gjort hende elskværdigere overfor Forældre og Sødskende, og hun fandt at de egenlig baade var forstandigere og havde mere Følelse end hun havde antaget.

Saa var det de blev gifte.

Det første Aar lignede meget Forlovelsestiden, men da Samlivet var blevet noget ældre kunde Lyhne ikke længer skjule for sig selv, at han blev træt af stadigt at give sin Kjærlighed nye Udtryk, stadigt, hyllet i Poesiens Fjerham, at have Vingerne spredte til Flugt gennem alle Stemningens Himle og alle Tankens Dybder; han længtes efter i hyggelig Ro at sidde stille paa sin Gren og blundende gjemme sit trætte Hoved under Vingens lune Fjerlag. Han tænkte sig ikke Kjærligheden som en evindelig vaagent blussende Flamme, der med sit stærke, flakkende Skjær lyste ind i alle Tilværelsens rolige Folder og fantastisk lod Alting synes større og mere fremmed end det var, snarere var for ham Kjærligheden som den stille ulmende Glød, der fra sit bløde Askeleje sender den jevne Varme og i dæmpet Tusmørke, blideligt glemmer det Fjerne og gjør det Nære dobbelt nær og dobbelt hjemligt.

Han var træt, udmattet, han kunde ikke holde al den Poesi ud, han smægtede efter at støtte paa Hverdagslivets faste Jord, som en Fisk, der kvæles i den hede Luft, maa smægte efter Bølgens klare, friske Kulde. Det maatte holde op, det maatte holde op af sig selv; Bartholine var ikke længer uerfaren overfor Liv og Bøger, hun var ligesaa kjendt dermed som han, han havde givet hende Alt, hvad han havde faaet, og nu skulde han blive ved med at give; det var umuligt, han havde ikke mere; - hans eneste Trøst var at Bartholine var frugtsommelig. 12 Allerede længe havde Bartholine med Sorg mærket, at hendes Syn paa Lyhne lidt efter lidt havde forandret sig, og at han ikke længer stod paa den svimlende Højde, hvorhen hun i Forlovelsestiden havde stillet ham. Hun tvivlede endnu ikke om at han var, hvad hun kaldte for en poetisk Natur, men hun var bleven skræmmet, thi Prosaen havde begyndt en Gang imellem at stikke Hestefoden frem. Desto ivrigere jog hun efter Poesien og efter at bringe den gamle Tilstand tilbage ved at overvælde

ham med endnu større Stemningsrigdom, endnu større Begejstring; men hun fandt saa ringe Gjenklang, at hun næsten syntes sig selv sentimental og affektert. Endnu en Tidlang søgte hun at drage den modstræbende Lyhne med; hun vilde ikke tro paa det, hun anede; men da omsider det Frugtesløse i hendes Anstrengelser begyndte at vække Tvivl hos hende om at *hendes* Aand og Hjærte virkelig havde saa stor Rigdom inde som hun havde troet, slap hun ham pludseligt, blev kølig, tavs og indesluttet, og søgte Ensomheden for i Ro at sørge over sine tabte Illusioner. Thi det saae hun nu, at hun var bleven bittert skuffet og at Lyhne egenlig inderst inde ikke var forskjellig fra hendes gamle Omgivelser og at det, der havde bedraget hende, var det ganske Almindelige, at hans Kjærlighed for en stakket Stund havde omgivet ham med en flygtig Glorie af Aand og Højhed, hvad der saa ofte hændte med lavere Naturer.

Lyhne blev baade bedrøvet og ængstelig ved denne Forandring i deres Forhold og han stræbte at gjøre det godt ved ulykkelige Forsøg paa igjen at flyve den gamle, sværmeriske Flugt; men dette tjente kun til endnu klarere at vise Bartholine hvor stort hendes Fejlsyn havde været.

Saaledes var det mellem Ægteparret, da Bartholine bragte sit første Barn til Verden. Det var en Dreng og de kaldte ham Niels.

13

II

Paa en vis Maade førte Barnet Forældrene sammen igjen, for ved dets lille Vugge mødtes de altid i fælles Haab, i fælles Glæde og fælles Frygt; paa det tænkte de og om det talte de, lige gjerne og lige ofte, og saa var den Ene den Anden saa taknemmelig for Barnet og for dens Glæde over det og dens Kjærlighed til det.

Men der var dog vidt imellem dem.

Lyhne gik ganske op i sit Landbrug og i Sogneanliggender, uden dog paa nogensomhelst Maade at optræde som ledende eller endog reformerende; men han satte sig samvittighedsfuldt ind i det Bestaaende, saae til som en interesseret Tilskuer og gik med til de sindige Forbedringer, hans gamle Avlskarl eller Sognets Ældste efter nøje Overvejelse, meget nøje Overvejelse, foreslog.

De Kundskaber han i tidligere Dage havde erhvervet sig, faldt det ham aldrig ind at anvende; dertil havde han for lidt Tillid til det, han kaldte Theori og altfor stor Respekt for de, ved gammel Hævd, ærværdiggjorte Erfaringssætninger, som de Andre kaldte for det rigtig Praktiske. I det Hele taget var der Intet hos ham, som tydede hen paa, at han ikke al sin Tid havde levet her og levet saaledes. Een lille Ting dog undtaget. Den nemlig, at han ofte i halve Timer kunde sidde stille paa et Led eller en Skjælsten og i sælsom vegetativ Betagenhed stirre henover den frodigt grønne Rug eller den gyldne, toptunge Havre. Det havde han andetstedsfra, det mindede om den gamle Lyhne, den unge Lyhne.

I *sin* Verden fandt Bartholine sig ikke tilrette paa den Maade, saadan straks, paa een Gang, uden Ophævelse og uden Famlen. Nej, først klagede hun gjennem hundrede Digteres Vers, saadan i al hin Tids brede Almindelighed, over Menneskelivets tusinde Skranker, Baand og Lænker; og snart var Klagen da klædt som den høje Vrede, der slynger sin Ordfraade mod Kejseres Troner og Tyrannernes Fængsler, snart som den rolige, medlidende Kummer, der seer Skjønhedens rige Lys vige bort fra en blind og trællesindet Slægt, kuert og byrdebrudt af Døgnets ideeløse Travlhed, og atter saa igjen var Klagens 14 Ham kun som det stille Suk efter Fuglens frie Flugt eller efter Skyen, der sejler saa let mod det Fjærne.

Men hun blev træt af at klage, og Klagens irriterende Magtløshed æggede hende op til Tvivl og til Bitterhed; og ligesom visse Troende slaa deres Helgen og træder ham under Fødder, naar han ikke vil vise sin Magt, saaledes spottede hun nu den forgudede Poesi og spurgte haanligt sig selv, om hun ikke nok troede, at den Fugl Rok med det Første vilde vise sig nede i Agurkebedet eller Aladdins Hule aabne sig under Gulvet i Melkekjælderens, og i barnagtig Cynisme morede hun sig med at gjøre sig Verden overdreven prosaisk, kaldte Maanen for en grøn Ost og Roserne for Potpouri, Altsammen med en Følelse af at hun hævnedes sig, men ogsaa med en halvt ængstelig, halvt pirrende Fornemmelse af at det var Blasfemi.

Det Befrielsesforsøg, der heri forelaa, mislykkedes. Hun sank tilbage til sine Drømme, Drømmene fra hendes Pigetid, men der var den Forskjæl, at der nu intet Haab kunde lyse frem igjennem dem, og saa var der det, at hun havde lært, at det kun var Drømme, fjerne, daarende Luftsyn, som ingen Længsel i Verden vilde mægte at drage ned til *hendes* Jord, og derfor, naar hun hengav sig til dem nu, saa var det med Uro, og tiltrods for en bebredende Stemme i hendes Indre, der lod hende høre, at hun var som Drankeren, der veed,

at hans Lidenskab er fordævelig, og at enhver ny Beruselse er Kræfter tagne fra hans Svaghed og øget til Lidenskabens Kraft; men Stemmen lød forgjæves, thi ædru levet Liv, uden Drømmes lyse Last, var ikke Liv at leve - Livet havde jo netop kun det Værd som Drømmene gav det.

Saa forskellige var den lille Niels Lyhnes Fader og Moder, de to venlige Magter, der, uden at vide det, stred en Strid om hans unge Sjæl, fra det Øjeblik af, at der havde viist sig et Glimt af Intelligens at faa fat i; og jo ældre Barnet blev, jo stærkere blev Striden, thi jo rigere Valg blev der mellem Vaabnene.

Den Evne hos Sønnen, gennem hvilken Moderen søgte at virke ind paa ham, det var hans Fantasi, og Fantasi havde han fuldtop af, men allerede som meget lille viste han, at der for ham var en meget betydelig Forskel mellem den Fabelverden, der blev til paa Moderens Ord, og den Verden, der virkelig var; thi det hændte mer end elleve Gange naar Moderen fortalte ham Æventyr og skildrede hvor vaandefuldt Helten var stædt, at Niels, der slet ingen Udvej kunde finde af al denne Vaande, slet ikke kunde se, hvordan den skulde 15 fjærnes, al denne Elendighed, der i en uigjennembrydelig Ring murede sig snevrere og snevrere op omkring ham og om Helten, ja, da hændte det mangen en Gang, at Niels pludselig trykkede sin Kind mod Moderens og med Taarer i Øjnene og bævende Læber hviskede: »det er da ikke *virkelig* sandt?« Og naar han saa havde faaet det trøstende Svar, han haabede paa, drog han et dybt Befrielsens Suk og hørte i velbehagelig Tryghed Historien tilende.

Men Moderen holdt egenlig ikke af denne Deserteren.

Da han var bleven for stor for Æventyrene og hun ogsaa træt af at opfinde dem, fortalte hun ham, med smaa Tilsætninger, om alle de Krigens og Fredens Heroer, hvis Levnet egnede sig til at vise, hvilken Magt der boer i en Menneskesjæl, naar den kun vil det Ene, det Store og hverken lader sig skræmme modløs af Døgnets kortsynede Tvivl eller lokke ned i dets bløde, daadløse Fred. Paa den Tone gik Fortællingerne, og da Historien ikke havde Helte nok, der passede, valgte hun sig en Fantasihelt, for hvis Gjerninger og Skjæbne hun ganske kunde raade - ret en Helt efter hendes eget Hjærte, Aand af hendes Aand, ja, Kjød af hendes Kjød og Blod af hendes ogsaa. Et Par Aar efter Nielses Fødsel havde hun nemlig bragt et dødfødt Drengbarn til Verden, og det var ham hun valgte, det var Alt det, han kunde have blevet og kunde have udrettet, der nu førtes frem for Broderen i vildende Skiften, Prometheuslængsler, Messiasmod og Herkulesvælde, i naiv Travestering og ustyrlig Forvoksenhed, en Verden af Godtkjøbs-Fantasier, der ikke havde mere Krop i sig af hvad Virkelighedens var, end netop det stakkels, lille Barneskelet, som gik i Muld og Trøske deroppe paa Lønborg Kirkegaard.

Niels tog ikke fejl af Moralen i disse Fortællinger, han indsaa fuldkomment, at det var foragteligt, at blive saadan som Menneskene var i Almindelighed, var ogsaa beredt til at give sig den haarde Skæbne, der var Heroernes, og led i Fantasien villigt under de tærende Kampe, den stride Modgang, Miskjendelsens Martyrier og de fredløse Sejre, men det var ham alligevel en mageløs Forletning, at der var så længe til - at det Altsammen først skulde komme, naar han blev stor.

Som en Nats Drømmesyner, Drømmetoner kan gaa igjen den vaagne Dag og i Taageform, Tonedis kalde paa Tanken, saa den ligesom lytter et flygtigt Sekund, undrende paa om det virkelig kaldte, saadan hviskede Forestillinger om hin drømmebaarne Fremtid dæmpet hen over Niels Lyhnes Barndomsdage og mindede ham sagtelig, 16 men uden Ophør om, at der var en Grændse sat for denne lykkelige Tid og at den en Dag, en Gang ikke vilde være mere.

Bevidstheden herom affødte en Trang til at nyde Barndomslivet i hele dets Fylde, suge det ind gennem alle Sandser, ikke spille en Draabe, ikke en eneste, og derfor var der i hans Lege en Inderlighed, der dreves op til Lidenskab, under Trykket af den urolige Fornemmelse, at Tiden randt fra ham, uden at han havde faaet bjærget fra dens rige Bølger Alt, hvad den bragte, Bølge for Bølge, og derfor kunde han kaste sig til Jorden og hulke i Fortvivlelse, naar han en Fridag kjedede sig, fordi der manglede ham et eller andet, Legekammerater, Opfindsomhed eller Tørvejr, og det var ogsaa derfor at han saa nødig vilde i Seng, fordi Sønnen var det Begivenhedsløse, det fuldstændig Fornemmelsesløse. Men det var ikke altid saaledes.

Det hændte, han løb træt og at hans Fantasi slet ingen Farver mer havde. Han følte sig da rent ulykkelig, følte sig alt for lille og elendig for hine ærgjerrige Drømme, ja, det syntes ham, at han var en uværdig Løgner, der frækt havde givet sig ud for at elske det Store og for at forstaa det, medens han i Virkeligheden kun kunde føle for det Smaa, medens han elskede det Dagligdags og havde alle, alle lavbaarne Ønsker og Attraaer lyslevende i sig, ja, det kom ham endogsaa for, at han havde Krybets Klassehad til det Ophøjede, og at han med Glæde vilde være med til at stene disse Heroer, som var af et bedre Blod end hans, og vidste at de var det.

I slige Dage skyede han sin Moder, og med en Fornemmelse af, at han fulgte et uædelt Instinkt, søgte han hen til Faderen og havde et villigt Øre og et modtageligt Sind for alle dennes jordbundne Tanker og drømmeløse Forklaringer. Og han følte sig saa vel hos Faderen, var saa glad ved at de var hinandens Lige og glemte næsten, at det var den samme Fader, som han ellers fra sit Drømmeslots Tinder havde seet ned paa med Medlidenhed. Det stod naturligvis ikke for hans barnlige Bevidsthed, dette, med den Klarhed og

Bestemthed som det udtalte Ord giver det, men det var der Altsammen, ufærdigt, ufødt, i vag og ugribelig Fosterform; det var som en Søbunds underlige Vegetation, seet gennem blakket Is; slaa Isen i Stykker, eller drag det dunkelt levende frem i Ordenes Lys: det er det Samme der skeer, -det, der nu sees og nu gribes er, i sin Klarhed, ikke det Dunkle der var.

17

Og Aarene svandt, Jul gik til Jul, ladende Luften fyldt med sin straalende Festglands til længe efter Helligtrekonger, den ene Pinseferie efter den anden løb hen over de blomstermyldrende Vaareng, og Sommerferie paa Sommerferie drog nær, fejred sit Friluftsgjort, sit Solskinslag, og gød sin Sommervin af fulde Skaaler, og saa en Dag, med en synkende Sol, løb den bort, og efter sad Mindet med solbrændt Kind, med forundrede Øjne og med Blodet i Dands.

Og Aarene svandt, og Verden var ikke mer den Vidunderlighedsverden, den før havde været; disse dunkle Kroge bag de trøskede Hyldetræer, disse hemmelighedsfulde Loftskamre, og hin skumle Stenkiste under Klastrupvejen - Æventyrets Rædsel boede der ikke mere; og denne lange Banke, der ved det første Lærkeslag skjulte sit Græs under Tusindfrydens purpurrandede Stjærner og Himmerignøglernes gule Klokker, Aaen med dens fantastiske Skatte af Dyr og Planter, og Sandgravens vilde Bjergskrænter med deres sorte Springstene og sølvglimtende Granitbrokker, - det var Altsammen kun fattige Blomster, Dyr og Stene; - Feens straalende Guld var visnet til Løv igjen.

Leg paa Leg var bleven gammel og urimelig, dum og kjedsommelig som Billederne i en Abc, og de havde dog været saa nye en Gang, saa uopslidelig nye. Der havde de trillet med Tøndebaand, Niels og Præstens Frithiof, og Baandet var et Fartøj, som strandede naar det væltede, men naar man greb det inden det faldt om, saa var det at kaste Anker. Den smale Smøge mellem Udhusene, som var saa vanskelig at passere, kaldtes Bab el Mandeb eller Dødens Port, paa Stalddøren stod skrevet med Kridt, at her var England, og paa Ladeporten stod der: Frankrig; Havelaagen var Rio Janeiro, men Smedens Hus, det var Brasilien. Der var ogsaa den Leg at være Holger Danske, den kunde leges blandt de store Skræpper omme bag Laden, men oppe i Møllerens Mark var der et Par Jordfaldshuller, som kaldtes Knakkerne, og der holdt selve Prins Burmand og hans vilde Saracener med rødgraa Turbanner og gule Hjelmbuske, Burrer og Kongelys af den 18 vældigste Vækst; der var først det rigtige Mauritanien; thi denne grændseløse Yppighed, disse myldrende Masser af det frodigste Liv æggede Ødelæggelsesdriften, berusede Sindet i Tilintetgjørelsens Vellyst, og Træs værdene blinkede med Staalets Glans, den grønne Plantesaft farved Klingen blodigrød, og de afhugne Stængler kvasede under Fødderne som Tyrkekroppe under Hestehove med en Lyd af Knogler, der knuses i Kjød.

Nede ved Fjorden havde de leget; Muslingeskaller sendtes ud som Skibe, og naar de standsedes af en Tangbusk eller landede paa en Sandbanke, saa var det Columbus i Sargassohavet eller Amerikas Opdagelse. Havne blev der anlagt og mægtige Dæmninger, Nilen groves ud i det faste Strandsand, og en Gang byggede de et Gurre af Flinter, - en død lille Fisk i en Østersskal var den døde Tove og selv var de Kong Valdemar, som sad sørgende hos.

Men det var forbi.

Niels var nu en stor Dreng, tolv Aar, gik i sit trettende, og han trængte ikke mere til at hugge løs paa Tidsler og Skræpper for at nyde sine Ridderfantasier, ligesaa lidt som han havde Behov at sætte sine Opdagerdrømme ud at sejle i Muslingeskaller; en Bog og et Sofahjørne var nu nok, og var det ikke nok, vilde Bogen ikke bære til en Kyst, der var kjær, saa opsøgte han Frithiof og fortalte ham den Historie som Bogen ikke vilde give. Arm i Arm gik de henad Vejen, den Ene fortællende, Begge lyttende, men naar de rigtig vilde nyde, rigtig give Fantasien Lys, saa gjemte de sig i Høstængets duftende Mørke. Snart blev imidlertid disse Historier, der endte, just som man allerbedst var bleven hjemme i dem, til en eneste lang Historie, der aldrig endte, men leved Generation tildøde efter Generation, thi naar Helten blev for gammel eller man uforsigtigen lod ham omkomme, saa gaves der ham en Søn, som fik Alt i Arv efter Faderen, og endda udstyredes med saadanne nye Egenskaber, som man i Øjeblikket særlig satte Pris paa.

Alt, hvad der havde gjort Indtryk paa Niels, af det han saae, af det han forstod og det han misforstod, af det han beundrede og det han vidste der skulde beundres, det kom Alt ind i Historien. Som glidende Vand farves af hvert Billede, der kommer nær deres Spejl, og, alt som det nu kan hænde, giver Billedet igjen i ustyrtet Klarhed, eller trækker det skjævt og forvrænger det, eller kaster det tilbage med bølgende, usikkert

dandsende Omrids, eller ogsaa drukner det helt i 19 egne Farver og Spil af Linier, saaledes greb Drengens Historie Følelser og Tanker, baade egne og andres, greb Mennesker og Begivenheder, Liv og Bøger, saa godt den gribe kunde. Den var som et Liv leget ved Siden af det virkelige Liv, den var som et hyggeligt, hemmeligt Skjul, hvor der sødt kunde drømmes de vildeste Farter, den var som en Fehave, der aabned sig paa det mindste Vink og tog En op i al sin Herlighed, stængende alle Andre ude, og foroven var der lukket med hviskende Palmer, forneden, mellem Blomster af Sol, under stjernede Blade, paa Ranker af Koral, der aabned der sig tusinde Veje til alle Egne og til alle Tider; gik man ad den ene kom man der hen og ad den anden kom man der hen, til Aladdin og Robinson Crusoe, til Vaulunder og Henrik Maynard, til Niels Klim og Mungo Park, til Peter Simple og til Odysseus - og blot man ønskede det, var man hjemme igjen.

En Maanedstid efter Nielses tolvte Fødselsdag havde der viist sig tvende nye Ansigter paa Lønborggaard.

Det ene var den nye Huslærers, det andet var Edele Lyhnes.

Huslæreren, Hr. Bigum, var en theologisk Candidat, paa Dørtrinet ind til Fyrgetyverne. Han var noget lille, men kraftig, næsten trækdyrkraftig af Bygning; bredbringet, højskuldret, duknakket. Armene var lange, Benene stærke og korte, Fødderne brede. Hans Gang var dvælende, tung og eftertrykkelig, Armbevægelserne vage, udtryksløse og fordrede stor Plads. Rødskjægget var han som en Vildmand, fregneblond af Hudfarve. Hans store, høje Pande var flad som en Væg med et Par lodrette Rynker i Brynskjællet, Næsen var kort og plump, Munden stor med tykke, friske Læber. Det Smukkeste hos ham var hans Øjne, de var lyse, blide og klare. Af Øjstenenes Bevægelser kunde man se, at han var noget tunghør. Dette forhindrede ham dog ikke i at være en stor Elsker af Musik og en lidenskabelig Violinspiller; thi Tonerne, sagde han, de hørtes ikke blot med Ørerne, hele Legemet hørte: Øjnene, Fingrene, Fødderne, og svigted end Øret en enkelt Gang, Haanden vilde dog i sælsom, instinktmæssig Genialitet vide at finde den rette Tone uden Ørets Hjælp. Desuden var dog alle hørlige Toner til Syvende og sidst falske, men den som havde Tonernes Naadegave, havde i sit Indre et usynligt Instrument, mod hvilket den herligste Cremoneser kun var som den Vildes Kalebasviolin, og paa det Instrument spillede Sjælen, fra dets Strænge 20 klang de ideale Toner, og det var paa det, at de store Tonedigtere havde komponeret deres udødelige Værker. Den udvortes Musik, den, der bævede gennem Virkelighedens Luft og som Ørerne hørte, den var kun en usselig Efterligning, et stammende Forsøg paa at sige det Usigelige; den var at ligne ved Sjælens Musik som Statuen, formet med Hænder, hugget med Mejsel, udmaalt med Maal var at ligne ved Billedhuggerens vidunderlige Marmordrøm, som Øjne aldrig undtes at skue og Læber aldrig fik prise.

Musik var imidlertid ingenlunde Hr. Bigums Hovedinteresse; først og fremmest var han Filosof; men ikke af disse produktive Filosofer, der finde nye Love og bygge Systemer; han lo ad deres Systemer, disse Sneglehuse, som man slæber omkring med sig henover Tankens uendelige Mark, enfoldigt troende, at det er inde i Sneglehuset, at Marken er. Og disse Love: Tankelove, Naturlove! - som om det, at opdage en Lov, var andet end at finde et bestemt Udtryk for hvor borneret man var; saavidt kan jeg se og ikke længer, der er min Horizont, det betød Opdagelsen, og ikke mere, thi var der ikke en ny Horizont bag den første og en ny og en ny igjen, Horizont bag Horizont, Lov bag Lov i een Uendelighed. Det var ikke paa den Maade han var Filosof. Han troede ikke han var indbildsk, eller at han overvurderede sig selv, men han kunde ikke lukke Øjnene for den Kjendsgjerning, at hans Intelligens spændte over videre Felter end andre Dødeliges. Naar han fordybed sig i de store Tænkeres Værker, saa var det ham, som skred han frem imellem et Folk af slumrende Tankekæmper, der, badede i Lyset af hans Aand, vaagnede og kjendte deres Styrke. Og saadan overalt: hver fremmed Tanke, Stemning eller Følelse, som det undtes at vaagne op i ham, den vaagned med hans Mærke paa sin Pande, adlet, luttret, vingestyrket, og med en Storhed i sig, en Vælde over sig, om hvilken dens Skaber aldrig havde drømt!

Hvor ofte havde han ikke, næsten ydmygt, forundret sig over denne sin Sjæls vidunderlige Rigdom og over sin Aands magtsikre Guddomstryghed, thi Dagene kunde finde ham dømmende Verden og de Ting, som er i Verden, fra helt modsatte Standpunkter og finde ham betragtede dem, Verden og dens Ting, gennem Forudsætninger, der var saa forskellige fra hinanden som Nat fra Morgen, uden at dog disse valgte Standpunkter og valgte Forudsætninger, som han havde gjort til sine, nogensinde, selv blot et Sekund, gjorde ham til deres, ligesaa lidt som Guden, der har taget Tyrens eller Svanens Skikkelse 21 paa sig, et eneste Øjeblik bliver Tyr eller Svane og ophører at være Gud.

Og der var Ingen, der anede, hvad der boede i ham, Alle saa gik de ham blinde forbi; men han frydede sig over denne Blindhed, i Foragt for Menneskeheden. Den Dag vilde komme, da hans Øje sluktes ud og hans Aands herlige Bygning brast i sine Piller og styrted sammen og blev som om den aldrig havde været, men intet Værk fra hans Haand, ikke en skreven Tøddel lod han efter sig, der kunde melde om, hvad der i ham var tabt. Geniet skulde ikke i ham torne kronen af Verdens Miskjendelse, skulde ikke heller give sig hen til dens Beundrings besudlende Purpurkaabe; og han jubled ved Tanken om, at Slægt paa Slægt vilde fødes og dø og Slægtens Største gennem lange Tider sætte deres Liv ind paa, at vinde det, han kunde have givet, om han havde villet aabne sin Haand.

At han levede under saa ringe Livsvilkaar, voldte ham en egen Nydelse, fordi der var en saa storslaaet Ødselhed i, at hans Aand skulde bruges til at undervise Børn, et saa vanvittigt Misforhold i, at hans Tid

betaltes med det fattige, daglige Brød, og en saa gigantisk Forkerthed i, at det undtes ham at tjene dette Brød paa Anbefaling af stakkels, almindelige Mennesker, som gik i Borgen for, at han var dygtig nok til at paatage sig en Huslærers usselige Hverv.

Og man havde givet ham Non, da han tog Embedsexamen!

O, der var en sælsom Vellyst i at føle Tilværelsens brutale Uforstand kaste En tilside som ringe Avne, skattende som gyldent Korn det Tomme og det Kjærneløse, og saa vide med sig selv, at Ens mindste Tanke var værd en Verden.

Men der var ogsaa Tider, hvor hans Storheds Ensomhed laa tungt og knugende over ham.

Ak, hvor ofte, naar han, Time paa Time, i hellig Tavshed havde lyttet til sig selv og saa igjen blev hørende og seende overfor Livet omkring sig og fandt det fremmed for sig i dets Usselhed og Forkrænkelighed, hvor ofte følte han sig da ikke som hin Munk, der i Klosterskoven havde lyttet medens Paradisets Fugl sang en eneste Trille, og som da han vendte tilbage fandt hundrede Aar døde! Thi var Munken ensom i den ukjendte Slægt, der leved mellem de kjendte Grave, hvor meget mere var da ikke han ene, hvis rette Samtid endnu ikke var født.

I slige Forladthedens Øjeblikke kunde han gribe sig i en fejd Længsel 22 efter at synke ned til de almindelige Dødeliges Hob og dele deres lave Lykke, blive Borger paa deres store Jord, Borger i deres lille Himmel.

Men snart var han sig selv igjen.

Gaardens anden Gjæst, Frøken Edele Lyhne, Lyhnes seksogtyveaarige Søster, havde i mange Aar levet i Kjøbenhavn, først hos Moderen, der, da hun var bleven Enke, flyttede til Hovedstaden, og efter Moderens Død hos sin rige Onkel, Etatsraad Neergaard. Etatsraadens førte et stort Hus og tog meget Del i Selskabslivet, saa at Edele kom til at leve i en Hvirvel af Baller og Fester.

Overalt blev hun beundret, og Misundelsen, Beundringens trofaste Skygge, fulgte hende ogsaa. Hun var saa omtalt som det er muligt at blive, uden at have gjort noget Slet, og naar der blandt Herrer discoureredes om Byens tre Skjønheder, var der altid mange Stemmer for at slette et af Navnene og sætte Edele Lyhnes istedet, men man kunde ikke blive enig om, hvilken af de to af Skjønhederne skulde vige Pladsen, - om den tredie kunde der aldrig være Tale.

Ganske unge Mennesker beundrede hende imidlertid ikke, de var lidt bange for hende og følte sig i hendes Selskab dobbelt saa dumme som de var, thi hun hørte paa dem med et lempeligt knusende Udtryk af Taalmodighed i sit blik, en ondsksfuldt markeret Taalmodighed, der tydelig fortalte, at hun kunde det udenad, Alt det, de der sagde, og alle deres Anstrængelser for at hæve sig i hendes og i deres egne Øjne ved at lade blaserte, ved at opjage vilde Paradoxer, eller, naar deres Fortvivlelse var paa sit Højeste, ved at gjøre frække Erklæringer, disse Forsøg, der trængte og trykked hinanden i ungdommelig slet motiverede Overgange, de hilstes alle med Skyggen af et Smil, et fatalt Gjenkjendelsessmil, der fik den Ulykkelige til at rødme og til at føle sig som den hundredogellefte Flue i det samme ubarmhjærtige Edderkoppespind.

Desuden havde hendes Skjønhed hverken det Blide eller det Brændende, der er saa bedaarende for unge Hjærter.

Paa Hjærter der var ældre og paa koldere Hoveder øved den derimod en særegen Tiltrækning.

Hun var høj.

Hendes tunge, store Haar var blondt, med det matte rødlig Skjær, der er over modnende Hvede, og groede langt ned ad hendes Nakke i to afsmalnende Rækker, lidt lysere end det øvrige og i kraftig Krus.

23

Paa den høje, skarpt formede Pande tegnede de noget lyse Bryn sig ubestemt og uden Linier. Øjnene, lysgraa, store og klare, udhævedes ikke af Brynene, fik heller intet vekslende Spil af Skygger fra de lette, tynde Øjelaag. De havde noget Ubestemt og Ubestemmeligt i deres Udtryk, saae altid fuldt og aabent paa En, havde intet af disse rigt nuancerede Sideblik og halve, flygtende Øjekast, syntes unaturligt vaagne, ubetvingelige, uudgrundelige. Hele Minespillet laa i Underansigtet, bares af Næsevingerne, Munden og Hagen. Øjnene saae kun til. Navnlig var Munden udtryksfuld med dens dybe Mundvige, dens skarpt tegnede Omrids og Læbernes yndefuldt bugtede Mødelinie. Der var kun i Underlæbens Holdning noget Haardt, som i Smilet, snart næsten smeltede, snart ogsaa hærdedes til et Udtryk ligesom af Brutalitet.

Ryggens næsten voldsomt svajede Linie og Barmens store Yppighed, i Forhold til Skuldrenes og Armenes strænge Former, gav hende noget Forvovent, noget betagende Tropisk, som hendes blændende Hvidhed og Læbernes sygelige, stærkt blodigrøde Farve end yderligere hævede, saaledes at Indtrykket, idet det blev

æggende, ogsaa blev ængstende.

Der var i det Hele taget over hendes høje, hofteslanke Skikkelse noget raffineret Stilfuldt, som hun, navnlig ved sine Baltoiletter, vidste at understrege med en resolut og hensigtsklar Kunst, der, ved det at den talte saa *højt* om hendes Kunstforstand, som her var Selvforstaaelse, just lige mindede om slet Smag, fuldstændig smagbeherstket som den var. Og man fandt i det en Ynde mere.

Intet kunde være mere uangribelig korrekt end hendes Optræden. I det, hun sagde og det, hun lod sige til sig, holdt hun sig indenfor det strængeste Snerperies Grændser, og hendes Koketterie bestod i, ikke at vise sig det Mindste koket, i at være uheldbredelig blind for det Indtryk hun gjorde, og i ikke at gjøre den mindste Forskjel paa sine Tilbedere. Men netop derfor drømte de alle berusende Drømme om det Ansigt, der maatte være bag Masken, troede paa en Ild under Sneen, sporede en Duft af Depravation i Uskyldigheden. Ingen af dem vilde blive forbavset ved at erfare, at hun havde en hemmelig Elsker, men heller Ingen af dem vilde vove den mindste Gætning paa hans Navn.

Saaledes saa man Edele Lyhne.

Grunden til, at hun havde forladt Hovedstaden for Lønborggaard, 24 var den, at hendes Helbred havde lidt ved denne idelige Selskabsuro, denne Tusindogennat af Baller og Maskerader, og sidst paa Vinteren havde der da viist sig Tegn paa, at hendes Bryst var temmelig stærkt angrebet, hvorfor Lægen havde forordnet Landluft, Ro og Mælk, Noget, der Altsammen fandtes i fuldt Maal paa hendes nærværende Opholdssted. Men hun fandt ogsaa der en ustandselig Kjedsomhed, og havde ikke været der en Uge, før hun begyndte at længes og at føle en fortærende Hjemve efter Kjøbenhavn. Brev paa Brev fyldte hun med Bønner om at der maatte blive gjort en Ende paa hendes Landflygtighed, og hun lod sig forstaa med, at hendes Længsel gjorde hende mere Skade end Luften gjorde hende Gavn. Men Lægen havde gjort Etatsraadens saa forskrækkede, at de fandt, at det var deres Pligt, at vende det døve Øre til, hvor bitterligt hun end klagede.

Det var ikke just selve Fornøjelserne hun savnede saa haardt, men det var det, at føle sit Liv klinge hørligt hen i den store Byes lydfyldte Luft, og her paa Landet var der en Stilhed i Tanker, i Ord, i Øjne, i Alting, saa man idelig hørte sig selv med den samme uundvigelige Bestemthed som den, hvormed man i en søvnløs Nat hører Uhrets Dikken. Og saa at vide, at de derovre, de leved og leved som før, -det var som at være død og i den stille Nat høre Tonerne fra en Balsal slukkes i Luften over Ens Grav.

Ingen var der her med hvem hun kunde tale, for hendes Ord, dem greb de ikke i den Nuance som netop var Livet i Ordene; de forstod dem ganske vist, eftersom det var Dansk, men med den matte Omtrentlighed, med hvilken man forstaaer et fremmed Sprog, man ikke er vant til at høre tale. De anede ikke til hvad eller hvem der sigtedes ved denne forcerede Betoning af en Sætning, drømte ikke om, at dette lille Ord var et Citat eller at hint andet, brugt netop saaledes, var en ny Variation af en almenyndet Vittighed. Selv talte de med en retskaffen Magerhed, saa man kunde føle Gramatikens Ribbeen gennem deres Fraser, og med en bogstavelig Anvendelse af Ordene, som om de havde dem frisk fra Kolonnerne i en Ordbog. Blot den Maade, paa hvilken de sagde: Kjøbenhavn! Snart med en mystisk Betoning, som om det var et sted, hvor man spiste smaa Børn, snart med en Fjærnhed i Stemmen, som var det en By i det Indre af Afrika, eller ogsaa med en festlig Røst, der dirred af Historie, ret som de kunde have sagt Ninive eller Carthago. Præsten han sagde nu altid Axelstad med en erindringsfuld Henrykkelse, som om det var Navnet 25 paa en af hans gamle Kjærrester. Ingen af dem kunde sige: Kjøbenhavn saa det blev den By, der strakte sig fra Vesterport til Toldboden, paa begge Sider af Østergade og Kongens Nytorv.

Og saadan var det med alt, hvad de sagde, og med alt, hvad de gjorde var det ogsaa saadan.

Der var ikke det til paa Lønborggaard, der ikke mishagede hende, disse Spisetider, der rettede sig efter Solen, denne Lavendellugt i Skuffer og Skabe, disse spartanske Stole, alle disse Provindsmeubler, der trykked sig op ad Væggene, som om de vare bange for Folk; om det saa var Luften, var den hende imod, man kunde ikke gaa sig en Tour uden at man bragte en robust Parfume af Enghø og Markblomster hjem med sig i sit Haar og i sine Klæder, som om man havde været lukket ind i en Vejerbod.

Udsøgt behageligt var det ogsaa at blive kaldt Tante, Tante Edele.

Hvor det lød!

Det vænnede hun sig imidlertid til, men i Begyndelsen var Forholdet mellem Niels og hende af den Grund noget køligt.

Niels var ligeglad.

Men saa var det en Søndag, først i Avgust, at Lyhne og hans Kone var kjørt ud paa Besøg og Niels og Frøken Edele var ene hjemme. Om Formiddagen havde Edele bedt Niels plukke sig en Bouket Kornblomster, men han havde glemt det og kom først i Tanker om det ud paa Eftermiddagen, som han slentrede om med

Frithiof. Saa plukkede han Blomsterne og løb op med dem.

Stilheden i Huset vakte den Forestilling hos ham, at Tanten sov, og han listede sig forsigtigt gennem Stuerne. Paa Tærskelen ind til Salen standsede han for at lave sig til at gaa rigtig stille over til Edeles Dør. Stuen var fuld af Solskin, og en stor Nerie i Blomst gjorde Luften derinde tung med sin søde Mandelduft. Den eneste Lyd, der hørtes, var et dæmpet Pladsk, der nu og da lød fra Blomsterbordet, naar Guldfiskene bevægede sig i deres Glasskaal.

Niels gik sagte over Gulvet, balancerende med Armene og med Tungen mellem Tænderne.

Varsomt tog han om Dørens Haandtag, der ophedet af Solen brændte i hans Haand, drejede det saa rundt, langsomt og forsigtigt, rynkende Panden og med sammenknebnede Øjne.

Han drog Døren paa Klem, bøjede sig ind ad Aabningen og lagde Bouketten fra sig paa Stolen lige indenfor. Der var dunkelt derinde, og som om der var rullet ned, og Luften var ligesom fugtig af Duft, Duften af Rosenolie.

I sin bøjede Stilling saae han intet Andet end Gulvets lyse Straatæppe, Panelet under Vinduet og den lakerede Fod af en Gueridon, men da han rettede sig for at træde tilbage saae han Tanten.

Hun var henstrakt paa den lange Pufs søgrønne Atlask, iført en fantastisk Zigeunerpigedragt. Paa Ryggen laa hun der, Hagen i Vejret, Struben strammet, Panden nedad, og hendes lange udslagne Haar flød ned over Enden af Puffen og henad Gulvtæppet. En kunstig Granatblomst var skyllet i Land paa den Ø, en bronzeafarvet Lædersko dannede midt i den matgyldne Strøm.

Farverne i hendes Dragt var mangfoldige, men alle afdæmpede. Et Seleliv af et glansløst, guret Stof, broget tegnet i mørkeblaa, blegrøde, graa og orange Flammer, sluttede om en hvid silkesærk med meget vide Ærmer, der naaede nedover Albuen. Silken var lidt rødlig i Skjæret og sparsomt indvævet med Traade af rødt Guld. Hendes Skjørt af avrikelfarvet Fløjel, uden Bort, var ikke samlet, men laa løst omkring hende med et skjævt Foldefald fra nedenunder op, udover Puffen. Fra Knæet var hendes Ben nøgne, og de korslagte Ankler havde hun bundet sammen med et stort Halssmykke af bleg Koral. Ude paa Gulvet laa en udslagen Vifte, hvis Tegning forestillede en Række Spillekort, ordnede i Hjul, og længere borte laa der et Par løvbrune Silkestrømper, den ene helt skudt ind i sig selv, den anden fladt udbredt, visende sin Form og den røde Syning opad Skaffet.

I det samme Nu som Niels fik Øje paa hende, havde hun ogsaa seet ham. Hun gjorde uvilkaarligt en lille Bevægelse, som for at rejse sig, men betvang sig og blev liggende som før, drejede blot Hovedet en Smule og saae med et spørgende Smil paa Drengen.

»Det var dem,« svarede han, og gik hen til hende med Blomsterne.

Hun rakte Haanden ud efter dem, sammenstillede i et flygtigt Blik deres Farve med Farverne i sin Dragt, og med et træt mumlet »umuligt« lod hun dem saa falde.

Med en afværgende Bevægelse med Haanden hindrede hun Niels i at tage dem op.

»Tag mig den der,« sagde hun, og pegede paa en rød Flakon, der laa paa et sammenkrøllet Lommetørklæde nede ved hendes Fødder.

Niels traadte derhen, han var blodrød, og idet han bøjede sig over disse mathvide, langsomt rundede Ben og disse lange, smale Fødder, der havde noget af en Haands Intelligens i deres fint vuggede Former, blev han ganske svimmel, og da i det Samme den ene Fodspids krummede sig nedefter med en pludselig Bevægelse, var han lige ved at falde om.

»Hvor har du plukket de Kornblomster?« spurgte Edele.

Niels tog sig sammen, og vendte sig om mod hende. »Jeg har plukket dem i Præstens Rug,« sagde han med en Stemme, der undred ham selv, saadan Klang var der i den. Uden at se op rakte han hende Flaconen.

Edele lagde Mærke til hans Bevægelse og saae forbavset paa ham. Pludselig rødmed hun, løftede sig op paa den ene Arm og trak Benene ind under Skjørtet. »Gaa, gaa, gaa, gaa,« sagde hun, halvt irriteret, halvt undseeligt og ved hvert Ord stænkede hun af Rosenessentsen hen paa Niels.

Niels gik.

Da han var ude af Døren lod hun langsomt Benene glide ned fra Puffen og saae nysgjerrigt ned paa dem.

I hurtig, usikker Gang ilede Niels gennem Stuerne op paa sit Værelse. Han var helt fortumlet, følte saadan en underlig Mathed i sine Knæ og havde en kvælende Fornemmelse oppe i Halsen. Saa slængte han

sig paa Sofaen og lukkede sine Øjne, men kunde ikke finde Hvile. Der var en ubegribelig Uro over ham, hans Aandedræt var saa tungt, ligesom i Angst, og Lyset pinte ham, trods de lukkede Øjelaag.

Lidt efter lidt blev det anderledes, det var som om en varm, trykkende Aande pustede ned paa ham og gjorde ham saa hjælpeløs mat. Han havde en Fornemmelse som den man har i Drømme, der er Noget, der kalder og man vil så gjerne komme, men det er ikke muligt at flytte en Fod og man hidses af sin Afmagt, sygner af sin Længsel efter at komme bort, ægges til Afsind af denne Kalden, der ikke forstaar, at man er bunden. Og han sukked utaalmodigt som en Syg og saae sig fortabt om i Stuen, aldrig havde han kjendt sig saa ulykkelig, saa ensom, forstødt og forladt.

Saa satte han sig hen til Vinduet, midt i Solskinnet og græd.

Fra denne Dag af følte Niels sig ængstelig lykkelig i Edeles Nærværelse. Hun var ikke mere et Menneske som alle andre, men et vidunderligt ophøjet Væsen, guddommeliggjort ved en sælsom Skjønhedens Mystik, og der var en hjærtebankende Fryd i at beskue hende, knælende for hende i sit Hjærte, krybende for hendes Fod i selvudslettende 28 Ydmyghed; men undertiden blev ogsaa Trangen til Tilbedelse saa stærk, at den kræved at give sig Luft i et udvortes Tegn paa Underkastelse, og da udspejded han et gunstigt Øjeblik til at liste sig ind i Edeles Værelse og kyssede i et forud bestemt, uendeligt Antal Gange, det lille Tæppe foran hendes Seng, hendes Sko eller hvilkensomhelst anden Reliquie, der frembød sig for hans Fanatisme.

Som en stor Lykke betragtede han den Omstændighed, at hans Søndagstrøje netop i denne Tid blev degraderet til Dagligtrøje, thi i den Duft, som hine Stænk af Rosenessents havde efterladt, havde han en mægtig Talisman, der ligesom i et magisk Spejl viste ham Edele saaledes som han havde seet hende, hvilende paa den grønne Puf, iført Maskeradedragten. I den Historie der var imellem ham og Frithiof gik dette Billede stadig igjen, og den ulykkelige Frithiof vidste sig fra nu af aldrig sikker for barbenede Prindsesser; slæbte han sig gennem Urskovenes Tykninger, kaldte de paa ham fra deres Hængekøje af Lianer, søgte han i en Bjerghule Ly for Orkanen, rejste de sig fra deres Leje af fløjelsblødt Mos og bød ham velkommen, og sprængte han, krudtsværtet og blodbestænkt, med et vældigt Sabelhug Døren ind til Piratens Kahyt, saa fandt han dem ogsaa der, hvilende paa Kaptejnens grønne Sofa. De kjedede ham saare, og han kunde slet ikke fatte, hvorfor de pludselig vare blevne saa nødvendige for de kjære Helte.

Hvor højt ophøjet et Menneskebarn end har stillet sin Throne, hvor fast det end har trykket Undtagelsens, Genie betydende Tiara, om sin Pande, det veed sig dog aldrig med Rette sikker for, at det jo ikke en Dag ligesom Kong Nebukadneser pludselig gribes af en sælsom Lyst til at gaee paa Fire og æde Græs i Flok med Markens ganske almindelige Dyr.

Det var det, der hændte med Hr. Bigum, idet han ganske simpelt blev forelsket i Frøken Edele. Og det hjalp slet ikke, at han forandrede Verdenshistorien til Undskyldning for denne sin Kjærlighed, hjalp ikke heller, at han kaldte Edele for Beatrice, for Laura eller for Vittoria Colonna, thi alle de kunstige Glorier, hvormed han kroned sin Elskov, sluktes ligesaa fast som han kunde tænde dem, af den umedgjørlige Sandhed, at det var i Edeles Skjønhed han var forelsket, og at det 29 hverken var Aandens eller Hjærtets Egenskaber, der havde bedaaret ham, men derimod hendes Elegance, hendes lette Verdenstone, hendes Selvsikkerhed, ja endogsaa hendes gratiøse Uforskammethed. Det var i alle Henseender en Kjærlighed, der var skikket til at fylde ham med en skamfuld Forundring over Menneskenes Børns deres Ubestandighed.

Og hvad gjorde saa det! Hvad havde de at sige, alle de evige Sandheder og midlertidige Løgne, som tog hinanden Ring i Ring og fletted sig sammen til den Brynjebyrde, han kaldte sin Overbevisning, hvad havde de at sige mod hans Kjærlighed? De var jo Livets Styrke, Marv og Kjærne, saa lad dem vise deres Styrke, var de svagere, saa: brist, var de stærkere ... Men de var brystne, trukne fra hinanden som det Væv af møre Traade, de var. Hvad brød hun sig om de evige Sandheder? Og de mægtige Syner, hvad hjalp ham de? Tanker, der lodded det Uendeliges Dyb, kunde han vinde hende med dem? Det var værdiøst alt, hvad han ejed. Lyste hans Sjæl end i en Herlighed som Solens hundrede Gange, hvad baaded det, naar den gjemtes under en Diogeneskappes armodshæslige Filt? Form, Form, giv mig Formens tredive Sølvpenge for mit Indhold, giv mig Alcibiadeses Legeme, Don Juans Kappe og en Kammerjunkers Rang!

Men det havde han nu ikke, og Edele følte sig ingenlunde sympathetisk berørt af denne plumpe, filosofiske Natur, der kun havde betragtet Livets Rørelser i Abstraktionernes barbariske Nøgenhed, og som derfor i sine Yttringer havde noget larmende Absolut, der trængte sig frem med en ubehagelig Sikkerhed, omtrent som en ilde anbragt Tromme i en douce Koncert. Det Anstrængte, der var over ham, dette, at hans Tanke overfor ethvert lille Spørgsmaal straks stillede sig i muskelstærk Position, som en stærk Mand, der skal spille med Jernkugler, det gjorde ham latterlig i hendes Øjne, og han irriterede hende, naar han, dreven af en dømmesyg Moral, indiskret røbede enhver let antydet Følelses Inkognito ved uopdragent at nævne den ved dens rette Navn, alt som den i Samtalens Løb vilde ile ham forbi.

Bigum vidste meget vel hvor ufordelagtigt et Indtryk han frembragte og hvor ganske haabløs hans Kjærlighed var, men han vidste det saadan som man veed, naar man med hele sin Sjæls Magt haaber, at Ens Viden er falsk. Der er endnu Miraklet tilbage, og vel skeer der ikke Mirakler, men de kunde ske. Hvem veed?

maaske man tager fejl, 30 maaske Ens Forstand, Ens Instinkt, Ens Sandser, med al deres daglyse Klarhed, dog fører En vild, maaske det netop gjælder om at have det uforstandige Mod at følge den Haabets Lygtemand, som brænder over Ens Lidenskabers attraasvangre Gjæring. Det er først naar man har hørt Afgjørelsens Dør slaa i, at Vishedens jernkolde Kløer graver sig ind i Ens Bryst for langsomt, langsomt at samle sig i Ens Hjærte om den nervefine Traad af Haab, hvori Ens Lykkeverden hænger, saa skjæres Traaden over, saa falder det, den bar, saa knuses det, saa kommer Fortvivlelsens Skrig skarpt igjennem Tomheden.

I Tvivl fortvivler der Ingen.

En solrig Septembereftermiddag sad Edele nede paa Platformen af den brede, gammeldags Trætrappe, der i en fem, seks Trin førte fra Havestuen ned i Haven. Bag hende stod Glasdørene vidt aabne, slagne tilbage mod Murens brogede, skinnende røde, skinnende grønne Beklædning af vild Vin. Hun lænede sit Hoved op mod Sædet af en Stol, der var belæsset med store, sorte Mapper, og holdt et Kobberstik ud for sig med begge Hænder. Kolorerede Blade, gjengivende byzantinske Mosaiker, i hvilke Blaas og Guld var fremherskende, laa spredte paa Platformens grønne Sivmatte, paa Dørtrinet og paa Havestuens egebrune Parketgulv. Ved Foden af Trappen laa en hvid Solhat, thi Edele havde bart Haar, uden anden Pynt end en Blomst af Guldfiligran, i sit Mønster svarende til det Armbaand, hun bar højt oppe om Armen. Hendes hvide Kjole af et halvklart Stof, stribet af smalle, silkeblanke Striber, havde en tvunden Kant af graa og orange Chenille, og var besat med smaa Rosetter i de samme to Farver. Lyse Halvhandsker, uden Fingre, bedækkede hendes Hænder og gik op til over Albuen. De var af perlegraa Silke, ligesom hendes Sko.

Gjennem de fremadludende Grene paa en ældgammel Ask sivede det gule Sollys straalevis ned over Trappen og dannede i den svale, halvklare Skygge et lysende Linielag, der fyldte Luften om sig med et gyldent Støv og tegnede klare Pletter af paa Trappens Trin, paa Dør og Væg, Spæt af Sol ved Spæt af Sol, saa det var, som lyste det, gennem en hullet Skytte, Altsammen Lyset imøde med egne Farver, hvidt fra Edeles hvide Kjole, purpurblodigt fra Purpurlæber, og gult som Rav fra det ravblonde Haar. Og rundt omkring i hundred andre Farver i Blaas og Guld, i Egebrunt, i glasblank Spejlglands og i Rødt og Grønt. 31 Edele lod Kobberstikket falde og hæved haabløst sine Øjne, stumt klagende i sit Blik, det Suk, hun var for træet til at sukke. Saa satte hun sig til Rette med en Bevægelse, som lukked hun Omgivelserne ude og gjemte sig i sig selv.

I det Samme kom Hr. Bigum gaaende.

Edele saae hen efter ham med en blundende Blinken, ganske som et Barn, der ligger alt for godt og er alt for søvngigt til at ville røre sig det Mindste, men samtidig dog er for nysgjerrigt til at lukke sine Øjne.

Hr. Bigum havde sin nye Harehaarshat paa; han var ganske fordybet i sig selv og gestikulerede med sit Tombaksuhr i Haanden saa ivrigt, at den tynde Sølvhalskjæde, hvortil det var befæstet, hvert Øjeblik truede med at sprænges. Med en pludselig Bevægelse næsten huggede han Uhret ned i sin Lomme, slog utaalmodigt med Hovedet, fæstede saa i et ærgerligt Greb Haanden om sin Frakkes Kraveopslag og gik videre med et vredt Slæng i Kroppen, og med sit Ansigt mørknet af hele den haabløse Harme, som koger i en Mand, der flygter for sine egne pinefulde Tanker, og veed, at han flygter forgyæves.

Edeles Hat, som den laa der ved Foden af Trappen, hvid imod Gangens sorte Muld, standsede ham i hans Flugt. Han tog den forsigtigt op med begge Hænder, fik i det Samme Øje paa Edele, og i det han ledte om, hvad han skulde sige, blev han staaende med den, uden at række hende den. Ikke en Tanke kunde han finde i sin Hjerne, ikke et Ord vilde fødes paa hans Tunge, og han saae frem for sig med et dumt Udtryk af lammet Dybsind.

»Det er en Hat, Hr. Bigum,« henkasted Edele, for ikke selv at blive forlegen i al denne forlegne Tavshed.

»Ja,« sagde Huslæreren ivrigt, som om han var henrykt over at høre hende bekræfte en Lighed, der netop ogsaa havde slaaet ham; men i samme Nu rødmed han over det kejtede i sit Svar.

»Den laa her,« skyndte han sig at tilføje, »hernede paa Jorden, saadan - saadan laa den,« og han bøjed sig ned og viste hvordan det var den laa, med hele Forlegenhedens tankeløse Omstændelighed og næsten lykkelig ved den Lettelse det var at give Livstegn fra sig, hvor tarveligt Tegnet end var. Og stadigt stod han der med Hatten.

»Vil De beholde den,« spurgte Edele.

Bigum vidste ikke, hvad han skulde svare.

»Jeg mener, vil De give mig den?« forklarede hun.

tro, Frøken Lyhne .. jeg beder Dem lad mig tale; det vil sige ... jeg siger jo Ingenting, men hav Taalmodighed med mig! - Jeg elsker Dem Frøken Lyhne, usigeligt, usigeligt, slet ikke til at sige, elsker jeg Dem. O, hvis der var et ord, der havde en Slaves beundrende Frygt i sig, en Martyrs ekstasiske Smil, en Forvists, en Landsforvists navnløse Hjemve, saa var det med det Ord, jeg vilde sige, jeg elsker Dem. O, lad mig tale, hør mig, hør mig, stød mig ikke bort endnu. Tænk ikke jeg fornærmer Dem ved et afsindigt Haab, jeg veed hvor ringe jeg er i Deres Øjne, hvor plump jeg er og frastødende, frastødende. Jeg glemmer ikke, at jeg er fattig, - jo De skal høre det, saa fattig, at jeg maa lade min Moder leve i en Fattigstiftelse, og jeg maa, maa, saa udarm er jeg. Ja, Frøken jeg er kun en ydmyg Tjener i Deres Hr. Broders Brød, og dog er der en Verden, hvor jeg er Hersker, med Magt, stolt, rig, siger jeg, med Sejersglands over mig, og ædel, adlet af den Drift, som lod Prometheus rane Ilden fra Gudernes Himmel, og der er jeg deres Broder, alle de Aandens Store, som Jorden har baaret, som bærer Jorden, o, jeg forstaar dem som kun Jævninge forstaa hinanden; ingen Flugt har de fløjet, som var for høj for mine Vingers Vælde. Forstaar De mig, tror De mig? O tro mig ikke, det er ikke sandt, jeg er kun den lavbaarne Koboldtgestalt De seer. Det er Altsammen forbi; thi denne Kjærlighedens frygtelige Vildelse, den har lammet mine Vinger, min Aands Øjne miste deres Sekraft, mit Hjærte fortørres, min Sjæl bløder sig tom til Fejghedens Blødhed, o, frels mig fra mig selv, Frøken, vend Dem ikke haanligt bort, græd over mig, græd, det er Rom, der brænder!«

Han var sunken ned paa begge sine Knæ midt paa Trappen, Hænderne var vredne i hinanden. Blegt og fortrukket var hans Ansigt, Tænderne samlede i Smerte, Øjnene druknede i Taarer og hele hans Skikkelse bølgede under en tilbagetrængt Hulken, der ikkun hørtes som pibende Aande.

Edele havde ikke rejst sig fra Platformen. »Fat Dem Menneske!« sagde hun med en lidt vel medlidende Betoning, »fat Dem, lad Dem ikke saadan overvælde, vær dog en Mand. Hører De, rejs Dem, gaa lidt ned i Haven og se at komme til Dem selv.«

»Og De kan slet ikke elske mig?« stønnede Bigum næsten uhørligt, »o, det er frygteligt, der er ikke det i min Sjæl, jeg ikke vilde myrde, 33 nedværdige, naar jeg kunde vinde Dem ved det. Nej, nej, hvis det var saa, at der blev mig et Vanvid budt, og jeg i dette Vanvids Syner ejed Dem, ejed Dem, saa vilde jeg sige, se her er min Hjärne, grav med unænsom Haand ind i dens underfulde Bygning og sønderlid hver af de fine Taver, hvormed mit Selv er bundet til Menneskeandens straalende Triumfvogn, og lad mig synke ned i Materiens Dynd, under Vognens Hjul, og lad de Andre drage deres Herligheds Veje op imod Lyset. Forstaar De mig? Begriber De, at om end Deres Kjærlighed kom til mig, berøvet al sin Glans, al sin Renheds Majestæt, ja fornædret, besudlet, kom som et Vrængebilled af Kjærlighed, som et sygt Fantom jeg vilde tage imod den, knælende, som var det en hellig Hosti. Men det Bedste i mig er forgjæves, det Slette i mig er forgjæves. Jeg raaber mod Solen, men den skinner ikke, mod Støtten, men den svarer ikke. - Svarer! - hvad er der at svare paa, at jeg lider? Nej, disse usigelige Kvaler, der splitter mit inderste Væsen ned i dets dybeste Rod, denne Pine, den bare støder Dem, fornærmer Dem i en lille, kold Fornærmelse, og De leer haanligt i Deres Hjärte ad den stakkels Huslærers umulige Lidenskab.«

»De gjør mig Uret, Hr. Bigum,« sagde Edele, og rejste sig, Bigum rejste sig ogsaa, »jeg leer ikke, De spørger mig, om der intet Haab er, og jeg svarer Dem: nej, der er intet Haab, der er aldeles Ingenting at le ad i det. Men lad mig sige Dem en Ting. Fra det første Øjeblik, De begyndte at tænke paa mig, har De kunnet vide, hvad mit Svar vilde blive, og De har ogsaa vidst det, ikke sandt, hele Tiden har De vidst det, men alligevel har De jaget alle Deres Tanker og Ønsker mod det Maal, som De vidste De ikke kunde naa. Jeg fornærmes ikke af Deres Kjærlighed, Hr. Bigum, men jeg fordømmer den. De har gjort, hvad saa mangen en anden En gjør. Man lukker sine Øjne i for det virkelige Liv, man vil ikke høre det Nej, det raaber imod Ens Ønsker, man vil glemme det dybe Svælg, som det viser En, at der er mellem Ens Længsel og det man længes for. Man vil have sin Drøm frem. Men Livet regner ikke med Drømme, der er ikke en eneste Hindring, der lader sig drømme ud af det Virkelige, og saa ligger man tilsidst der, jamrende ved Svælget, der ikke har forandret sig, men er som det altid var; men man er selv forandret, for med Drømmene har man hidset alle sine Tanker, og ægget sine Længsler op til den højeste, højeste Spænding. Men Svælget er ikke blevet smalere, og Alting i En længes saa smertelig efter at komme over. Men nej, altid nej, aldrig andet. Og 34 blot man i Tide havde passet paa sig selv, men nu er det for sildig, man er ulykkelig.«

Hun tav, næsten vaagnende. Hendes Stemme havde været rolig, søgende, som om hun talte til sig selv, men nu blev den afvisende, kold, haard.

»Jeg kan ikke hjælpe Dem, Hr. Bigum, De er Ingenting for mig af det, De ønsker at være, gjør det Dem ulykkelig, saa maa De være ulykkelig, lider De, saa lid, der maa være Nogle til at lide. Har man gjort et Menneske til sin Gud og sin Skjæbnes Herre, saa maa man bøje sig under sin Guddoms Villie, men det er aldrig klogt at gjøre sig Guder og give sin Sjæl i en Andens Vold, for der er Guder, som ikke vil stige ned fra deres Piedestal. Vær De fornuftig, Hr. Bigum, Deres Gud er saa lille og saa lidt værd at tilbede, vend Dem fra den, og bliv De lykkelig med en af Landets Døttre.«

Med et svagt lille Smil gik hun ind gennem Havestuen, Bigum saae modfaldent efter hende. Et Kvarterstid blev han ved at gaa frem og tilbage foran Trappen, alle de Ord, der var talt, klang endnu i Luften der, hun var saa nylig gaaet, det var som dvæled der end en Skygge af hende, som var hun endnu indenfor

Bønners Vidde og Alting endnu ikke saa haabløst helt forbi. Men saa kom Stuepigen ud og samlede Kobberstikkene ind, tog Stolen ind, Mapperne, Sivtæppet -Alting.

Saa kunde han gaa.

Oppe i det aabne Loftskammervindue sad Niels og stirrede efter ham. Han havde hørt hele Samtalen fra først til sidst, og der var et forskrækket Udtryk i hans Ansigt og en nervøs Skjælven over hans Legeme. Han havde for første Gang følt Frygt for Livet, for første Gang virkelig begrebet, at naar det havde dømt En til at lide, saa var denne Dom hverken digtet eller truet, men saa blev man slæbt til Pinebænken og saa blev man pint, og der kom i det sidste Øjeblik ingen æventyrlig Befrielse, ingen pludselig Opvaagnen som fra en ond Drøm.

Det var det han forstod i anelsesfuld Angst.

Det blev ikke noget godt Efteraar for Edele, og Vinteren knækkede fuldstændigt hendes Kraft, saa da Vaaren kom, saa fandt den ikke en 35 stakkels, forkommen Livsspire, som den kunde være god og mild og varm imod, den fandt kun en Visnen, som ingen Mildhed, ingen Varme kunde standse, end ikke sagtne. Men den kunde lysne sit Lysvæld nedover det Blegnende, og kjærligt følge med sin duftfyldte Lunhed den vigende Livskraft, saadan som Aftenens Purpur langeligt drager sig hen efter den døende Dag.

Det var i Maj det blev forbi, en Dag fuld af Sol, saadan en Dag, hvor Lærken aldrig tier og hvor Rugen vokser, saa man kan se det med sine Øjne. Udenfor hendes Vindue stod de store Kirsebærtræer blomsterhvide. Bouketter af Sne, Krands af Sne, Kupler, Buer, Guirlander, en Fearnitektur af hvide Blomster med en Baggrund af den blaaeste Himmel.

Hun følte sig saa mat den Dag, men dog saa let i sin Mathed, forunderlig let, og hun vidste hvad der vilde komme, for om Formiddagen havde hun ladet Bigum kalde og sagt Farvel til ham.

Etatsraaden var kommen derover fra Kjøbenhavn, og hele Eftermiddagen sad den smukke, hvidhaarede Mand ved hendes Seng, med sin Haand foldet ind i hendes Hænder. Han talte ikke, en Gang imellem bevægede han Haanden, saa trykkede hun den, saa saae hun op, og saa smilede han til hende. Hendes Broder blev ogsaa hos hende hele Tiden, gav hende hendes Medicin og gik ogsaa ellers tilhaande derinde.

Hun laa saa stille hen, med lukkede Øjne, og hjemlige Billeder drog hende forbi fra Livet derovre. Sorgenfri's hængende Bøge, Lyngby røde Kirke paa dens Sokkel af Grave, og det hvide Landsted ved den lille Hulvej ned til Søen, hvor Plankeværket altid var grønt, som om det var malet med Fugt, det tegnede sig for hende Altsammen, voksede i Klarhed, tog af i Klarhed og blev borte. Og andre Billeder fulgte. Der var Bredgade som Solen gik ned og Mørket langsomt trak sig op ad Husene, og der var det underlige Kjøbenhavn, man fandt, naar man en Formiddag kom ind fra Landet. Det syntes saa fantastisk i dets Travlhed og Solskin, med dets hvidtede Ruder og dets Frugtduft i Gaderne; Husene saae saa uvirkelige ud i det stærke Lys, og det var som laa der en Tavshed ned over dem, som Larmen og Vogntumlen ikke kunde forjage ... Saa var der den lune, mørke Dagligstue i Efteraarsaftnerne, naar man havde klædt sig paa til Theateret og de Andre endnu ikke var færdige: - Duften af Kongerøgelse - Kakkellovnsilden, der lyste ud paa Gulvtæppet - Regndraabernes 36 Slag mod Ruden - Hestene, der stamped i Porten - Muslingesælgerens melankolske Raab dernede i Gaden og ventende bag det Hele: Theaterets Lys, Musik og Pragt.

I saadanne Billeder drog Eftermiddagen hen.

Inde i Salen var Niels og hans Moder. Niels laa paa Knæ foran Sofaen, med Ansigtet trykket ned i dens brune Fløjl og med Hænderne foldede over sin Isse; han græd højt og klagende, uden noget Forsøg paa at beherske sig, helt tagen af sin Sorg. Fru Lyhne sad hos ham. Paa Bordet foran hende laa en Psalmebog, opslagen ved Begravelsespsalmerne. Nu og da læste hun et Par Vers, nu og da bøjede hun sig ned over Sønnen og talte trøstende Ord til ham og formanede ham; men Niels lod sig ikke trøste, og hun kunde hverken standse hans Graad eller hans Fortvivlelses vilde Bønner.

Saa viste Lyhne sig i Sygeværrelsets Dør. Han gjorde intet Tegn, han blot saae alvorligt paa dem, og de rejste sig begge og fulgte ham ind til hans Søster. Han tog dem en ved hver Haand og traadte med dem hen for Sengen, og Edele saae op, saae paa hver af dem og bevægede Læberne som til et Ord; saa førte Lyhne sin Kone hen til Vinduet og satte sig hos hende, medens Niels kasted sig paa Knæ ved Fødderne af Sengen.

Han græd sagte og bad med foldede Hænder, inderligt og uophørligt i en dæmpet, lidenskabelig Hvisken; han sagde til Gud, at han ikke vilde lade være at haabe, »jeg slipper dig ikke, Vorherre, jeg slipper dig ikke før du har sagt ja, du maa ikke tage hende fra os, for du veed jo, hvor vi elsker hende, du maa ikke, du maa ikke. Aa, jeg kan ikke sige: din Vilje ske, for du vil lade hende dø, aa, men lad hende leve, jeg skal takke dig og lyde dig, jeg skal gjøre Alt det, jeg veed du vil jeg skal gjøre, jeg skal være saa god og aldrig gjøre dig imod, bare du vil lade hende leve. Hører du Gud! aa, stands, stands og gjør hende rask, inden det er for sildig. Jeg skal ... jeg skal ... aa, hvad kan jeg love dig? - aa, jeg skal takke dig, aldrig glemme dig; aa, men saa hør mig! du seer jo hun dør, du seer jo hun dør, hører du, tag din Haand væk, tag den,

jeg kan ikke miste hende, Gud, jeg kan ikke, lad hende leve, vil du ikke, vil du ikke? aa, det er Synd af dig«
....

Derude, udenfor Vinduet, rødmed de som Roser, de hvide Blomster, i Skjæret fra den synkende Sol. Bue paa Bue bygged Floret sig blomsterlet til en Rosenborg, til et Chor af Roser, og gennem de luftige Hvalv blaaned den aftenblaa Himmel dæmrende ind, mens 37 gyldne Lys, og Lys af Guld med Brand af Purpur, skød sig i Gloriestraaler fra alle Blomstertemplets svævende Linieguirlander. - -

Hvid og stille laa Edele derinde, med den gamle Mands Haand mellem sine. Langsomt aanded hun Livet ud, Drag for Drag; svagere og svagere højned Brystet sig, tungere og tungere blev hendes Øjenlaag.

»Hils - Kjøbenhavn!« var hendes sidste, svage Hvisken.

Men hendes sidste Hilsen, den hørte der Ingen. Den kom end ikke som Aande over hendes Læber, hendes Hilsen til ham, den store Kunstner, som hun i Løn havde elsket af hele sin Sjæl, men for hvem hun Intet havde været, kun et Navn, hans Øre kjendte, kun een fremmed Skikkelse mere i et stort, beundrende Publikum.

Og Lyset svandt i blaalig Skumring, og Hænderne sank matte fra hinanden. Skyggerne voksed - Aftenens og Dødens.

Etatsraaden bøjed sig ned over Lejet og lagde sin Haand paa hendes Puls og vented stille, og da det sidste Liv var rundet bort, den sidste svage Blodets Bølge stilnet, saa løfted han den blege Haand til sine Læber.

»Lille Edele!«

38

IV

Der er de, der kan tage deres Sorg op og bære den, stærke Naturer, der netop føle deres Styrke i Byrdens Tyngde, medens de, som er svagere, give sig hen til Sorgen, villieløst som man giver sig en Sygdom i Vold; og som en Sygdom gennemtrænger Sorgen dem, drikker sig ind i deres inderste Væsen og bliver til Eet med dem, omformes i dem i en langsom Kamp, og taber sig saa i dem i en fuld Helbredelse.

Men der er ogsaa de, for hvem Sorgen er en Vold, der er øvet imod dem, en Grusomhed, de aldrig lærer at se som Prøvelse eller Ave og ligesaa lidt som en simpel Skjæbne. Den er for dem et Udslag af Tyrani, noget personligt Hadende, og der bliver altid en Braad tilbage i deres Hjærter.

Det er ikke tidt, at Børn de sørger saadan, men Niels Lyhne gjorde det. For der var det, at han i Bønnens Inderlighed havde været som Ansigt til Ansigt med sin Gud, det, at han havde slæbt sig paa sine Knæ hen for Tronens Fod, med Haabet i sig bævende af Frygt, men dog i sin faste Tro til Bønnens Almagt, modig paa at trygle sig Bønhørelse til; - og han havde maattet rejse sig af Støvet og gaa bort med et beskæmmet Haab. Han havde ikke med sin Tro kunnet hente Miraklet ned fra dets Himmel, ingen Gud havde svaret paa hans Raab, Døden var, uden at standse, skredet frem mod sit Bytte, som var der ingen Vold af Bønner bygget værnende mod Sky.

Der blev en Tavshed i ham.

Hans Tro havde i blind Flugt kastet sig mod Himlens Porte, og nu laa den paa Edeles Grav med knækkede Vinger. For han havde troet, han havde havt denne ligefremme, grelle Æventyrtro, som saa ofte er Barnets. Det er ikke Lærebogens sammensatte, subtilt nuancerede Gud, de troer paa, Børnene, det er den vældige gammeltestamentlige Gud, ham der holdt saa meget af Adam og Eva, og overfor hvem den hele Menneskeslægt, Konger, Profeter, Faraoner, kun er som artige eller uartige Børn, denne voldsomme, faderlige Gud, der vredes med en Kæmpes Vrede og er gavmild med en Kæmpes Gavmildhed, som neppe har skabt Livet før han hidser Døden ind paa det, som drukner 39 sin Jord i Vandene fra sin Himmel, som tordner Lovbud ned, der er for tunge for den Slægt, han har skabt, og som saa i Kejser Augusti Dage faar Medlidenhed med den og sender sin Søn i Døden, for at Loven kan brydes, i det den holdes. Denne Gud, som altid har Underet til Svar, til ham er det, Børnene taler, naar de bede. Saa kommer der vel en Dag, hvor de forstaar, at de, i det Jordskjælv, som ryster Golgatha og sprænger Gravene, for sidste Gang har hørt hans Røst, og at det nu, da hans Allerhelligstes Forhæng er revet sønder, er Jesusguden, som regjerer; og fra den

Dag af beder de anderledes.

Men saavidt var Niels ikke.

Han havde vel med et troende Sind fulgt Jesus paa hans Jordvandring; men det, at han stadig underordnede sig Faderen, gik saa magtløs og led saa menneskeligt, det havde skjult Guddommen for ham; han havde i ham kun seet den, der gjorde Faderens Villie, Gudens Søn kun, ikke Guden selv, og derfor var det til Gud Fader han havde bedet, og det var Gud Fader, der havde svigtet ham i hans bitre Nød. Men havde Gud vendt sig fra ham, saa kunde han ogsaa vende sig fra Gud. Havde Gud ingen Øren, saa havde han heller ingen Læber, havde Gud ingen Naade, saa havde han heller ingen Tilbedelse, og han trodsede og viste Gud ud af sit Hjærte.

Den Dag da Edele blev begravet, da traadte han foragteligt med sin Fod i Gravmuldet hver Gang Præsten nævnte Herrens Navn, og naar han siden mødte det i Bøger og i Munde, saa rynked han med Oprørssind sin Barnepande. Naar han om Aftenen lagde sig til at sove, da var det en underlig Følelse af forladt Storhed, der vakt hos ham, som han tænkte paa, at nu bad de Alle, Børn og Voksne, til Vorherre, og lukked deres Øjne i hans Navn, mens han alene holdt sine Hænder fra at foldes, han alene nægted Gud sin Hylding. Fra Himlens Varetægt var han stænget ude, ingen Engel vaaged ved hans Side, ene og ubeskyttet dreves han om paa Mørkets sælsomt mumlende Vande, og Ensomheden bredte sig om ham, ud fra hans Leje i fjernere og fjernere vigende Kredse; men han bad dog ikke, længtes han end indtil Taarer, han kaldte dog ikke.

Og det blev ogsaa saadan al hans Dag, thi han løste sig i Trods ud fra den Maade at se paa, som Undervisningen havde bundet ham i, og han flygted med sin Sympathi til den Side, hvor de var, der forgjæves havde brugt deres Kraft til at stampe mod Brodden.

I de Bøger, man havde givet ham at læse, og i det, man havde lært ham, der drog Gud og Hans - Folk og Ideer - frem i et ustandseligt Sejerstog; og han havde jublet med i Jublen, revet hen af den lykkelige Følelse, det er, at tælles med i de Vindendes stolte Legioner; thi er Sejeren ikke altid retfærdig, og er Sejerherren ikke Befrier, Fremmer, Lysbringer?

Men nu var Jublen i ham forstummet, nu tav han, tænkte med de Overvundnes Tanker, følte med de Sлагnes Hjærter, og han forstod, at fordi det, der vinder frem, er godt, derfor er ikke det, der viger, slet, og saa tog han Parti, sagde, at det var bedre, følte, at det var større, og kaldte Sejersstyrken for Overmagt og Vold. Han tog Parti - saa helt han kunde, imod Gud, men som en Vasal, der griber til Vaaben mod sin retmæssige Herre, thi han troede endnu, og kunde ikke trodse Troen bort.

Hans Lærer, Hr. Bigum, var ikke den, der kunde hjælpe en Sjæl tilbage. Tværtimod. Hans Stemningsfilosofi, der lod ham betages og begejstres af *alle* en Sags Sider, idag den ene, imorgen den modsatte, satte alle Dogmerne i Drift for hans Elever. Han var vel egenlig nok en kristelig Mand og vilde sagtens, hvis man kunde have faaet ham til bestemt at sige, hvad der for ham var det Faste i alt det Flydende, have sagt, at det var den luthersk-evangeliske Kirkes Tro og Lærdomme, eller i alt Fald, da saa omtrentlig det; men han var nu engang saa saare lidt oplagt til at drive sine Elever frem ad Kirketroens bestemt afmærkede Vej og ved hvert Skridt at tilraabe dem, at den mindste Kommen udenfor Mærkepælene, var Gang i Løgn og Mørke henimod Sjælsfortabelse og Helved; for Rettroenhedens lidenskabelige Omhu for Tødler og Prikker, manglede han ganske. Han var nemlig religiøs, paa denne lidt artistiske, overlegne Maade, paa hvilken saadanne Begavelser tillade sig at være det, ikke bange for en Smule Harmonisering, og let lokkede ind i halvt uvilkaarlige Omdigteiser og Tillempelser, fordi de, i hvad det saa er, først og fremmest skal have deres Personlighed frem, og i hvad for Sphærer de saa flyver, endelig maa høre Suset af deres egen Aands Vinger.

Saadanne Folk, de fører ikke deres Elever, men der er en Fyldighed i deres Undervisning, en Mangfoldighed og en lidt ravende Alsidighed, som, naar Eleven ikke forvirres af den, i høj Grad udvikler hans Selvstændighed og næsten tvinger ham til at danne sig en egen Anskuelse, eftersom Børn aldrig kan slaa sig til Ro med noget Ubestemt eller Svævende, men af en instinktmæssig Selvopholdelsesdrift altid 41 fordrer et rent Ja eller et rent Nej, et for eller imod, at de kan vide, hvad Vej de skal med deres Had og hvad med deres Kjærlighed.

Der er saaledes ingen støt og urokelig Avtoritet, der med sin evige Slaaen-fast og Visen-Vej kan arbejde Niels tilbage. Han har taget Bidslet mellem Tænderne og løber til ad hver ny Sti, der viser sig for ham, blot den fører bort fra det, der før har været Hjem for hans Følelser og for hans Tanker.

Der er en ny Fornemmelse af Kraft i saadan at se med sine egne Øjne og vælge med sit eget Hjærte, være med til at skabe sig selv, og der dukker saa meget op i Sindet, saamange uændsede, spredte Sider af hans Væsen samler sig saa vidunderlig sammen til et fornuftigt Hele. Det er en betagende Opdagelsestid, hvor han, lidt efter lidt, i Ængstelse og usikker Jubel, i vantro Lykke, opdager sig selv. For første Gang seer han, at han ikke er som de Andre, en aandelig Blufærdighed vaagner hos ham og gjør ham sky og ordknapp

og forlegen. Han er mistroisk overfor alle Spørgsmaal og finder Hentydninger til sine mest forborgne Sider i alt, hvad der bliver sagt. Fordi han har lært at læse i sig selv, tror han ogsaa, at alle Andre kan læse, hvad der er skrevet i ham, og han trækker sig tilbage fra de Voksne og strøjer ensom omkring. Menneskene er lige paa en Gang blevne saa sælsomt nærgaaende. Han har en lidt fjendtlig Følelse overfor dem, som Væsner af en anden Race, og i sin Ensomhed begynder han at tage dem for sig og se paa dem, spejdende, dømmende. Før har Navnet: Fader, Moder, Præsten, Mølleren været en fuldkommen fyldstgjørende Forklaring. Navnet har helt skjult Personen for ham. Præsten det var Præsten, mer havde der ikke været at sige om den Ting. Men nu saae han, at Præsten var et lille, muntert Mandfolk, der hjemme gjorde sig saa stille og spagfærdig som muligt, for ikke at blive bemærket af sin Kone, og ude altid talte sig ind i en Rus af Oprør og frihedstørstig Voldsomhed, for at glemme Aaget derhjemme.

Det var Præsten blevet til.

Og nu Hr. Bigum?

Han havde set ham rede til at kaste Alting bort for Edeles Kjærlighed, hørt ham fornægte sig selv og Aanden i sig, hin Lidenskabstime nede i Haven, og nu talte han stadigt om det filosofiske Menneskes olympiske Ro over for Livets vage Hvirvelvinde og dunstfødte Regnbuer. Hvilken smertelig Foragt vakte ikke det hos Drengen, og hvor gjorde det ikke Tvivlen i ham aarvaagen, letblundet! Han vidste 42 jo ikke, at det, Hr. Bigum hos Menneskene kaldte med ringe Navne, var anderledes døbt, naar det gjaldt ham selv, og at hans olympiske Ro over for det, der satte Menneskene i Bevægelse, var en Titans foragtende Smil, fuldt af Erindringer om Titaners Længsler og Titaners Lidenskaber.

43

V

Et Halvaarstid efter Edeles Død mistede en af Lyhnes Cousiner sin Mand, Lervarefabrikant Refstrup. Forretningen havde aldrig været glimrende, Mandens langvarige Sygdom havde bragt den endnu mere i Forfald, og det var ikke meget, der var imellem Enken og Armod. Syv Børn var mer end hun kunde forsørge. De to yngste og det ældste, der hjalp til i Fabrikken, blev hos hende, de øvrige tog Familien. Lyhnes fik den næstældste Dreng, han hed Erik, var fjorten Aar gammel, og havde haft en Friplads i Byens Latinskole, nu kom han til at læse med Hr. Bigum, sammen med Niels og Frithiof Petersen, Præstens Frithiof.

Det var ikke med hans gode Villie, at han blev holdt til Studeringen, for han vilde være Billedhugger. Faderen havde sagt, det var noget Vrøvl, men Lyhne havde ikke noget derimod, han troede Drengen havde Talent; dog vilde han, at han skulde være Student først, saa havde han altid et fast Holdepunkt, desuden var klassisk Dannelse jo nødvendig for en Billedhugger, eller i alt Fald meget at anbefale. Derved blev det foreløbig, og Erik fik trøste sig med den ikke ubetydelige Samling af gode Kobberstik og nette Bronzer, som fandtes paa Lønborggaard. Det var i alt Fald store Ting for En, der kun havde seet det Ragelse, en mere sær end kunstforstandig Bendrejer havde testamenteret til Stiftsbibliotheket, og Erik fik snart travlt med Blyant og Modellerpind. Ingenting tiltalte ham som Guido Reni, der jo ogsaa i hine Dage havde større Navn end Rafael og de Største; og der er maaske neppe Noget, der bedre aabner unge Øjne for et Kunstværks Skjønheder, end den sikre Viden om, at deres Beundring er avtoriseret op til de højeste Højder. Andrea del Sarto, Parmegianino og Luini, der senere, da hans Talent og han havde faaet fat paa hinanden, skulde blive saa meget for ham, de lod ham nu ligegyldig, medens det Raske hos Tintoretto, det Bittre hos Salvator Rosa og Carravaggio gjorde ham henrykt; thi det Søde i Kunsten har ingen Smag for de ganske unge, den yndeligste Miniaturmaler har begyndt 44 sin Gang i Buonarottis Spor, den hyggeligste Lyriker har sejlet sin første Sejlads med sorte Sejl i Tragediens Blod.

Men endnu var denne Syslen med Kunst for ham kun en Leg, lidt bedre end de andre Lege, og han var ikke stoltere af et heldigt modelleret Hoved, eller en fikst udskaaret Hest, end han var af, med en Sten at have ramt Kirkefløjet, eller af at have svømmet ud til Sønderhagen og tilbage igjen, uden at hvile; for det var saadanne Lege, der var hans, hvor det kom an paa Legemsfærdighed, paa Styrke, Udholdenhed og paa en sikker Haand, et øvet Øje, ikke Lege, som Nielses og Frithiofs, hvor Fantasien spillede Hovedrollen og hvor Handlingen og Heldet med Handlingen altsammen var indbildt. Snart forlod de imidlertid deres gamle Tidsfordriv, for at følge Erik. Romanbøgerne blev lagt til Side, og den uendelige Historie fik, i et sidste hemmeligt Møde paa Høloftet, et noget voldsomt Endeligt; og dyb Tavshed ruged over dens hastigt højnede Grav, for de holdt ikke af at tale om den til Erik, det anede dem allerede efter faa Dages Bekjendtskab med ham, at han vilde gjøre Nar ad baade dem og deres Historie, nedsætte dem i deres egne Øjne, og bringe dem til at skamme sig. Den Magt havde han nemlig, fordi han var fri for alt, hvad der hed Drømmeras eller

Exaltation eller Fantasteri. Og da hans klare, praktiske Drengefornuft i sin uadadelige Sundhed var ligesaa uskaansom og rede til Haan overfor aandelige Lyder, som Børn i Almindelighed er det overfor legemlige, saa var Niels og Frithiof bange for ham, og de formede sig efter ham, fornægtende meget og skjulende mere. Niels navnlig var hurtig til at undertrykke Alt det hos sig, der ikke var af Eriks Verden, og med en Renegats hede Nidkjærhed spottede og latterliggjorde han Frithiof, hvis langsommere og mere trofaste Natur ikke saadan straks paa een Gang kunde glemme det Gamle for det Nye. Men det, der nærmest drev Niels til denne ukjærlige Færd, var Skinsyge, thi allerede fra den første Dag af, havde han forelsket sig i Erik, der sky og kølig kun modstræbende og halvt foragtende lige just taalte at lade sig elske.

Mon der blandt alle Livets Følelsesforhold er noget, der er sartere, ædlere og inderligere end en Drengs lidenskabelige og dog saa fuldendt blyssomme Forelskelse i en anden? Saadan en Kjærlighed, der aldrig taler, aldrig tør give sig Luft i et Kjærtegn, et Blik eller et Ord, saadan en seende Kjærlighed, som bittert sørger over hver Brøst eller Fejl hos den, der elskes, og som er Længsel og Beundring og Forglemmelse af sig selv, og som er Stolthed, Ydmyghed og roligt aandende Lykke.

Det var kun et Aar eller halvandet, at Erik blev paa Lønborggaard, thi under et Besøg i Kjøbenhavn havde Lyhne talt med en af de mest fremragende Billedhuggere og viist ham Drengens Skizzer, og Mikkelsen, Billedhuggeren, havde sagt, der var Talent, og at Studeringen var Tidsspilde, der behøvedes ikke synderlig klassisk Dannelse til at finde paa et græsk Navn til et nøgent Menneske. Det blev derfor afgjort, at Erik straks skulde sendes over for at gaa paa Akademiet og arbejde i Mikkelsens Atelier.

Den sidste Eftermiddag sad Niels og Erik oppe paa deres Værelse. Niels saa Billeder i et Penningemagasin. Erik var fordybet i Spenglers raisonnerede Katalog over Christiansborg Malerisamling. Hvor mange Gange havde han ikke bladet denne Bog igjennem, og søgt af de naive Beskrivelser at danne sig en Forestilling om Malerierne, næsten syg af Længsel efter virkelig at skue al denne Kunst og Skjønhed, virkelig med Øjne at nyde og med Øjne virkelig gribe al den Liniers og Farvers Herlighed, saa den i Beundring blev hans; og hvormange Gange ogsaa havde han saa ikke lukket denne Bog, træt af at stirre ind i Ordenes drivende, fantastiske Taage, der ikke vilde fæstne sig, ikke vilde forme sig, Intet vilde føde, men kun i vag og vildende Vekslen bølge og glide, bølge, glide.

Idag var det ikke saadan, idag havde han Visheden om, hvorsnart de ikke mere skulde være Skygger fra Drømmeland, og han følte sig saa rig ved alle Bogens Løfter, og Billederne formed sig idag som aldrig før og brøde frem, et flygtigt Blik som farvestærke Sole af en Taage, der var gylden og var dandsende Guld.

»Hvad seer du paa?« sagde han til Niels.

Niels viste ham i sin Bog Lassen, Helten fra anden April.

»Hvor han er grim!« sagde Erik.

»Grim! det var jo en Helt, - vil du ogsaa kalde *ham* grim?«

Niels havde bladet tilbage til Billedet af en stor Digter.

»Umaadelig Grim!« forsikkrede Erik, og vrængede med Munden. »Er det en Næse? og den Mund, og Øjnene, og de Tjavsere han har der om Hovedet!«

Niels saa han var grim og blev ganske stille, det var aldrig faldet ham ind, at det, der var stort, ikke altid ogsaa var støbt i en Form, der var skøn.

46

»Det er sandt,« sagde Erik, og lukkede sin Spengler, »lad mig huske at give dig Nøglen til Ruffet.«

Niels gjorde en tungsindig afværgende Bevægelse, men Erik hængte ham alligevel en lille Hængelaasnøgle i et bredt Barattes Baand om Halsen. »Skal vi gaa derned?« spurgte han.

De gik. Frithiof fandt de ved Havegjærdet, han laa og spiste umodne Stikkelsbær, og havde Taarer i Øjnene i Anledning af Afskeden. Desuden var han krænket over, at de ikke før havde søgt ham op, rigtignok plejede han altid at komme af sig selv, men saadan en Dag som idag, syntes han, der skulde noget særligt Formelt til. Tavs rakte han en Haandfuld af den grønne Frugt imod dem; men de havde faaet deres Livretter til Middag og var kræsne.

»Sure,« sagde Erik og gøs.

»Usundt Tøjeri!« tilføjede Niels overlegent og saa ned paa de fremrakte Bær, »hvor gidder du? smid det Pøjt, vi gaar ned til Ruffet,« og han pegede med Hagen paa Nøglebaandet, for Hænderne havde han i Lommen.

Saa fulgtes de ad alle tre.

Ruffet var et gammelt, grønmalet Skibsruf, der en Gang var kjøbt paa en Strandauktion. Det stod nede ved Fjorden, og havde tjent til Materialhus den Tid Dæmningen blev sat, men nu benyttedes det ikke mere, og Drengene havde taget det i Besiddelse og gjemte der deres Fartøjer, Flitsbuer, Springstokke og andre Herligheder, navnlig saadanne forbudne, men uundværlige Ting, som Krudt, Tobak og Svovlstikker.

Niels aabnede med et Slags mørk Højtidelighed Rufdøren, og de gik ind og søgte deres Sager frem fra de dunkle Kroge i de tomme Køjerum.

»Veed I hvad!« sagde Erik med Hovedet helt inde i et fjernt Hjørne, »jeg vil lade min gaa i Luften.«

»Mit og Frithiofs ogsaa,« svarede Niels, og ledsagede sine Ord med en festlig, sværgende Bevægelse med Haanden.

»Nej, mit sku ikke,« raabte Frithiof, »hvad skulde vi saa have at sejle med, naar Erik er rejst?«

»Det er sandt,« sagde Niels, og vendte sig foragteligt bort fra ham.

Frithiof følte sig lidt ilde til Mode, men da de andre var gaaet udenfor, flyttede han dog sit Fartøj til et sikkrere Skjul.

Derude fik de snart Krudtet ned i Skuderne, i en Rede af tjæresølet⁴⁷ Værk, saa lagde de Lunterne til Rette, stillede Sejlene, tændte og sprang tilbage. Og langs med Stranden løb de, gestikulerende til Mandskabet ombord og højrøstet forklarende for hinanden Skibenes tilfældige Vendinger og Bevægelser, som Virkninger af de brave Kaptajners nautiske Intelligens.

Men Skuderne kom i Land ved Pynten, uden at den ønskede Explosion havde fundet Sted, og Frithiof fik derved Lejlighed til ædelmodigen at ofre sin Kaskjets Vattering til Forfærdigelsen af nye og bedre Lunter.

For fulde Sejl stod Snækkerne ind mod Sjællands Rev, Engelskmandens svære Fregatter kom tungt anduvende i uigjennembrydelig Kreds, mens Skummet fraaded lyst under de sorte Bove og Jagerkanonerne fyldte Luften med deres skarpe Skralden. Nærmere og nærmere; - blaat og rødt lyste det, gyldent glimtede det fra »Albions« og »Conquerors« favnhøje Gallioner; de graalige Sejlmasser skjulte Horizonten, Krudtdampen vælted sig frem i hvide Skyer, og dreves saa som slørende Taage lavt hen over Vovernes solblanke Blinken; da sprængtes Dækket af Eriks Fartøj med et svagt lille Blaf; der gik Ild i Værket, den røde Lue slog frem, og opad Vanter og langs ad Ræer løb de vævre Flammer, aad sig langsomt ulmende frem med Sejlens Lig og slog saa ind, som lange Lyn, i Dugen, der brændende rullede og krymped sig fra hinanden og fløj i store, sorte Flager vidt ud over Havet. Endnu vajede Danebrog fra den skyhøje Skonnertmasts slanke Spir, Flaglinen var brændt over, saa det flagred vildt, som slog det kampberedt med røde Vinger, - men Flammen strøg det i et Blus, og uden Styr og uden Styrrer drev nu det røgsorte Skib, dødt og villieløst, en Leg for Vinden og Strandens Vover. Nielses Fartøj vilde ikke saadan brænde, Krudtet havde nok tændt og Røgen var fuset ud, men det var det Hele, og det var for lidt.

»Sej, Manne!« raabte Niels ude fra Pynten, »bor hende i Sænk! ret de Styrbords Kanoner ned gennem Agterlugen og giv hende Laget!« I det Samme bukkede han sig efter en Sten. »Vel, vel, fyr!« og Stenen fløj fra hans Haand.

Erik og Frithiof var ikke sene til at hjælpe, saa Skroget snart var i splinter, og det af Eriks ogsaa.

Stumperne bjærgedes i Land, for nu skulde de brænde i Baal.

Af dem, af tørt Tang og vissent Græs var der da snart dannet en 48 brændende, tykrøget Dynge, hvori de Smaafilinter, der var fulgt med Tangen, idelig spraged og sprængtes af den stærke Hede.

En Tid lang sad Drengene stille om Baalet, men pludselig sprang den stadig mørke Niels op og hentede fra Ruffet alle sine Sager, brød dem i Stumper og kasted dem i Ilden. Erik hentede saa sine og Frithiof hentede ogsaa Noget. Nu slog Flammerne højt i Vejret fra Offerbaalet, saa Erik blev betænkelig over, at det maaske kunde sees oppe fra Marken, og begyndte at dæmpe det med vædet Tang, men Niels stod rolig og stirrede sorgfuldt efter den strandlangs drivende Røg. Frithiof holdt sig længer tilbage, og nynnede for sig selv et Heltedrapa, som han nu og da hemmeligt ledsagede med vilde, bardestore Tag i en usynlig Harpes Strænge.

Omsider slukkedes da Baalet, og Erik og Frithiof gik hjemefter, mens Niels blev tilbage for at lukke Ruffet. Da det var gjort, saae han sig forsigtig om efter de Andre og kasted saa Nøgle og Baand langt ud i Fjorden. Erik havde just vendt sig i det Samme og saae det falde, men han drejede hastigt Hovedet bort og gav sig til at løbe om Kap med Frithiof.

Dagen efter rejste han saa.

I den første Tid blev han haardt savnet, bittert savnet, for Alting var ligesom gaaet i Staa for de to Tilbageblevne. Livet havde efterhaanden formet sig ud fra den Forudsætning, at der var tre til at leve det.

Tre det var Selskab, Mangfoldighed, Afveksling, to det var Ensomhed og slet Ingenting.

Hvad i Alverden kunde to tage sig for?

Kunde to være en Skiveskydning, kunde to spille Boldt? De kunde være Fredag og Robinson Crusoe, kunde de, men hvem skulde saa være de Vilde?

Hvilke Søndage! Niels var saa led ved Tilværelsen, at han først gav sig til at repetere, dernæst, ved Hjælp af Hr. Bigums store Atlas, til at udvide sine geografiske Kundskaber, vidt udover de foreskrevne Grændser. Tilsidst begyndte han paa at læse hele Bibelen igjennem, og paa at holde Dagbog; men Frithiof søgte i sin fuldstændige Forladthed en nedværdigende Trøst i at lege med sine Søstre.

Omsider blev Fortiden mindre nærværende og Længselen mildere; den kunde komme saadan en stille Aften, naar Solrøden lyste henad Væggen i det ensomme Kammer, og Gjøgens fjærne, ensformige 49 Kukken holdt rent op og ligesom gjorde Stilheden videre og mere stor, saa kunde Længselen komme og gjøre Alting sygt og stjæle sin Mathed ind i Sindet; men den pinte ikke mere, den kom saa vag og tyngede saa blødt, saa den var halvvejs sød som dulmende Smerte.

Ogsaa i Brevene bar det den Vej. I Begyndelsen var de fulde af Klager, af Spørgsmaal og af Ønsker, løseligt bundne i hverandre, men saa blev de længere, søgte mere udenom og fortalte, og nu var de helt i Stil, velskrevne, og der var en vis Glæde over at kunne skrive saa godt skjult mellem Linierne.

Som det nu saadan gik, dukked ogsaa mangt og meget, som, mens Erik var der, ikke havde turdet rejse Hovedet, frem igjen. Fantasteriet dryssed sine Glimmerblomster ned gennem det begivenhedsløse Livs langsommelige Stilhed, Drømmeluften lagde sig over Sindet, æggende og tærende med sin Duft af Liv, og livstørstige Anelsers fine Gifte skjult i Duften.

Og saadan vokser Niels da op, og alle Barndomsindflydelser former paa det bløde Ler, Alting former, Alting har Betydning, det, der er og det, der drømmes, det, der vides og det, der anes, - det lægger hvert sin let, men sikkert dragne Gang af Linier, som saa skal formes ud og dybes efter, som saa skal rundes bort og slettes ud.

50

VI

»Student Lyhne - Fru Boye; Student Frithiof Petersen - Fru Boye.«

Det var Erik, der præsenterede, og det foregik i Mikkelsens Atelier, et stort, lyst Rum med stampet Lergulv og tolv Alen til Loftet, med to Porte, som førte ud, i den ene Væg, og i den anden Døre, der gik ind til Smaaatelierne bagved. Alting var graat derinde af Støvet fra Ler og Gips og Marmor; det havde gjort Spindelvævstraadene i Højden tykke som Sejlgarn og tegnet Flodkort paa de store Ruder; det laa i Øjne, Mund og Næse, i Muskelstriber, Lokker og Gevandter paa den Vrimmel af Afstøbninger, der som en Frise af Jerusalems Forstyrrelse, paa lange Hylder, trak sig hele Stuen rundt, og Lavrbærtræerne i Krogen op til Porten, de høje Lavrbærtræer i deres store Baljer, dem havde det pudret mere graa end graa Oliven.

Erik stod midt i Atelieret, og modellerede, i Blouse og med Papirshue paa det mørke, lidt lokkede Haar; han havde faaet Knebelbart siden sidst og saae helt mandig ud overfor sine blege, examenstrætte Venner, der tog sig saa provindsagtig artige ud i deres altfor nye Klæder og med deres altfor klippede Hoveder i vel rummelige Kaskjette.

Lidt borte fra Eriks Kavalet sad Fru Boye paa en lav, højrygget Træstol, med en fin Bog i den ene Haand og en lille Klump Ler i den anden. Lille var hun, lidt lille og let brunet, med klarbrune Øjne og lyshvid Teint, der i Rundingernes Skygge blev gyldenmat, og svared fint til det glansfulde Haar, hvis Dunkelhed, i Lyset, tog en Tone af brunbrændt Blondhed.

Hun lo da de kom, som et Barn kan le, saa lettende langt og lystig højt, saa fornøjelig frit, og der var ogsaa et Barns frejdige Blik i hendes Øje, et Barns uforbeholdne Smil om hendes Mund, der blev end mere barnlig ved at Overlæben var saa kort, at de mælkehvide Tænder næsten aldrig skjultes og Munden næsten altid var en Kjende aaben.

Men hun var intet Barn.

Var hun lidt og tredive?

Hagens fulde Form sagde ikke: nej, saalidt som Underlæbens modne 51 Blussen; og hun var fyldig af Skabning, med rige, men faste Former, der stærkt fremhævedes af en mørkeblaa Kjole, stram og sluttende som Trøjen til en Ridedragt, trang om Midie, Bryst og Arme. Omkring hendes Hals og ud paa Skuldrene laa folderigt et mørkt, blodrødt Silkeklæde, hvis Snipper svandt i Kjolens spidse Udringning, og i Haaret havde hun Nelliker af Klædets Farve.

»Jeg er bange for vi afbryder Dem i en behagelig Lektüre,« sagde Frithiof med et Blik paa den fine Bog.

»Ikke det Mindste; aah nej! nej det vi har læst, det har vi skjændtes om hele den sidste Time,« svarede Fru Boye og saae med store, uundgaaelige Øjne paa Frithiof; »Hr. Refstrup er saadan en Idealist med al Kunst, og jeg finder det nu saa kjedsommeligt, alt det med den raa Virkelighed, der skal lutres og klares og igjenfødes og hvad det nu hedder, saa det bliver til det bare Ingenting tilsidst; gjør mig den Tjeneste, at se paa den Bakkantinde af Mikkelsens, som den døde Traffelini staar derhenne og hugger efter, dersom jeg skulde føre den ind i et beskrivende Katalog Herre du Godeste! Nr. 77. En ung Dame i Negligée staar tænksomt paa sine Ben og veed ikke hvad hun skal gjøre med en Drueklase. - Hun skulde mase den Klase Druer, dersom jeg maatte raade, rigtig saadan at den røde Saft løb hende ned ad Brystet, hvad? ikke? har jeg ikke Ret?« og hun greb i barnlig Ivrigheid fat i Frithiofs Ærme og næsten ruskede i det.

»Jo,« indrømmede Frithiof, »jo, det vil jeg ogsaa nok sige, der mangler dette - Friske - Umiddelbare - - -.«

»Aa, der mangler det Naturlige, og Herre Gud, hvorfor *kan* vi nu ikke være naturlige? Aa, jeg veed det saa godt, det er bare Mod, der mangler. Hverken Kunstnerne eller Digterne har Mod til at være Mennesket bekendt som det er, - Shakspeare, han havde.«

»Ja, det veed De nok,« sagde Erik bagved sin Figur, »Shakspeare, ham kan jeg ikke komme ud af det med, han gjør mig formeget af det, jeg synes han jager rundt med En, saa man tilsidst ikke veed hvad, der er hvad.«

»Det vil jeg ikke sige,« indvendte Frithiof dadlende, »men,« tilføjede han med en undskyldende Smilen, »jeg kan rigtignok ikke kalde den store, engelske Digters Bærsærkegang for virkelig bevidst og forstandigt Kunstnermod.«

»Ikke! - aa Gud, hvor De er morsom!« og hun lo alt hvad hun le kunde, idet hun rejste sig og gik hen i Atelieret. Pludselig vendte hun 52 sig, strakte Armene ud mod Frithiof og udbrød: »Gud velsigne Dem!« og krummede sig saa næsten helt ned mod Jorden af Latter.

Frithiof var lige ved at blive fornærmet, men det var saa omstændeligt at gaa vred bort, desuden havde han jo fuldstændig Ret i det han havde sagt, og saa var Fruen saa smuk ogsaa. Han blev og gav sig i Tale med Erik, idet han, med Tankerne henvendt paa Fru Boye, søgte at lægge et Udtryk af moden Overbærenhed i sin Stemme.

Fruen strøg imidlertid om i den fjærnere Ende af Atelieret, med en lille betænksom Nynnen, hvorfra hun snart jog op i et Par raske, latterlignende Triller, snart svævede langsomt frem i et højtideligt Recitativ.

På en stor Trækasse stod der et ungt Avgustushoved; det gav hun sig til at viske Støvet af, og saa fandt hun sig noget Ler og lavede deraf Knebelsbarter og Hageskjæg til Hovedet og ogsaa Ringe, som hun satte det i Ørerne.

Mens hun havde travlt med det, var Niels, under Paaskud af at betragte Hylderne med Afstøbninger, kommet helt ned til Fruen. Hun havde slet ikke vendt sine Øjne den Vej han var, men hun maatte alligevel vide ham nær, for uden at se sig om rakte hun Haanden henimod ham og bad ham hente Eriks Hat.

Niels gav hende Hatten i den stadig udstrakte Haand, og hun tog og satte den paa Avgustushovedet.

»Gamle Shakspearesen,« sagde hun kjælende, og klappede den travesterede Buste paa Kinden, »gamle dumme Fyr, som ikke vidste hvad det var han gjorde. - Sad han der og tjattede i Blækket, hvad, og tværede et Hamlets-Hovede frem, uden at tænke over det, hvad, gjorde han det?« Hun lettede Bustens Hat og lod Haanden moderligt glide over dens Pande, som vilde hun stryge den Haaret bort fra Øjnene. »Gamle, heldige Karl, med Alt det! Gamle, ikke uheldige Digterfyr! For, ikke sandt, Hr. Lyhne, det maa man da sige, at han var en ikke uheldig Literat, Shakspeare.«

»Ja, jeg har nu min *egen* Mening om den Mand,« svarede Niels lidt stødt og rødmede.

»Herre Gud! har De ogsaa en egen Mening om Shakspeare! - hvad mener De da? Er De med os eller mod os?« Hun stillede sig i det Samme smilende hen ved Siden af Busten og lagde sin Haand om dens Nakke.

»Jeg skal ikke kunde sige om den Mening, som det forundrer 53 Dem, jeg har, er saa heldig at faa nogen

Betydning ved at falde sammen med Deres, men jeg troer nok den maa siges at være *for* Dem og Deres Protegée, ialtfald er *det* min Mening, at han har vidst, hvad han gjorde, vejet, hvad han gjorde og vovet, hvad han gjorde. Mange Gange har han vovet det i Tvivl, saa Tvivlen er at se endnu, mange Gange har han ogsaa kun vovet det halvt, og slettet *det* ud med nye Træk, som han ikke turde lade staa som det var«....

Og saadan blev han ved.

Mens han talte, blev Fru Boye efterhaanden urolig, hun saae nerveust, nu til een Side, nu til en anden, og spillede utaalmodigt med Fingrene, medens et bekymret og tilsidst lidende Udtryk, mer og mer formørked hendes Ansigt.

Endelig kunde hun ikke tvinge sig længer.

»Glem ikke, hvad De vilde sige!« sagde hun, »men jeg beder Dem, Hr. Lyhne, lad være med at gjøre det med den Haand, - den Bevægelse ligesom De skulde trække Tænder ud; hvad! gjør det! og lad Dem saa ikke forstyrre, nu er jeg opmærksom igjen; og jeg er ganske enig med Dem.«

»Ja, men saa er det jo ingen Nytte til at sige mer.«

»Hvorfor det?«

»Nej, naar vi er enige.«

»Ja, naar vi er enige!«

Der var ingen af dem, der mente noget Særdeles med deres sidste Ord, men de udtalte dem med en betydningsfuld Betonning, som om der var en Verden af Finhed skjult deri, og de saae paa hinanden med et aandrigt Smil paa Læberne, - det dvælende Skjær fra det Vid, der nys havde lyst, - idet de begge grublede paa, hvad det dog var den Anden kunde have ment, lidt ærgerlige over at være saa tungnemme.

De fulgtes langsomt op til de Andre, og Fruen satte sig atter til Sæde paa den lave Stol.

Erik og Frithiof havde talt sig lidt trætte af hinanden og var glade ved at blive flere. Frithiof nærmede sig derfor straks Fruen og var meget elskværdig, Erik holdt sig med et Slags Værtbeskedenhed tilbage.

»Dersom jeg var nysgjerrig,« sagde Frithiof, »vilde jeg spørge om, hvad det var for en Bog, der havde gjort Dem og Refstrup uenige, den Gang vi kom.«

»Spørger De?« spurgte Fruen. 54 »Jeg spørger.«

»Ergo?«

»Ergo,« svarede Frithiof med et ydmygt, indrømmende Buk.

Fruen holdt Bogen i Vejret, og sagde højtideligt forkyndende: »Helge. Øehlenschlägers Helge. - Og saa hvad det var for en Sang? -Det var: »Havfruen besøger Konning Helge.« - Og saa hvad det var for Vers? - Det var dem, hvor Tangkjær har lagt sig ved Helges side, og han ikke længer kan styre sin Nysgjerrighed, men vender sig

- - - og bliver vaer,
Med Arme svulmende hvide,
Den største Skjønhed, Jorden har,
At slumre ved hans Side,
Den sorte Kofte sig meer ej snoer,
Og Pigens Yndighed gjemmer,
Et tyndt og flagrende Sølvemor
Indhyller de dejligste Lemmer.

Og det er Alt det, vi faar at se af Havfruens Dejlighed, og det var det, jeg var misfornøjet med. Jeg vil have en yppig, glødende Skildring *der*, jeg vil se Noget saa blændende skjønt, at det tager Vejret fra mig. Jeg vil indvies i saadan et Havfruelegemes ejendommelige Skjønhed, og nu beder jeg Dem, hvad skal jeg kunne gjøre ud af hvide Arme og dejlige Lemmer med et Stykke Spejlflor over? - Herregud! - Nej, hun skulde være nøgen som en Bølge, og Havets vilde Skjønhed skal gaa igjen i hende. Der maatte være noget af Sommerhavets Fosforskjær over hendes Hud, noget af Tangskovenes sorte, forfiltrede Rædsel i hendes Haar. Ikke? - Jo, Vandets tusinde Farver maa gaa og komme i blinkende Skiften i hendes Øjne; det blege Bryst maa være koldt af en vellystigt kølende Kulde, Bølgerne risle deres vuggende Gang gjennem alle hendes Former, og der er Malstrømmens Sugem i hendes Kys og der er Skummets bristende Blødhed i Favntaget af hendes Arme.«

Hun havde talt sig ganske varm, og stod nu dér, endnu helt bevæget af sit Emne, og saae paa sine unge Tilhørere med store, spørgende Barneøjne.

Men de sagde Ingenting. Niels var ganske rødmende rød og Erik 55 højst forlegen. Frithiof han var helt betaget og stirred paa hende med den aabneste Beundring, og dog var han den af dem, der mindst saae, hvor bedaarende smuk hun var, som hun stod der for dem, bag sine Ord.

Der var ikke gaaet mange Uger, inden Niels og Frithiof var ligesaa stadige Gjæster i Fru Boyes Hus som Erik Refstrup var det. Foruden Fruens blege Søsterdatter, traf de her sammen med en Del unge Folk, vordende Digtere, Malere, Skuespillere og Arkitekter, allesammen Kunstnere paa deres Ungdom mere end paa deres Talent, allesammen fulde af Haab, modige, kamplystne og saare lette at begejstre. Der var vel enkelte iblandt dem af disse stille Drømmere, der bræge vemodigen mod en svunden Tids svundne Idealer, men de fleste af dem var opfyldte af det, der den Gang var det Nye, drukne af det Nyes Theorier, vilde af det Nyes Kraft og blændede af dets Morgenklarhed. Nye var de, forbitret nye, nye indtil Overdrivelse, og det maaske ikke mindst, fordi der inderst inde var en sælsom, instinktstærk Længsel, der skulde overdøves, en Længsel, det Nye ikke kunde stille, verdensstort som det Nye var, Alt omfattende, Alting mægtigt, altoplysende.

Men det er det Samme, der var en Stormgangs Jubel i de unge Sjæle, og der var Tro paa store Tankestjærners Lys, og der var Haab som der er Have, Begejstring bar dem som paa Ørnevinger, og Hjærtet blev dem stort af tusind Mod.

Livet sled det vel ud siden, tyssed det bort det Meste, Klogskab brød vel ned af det, og Fejghed bar Resterne bort sagtens, men hvad saa! Den Tid, der er gaaet med Godt, kommer ikke tilbage med Ondt; og Intet i det Liv, der leves bagefter, kan visne en Dag, eller slette en Time i det Liv, der er levet.

For Niels kom Verden i de Dage til at se ganske anderledes ud. Det, at høre sine hemmeligste, vage Tanker klart udtalte af ti forskellige Munde, at se sine underlige, ejendommelige Anskuelser, der for En selv laa som et diset Landskab med taagetabte Linier, med ubestemte Dybder og med tyste Toner, at se det Landskab uden Slør, i skære, skarpe, dagklare Farver, aabenbart i alle Enkeltheder, gennemfuret af Veje, og Folk i Sværm paa disse Veje, - der var noget sælsomt fantastisk i at det Fantastiske var bleven saa reelt.

Han var da ikke mere en ensom Barnekonge, der hersked over 56 Lande, han havde drømt sig til, nej, han var En i Flokken, en Mand i Flokken, Soldat i Ideens, i det Nyes Sold. Der var et Sværd i hans Haand, og en Fane var der for ham.

Hvilken forunderlig, forjætningsfuld Tid var det ikke, hvor sælsomt ikke med Øren at høre sin Sjæls utydelige, løndomsfulde Hvisken klinge frem i Virkelighedens Luft, som vildt udfordrende Lurtoner, som Brag af Kølleslag paa Tempelmure, som Hvin af Davidsstene paa Flugt mod Goliathspander og som sejerssikker Fanfare. Det var som at høre sig selv tale i fremmede Tunger, med fremmed Klarhed og fremmed Magt om det, der var Ens dybeste, inderste eget.

Ikke blot fra Jevnaldrendes Læber klang det Nyes Evangelium om at opløse og om at fuldkomme, der var ogsaa ældre Folk, Mænd med Navne af en vis Vægt, som havde Syn for det Nye og dets Herlighed, og de ejede bredere Ord end de Unge, festligere var de i deres Opfattelse, svundne Aarhundreders Navne fulgte dem, de havde Historien med sig, Verdens Historie, Menneskeandens Historie, Ideens Odyssee. Det var Mænd, som i deres Ungdom havde været grebne paa samme Maade som de, der nu var unge, og som havde vidnet om den Aand, af hvilken de nu var grebne; men da de havde hørt af deres Røster, det man hører af et Raab ud i Ørkenen, det at man er ene, saa var de forstummede. Men de Unge tænkte kun paa, at disse Mænd havde talt, ikke paa, at de havde tiet, og var rede med Lavrbærkrandse og Martyrkroner, villige til at beundre, lykkelige ved at beundre. Og de, hvem Beundringen gjaldt, de afviste ikke denne sildigfødte Paaskjønnelse, men satte i god Tro Kronerne paa, saae stort og historisk paa sig selv, digted det mindre Heroiske ud af deres Fortid, - og deres gamle Overbevisning, som Tidens Ugunst havde svalet, den deklameret de i Glød igjen.

Niels Lyhnes Familie i Kjøbenhavn, navnlig den gamle Etatsraads, var slet ikke glade ved den Omgang, den unge Student havde valgt sig. Det var ikke saameget de nye Ideer, der voldte dem Bekymring, som den Ting, at nogle af de unge Mennesker fandt at langt Haar, store Jagtstøvler og en let Malproperhed var til Baade for Ideerne, og skjøndt Niels selv ikke var fanatisk i den Retning, saa var det dem dog ubehageligt at møde ham, og endnu ubehageligere, at deres Bekjendte skulde møde ham i Selskab med saaledes karakteriserede Ynglinge. Men det var dog kun en Biting imod det, at han kom saameget 57 hos Fru Boyes, og gik i Theateret med hende og hendes blege Søsterdatter.

Det var ikke, fordi der med Bestemthed kunde siges Fru Boye Noget paa.

Men man talte om hende.

Paa mange Maader.

Hun var af god Familie, en født Konneroy, og Konneroyerne var en af de ældste og allerfineste Patricierfamilier i hele Byen. Alligevel havde hun brudt med dem. Nogle sagde, i Anledning af en udsvævende Broder af hende, som man havde sendt af Vejen til Kolonierne. Vist var det, at Bruddet var fuldstændigt, og der var endogsaa bleven hvisket om, at den gamle Konneroy havde forbandet hende, og derefter faaet et Anfald af sin slemme Foraarsasthma.

Alt dette var skeet, efter at hun var bleven Enke.

Boye, Manden, havde været Apotheker, Asessor pharmaciae og Ridder. Da han døde, var han Treds, og Ejer af halvanden Tønde Guld. Saavidt man vidste, havde de levet meget godt sammen. I Begyndelsen, de første tre Aar, havde den aldrende Mand været meget forelsket, senere levede de meget hver for sig, han beskæftiget med sin Have og med at vedligeholde sit Ry som en stor Mand i Herreselskaber, hun med Theatret, med Romancemusik og tydsk Poesi.

Saa døde han.

Da Sørgeaaret var ude, gjorde Enken en Rejse til Italien, og levede et Par Aar dernede; mest i Rom. Der var slet ikke Noget om, at hun her havde røget Opium i en fransk Klub, ligesaalidt som om den Historie, at hun skulde have ladet sig modellere paa samme Maade som Paulina Borghese, og den lille russiske Fyrste, som skød sig, mens hun var i Neapel, skød sig ingenlunde for hendes Skyld. Men sandt var det, at de tydske Kunstnere var utrættelige i at bringe hende Serenader, og det var ogsaa sandt, at hun en Morgenstund, iført albansk Bondepigedragt, havde sat sig paa en Kirketrappe oppe i Via Sistina, og af en nysankommen Kunstner havde ladet sig engagere til at staa Model med en Krukke paa Hovedet og en lille brun Dreng ved Haanden. Saadan et Billede hang der i alt Fald paa hendes Væg.

Paa Rejsen hjem fra Italien traf hun sammen med en Landsmand, en bekjendt dygtig Kritiker, der hellere vilde have været Digter. En negativ skeptisk Natur kaldte man ham, et skarpt Hoved, der tog haardt og ubarmhjærtigt paa sine Medmennesker, fordi han tog 58 haardt og ubarmhjærtigt paa sig selv, og troede sin Brutalitet retfærdiggjort ved dette fordi. Men han var ikke ganske det, Folk gjorde ham til; han var ikke saa ubehagelig helstøbt, eller saa hensynsløst konsekvent, som det saae ud til, for uagtet han altid var paa Fejdefod overfor Tidens ideale Retning, og benævnte den med andre fordømmende Navne, saa havde han dog overfor dette Ideale, Drømmende, Ætheriske, dette blaablaa Mystiske, dette ubegribeligt Høje og forsvindende Skære en Sympathi, som han ikke følte overfor den mere jordbaarne Retning, for hvilken han kæmpede, og paa hvilken han for det Meste troede.

Modstræbende forelskede han sig i Fru Boye, men han sagde hende det ikke, for det var ingen ung og aaben, ingen haabende Forelskelse. Han elskede hende som et Væsen af en anden, finere og lykkeligere Race end hans egen, og der var derfor et Nag i hans Kjærlighed, en instinktmæssig Forbittrelse mod det, der var Racen i hende.

Med fjendtlige, skinsyge Øjne saae han paa hendes Tilbøjeligheder og Mener, hendes Smagsretning og hendes Livsanskuelse, og med alle Vaaben, med fin Veltalenhed, med hjærteløs Logik og barsk Avtoritet og medlidshyllet Spot kæmpede han sig hende til, vandt han hende over til sig og til sit Syn. Men da nu Sandheden havde sejret, og hun var bleven som han, da saae han, at der var vundet alt for meget, og at det var med hendes Illusioner og Fordomme, hendes Drømme og hendes Fejlsyn, han havde elsket hende, og ikke som den hun nu var.

Utilfreds med sig selv, med hende og med Alt derhjemme, rejste han bort og blev borte.

Men da var hun netop begyndt at elske ham.

Dette Forhold kunde Folk naturligvis gjøre meget ud af, og det gjorde de da. Etatsraadinden talte om det til Niels, saadan som gammel Dyd taler om unge Fejltrin, men Niels optog det paa en Maade, som baade fornærmede og forfærdede Etatsraadinden, for han tog til Gjenmæle, og talte i høje Toner om Samfundets Tyrani og den Enkeltes Frihed, om Mængdens plebejiske Retskaffenhed og om Lidenskabens Adel.

Fra den Dag kom han kun sjældent til sine omhyggelige Slægtninge, men fru Boye saae ham des tiere.

Det var en Foraarsaften, Solen skinnede saa rød ind i Stuen, den var lige ved at gaa ned. Vingerne af Møllen deroppe paa Volden drev deres Skygger over Ruderne og Værelsets Vægge, kommende, svindende, i ensformig Vekslen af Skumring og Lys: - een Stund Skumring, to Stunder Lys.

Ved Vinduet sad Niels Lyhne og stirred gennem Voldens bronzemørke Ælme mod Skyernes Brand. Han havde været udenfor Byen, under nysudsprungne Bøge, mellem grønne Rugmarker, over blomsterbrogede Enge; Alting havde været saa lyst og let, Himlen saa blaa, Sundet saa blankt og de spadserende Damer saa sælsomt smukke. Syngende var han gaaet henad Skovstien, saa blev Ordene borte i hans Sang, saa lagde Rytmen sig, saa døde Tonerne bort og Stilheden kom som en Svimmelhed over ham. Han lukkede Øjnene, men endda mærkede han, hvordan Lyset ligesom drak sig ind i ham og flimred gennem alle Nerver, medens den køligt berusende Luft ved hvert Aandedrag sendte det sært betagne Blod med vildere og vildere Kraft gennem de i Magtløshed dirrende Aarer, og der kom ham en Følelse paa, som om alt det Myldrende, Bristende, Spirende, Ynglende i Vaarnaturen om ham, mystisk søgte at samle sig i ham i eet stort, stort Raab; og han tørsted efter dette Raab, lytted til hans Lytten tog Form af en uklar, svulmende Længsel.

Nu, han sad der ved Vinduet, vaagnede Længslen igjen.

Han længtes imod tusinde sitrende Drømme, mod Billeder af kølig Finhed: - lette Farver, flygtende Duft og fin Musik fra ængsteligt spændte, bristefærdigt spændte Strømme af sølverne Strænge; - og saa Tavshed, ind i Tavshedens inderste Hjærte, hvor Luftens Bølger aldrig bar et eneste Tonevrag hen, men hvor Alting hvilte sig til Døde i røde Farvers stille Gløden og ildfuld Vellugts ventende Varme. - Han længtes ikke efter dette, men det gled frem, udaf det Andet og drukned det, til han vendte sig fra det og hentede sit Eget frem igjen.

Han var træt af sig selv, af kolde Tanker og af Hjærnedrømme. Livet 60 et Digt! Ikke naar man idelig gik omkring og digtede paa sit Liv i Stedet for at leve det. Hvor det var indholdsløst, tomt, tomt, tomt. Denne Gaaen paa Jagt efter sig selv, snedigt observerende sine egne Spor - i en Kreds naturligvis; dette skrømtvis at kaste sig ud i Livets Strøm og saa samtidig sidde og mede efter sig selv og fiske sig selv op i en eller anden kuriøs Formumning! Blot det vilde komme over ham - Livet, Kjærlighed, Lidenskab, saadan at han ikke kunde digte med det, men saa det digtede med ham.

Uvilkaarligt gjorde han en afværgende Bevægelse med sin Haand. Han var dog inderst inde bange for dette Mægtige, som kaldtes Lidenskab. Denne Stormvind, som hvirvled afsted med alt det Satte, alt det Avtoriserede, alt det Erhvervede hos Mennesket, som var det visne Blade! Han holdt ikke af det. Denne buldrende Flamme, der ødsled sig bort i sin egen Røg - nej - *han* vilde brænde langsomt.

Og dog - det var saa ynkeligt med denne Leven-afsted for halv Kraft, i stille Vande, med Kyst i Sigte, saa gid det vilde komme med Strøm og Storm! - om han vidste kun hvordan: alle hans Sejl skulde flyve mod Raa for en Fart efter Livets den spanske Sø. Farvel til de langsomt draabende Dage, Farvel til lykkelige, smaa Momenter; I leve vel, I matte Stemninger, der maatte pudes op i Poesi for at skinne, I lunkne Følelser, som maatte klædes paa i varme Drømme, og dog frøs ihjel, I fare som I maa! jeg stævner mod en Strand, hvor Stemninger slynge sig som frodige Ranker opad alle Hjærtets Fibre -en vildende Skov; for hver visnende Ranke er der tyve i Blomst, for hver blomstrende Ranke er der hundred i Skud.

Om jeg var der blot!

Han løb træt i sin Længsel, han var syg af sig selv. Han trængte til Mennesker. Men Erik var naturligvis ikke hjemme, Frithiof havde han været sammen med om Formiddagen, og til at gaa i Theateret var det for silde.

Alligevel gik han ud, og drev mismodig om i Gaderne.

Maaske Fruen var hjemme? Det var ingen af hendes Aftner, og det var lovlig sent.

Om han alligevel prøvede!

Fru Boye var hjemme.

Hun var ene hjemme; hun havde været for træt af Foraarsluften til at følge med Søsterdatteren i Middagsselskab, og havde foretrukket 61 at lægge sig paa Sofaen og drikke stærk The og læse Heine; men nu var hun mæt af Vers og havde Lyst til at spille Lotteri.

Saa spillede de Lotteri.

Femten, tyve, syvoghalvfjerds og en lang Række af Tal, Raslen af Træbrikkerne i Posen og en irriterende Rullen med Kugler henad Gulvet i Lejligheden ovenover.

»Det er ikke morsomt,« sagde Fru Boye, da de i en langsommelig Tid ingen Sedler havde faaet besat.

»Vel? - nej,« svarede hun sig selv og rystede mismodig paa Hovedet. »Men hvad skal vi saa lege?«

Hun foldede Hænderne foran sig paa Brikkerne og saae haabløst forskende over paa Niels.

Niels vidste virkelig ikke.

»Sig bare ikke Musik!«

Hun bøjede Ansigtet ned over Hænderne og berørte de knyttede Fingre med sine Læber, den ene Kno efter den anden, hele Rækken igjennem og tilbage igjen.

»Det er den afskyeligste Tilværelse, der er til,« sagde hun og saae op. »Det er ikke muligt at opleve det Allermindste, og den Smule Livet kaster af sig, hvor skal den kunne holde En i Flugt, hvad, føler De ikke det Samme?«

»Jo, jeg veed virkelig ikke bedre, end at vi bærer os ad som Kalifen i Tusind og een Nat. Naar De blot fik et hvidt Klæde om Hovedet til den Silkeslaabrok, De har paa, og jeg laante Deres store, ostindiske Shawl, saa kunde vi udmærket godt gaa for to Kjøbmænd fra Mossul.«

»Og hvad skulde saa vi to ulykkelige Kjøbmænd tage os for?«

»Gaa ned til Stormbroen og leje en Baad for tyve Guldstykker, og saa sejle op ad den dunkle Flod.«

»Forbi Sandkisterne?«

»Ja, med kuleurte Lamper paa Masten.«

»Ligesom Kjærlighedsslaven Ganem. - Hvor jeg kjender den igjen, hele den Tankegang; det er saa ægte mandfolkeagtigt straks at have saa gyseligt travlt med at bygge op paa Sceneri og Situation, og lade selve Hovedsagen ligge for alt det Udenomsvæsen. Har De ikke lagt Mærke til, at vi Fruentimmer er saa uendelig meget mindre Fantaster end Mændene? Vi kan ikke saadan foregribe Nydelsen i vor Fantasi eller holde os Lidelsen fra Livet med en fantastisk Trøst. Hvad der er, 62 det er. Fantasien! - det er saa jammerlig lidt. - Ja, naar man er blevet ældre som jeg, saa nøjes man undertiden med Fantasteriets Fattigkomedie. Men det skulde man aldrig gjøre, aldrig!«

Hun satte sig mat til Rette i Sofaen, halvt liggende, halvt siddende, med Haanden under Hagen og Albuen støttet af Sofaens Puder.

Blikket saae drømmende ud i Stuen, og hun syntes helt fortabt i triste Tanker.

Niels tav ogsaa, og der blev ganske stille. Kanariefuglens rastløse Hoppen blev hørlig, Taffeluhret dikkede sig frem gjennem Tavsheden, højere og højere, og en Stræng i det aabne Klaver gav sig med et pludseligt lille Sæt, og klang med en lang, lille, døende Tone sammen med Tavshedens blødelige Syngen.

Hun saae saa ung ud som hun laa der, lige under Astrallampens mildt gule Skjær, belyst fra Issen og til Foden, og der var en bedaarende Uoverensstemmelse mellem den dejlige, stærktformede Hals, den matroneagtige Charlotte Corday-Kappe, og saa de barnligt troskyldige Øjne og den aabnede, lille Mund med de mælkehvide Tænder.

Niels saae beundrende paa hende.

»Hvor det er underligt at længes efter sig selv!« sagde hun, langsomt slippende sine Drømme og kommende tilbage med sit Blik, »og jeg længes saa tidt, saa tidt efter mig selv som ung Pige, og elsker hende som En, jeg havde staaet inderlig nær og delt Liv og Lykke og Alting med, og saa har mistet, uden at jeg kunde gjøre det Allermindste for det. Hvad for en yndig Tid det var! De aner ikke, hvor sart og skært saadan en ung Piges Liv er, lige i den allerførste Kjærligheds Tid. Det kan kun siges i Toner, men tænk Dem det som en Fest, en Fest i et Feslot, hvor Luften den lyser, ligesom rødmende Sølv. Der er fuldt af kølige Blomster, og de skifter deres Farve, de bytter langsomt Farve med hinanden, Alting klinger derinde, jublende, men dog dæmpet, og de dæmrende Anelser glimter og gløder som en mystisk Vin i fine, fine Drømmeskaaler, og det klinger og dufter: tusinde Dufte dise gjennem Salene; aa, jeg kunde græde, naar jeg tænker derpaa og naar jeg tænker paa saa ogsaa, at om jeg fik det igjen Altsammen, som det var, ved et Mirakkel, saa vilde det Liv slet ikke kunne bære mig nu, men jeg vilde falde igjennem som en Ko, der vilde danse paa Spindelvæv.«

»Nej netop ikke,« sagde Niels ivrigt, og hans Stemme dirrede, da 63 han blev ved, »nej, De vilde netop kunne elske langt finere og ganske anderledes aandfuldt end den unge Pige.«

»Aandfuldt! hvor jeg hader denne aandfulde Kjærlighed. Det er ikke andet end Tøjblomster, der vokser op af saadan en Kjærligheds Jordbund; de vokser ikke en Gang, de tages fra Hovedet og stikkes i Hjertet,

fordi Hjærtet ingen Blomster har selv. Det er just det, jeg misunder den unge Pige, at hos hende er der Intet uægte, hun kommer ikke Fantasteriets Surrogat i sin Kjærligheds Bæger. Tro ikke, at fordi hendes Elskov er gjennemvævet og overskygget af Fantasibilleder og Billeder igjen i een stor, frodig Vaghed, at det er, fordi hun bryder sig mere om de Billeder, end om den Jord hun træder paa, det er blot fordi alle Sandser og Instinkter og Evner i hende griber efter Kjærligheden overalt - overalt, uden at hun bliver træt. Men det er ikke fordi hun nyder sine Fantasier, eller saameget som blot hviler i dem, nej, hun er ganske anderledes virkelig, saa virkelig, at hun tidt og mange Gange paa sin egen, uvidende Maade bliver uskyldigt cynisk. De aner for Exempel ikke, hvad det kan være for en berusende Nydelse for en ung Pige, hemmeligt at indaande den Duft af Cigarrøg, der er ved hendes Elskedes Dragt, - det er tusinde Gange mere for hende, end en hel Ildebrand af Fantasi. Jeg foragter Fantasi. Hvad er det, naar Ens hele Væsen higer mod et Menneskes Hjærte, saa kun at blive lukket ind i Fantasien kolde Forstue! Og hvor tidt er det ikke saadan! og hvor tidt maa vi ikke finde os i, at den, vi elsker, klæder os ud med sin Fantasi, sætter os en Glorie om Haaret, binder os Vinger paa Skuldrene, og svøber os ind i et stjernebesaaet Gevandt, og finder os saa først rigtig værd at elske, naar vi gaar om i al den Maskeradestads, hvori Ingen af os rigtig kan være sig selv, fordi vi er alt for pyntede, og fordi man gjør os forvirrede ved at kaste sig i Støvet for os og tilbede os, i Stedet for at tage os som vi er, og saa blot elske os.«

Niels var ganske forvirret, han havde taget hendes Lommetørklæde op, som hun havde tabt, og sad og berusede sig i dets Parfume, og var slet ikke forberedt paa, at hun skulde se saa utaalmodigt spørgende paa ham, just nu, da han var saa fordybet i at betragte hendes Haand; men han fik da svaret, at han syntes det var det største Bevis paa, hvor stor Mandens Kjærlighed var, at han, for at forsvare det over for sig selv, at elske et Menneske saa usigeligt højt, maatte omgive dette Menneske med et Skjær af Guddommelighed. 64 »Ja, det er netop det, der er det Fornærmelige,« sagde Fruen, »vi er jo guddommelige nok som vi er.«

Niels smilte forekommende.

»Nej, De maa ikke smile, det skal slet ikke være Spøg. Tværtimod, det er meget alvorligt, for denne Tilbedelse, den er i sin Fanatisme i Bund og Grund tyrannisk, vi skal tvinges til at passe ind i Mandens Ideal. Hug en Hæl og klip en Taa! det i os, der ikke stemmer med hans ideale Forestilling, det skal bort, om ikke ved at kues, saa ved at oversees, ved systematisk Forglemmelse, ved at nægtes al Udvikling, og det vi ikke har, eller som slet ikke er ejendommeligt for os, det skal drives i den vildeste Blomstring, ved at det hæves til Skyerne og ved at der altid forudsættes, at vi har det i højeste Maal og ved at gjøres til den Hovedhjørneste, hvorpaa Mandens Kjærlighed er bygget. Jeg kalder det Vold mod vor Natur. Jeg kalder det Dressur. Mandens Kjærlighed er dresserende. Og vi bøjer os derunder, selv de som Ingen elsker, bøje sig med, foragtelige Svage som vi er!«

Hun rejste sig fra den liggende Stilling og saae truende over paa Niels.

»Dersom jeg var skøn! aa, men bedaarende skøn, dejligere end nogen Kvinde, der har levet, saa Alle der saae mig, blev grebne af en uudslukkelig, vaandefuld Kjærlighed, blev slagne deraf som af en Trolddom; hvor jeg da ved min Skønheds Magt skulde tvinge dem til at tilbede, ikke deres traditionelle, blodløse Ideal, men mig selv, som jeg stod og gik, mig selv Tomme for Tomme, Fold for Fold af *mit* Væsen, Glimt paa Glimt af *min* Natur.«

Hun havde nu rejst sig helt, og Niels var ogsaa betænkt paa at gaa, men han stod og drejede paa mange dristige Vendinger, som han alligevel ikke turde give Lyd. Endelig tog han Mod til sig, greb hendes Haand og kyssede den, men hun rakte ham ogsaa den anden Haand til Kys, og saa fik han ikke andet sagt, end: Godnat.

Niels Lyhne var bleven forelsket i Fru Boye, og han var glad over det.

Da han gik hjem gennem de samme Gader, i hvilke han tidligere paa Aftenen var drevet mismodig om, forekom det ham, som om det var længe, længe siden, han havde gaaet her. Der var desuden kommen saadan en Sikkerhed, saadan en rolig Anstand over hans Gang og Holdning, og da han omhyggeligt knappede sine Handsker, gjorde 65 han det under Indtrykket af, at der var sket en stor Forandring med ham, og med en halvbevidst Fornemmelse af, at han skyldte denne Forandring, at knappe sine Handsker, - omhyggeligt.

Altfor optaget af sine Tanker til at kunne sove, gik han op paa Volden.

Han tænkte saa mærkværdigt roligt, syntes han, og var forundret over den Stilhed, der var i ham, men han troede ikke rigtig paa Stilheden, det var ham som om det i hans Væsens dybeste Grund bobled ganske stille, men uophørligt; vælded og gjæred og trængte paa, men langt, langt borte. Han var til Mode, som om han ventede paa Noget, der skulde komme fra det Fjærne, en fjærn Musik, der skulde nærme sig lidt efter lidt, tonende, susende, skummende, brusende; rungende hvirvle sig ned over ham, tage ham, han vidste ikke hvordan, bære ham, han vidste ikke hvorhen, komme som en Flod, kæmpe som en Brænding, og saa - -

Men nu var han rolig, kun denne dirrende Syngen i det Fjærne, ellers var Alting Fred og Klarhed.

Han elskede, han sagde det højt for sig selv at han elskede. Mange Gange. Der var saadan en forunderlig Klang af Værdighed i de Ord, og de betød saa meget. De betød, at han ikke længer var en Fange i alle hine fantastiske Barndomsindflydelsers Vold, at han ikke længer var en Leg for maalløse Længsler og taagede Drømme, at han havde reddet sig ud af dette Elverland, der var vokset op med ham, op om ham, og havde omslynget ham med hundred Arme, holdt ham for Øjnene med hundred Hænder. Han havde vristet sig ud af dets Tag og vundet sig selv; rakte det end efter ham, bad det ham end ned med stumme Blikkes Dragen, vinked det end med hvide Klæder, dets Magt var død, en dagdræbt Drøm, en solspredt Taage. For var den ikke Dag og Sol og hele Verden, hans unge Elskov! Havde han ikke før spanket om i en Hæders Purpur, der ikke var spundet, været stor paa en Trone, der ikke var rejst; men nu: han stod som paa et højt Bjærg og saae ud over Verdens vide Slette, en sangtørstig Verden, hvor han ikke var til, ikke var anet, ikke var ventet. Det var en jublende Tanke at tænke, at ikke et Pust af hans Aande havde rystet et Løv eller kruset en Vove i hele denne vide, vaagne Uendelighed. Alt det var hans til at vinde. Og han kjendte han kunde det, følte sig sejrssikker og stærk, som kun den kan, der har alle sine Sange usungne svulmende i sit Bryst. 66 Den lune Foraarsluft var fuld af Dufte, ikke mættet med dem, som en Sommernat kan være det, men ligesom sribet af Duft, af krydret Balsamduft fra unge Popler, sene Violers kølige Aande, Hægebærs lune Mandelvellugt, og Alt det kom og blandtes, gik og skiltes, blussed enkeltvis frem et Øjeblik, sluktes med Eet, eller løstes langsomt op i Natteluften. Og ligesom Skygger af Duftenes lunefulde Dans jog luftige Stemninger hen gennem Sindet. Og ligesom Sansen gjækkedes af Duftene, der veg og kom, som selv de vilde, saadan higed ogsaa Sindet forgjæves efter, blideligt hvilende, at blive baaret hen i stille Flugt paa en Stemnings sagte, viftende Vinger, men det var nu ikke Fugle med Vinger, der kunde bære, Dun og Fjer kun, der bares for Vinden, sneede ned og blev borte.

Han søgte at kalde hendes Billede frem, saadan som hun havde ligget paa Sofaen og talt til ham, men det kom ikke, han saae hende gaa borte i en Allee, saae hende sidde og læse med Hat paa, holdende et af de store, hvide Blade i Bogen mellem sine behandskede Fingre, lige ved at blade om, og bladende om og om igjen, han saae hende stige ind i sin Vogn om Aftenen efter Theateret, nikke til ham bagved Ruden, og saa kjørte Vognen, han stod og saae efter den, og den blev ved at kjøre, og han blev ved at kunne følge den, ligegyldige Ansigter kom og talte til ham, Skikkelser han ikke havde seet i mange Aar gik ned ad Gaden, vendte sig om og saae efter ham, og stadig kjørte Vognen og blev ved at kjøre, han kunde ikke blive af med den Vogn, ikke komme til at tænke paa andre Billeder for den Vogn. Saa just som han var aldeles nerveus af Utaalmodighed, saa kom det: det gule Lys, Øjnene, Munden, Haanden under Hagen, saa tydeligt, som om det var der lige foran ham i Mørket.

Hvor var hun ikke dejlig, hvor mild ikke, hvor skær! Han elskede hende i knælende Begjær, han tryglede for hendes Fod om al denne daarende Skjønhed. Kast dig ned fra din Trone til mig. Gjør dig til min Slavinde, læg selv Slavekjæden om din Hals, men ikke for Leg, jeg vil rykke i Kjæden, der skal være Lydighed i alle dine Ledemod, Trældom i dit Blik. At jeg kunde bøje dig til mig med en Elskovsdrik, nej, ingen Elskovsdrik, for den vilde tvinge dig, og du vilde viljeløs lyde dens Tvang, og kun jeg skal være Herre, og jeg skulde tage mod din Vilje, liggende brudt i dine ydmygt fremstrakte Hænder. Du skulde være min Dronning og jeg din Slave, men min Slavefod skulde være paa din stolte Dronningenakke; det er ikke Vanvid hvad jeg 67 attraar, for er *det* ikke Kvindeelskov at være stolt og stærk og bøje sig, det er Elskov veed jeg, at være svag og herske.

Han følte, at det i hendes Sjæl, som var Sjæl for det Yppige, Blussende, Sandseligt-bløde i hendes Skjønhed, det vilde aldrig lade sig drage til ham, det vilde ingensinde tage ham i Favn med disse blændende Junoarme, aldrig i Evighed elskovssvagt give denne vellystaandende Nakke hans Kys i Vold. Han saae det godt, den unge Pige i hende kunde han vinde, havde han vel vundet, og hun, den Yppige, det troed han forvist, hun havde følt, hvordan den aarle Skjønhed, der var død i hende, mystisk havde rørt sig i sin levende Grav, for at favne ham med slanke Jomfruarme, møde ham med bange Jomfrulæber. Men hans Elskov var ikke den. Han elskede kun det, der ikke stod til at vinde, elskede just denne Nakke med dens varme Blomsterhvidhed og dens Skjær af duggende Guld under det dunkle Haar. Han hulked i Elskovssavn og vred sine Hænder i higende Afmagt, han slynged sine Arme om et Træ, læned sin Kind mod dets Bark og græd.

VIII

sig selv op imod den, ved at tillægge den lave Navne, snart forsøgende paa at mæje den ud som en Dyd der stod i den inderligste Forbindelse med Naturgrunden i ham, ja mere endnu: egenlig betingede, hvad han var og hvad han evnede. Men hvad han saa gjorde den til, hvordan han saa betragtede den, saa hadede han den stedse som en hemmelig Vanførhed, der, hvor godt den end kunde skjules for Verden, dog aldrig kunde skjules for ham selv, men altid var der, for at ydmyge ham, hver Gang han ret blev ene med sig selv, og hvor misundte han da ikke denne selvsikre Ubesindighed, der har saa let til det Slags Ord, der handler, og som har Følger, Følger, den ikke skjænker en Tanke, før de træde den i Hælene. - De Folk, der var saadan, de korn ham for som Centaurer, Mand og Hest een Støbning, Tanke og Spring eet, eet eneste, medens han var delt i Rytter og Hest, Tanke eet, Spring noget ganske andet.

Naar han tænkte sig, at han tilstod Fru Boye sin Kjærlighed, og han skulde nu altid tænke sig Alting, saa saae han sig saa tydeligt i Situationen, hele sin Holdning, hver Bevægelse, hele sin Person, forfra, fra Siden og fra Ryggen med, saae sig gjort usikker af den Handlefeber, der altid lammede ham og tog al Aandsnærværelse fra ham, saa han stod der og tog mod et Svar, som mod et Slag, han maatte lade sig slaa i Knæ af, i Stedet for at tage mod det som mod en Fjerboldt, der kunde kastes tilbage paa hvem veed hvor mange Maader, og komme igjen paa hvem veed hvor mange flere.

Han tænkte da paa at tale og han tænkte paa at skrive, men ligefrem sagt det fik han ingensinde. Det blev aldrig sagt anderledes end i forblommede Erklæringer, eller ved at han i en halvpaatagen lyrisk Lidenskabelighed kunde lade, som om han lod sig henrive til elskovsvarme Ord og sværmeriske Ønsker. Men alligevel kom det efterhaanden til et Forhold dem imellem, et sælsomt Forhold, født af en 69 Ynglings ydmyge Kjærlighed, en Fantasts drømmehede Attraa og en Kvindes Lyst til at begjæres i romantisk Uopnaaelighed; og Forholdet fandt sin Form i en Mythe, der blev til for dem, Ingen af dem vidste hvordan, en stille, stuebleg Mythe om en dejlig Kvinde, som i sin første Ungdom havde elsket en af Aandens Store, der var gaaet bort for at dø i et fjærnt Land, forglemt og forladt. Og den dejlige Kvinde havde siddet sørgende i lange Aar, men Ingen anede hendes Kummer, kun Ensomheden var hellig nok til at skue hendes Sorg. Da kom der en Yngling, som kaldte hin fremfarne Store sin Mester, og som var opfyldt af hans Aand og begejstret for hans Værk. Og han elskede den sørgende Kvinde. For hende var det, som om døde, lykkelige Dage rejste sig af deres Grav og gik igjen, saa Alting sælsomt sødt forvirredes og Fortid og Nutid smelted sammen til en søvlsløret, dæmrende Drømmedag, hvor hun elskede Ynglingen, halvt som ham selv, halvt som en Aandens Skygge, og gav ham helt sin halve Sjæl. Men sagte maatte han træde, at Drømmen ikke skulde bryde, strængt maatte han stænge for de jordisk hede Længsler, at de ikke skulde sprede den blide Dæmring og hun vaagne op til Sorg igjen.

Lidt efter lidt fik deres Forhold, i Læ af denne Mythe, fastere og fastere Form. De sagde du til hinanden og kaldte hinanden ved Fornavne, naar de var ene, Niels og Tema, og Søsterdatterens Nærværelse blev indskrænket til det mindst mulige. Vistnok søgte Niels nu og da at bryde gennem den een Gang vedtagne Skranke, men Fru Boye var ham altfor overlegen til, at hun ikke let og lempeligt skulde kunne tilintetgjøre disse Opstandsforsøg, og snart gav Niels da tabt og fandt sig for en Stund igjen i denne Elskovsfantasi med virkelige Tableauer. Heller ikke flød Forholdet ud i platonisk Fadhed, ligesaa lidt som det gled til Ro i et Vaneforholds Ensformighed. Ro var det, der var mindst af. Niels Lyhnes Haab blev aldrig træt, og trængtes det end blidt tilbage, hver Gang det blussed fordrende frem, saa var det kun for i det Skjulte at ulme endnu hedere end før, og hvor blev dette Haab ikke ogsaa holdt i Live af Fru Boyes tusinde Koketterier, hendes æggende Naivitet og hendes nøgne Mod til at tale om de allervanskeligste Ting. Desuden havde hun ikke saa ganske og aldeles Spillet i sin Haand, for det kunde alt imellem hændes, at Blodet drømte i sin Lediggang om at belønne denne halvtæmmede Kjærlighed, ødselt at overvælde den med al Elskovs rigeste Henrykkelse, for at frydes ved dens undrende Lykke. Men slig en Drøm var ikke let at 70 slukke, og naar saa Niels han kom, saa var der en Syndens Nerveusitet over hende, en Brødebevidsthedens Blufærdighed, en daarende Skamfuldhed, som gjorde Luften sælsomt elskovsbange.

Der var endnu Eet, der gav Forholdet en egen Spændstighed, og det var det, at der var saa megen Mandskraft i Niels Lyhnes Kjærlighed, at han ridderlig afholdt sig fra i sin Fantasi at tage, hvad Virkeligheden nægtede ham, og ogsaa der, i denne Sideverden, hvor Alting lystrede hans Bud, respekterede Fru Boye, som var hun virkelig til Stede.

Saadan var altsaa Forholdet støttet godt fra begge Sider, og der var ingen overhængende Fare for, at det skulde falde fra hinanden. Det var jo ogsaa ligesom lagt til Rette for en fordrømt og dog livstørstig Natur som Niels Lyhnes, og var det end kun en Leg, saa var det dog en Leg i Virkeligheden og nok til at give ham et Lidenskabsgrundlag at udvikle sig paa.

Og det trængte han til.

Der skulde jo blive en Digter af Niels Lyhne, og der havde i hans Livs ydre Betingelser ogsaa været nok, der kunde lede hans Tilbøjeligheder i den Retning, nok der kunde gjøre hans Evner opmærksomme paa en saadan Opgave; men hidtil havde han jo ikke havt meget andet end sine Drømme at være Digter paa, og intet er mere ensformigt og ensartet end Fantasteriet, thi i Drømmenes tilsyneladende uendelige og evigt vekslende Lande, der er der i Virkeligheden visse korte, slagne Landeveje, hvor Alle færdes og udenfor

hvilke de aldrig komme. Folk kan være meget forskellige, men deres Drømme er det ikke, for de tre, fire Ting, de attraar, lader de sig jo der give, mer eller mindre hurtigt, mer eller mindre fuldstændigt, men de faar det altid, Allesammen; der er jo Ingen, der for Alvor drømmer sig tomhændet. Derfor opdager Ingen sig selv i Drømme, bliver sig der aldrig sin Ejendommelighed bevidst, for Drømmen veed Intet om, *hvorledes* man nøjes med at vinde Skatten, hvordan man slipper den, naar den mistes, hvordan man mættes, naar man nyder, hvad Vej man vender sig, naar man savner.

Niels Lyhne havde derfor ogsaa saadan digtet ud fra en æsthetisk Personlighed i al Almindelighed, der fandt Foraaret svulmende, Havet stort, Kjærligheden erotisk og Døden melankolsk. Han selv var ikke kommet videre med i denne Poesi, han bare lavede Versene. Men nu begyndte det at blive anderledes. Nu, da han bejled til en 71 Kvindes Kjærlighed og vilde, hun skulde elske ham, ham, Niels Lyhne fra Lønborggaard, der var treogtyve Aar gammel, gik lidt foroverbøjjet, havde kjønne Hænder og smaa Ører, og som var lidt forsagt af sig, vilde, hun skulde elske ham og ikke Drømmenes idealiserede Nicolaus, med hans stolte Gang, hans sikre Manerer, og som var noget ældre; nu kom han til at interessere sig levende for denne Niels, han egenlig var gaaet om med som en mindre præsentabel Ven. Han havde havt altfor travlt med at smykke sig med det, han manglede, til at han skulde have havt Tid til at se, hvad det var, han havde, men nu begyndte han med en Opdagers Lidenskab udaf Barndoms minder og Barndomsindtryk, udaf de levede Øjeblikke i hans Liv, at samle sig selv sammen, og med glad Forundring saae han, hvorledes det passede sammen, Stykke for Stykke, og nittede sig i hinanden til en anderledes hjemlig Personlighed end den, han havde løbet efter i Drømme. Og anderledes ægte ogsaa og stærk og evnestærk. Det var ikke et dødt Stykke Klods af et Ideal, dette; selve Livets forunderlige, uopfindelige Nuancer spillede deri i skiftende Uendelighed, bag tusindledet Enhed. Herregud, han *havde* jo Kræfter, der kunde bruges som de var, han *var* jo Aladdin; der var jo ikke det til, han havde gaaet og rakt mod Skyerne efter, uden det var faldet ned i Turbanen paa ham.

Og nu kom der en lykkelig Tid for Niels. Den lykkelige Tid, hvor Udviklingens mægtige Svingkraft sender En jublende hen over de døde Punkter i Ens Natur, hvor Alting i En vokser og fyldes, saa man i Overmaalet af sin Kraft stemmer Skuldrene mod Bjærgene, om det skal være, og modig bygger løs paa det Babelstaarn, der skulde række Himlen, men som kun bliver en stakket Stump af en Kolos, man hele Resten af sit Liv gaar og bygger til paa med forsagte Spir og kuriøse Karnapper.

Alting var som forvandlet; Natur og Evner og Arbejde fælded i hinanden som Drev i Drev, der var ikke Tale om at standse og frydes ved sin Kunst, for hvad der var færdigt, det var ogsaa forkastet, han var jo vokset fra det under Arbejdet, det blev kun til Trin, der løfted op imod det stadigt vigende Maal, Trin paa Trin, tilbagelagte Veje, der var glemte, endnu mens de gjenlød af hans Fjed.

Men mens han nu saaledes bares frem af nye Kræfter og nye Tanker til større Modenhed og videre Syn, saa blev han ogsaa mere ene, idet den ene af hans Omgangsvener og Partifæller gled bagud efter 72 den anden, og blev borte, efterhaanden som han ikke længer kunde bevare Interessen for dem, fordi det Dag for Dag blev ham vanskeligere at se nogen synderlig Forskjæl paa disse Oppositionens Mænd og paa den Majoritet de opponerede imod. Det gik altsammen i Eet for ham til een stor, fjendtlig Masse af Kjedsommelighed. Hvad var det de skrev, naar de sang op til Angreb? Pessimistiske Digte om at Hundene var mere trofaste end Menneskene, og Tugthusfangerne tidt ærligere end de, der gik frit omkring, veltalende Oder om den grønne Skov og den brune Hedes Fortrin fremfor de støvede Byer, Fortællinger om Bondedyd og Rigmandslast, om Naturens Blod og Civilisationens Blegsot, Komedier om Alderdommens Uforstand og Ungdommens højere Ret. Hvor de var nøjsomme naar de skrev! Saa var de dog bedre, naar de talte indenfor fire sikre Vægge.

Nej, naar han blev færdig en Gang, saa skulde der blive Musik, -med Basuner...

Med de gamle Venner var det heller ikke som før. Især ikke med Frithiof. Sagen var, at Frithiof, der var en positiv Natur, og havde et godt Hoved for Systemer og en bred Ryg til Dogmer, var gaaet hen og havde læst vel meget Hejberg, og havde taget det for Evangelium altsammen, ikke anende, at Systematikerne er kloge Folk, der lave deres Systemer efter deres Værker og ikke deres Værker efter deres Systemer. Og nu er det jo saadan, at unge Mennesker, der er kommen i et Systems Vold, gjerne bliver store Dogmatikere med det Samme, paa Grund af den prisværdige Kjærlighed, Ungdommen mestendels nærer for de færdige Tilstande, for det Fastslaaede og det Absolutte. Og naar man nu saadan er bleven Indehaver af hele Sandheden, hele den eneste ægte Sandhed, vilde det saa ikke være utilgiveligt, om man beholdt den for sig selv ganske alene og lod sine mindre heldigt stillede Medmennesker gaa deres egen, skjæve Gang, i Stedet for at lede og belære dem, i Stedet for med en kjærlig Ubarmhøjertighed at nappe efter deres vilde Skud, og med venlig Vold klemme dem ind til Muren og vise dem efter hvad for Streger deres Udvikling skal gaa, at de en Gang, om end sent, som rette og kunstrigtige Espaliers kan komme til at takke Een for al den Ulejlighed man har havt med dem.

Niels plejede rigtignok at sige, at der var Ingenting han satte større Pris paa end Kritik, men han holdt alligevel mere af Beundring, og han kunde nu slet ikke finde sig i at lade sig kritisere af Frithiof, hvem han altid havde betragtet som sin Livegen, og som ogsaa altid havde 73 været henrykt ved at bære hans Meningers og hans Overbevisnings Liberi. Og nu kom han her og vilde spille hans Ligemand i en selvvalgt

Maskeradedragt af en Talar! Det maatte naturligvis afvises, og Niels forsøgte, først i overlegen Godmodighed at gjøre Frithiof komisk for ham selv, men da dette mislykkedes, tog han sin Tilflugt til uforskammede Paradoxer, som han haanligt undslog sig for at diskutere; han bare satte dem frem i hele deres barokke Afskyelighed, og trak sig saa tilbage i en drilagtig Tavshed.

Saadan kom de fra hinanden.

Erik gik det bedre med. Over deres Drengvenskab havde der altid været noget Tilbageholdent, en vis sjælelig Bluhed, og derved havde de undgaaet det alt for store Kjendskab til hinanden, der er saa særdeles venskabsfarligt; de havde været begejstrede med hinanden i deres Sjæles Festsal, havde taltes ved fortroligt og hyggeligt i Dagligstuen, men de var ikke gaaet ud og ind af hinandens Soveværelser, Badekamre og andre saadanne afsides Lokalteter i Sjælens Lejlighed.

Det var ikke anderledes nu, Tilbageholdenheden var maaske endogsaa noget større, i alt Fald hos Niels, men Venskabet var ikke blevet mindre for det, og dets Hovedhjørneste var, nu som dengang, Niels Lyhnes Beundring for den Frejdighed og det Livsmod, der var over Erik, det, at han var saa hjemme i Livet og saa beredt til at gribe til og tage. Men Niels kunde ikke skjule for sig selv, at Venskabet var saare ensidigt, ikke fordi der hos Erik var nogen Mangel paa virkeligt Vennesind, eller fordi han ikke havde Tro til Niels. Tværtimod, der kunde Ingen have højere Tanker om Niels end Erik, han ansaa ham for at være sig saa fuldstændig overlegen i Begavelse, at der aldrig kunde være Tale om Kritik, men samtidig med denne blinde Anerkjendelse holdt han ogsaa det, Niels arbejdede med, og det, hans Tanker trak paa, for at være ganske borte fra den Horisont, hvor han kunde komme hen med sine Øjne. Han var vis paa, at Niels nok skulde magte den Vej, han havde taget sig for, men han var ligesaa overbevist om, at hans Ben ikke havde noget paa den Vej at gjøre, og han satte dem der ikke heller.

Det var det nu, der var lidt haardt for Niels, for trods det, at Eriks Idealer ikke var hans, og det Erik i sin Kunst vilde finde Udtryk for, det Romantiske eller maaske det Sentimentalt-Romantiske, ikke var ham sympathetisk, saa kunde han dog hos sig holde en bredere, videre Sympathi i Live, og i den trofast følge Vennens Udvikling, være 74 glad med ham, naar han vandt frem, og hjælpe ham til Haab, naar han stod stille.

Paa den Maade var det, at Venskabet var ensidigt, og det var ikke saa underligt, at Niels nu i denne Tid, da saa meget Nyt brød frem i ham, og Trangen til Meddelelse og følende Forstaaelse derfor var saa stor, netop nu skulde faa Øjnene op for dette Venskabs Utilstrækkelighed, og i Bitterheden herover begynde at se lidt skarpere paa denne hidtil saa skaansomt bedømte Ven; og han fik en trist Fornemmelse af Ensomhed derved, det var som om Alt, hvad han havde haft med sig hjemmefra, fra gamle Dage, faldt fra og lod ham fare, glemt og forladt. Døren tilbage til det Gamle var stænget, og han stod ude, tomhændet og ene; hvad han savnede og vilde, maatte han vinde sig selv, nye Venner og ny Hygge, nye Hjerterum og nye Minder.

I godt og vel et Aarstid havde Fru Boye været Nielses eneste virkelige Levnedsfælle, da et Brev fra hans Moder, hvori det meddeltes ham, at Faderen var farlig syg, kaldte ham til Lønborggaard.

Da han kom der var Faderen død.

Det faldt saa tungt paa Niels, næsten som en Brøde, at han i de sidste Aar havde længtes saa lidt efter sit Hjem; han havde tidt nok søgt til det i sine Tanker, men han havde kun været der som en Gjæst, med andre Egenes Støv paa sine Klæder, og andre Steders Minder i sit Hjærte, han havde ikke i navnløs Hjemve higet mod det som mod sit Livs lyse Helligdom, længselsfuld efter at kysse dets Jord og efter Hvilen under dets Tag. Nu angrede han, at han havde været Hjemmet utro, og knuget som han var af Sorgen, følte han sin Anger mørknet til af en mystisk Delagtighed i det, der var sket, som havde hans Troløshed draget Døden ind; og han undrede sig over, hvordan han havde kunnet leve trygt borte fra dette Hjem, thi nu sugede det ham til sig med en sælsom Magt; og med hver Fold af hans Væsen klyngede han sig op til det i en uendelig savntung Længsel, urolig over, at han ikke kunde blive eet med det saa inderligt som han vilde, ulykkelig over, at de tusinde Minder, der kaldte fra hver Krog, hver Busk, fra Lyde og Lysstemninger, fra tusinde Dufte og fra Tavsheden selv, at alt det kaldte paa ham med altfor fjærne Røster, der ikke lod sig gribe i al den Fylde og Skarphed, han trængte til, men kun hviskede 75 til hans Sjæl med en Lyd af Løv, der er falden til Jorden, med Nyn af Bølger, der strømme hen og strømme hen

Lykkelig er den i sin Sorg, der, naar en af hans Kjære er gaaet bort, kan græde alle sine Taarer over Tomheden, Forladtheden og Savnet, for de er tungere, bedskere Taarer de, der skal sone, hvad svundne Dage har set af Mangel paa Kjærlighed til den, der nu er død, og mod hvem intet af det, der er forbrudt, kan gjøres godt mere. For nu komme de igjen: ikke blot haarde Ord, omhyggeligt forgiftede Svar, uskaansom Daddel og tankeløs Vrede, men ogsaa hvasse Tanker, der ikke fik Ord, hastige Domme, der foer gennem Sindet, ensomme Skuldertræk og usete Smil, fulde af Haan og Utaalmodighed, de komme alle igjen som onde Pile, og sænke deres Braad dybt i dit eget Bryst, deres sløve Braad, thi Spidsen er jo brudt af i dit Hjærte, der ikke er mere. Det er ikke mer, du kan Intet gjøre godt igjen, Intet. Nu er der Kjærlighed nok i dit Hjærte, men nu er det for silde, gaa du op til den kolde Grav med dit fulde Hjærte! Kan du komme nærmere? Plant du Blomster og flet du Krands, er du nærmere for det!

Paa Lønborggaard flettede de ogsaa Krandsse, til dem kom ogsaa de bitre Minder om Timer, hvor Kjærligheden havde tiet for barskere Røster, og ogsaa for dem var der Anger nok at læse sig til i de strænge Linier om Gravens lukkede Mund.

Det var en mørk og tung Tid, men der var det Lyse i den, at den bragte Moder og Søn nærmere sammen, end de havde været i mange, mange Aar, thi til Trods for, at de bar stor Kjærlighed til hinanden, saa havde de dog stadig vogtet paa sig selv, den Ene overfor den Anden, og der havde været en Forbeholdenhed i deres Given og Tagen, alt fra den Tid, Niels blev for stor til at sidde paa sin Moders Knæ, idet *han* havde været ængstelig overfor det Heftige og Overspændte i hendes Natur, medens *hun* havde følt sig fremmedagtig berørt af det Forsagte og Tøvende hos ham; men nu havde Livet ved dets Given og Tagen, dets Stemmen op og Dæmpen af, gjort deres Hjærter rede, og skulde snart give dem helt hinanden.

Neppe to Maaneder efter Begravelsen blev Fru Lyhne heftig syg, og der var en Tid lang Fare for hendes Liv. Den Angst, der spændte over disse Uger, trængte hin tidligere Sorg i Baggrunden, og da Fru Lyhne begyndte at komme sig, var det baade for hende og for Niels, som havde der skudt sig Aar ind mellem dem og den friske Grav. Især for Fru Lyhne var det længe siden, thi hun havde under hele Sygdommen været overbevist om, at hun skulde dø, og været meget bange derfor, og selv nu, da hun var begyndt at komme sig og Lægen havde erklæret al Fare for overstaet, kunde hun ikke slippe disse mørke Tanker.

Det var nu ogsaa en meget trist Rekonvalescens, hvor Kræfterne kun vendte draabevis og ligesom modstræbende tilbage, og der var ingen mild og lægende Døsighed over hende, tværtimod, en urolig Mathed var der med en nedtrykkende Følelse af Afmagt, en evindeligt, mismodig Higen efter Kræfter.

Omsider kom der ogsaa Forandring i det, det gik hurtigere fremad, Kræfterne kom, men Tanken om, at hun og Livet snart skulde skilles, veg ikke, men laa som en Skygge over hende og holdt hende fangen i et uroligt, savnfyldt Vemod.

Det var en Aftenstund i denne Tid, at hun sad ene i Havestuen og stirrede ud gennem de aabnede Fløjdøre.

Solnedgangens Guld og Gløden var skjult af Havens Træer, kun et enkelt Sted aabnede en brandrød Plet sig mellem Stammerne og lod en Sol af dybgyldne, sprudende Straaler vække grønne Farver og bronzebrune Gjenskin i den mørke Løvmasse.

Oppe over de urolige Trætoppe jog Skyerne mørke hen paa en røgrød Himmel, og tabte i deres Jag smaa Skyfnug bag sig, smaa smalle Strimer af løsnet Sky, som saa Solskjæret mættet med vinrød Gløden.

Fru Lyhne sad og lytted til Blæstens Susen, og fulgte med ganske smaa Hovedbevægelser Vindstødenes ujævne Svulmen og Synken, alt som de bruste frem og bruste højere endnu og døde hen. Men hendes Øjne var langt borte, længer borte end Skyerne, de stirrede mod. Bleg sad hun der i den sorte Enkedragt, med et Udtryk af smertelig Uro om de svagtfarvede Læber, og ogsaa over hendes Hænder var der Uro, saadan som de drejede med den tykke, lille Bog i hendes Skjød. Det var Rousseaus Heloise. Rundt om hende laa der andre Bøger: Schiller, Staffeldt, Evald og Novalis, og store Bind med Kobbere i af gamle Kirker, Ruiner og Bjergsøer.

Nu gik Dørene derinde, søgende Skridt hørtes fra stuerne bagved, og Niels kom ind. Han havde været paa en lang Tour langsmed Fjorden. Hans Kinder var farvede af den friske Luft, og Blæsten sad ham endnu i Haaret.

Derude paa Himlen havde blaagraa Farver vundet Magten, og enkelte tunge Regndraaber slog mod Ruderne. Niels fortalte om hvor højt Bølgerne skyllede op, om Tangen, de havde ført ind paa Stranden, om hvad han havde seet og hvem han havde mødt, og alt imedens han fortalte, samlede han Bøgerne sammen, lukkede Havedørene og satte Krogene paa Vinduerne. Saa tog han Plads paa Skammelen ved sin Moders Fødder, tog hendes Haand i sin og lænede sin Kind mod hendes Knæ.

Derude var Alt nu blevet sort, og Regnen haglede stødvis strømmestærkt mod Karm og Ruder.

»Husker du,« sagde Niels, da de længe havde siddet tavse, »kan du huske, hvor tidt vi sad saadan i Mørkningen og drog ud paa Æventyr, medens Fader han talte med Jens Forvalter i sit Kontoir, og Jomfru Duysen raslede med Thetøjet inde i Spisestuen? Og naar saa Lampen kom ind, saa vaagnede vi begge to op fra de sælsomme Æventyr til Hyggeligheden omkring os, men jeg husker godt, jeg tænkte mig altid, at Æventyret holdt ikke op for det, men blev ved at gaa for sig og udvikle sig derovre under Bakkerne ad Ringkjøbing til.«

Han saae ikke Moderens vemodige Smil, han følte kun, hvorledes hendes Haand strøg blidt henover hans Haar.

»Husker du,« sagde hun lidtefter, »hvortidt du lovede mig, at naar du blev stor, saa vilde du sejle ud paa

et stort Skib og bringe mig alle Verdens Herligheder hjem?»«

»Om jeg husker det! der skulde være Hyacinther, fordi du holdt saa meget af Hyacinther, og Mage til den Palme, der gik ud, og Søjler af Guld og Marmor. Der var saa mange Søjler i dine Fortællinger, altid. Husker du?»«

»Jeg har ventet paa det Skib - nej, vær stille, min Dreng, du forstaar mig ikke - det var ikke for mig selv, det var din Lykkes Skib jeg havde haabet, at Livet skulde blevet dig stort og rigt, at du skulde have faaret paa de straalende Veje - Berømmelse Alting - nej, ikke det, blot det, at du skulde være med til at kæmpe om det Største, jeg veed ikke: hvordan, men jeg var saa træt af Hverdags Lykke og Hverdags Maal. Kan du forstaa det?»«

»Du vilde have mig til et Søndagsbarn, lille Moder, saadan En, som ikke trækker i Aag med de Andre, og som har sin egen Himmel at blive salig i, og har sit eget Fordømmelsens Sted for sig selv. - Ikke sandt, der skulde jo være Blomster ombord, rige Blomster til at strø ud over den fattige Verden, men Skibet lod vente, og de blev kun fattige Fugle, Niels og hans Moder, ikke sandt?»« 78 »Har jeg saaret dig, min Dreng, det var jo kun Drømme; bryd dig ikke om dem.«

Niels tav længe, han var saa undseelig ved det han vilde sige.

»Moder,« sagde han, »vi er ikke saa fattige, som du tror. - En Dag vil skibet *dog* komme Dersom du vilde tro det eller tro paa mig Moder, jeg er Digter, - virkelig - hele min Sjæl igjennem. Tro ikke, det er Barsedrømme eller Drømme af Forfængelighed. Dersom du kunde føle, med hvad for en taknemmelig Stolthed over det Bedste i mig og ydmyg Glæde derover, at det er, jeg siger det, saa lidt personligt, saa langt fra Hovmod, saa vilde du tro det, saadan som jeg saa inderligt ønsker, du skulde tro det. Kjære, kjære! jeg skal være med til at kæmpe om det Største, og jeg lover dig, at jeg skal aldrig svigte, altid være trofast mod mig selv og det jeg ejer, det Bedste skal kun være mig godt nok og ikke mere, ingen Gaaen paa Akkort, Moder; kan jeg løfte at det ikke er lødigt, hvad jeg har formet, eller kan jeg høre det har Rag eller Revne, i Diglen med det igjen, altid det Yderste jeg evner hver Gang. Forstaar du, jeg trænger til at love? det er Taknemmeligheden for al min Rigdom, der driver mig til Løfter, og du skal tage imod dem og det skal være Synd mod dig og mod det Største, hvis jeg svigter, for er det ikke dig jeg skylder, at der er saa højt til Loftet i min Sjæl, er det ikke dine Længsler og Drømme, der har drevet mine Evner i Vækst, og er det ikke ved dine Sympathier og dit aldrig stillede Skjønhedssavn, at jeg er bleven viet til det, der skal være min Gjerning!»«

Fru Lyhne græd stille. Hun følte sig bleg af Lykke.

Begge sine Hænder lagde hun blidt paa Sønnens Hoved, og han drog dem sagte ned til sine Læber og kyssede dem.

»Du har gjort mig saa glad, Niels... nu har mit Liv da ikke været eet langt, unyttigt Suk, siden det har baaret dig frem, saadan som jeg saa inderlig har haabet og drømt, Herregud, drømt saa uendelig tidt. -Og dog, blander der sig saa meget Vemod i den Glæde, for Niels! det, at jeg netop nu skulde faa mit kjæreste Ønske opfyldt, mit Ønske gjennem saamange Aar saadan kommer det kun, naar Livet ikke har langt tilbage.«

»Saadan maa du ikke tale, du maa ikke, Alting gaar jo saa godt fremad; Dag for Dag bliver du jo stærkere lille Moder, ikke?»«

»Jeg vil saa nødig dø,« sukkede hun hen for sig. - »Veed du, hvad jeg tænkte paa de lange, søvnløse Nætter, da Døden syntes saa frygtelig 79 nær?..... da var *det*, der kom mig for som det Tungeste af Alt, at der var saameget Stort og Skjønt der ude i Verden, som jeg nu skulde dø bort fra, uden at have seet. Jeg tænkte paa de tusinde, tusinde Sjæle, som det havde hævet til Glæde og fyldt og givet Vækst, men for mig havde det ikke været til, og naar nu min Sjæl foer fattig hen paa matte Vinger, saa tog den ikke med sig i rige Minder en gylden Afglands af sit Hjemlands Herlighed, den havde jo kun siddet i Arnekrogen og lyttet til Æventyret om den vidunderlige Jord. - Niels, hvad det var for en usigelig Elendighed, det kan der Ingen fatte, saadan at ligge fængslet i det kvalme Sygeværrelsens Skumring og kæmpe i sin febertagne Fantasi for at kalde usete Egenes Skjønhed frem for sig, sneklædte Alpetoppe over blaasorte Søer, husker jeg, blanke Floder mellem Vinhøje og langliniede Bjerge, hvor Ruiner kom frem over Skovene, og ogsaa høje Sale og Marmorguder - og saa aldrig at kunne evne det, altid at maatte give tabt, for saa igjen at begynde forfra, fordi det var saa uendelig tungt at sige det Farvel, uden at have haft mindste Del deri Aa Gud, Niels, saadan at længes mod det af hele sin Sjæl, imens man føler, hvordan man langsomt føres nærmere til Tærskelen ind til en anden Verden, staa paa Tærskelen og se sig saa langeligt tilbage, medens man ustandseligt tvinges ind gennem Døren til det, hvorhen ingen, slet ingen af Ens Længsler bærer hen Niels, tag

mig med i en Tanke, min Dreng, naar en Gang du faar Del i al den Herlighed, som jeg aldrig, aldrig skal se.«

Hun græd.

Niels forsøgte at trøste hende, han lagde dristige Planer om, hvordan de skulde rejse sammen, saasnart hun nu om ganske kort Tid blev helt rask, han vilde tage ind til Byen for at tale med Lægen om deres Rejse, og han var vis paa, at Lægen vilde være enig med ham om, at det var det Bedste, der kunde gøres, saadan havde den og den rejst, og de var blevet fri for Sygdommen alene ved Forandringen, Forandring gjorde saameget; han gav sig til at gaa deres Rejseroute efter med stor Udførlighed, talte om, hvor godt han skulde pakke hende ind, hvor korte Toure de vilde gjøre i Begyndelsen, hvilken kostelig Dagbog de skulde føre, hvordan de vilde lægge Mærke til selv det Allerubetydeligste, hvor morsomt det skulde blive at spise de underligste Ting paa de dejligste Steder, og hvadfor græsselige Forsyndelser imod Grammatikken de vilde begaa i Begyndelsen.

Saadan blev han ved baade den Aften og Dagene efter, og blev 80 ikke træt, og hun smilte vel ogsaa ad det og gik ind paa det, som paa en fornøjelig Fantasi, men det var tydeligt nok at mærke, at hun var overbevist om, at den Rejse aldrig vilde komme til at gaa for sig.

Paa Lægens Raad blev Niels dog ved at træffe alle nødvendige Forberedelser, og hun lod ham gjøre hvad han vilde, fastsætte Dagen for Afrejsen og Alting, vis som hun var paa, at det vilde komme, som skulde gjøre Planerne til Intet. Men da der endelig kun manglede et Par Dage, og hendes yngste Broder, der skulde styre Gaarden under hendes Fraværelse, virkelig var kommen, begyndte hun at blive usikker og blev nu den, der ivrigst drev paa at komme afsted, fordi der dog var en Frygt tilbage for, at Hindringen skulde skyde frem og være der lige i det allersidste Øjeblik.

Og saa kom de da afsted.

Den første Dag var hun endnu urolig og nerveus paa Grund af hin sidste Rest af Frygt, og først da den lykkelig var bragt til Ende, blev det hende muligt at føle og forstaa, at hun virkelig var paa Vejen til al den Herlighed, hun saa tungt havde længtes efter. En næsten feberagtig Glæde kom nu over hende, og en overspændt Forventning mærkede alle hendes Tanker og Ord, der idelig drejede sig om det, Dagene nu skulde bringe, den ene efter den anden.

Det kom jo da ogsaa Altsammen, Altsammen kom det, men det opfyldte og betog hende hverken med den Magt eller den Inderlighed, hun havde tænkt det skulde. Helt anderledes havde hun ventet sig det, men helt anderledes havde hun ogsaa ventet sig selv. I Drømme og i Digte, der havde det altid ligesom været paa den anden Side Søen, det Fjærnes Dis havde anelsesfuldt tilsløret Enkelthedernes urolige Mylder og samlet Formerne i store Træk til en sluttet Helhed, og det Fjærnes Tavshed havde bredt sin Feststemning derover, og det havde været saa let at gribe det i Skjønhed, men nu, da hun var midt i det, og hvert lille Træk stod frem for sig og havde Virkelighedens mange Røster, og Skjønheden var spredt som Prismets Lys, nu kunde hun ikke faa det samlet, ikke faa det over paa den anden Side Søen, og med et dybt Mismod maatte hun tilstaa for sig selv, at hun følte sig fattig midt i al denne Rigdom, hun ikke kunde raade med.

Hun higede frem og stadigt fremad om dog ikke eet Sted skulde være til, hun kunde kjende igjen som en Plet af den drømte Verden, der, ved hvert Skridt hun havde gjort for at komme den nær, syntes at slukke det tryllende Skjær hvori den hidtil havde straalet, og vise sig for hendes skuffede Øje, almindelig belyst af Alverdens Sol og Alverdens Maane. Men hendes Søgen blev ikke belønnet, og da Aaret alt var meget vidt fremskredet, hastede de til Clarens, hvor Lægen havde raadet dem at tilbringe Vinteren og hvorhen ogsaa et sidste, svagtblinkende Haab endnu vinkede den trætte, drømmetagne Sjæl; thi var det ikke Rousseaus Clarens, Julies paradisiske Clarens!

Der blev de da, men det var forgjæves, at Vinteren gjorde sig mild, og holdt sin kolde Aande tilbage fra hende, mod Soten i hendes Blod kunde den dog ikke værne hende, og Foraaret, da det kom paa sit Triumftog gennem Dalen med Spiringens Jærtegn og Løvspringets Evangelium, det maatte lade hende staa der, visnende i al denne Fornyelsens Frodighed, uden at dets Kraft, der svulmed hende i Møde fra Lys og Luft og Jord og Væde, kunde blive til Kraft i hende, saa hendes Blod det sundheddrukkent maatte juble med i den store Jubel om Vaarens Almagt, nej, hun maatte visne; for den sidste Drøm, der i Hjemmets Lønkrog havde viist sig for hende som en ny Morgenrøde, Drømmen om den fjærne Verdens Herlighed, den havde ikke bragt Dagen med sig, dens Farver var falmede, jo nærmere hun kom den, og hun følte, de falmede kun for hende, fordi hun havde længtes mod Farver, som Livet ikke ejer, mod en Skjønhed, som Jorden ikke kan modne. Men Længslen slukkedes ikke, stille og stærk brændte den i hendes Hjærte, hedere i sit Savn, hed og fortærende.

Og rundt omkring hende fejredes Foraarets skjønhedssvangre Fest, ringet ind af Vintergjækkens hvide Klokker, jublende hilset af Crocusblomstens aarede Bæger. Hundrede smaa Bjærgstrømme styrtede hovedkulds ned mod Dalen for at melde, at Vaaren var kommen, og kom alle forsilde, for hvor de randt frem mellem grønne Bredder, stod der Primler i Gult og Violer i Blaåt og nikkede: vi veed det, vi veed det, vi har mærket det før du. Pilene hejsede de gule Vimpler, og krusede Bregner og fløjelsblødt Mos hængte grønne Guirlander paa de nøgne Vingaardsmure, mens tusinde Døvnelder skjulte Murens Fod med lange Bræmmer

af Brunt og Grønt og sagte Purpur. Græsset bredte sin grønne Kappe ud saa bredt og vidt, og mange pyntelige Urter de satte sig derpaa, Hyacinther med Blomster som Stjærner og Blomster som Perler, Tusindfryd i tusindvis, Entianer, Anemoner og Løvetand og hundred Blomster flere. Og over Blomsterne paa Jorden svæved der i Luften, baaret af Kirsebærtræers hundredaarige Stammer, vel tusind straalende Blomsterøer, med Lyset skummende 82 imod de hvide Kyster, som Sommerfugle spættede med Rødt og Blaåt, imens de bragte Bud fra Blomsterkontinentet nedenunder.

Hver Dag, der kom bragte nye Blomster, den drev dem i brogede Mønstre op af Jorden i Haverne ved Søen, den læssed dem af paa Træernes Grene dernede, Kæmpevioler paa Pawlownien, og paa Magnolien store, purpurstænkede Tulipaner. Ad Stierne drog Blomsterne i blaa og hvide Rækker, de fyldte Markerne med gule Horder, men intet Sted var der dog saa blomstertæt som oppe mellem Højderne i Lune, lønlige Smaadale, hvor Lærken stod med lysgnistrende Rubinkogler i det lyse Løv, thi der blomstrede Narcisserne i blændende Myriader, og fyldte luften trindt omkring med døvende Duft fra deres hvide Orgier.

Midt i al denne Skjønhed sad hun med ubesvarede Skjønhedslængsler i sit Hjærte, og det var kun en enkelt Aftensstund imellem, naar Solen sank bag Savoyens langeligt skraanende Højder, og Bjærgene hinsides Søen syntes som af brunligt, uigennemsigtigt Glas, med Lyset ligesom trykket ind i deres stejle Sider, at Naturen kunde fængsle hendes Sanser, thi da var det, naar gult belyste Aftentaager skjulte de fjærne Jurabjerge, og Søen, rød som et Kobberspejl, med gyldne Flammer tunget ind i Solrødtsgløden, syntes gaa sammen med Himmelskjæret til eet stort, lysende Uendelighedshav, da var det en enkelt Gang imellem som om Længslen forstummed og Sjælen havde fundet Landet, som den søgte.

Jo mere Foraaret skred frem, desto svagere blev hun, og snart forlod hun ikke Sengen mere; men hun var ikke bange for Døden nu, hun længtes efter den, thi hun havde det Haab, hinsides Graven, at finde sig Ansigt til Ansigt med den Herlighed, Sjæl i Sjæl med den Skjønhedsfyldte, som her paa Jorden havde opfyldt hende med anelsesfulde Længsler, der nu var lutrede og forklarede gennem lange Livsaars stigende Savn, og nu derfor ogsaa endelig vilde favne deres Maal; og hun drømte mangan en blid, vemodig Drøm om, hvordan hun i Mindet vilde vende tilbage til, hvad Jorden havde givet hende, vilde vende tilbage til det hisset i Udødelighedslandet, hvor jo al Jorderigs Skjønhed aisammen, al Tid vilde være paa den anden Side Søen.

Saaledes døde hun, og Niels begrov hende paa Clarens venlige Kirkegaard, hvor den brune Vinbjergsmuld gemmer saamange Landes 83 Børn, og hvor de brudte Søjler og sløromvundne Urner gjentager de samme Sorgens Ord paa saamange Tungemaal.

Hvidt blinker de frem mellem mørke Cypresser og vinterblomstrende Viburnum; tidlige Roser drysse deres Blade over mange af dem, og Jorden blaaner tidt af Violer ved deres Fod, men om hver en Tue og hver en Sten, der slynger sig de blankløvede Ranker af den blide Vinca, Rousseaus Yndlingsblomst, himmelblaa som aldrig en Himmel er blaa.

IX

Niels Lyhne hastede hjemefter, han kunde ikke holde den Ensomhed ud mellem alle de fremmede Mennesker, men jo nærmere han kom Kjøbenhavn, jo tiere spurgte han sig selv, hvad han egenlig skulde der, og desto stærkere angrede han, at han ikke var bleven derude. For hvem havde han i Kjøbenhavn? Frithiof ikke, Erik var jo paa en Stipendierejse i Italien, saa ham hellerikke, og Fru Boye? - det var saadan et underligt Forhold, det til Fru Boye. Nu, han kom lige fra sin Moders Grav, syntes det ham, ikke just profant eller saadan, men han kunde ikke faa det til at klinge sammen med den Tone, hvori hans Stemninger nu vibrerede. Der var en Mislyd. Havde det været hans forlovede Brud, en ung, rødmende Pige, han drog i Møde, nu hans Sjæl saa længe havde været vendt imod Opfyldelsen af sønlige Pligter, det vilde ikke have staaet i Strid med hans Følelser. Og det hjalp ikke, han søgte at blive sig selv overlegen, ved at kalde denne Forandring i sin Opfattelse af Forholdet til Fru Boye for spidsborgerlig og bornert, Ordet zigeuneragtig blev dog næsten ubevidst til hos ham, som et Udtryk for det Mishag, han ikke kunne raisonnere sig fri for, og det var da ogsaa et Slags Fortsættelse i samme Retning, at det første Sted, han gik hen, saasnart han havde sikret sig sine gamle Værelser oppe ved Volden, var til Etatsraadens, og ikke til Fru Boye.

Næste Dag gik han der, men traf hende ikke. Portneren sagde, hun havde lejet en Villa tæt ved Emiliekilde, hvad der forundrede Niels, da han vidste, at hendes Faders Landsted laa lige i Nærheden.

En af Dagene maatte han vel derud.

Men allerede den næste fik han en Billet fra Fru Boye, der satte ham Stævne i hendes Lejlighed i Byen. Den blege Søsterdatter havde seet ham paa Gaden. Tre Kvarter til eet skulde han komme, *maatte* han komme. Hun skulde sige ham hvorfor, *hvis han ikke vidste det*. Vidste han det? Han maatte ikke bedømme hende forkert, ikke være urimelig. Han kjendte hende jo. Hvorfor skulde han tage det saadan som plebejiske Naturer vel vilde gjøre? Vilde han vel? De var jo ikke som Andre. Naar han blot *vilde* forstaa hende. Niels, Niels!

85

Dette Brev satte ham i stærk Spænding, og han mindedes pludselig med Uro, at Etatsraadinden forleden havde seet saa spodsk-medlidende paa ham, smilet og tiet, tiet saa besynderligt. Hvad kunde det være, hvad i al Verden kunde det være?

Den Stemning, der havde holdt ham borte fra Fru Boye, var forsvunden. Han forstod den ikke en Gang mere, var saa bange. Blot de havde skrevet hinanden til som andre rimelige Mennesker. Hvorfor havde de dog ikke gjort det! *Saa* travlt havde han da virkelig ikke havt. Det var ogsaa mærkeligt som han var, saadan som han lod sig tage af det Sted, han lige var. Og glemte Alt hvad der var fjærnt. Ikke glemte, men fik det saa langt tilbage, lod det begraves af det Nærværende. Som under Bjærge. Man skulde ikke tro han havde Fantasi.

Endelig. Fru Boye lukkede selv Entréedøren op for ham, endnu før han havde ringet. Hun sagde Ingenting, men rakte ham Haanden til et langt, kondolerende Haandtryk; Aviserne havde jo meldt hans Tab. Niels sagde heller ikke Noget, og saadan gik de tavse gennem den forreste Stue, mellem to Rækker Stole i rødtribet Overtræk. Lysekronen var i Papir der og Vinduerne hvidtede. Inde i Dagligstuen var Alt som sædvanligt, kun var der rullet ned for de aabne Vinduer, og Persienerne bevægede sig i det sagte Lufttræk og klappede med smaa, ensformige Slag mod Vinduesposten. Reflekslyset fra den solbeskinnede Kanal siedes dæmpet ind mellem de gule Tremmer, og tegnede et uroligt, kruset Tavl af Bøgelinier oppe under Loftet, sitrende som Bølgerne sitrede derude; ellers var det Alt saa blødt og stille, stilfærdigt ventende med sagte Aande

Fru Boye kunde ikke blive enig med sig selv om hvor hun vilde sidde, endelig bestemte hun sig for Gyngestolen, viskede ivrigt Støvet af den med sit Lommetørklæde, men stillede sig saa op bagved Stolen, med Hænderne paa dens Ryg. Handskerne havde hun paa endnu, og hun var kun kommet af det ene Ærme paa den sorte Figurmantille, hun bar over sin skotskttærnede Silkekjole, ganske bitte smaa i Tærnet, ligesom de brede Baand paa hendes store, runde Pamelahat, hvis lyse Straa halvt skjulte hendes Ansigt, især saadan som hun nu stod og saae ned, mens hun lidt heftigt rokkede med Stolen.

Niels sad paa Tabouretten ved Fortepianoet, helt borte fra hende, som om han ventede at høre noget Ubehageligt.

»Veed du det saa, Niels?«

»Nej, men hvad er det, jeg ikke ved?«

86

Stolen stod stille. »Jeg er bleven forlovet.«

»Er De bleven forlovet, men hvorfor - hvordan?«

»Aa, lad være med at sige De, vær ikke lige straks urimelig!« Hun lænede sig lidt trodsigt til Gyngestolen. »Du kan nok begribe, at det ikke er udsøgt behageligt for mig her at skal staa og forklare dig Alting. Jeg skal nok, men du skulde hjælpe mig.«

»Det er jo noget Snak; er du forlovet, eller er du det ikke?«

»Det har jeg jo sagt,« sagde hun med blid Utaalmodighed og saae op.

»Ja, saa maa jeg tillade mig at gratulere Dem, Fru Boye, og takke Dem ret meget for den Tid, vi har kjendt hinanden.« Han havde rejst sig op, og bukkede sarkastisk flere Gange.

»Og saadan kan du skilles fra mig, saadan ganske rolig: jeg er forlovet, og saa er vi færdige, saa er Alt det, der har været mellem os to, en gammel dum Historie, der ikke maa tænkes paa. Forbi skal være forbi. Udendvidere. - Niels, alle de kjære Dage, skal deres Minder være stumme fra nu af, vil du aldrig, aldrig tænke paa mig, aldrig savne mig? Vil du ikke tidt en stille Aften drømme Drømmen levende igjen, og give den de Farver, den kunde have blusset med? Kan du helt lade være med i dine Tanker at elske det Altsammen op igjen, og modne det til den Fylde, det kunde have naaet? Kan du? Kan du sætte din Fod paa det og træde det ned hver Smule, ud af Verden? Niels!«

»Jeg haaber det, De har jo viist mig, at det kan lade sig gjøre. - Aa, men det er jo Vaas Altsammen,

bundløst Vaas fra Ende til anden; hvorfor har De arrangeret denne Komedie? Jeg har jo ikke Skygge af Ret til at gjøre Dem Bebrejdelser. De har jo aldrig elsket mig, aldrig sagt, at De gjorde det, De har givet mig Lov til at elske Dem, det har De, og nu tager De Deres Tilladelse tilbage; eller maa jeg blive ved, nu De har givet Dem til en Anden? Jeg forstaa Dem ikke; har De troet, *det* var muligt? Vi er dog ikke Børn. Eller er De bange for, at jeg skal glemme Dem for hurtigt? Vær De rolig. Dem stryger man ikke ud af sit Liv. Men tag Dem i Agt; en Kjærlighed som min møder en Kvinde ikke to Gange i sit Liv, tag Dem i Agt, det ikke bringer Dem Ulykke, at De har forstødt mig. Jeg ønsker Dem intet Ondt, nej, nej, gid al Nød og Sygdom maa holde sig borte fra Dem, gid al den Lykke, som Rigdom, Beundring og Selskabslykke kan bringe Dem, gid De maa faa den i fuldeste Maal, allerfuldeste, det er mit Ønske; gid Alverden maa være aaben for Dem, blot ikke een lille 87 Dør, een eneste lille Dør, hvor meget De saa banker, hvor tidt De saa forsøger, men ellers Alt, Alt saa vidt og saa fuldt, som det kan ønskes.«

Han sagde det langsomt, næsten bedrøvet, slet ikke bittert, men med en sælsomt dirrende Klang i sin Stemme, en Klang, hun ikke kjendte, og som gjorde Indtryk paa hende. Hun var bleven lidt bleg, og stod stivt støttet til Stolen. »Niels,« sagde hun, »spaa mig ikke Ondt, husk paa, du var her ikke, Niels, og min Kjærlighed, jeg vidste ikke, hvor virkelig den var, det var mere som om den interesserede mig blot; den klang hen gennem mit Liv som et fint, et aandfuldt Digt, den tog mig aldrig med stærke Arme, den havde Vinger - kun Vinger. Det troede jeg, jeg vidste ikke andet, før nu eller lige den Gang jeg havde gjort det, sagt ja og det. Det kom ogsaa saa vanskeligt, der var saa meget med i det Samme, saa mange at tage Hensyn til.... Det begyndte med min Broder - Hardenskjold, du veed, ham, der kom til Vestindien; han havde været lidt vild af sig her, men derovre var han bleven sat og fornuftig, og gik i Kompagni med Nogen, og tjente mange Penge, og blev ogsaa gift med en rig Enke, en sød, lille En, forsikrer jeg dig, og saa kom han da hjem, og saa blev det godt mellem min Fader og ham, for Hatte var helt forandret, aa, han er saa respektabel, saa der ingen Ende er paa det, saa ømfindtlig overfor, hvad Folk de siger: græsselig bornert, aa! - Naturligvis syntes han saa, jeg skulde komme paa Familiefod med Familien igjen, og prækede og bad og vrøvlede hver Gang han kom, og Fader er jo nu ogsaa en gammel Mand, og saa gjorde jeg det da, og det blev ligesom i gamle Dage igjen.«

Hun standsede et Øjeblik, gav sig saa til at tage sin Mantille af, Hatten ogsaa og Handskerne, og vendte sig i Travlheden med alt dette lidt bort fra Niels, imens hun talte videre.

»Saa havde Hatte en Ven, der er meget anseet, uhyre anseet, og de syntes Allesammen jeg skulde, og vilde saa gjerne have det, og seer du, saa kunde jeg fuldt ud indtage min Plads imellem Folk igjen, som jeg før havde, ja bedre egenlig, fordi han er saa anseet, paa alle Maader, og det havde jeg jo dog længtes efter saa længe. - Ikke sandt, det forstaa du ikke? det havde du aldrig tænkt om mig? Helt det Modsatte. Fordi jeg altid gjorde Nar ad Selskabet og alle deres konventionelle Dumheder og deres Patentmoral og deres Dydsthermometer og Kvindelighedskompasser, du husker nok, hvor vittige vi var. Det er til at græde over, du, det var ikke sandt, ikke altid i det Mindste, for jeg 88 skal sige dig Noget, vi Fruentimmer, Niels, vi kan nok for en Tid rive os løs, naar der er Noget i vort Liv, der har lukket Øjnene op paa os for den Frihedstrang, vi alligevel har, men vi holder ikke ud, vi har nu en Gang en Passion i Blodet for det Korrekteste af det Korrekte, helt op til det Passendes mest snerpede Spids. Vi holder det ikke ud at ligge i Krig med det, der nu en Gang er vedtaget af alle de mange Almindelige, inderst inde synes vi dog de har Ret, fordi de er de, der dømmer, og vi bøjer os i vore Hjærter for deres Domme og lider under dem, hvor kjække vi saa stiller os an. Det ligger slet ikke for os Fruentimmer at være Undtagelser, det gjør ikke, Niels, vi bliver saa underlige af det, maaske nok mere interessante, men ellers Kan du forstaa det? er det ikke sølle, synes du? Men du kan nok begribe, at det maatte gjøre et underligt Indtryk paa mig at komme tilbage til de gamle Omgivelser; der kom saamange Minder - og Erindringer om min Moder, hvordan hun tænkte; jeg syntes, jeg var kommen i Havn igjen, Alt var saa fredeligt og rigtigt, og jeg behøvede kun at binde mig til det, for at blive pænt lykkelig alle mine Dage. Og saa lod jeg dem binde mig, Niels.«

Niels kunde ikke lade være med at smile, han følte sig saa overlegen og havde saa ondt af hende, som hun stod der, saa ungdommelig ulykkelig ved al den Selvbekjendelse. Han blev saa blød og kunde slet ingen haarde Ord finde.

Saa gik han hen til hende.

Hun havde imidlertid drejet Stolen til sig og ladet sig synke ned paa den, og sad nu der ganske mat og verdensforladt kastet tilbage, med hængende Arme, med løftet Ansigt og halvtsænkede Øjne, og saae ud gennem det mørknede Værelse, med de to Rækker Stole, ud i den dunkle Entrée.

Niels lagde Armen over Stoleryggen og bøjede sig, med Haanden støttet paa Sidelænet, ned over hende: »og mig havde du helt glemt,« hviskede han.

Det var som hun ikke hørte det, hun løftede ikke en Gang Øjnene; saa endelig rystede hun paa Hovedet, ganske lidt, og saa en god Tid efter, igjen, ganske lidt.

Det var saa stille om dem først; saa hørtes der paa Trappegangen en Pige gaa og tralle og polere Laase,

og Dørgrebenes Vrikken brød brutalt ind over Stilheden og gjorde den endnu større, naar den pludseligt 89 kom igjen. Saa holdt det op, nu var der kun Persiennernes sagte, søvnigt taktfaste Slag.

Den tog Mælet fra dem, denne Stilhed, Tankerne næsten ogsaa, og hun blev siddende som før, med Blikket ud mod Entréens Mørke, og han blev staaende, bøjet over hende, stirrende ned ad Tærnet paa hendes Silkeskjød, og ubevidst, lokket dertil af den bløde Tavshed, begyndte han at vugge hende i Stolen, gan-ske blødt, ga-nske blødt

Hun hæved langsomt Øjelaagene til et Blik paa hans mildt beskyttede Profil, og sænkede dem saa helt i stille Velbehag. Det var som en lang Omfavnelse, det var som at give sig hen i hans Favn, naar Stolen gik tilbage, og naar den vuggede frem, saa hendes Fødder kom mod Jorden, saa var der Noget af ham i Gulvets sagte Tryk mod Foden. Han følte det ogsaa, Vugningen begyndte at interessere ham, og lidt efter lidt gyngede han stærkere, det var som var han nærmere og nærmere ved at faa hende, jo længere han tog Stolen tilbage, og som en Forventning var der i det Sekund, hvori den lige skulde til at duve frem igjen; og naar den saa kom ned, saa var der en sælsom Tilfredsstillelse i det lille Smæk, hvormed hendes villieløse Fødder slog mod Gulvet, og der var hel Besiddelse i det, naar han tvang Stolen frem endnu, at presse hendes Fodsaal blidt mod Gulvet, saa Knæet løftede sig en lille Smule.

»Lad os ikke drømme,« sagde Niels saa med et Suk, og slap resigneret Stolen.

»Jo,« sagde hun, næsten bønligt, og saae uskyldigt paa ham med store, vemodsdrukne Øjne.

Hun havde langsomt rejst sig.

»Nej, ikke drømme,« sagde Niels nerveust, og lagde sin Arm om hendes Liv. »Der er gaaet Drømme nok imellem os to, har du aldrig mærket det? har de aldrig naaet dig som flygtige Aandepust henover din Kind eller gennem dit Haar? er det muligt, har Natten aldrig dirret af Suk paa Suk, der daled døende ned paa dine Læber?«

Han kyssede hende, og det syntes ham, hun blev mindre ung under hans Kys, mindre ung, men dejligere, mere glødende skjøn, mere bedaarende.

»Du skal vide det,« sagde han, »du veed ikke, hvor jeg elsker dig, hvor jeg har lidt og savnet. Dersom de Stuer ved Volden kunde tale, Tema.«

90

Han kyssede hende atter og atter, og hun foldede heftigt sine Arme om hans Hals, saa de vide Polkaærmer gled helt op, op over de brusende, hvide Underærmer, højere end den graa Elastik, der holdt dem sammen over Albuen.

»Hvad kunde de Stuer sige, Niels?«

»Tema, kunde de sige titusinde Gange og fler; de kunde bede i det Navn, rase i det Navn, sukke og hulke i det; Tema, de kunde ogsaa true.«

»Kunde de?«

Nede fra Gaden kom gennem de aabne Vinduer en Samtale hel og ubeskaaren ind, den ligegyldigste Visdom af Verden i luvslidte Hverdagsord, drævet og æltet i hinanden af to stemningsløse Snakkestemmer. Al den Prosa kom ind til dem, og gjorde det endnu dejligere at staa der, Bryst mod Bryst, hygget af det bløde, dæmpede Lys.

»Hvor jeg elsker dig, du Søde, søde, - i mine Arme, du er saa god; er du saa god, saa god? - og dit Haar jeg kan næsten ikke tale, og alle mine Minder saa god alle Minder om, naar jeg græd og var ulykkelig og savned saa usigelig tungt, de trænger paa, trænger sig frem, som om de vilde være lykkelige med mig nu i Lykken - kan du forstaa! - Husker du, Tema, husker du Maaneskinnet ifjor? Holder du af det? - Aa, du veed ikke, hvor grusomt det kan være. Saadan en maaneskinsklar Nat, naar Luften er stivnet i køligt Lys, og Skyerne ligge saa lange, - Tema, Blomster og Løv de holder deres Duft saa tæt om sig som en Rim af Duft, der ligger over dem, og alle Lyde bliver saa fjærne og svinder saa pludseligt, dvæler slet ikke; - den er saa ubarmhjærtig, er den Nat, for Savnet gror i den saa sælsom stærkt, den tier det frem af hver en Krog, der er i Ens Sjæl, suger det ud med haarde Læber, og der blinker ikke Haab, blunder ikke Løfte i al den kolde, stirrende Klarhed. Aa, jeg græd, Tema! Tema, har du aldrig grædt dig gennem en maaneklar Nat? Du Søde, det vilde være Synd, du skulde græde; du skal ikke græde, der skal altid være Sol om dig og Rosennætter - en Rosennat«

Hun var helt sunken hen i hans Favn, og med Blikket tabt i hans, mumlede hendes Læber, som i Drømme, sært søde Elskovsord, halvt kvalt af hendes Aande, og Ord hun gjentog, Ord af hans, som om hun hviskede dem til sit Hjærte.

Derude fjærnede Stemmerne sig op ad Gaden og gjorde hende urolig. Saa kom de igjen, taktfast akkompagnerede af en Stoks korte 91 Stenklang imod Fliserne; fjærnede sig atter til den anden Side, dvælede længe dæmpede i det Fjærne, tog saa af - døde hen.

Og Tavsheden svulmede atter frem omkring dem, gløded op om dem, hjærtbankende, tung af Aande, svigtende. Ordene var tørred ud imellem dem, og Kyssene faldt tunge fra deres Læber, som tøvende Spørgsmaal, men havde ingen Forløsning i sig, intet nydende Nu. De turde ikke slippe hinandens Øjne, og turde dog ikke lægge Tale i deres Blik, men ligesom slørede det til, ligesom gjemte sig bag det for hinanden, tiende, rugende over hemmelighedsfulde Drømme.

Saa kom der en Skjælven i hans Favntag og vakte hende, og hun stemmed Hænderne imod hans Bryst og rev sig løs.

»Gaa, Niels, gaa, du maa ikke være her; du maa ikke, hører du!«

Han vilde trække hende til sig, men hun drog sig tilbage, vild og bleg. Hun sitrede fra Isse og til Fod, og stod og holdt Armene ud fra sig, som om hun ikke turde røre ved sig selv.

Niels vilde knæle og gribe hendes Haand.

»Du maa ikke røre mig.« Der var Fortvivlelse i hendes Blik. »Hvorfor gaar du ikke, naar jeg beder dig! Herregud, kan du dog ikke gaa! Nej, nej, du maa ikke tale, gaa din Vej, du. Kan du ikke se, hvor jeg ryster for dig? Se, se, se! Aa, det er Synd af dig, som du er imod mig. Naar jeg nu beder dig!?«

Det var ikke muligt at faa sagt et Ord, hun vilde ikke høre. Hun var helt ude af sig selv, Taarerne strømmede fra hendes Øjne, Ansigtet var næsten fortrukket og ligesom lyste af Bleghed. Hvad skulde han gjøre?

»*Vil* du da ikke gaa, kan du ikke se, hvor du ydmyger mig ved at blive, du mishandler mig, du gjør; hvad har jeg da gjort dig, at du kan være saa ond. Aa gaa! har du da ingen Medlidenhed?«

Medlidenhed? han var kold af Vrede. Dette var jo Vanvid. Der var ikke andet for end at gaa. Nu gik han. Han holdt ikke af de to Rækker Stole, men han gik langsomt derigjennem, med et stivt Blik paa dem, som for at trodse.

»Exit Niels Lyhne,« sagde han, da han hørte Entréedørens Laas smække i efter sig.

Han gik betænksomt nedad Trapperne, med Hatten i Haanden; paa Afsatsen standsede han og gestikulerede for sig selv: dersom han kunde forstaa det Mindste! Hvorfor *dette*, og dette igjen hvorfor? Saa gik han videre. Der var de aabne Vinduer. Han kunde have Lyst til med 92 et skingrende Raab at splitte den vandle Tavshed deroppe, eller at have En at tale med her, tale i Timevis, - ubønhørligt, - vaase ind over den Tavshed, bade den kold i Vaas. Han kunde ikke faa den ud af sit Blod; han kunde se den, smage den, han gik i den. Pludselig standsede han og blev blussende rød af en forbitret Skamfuldhed. Havde hun villet friste sig med ham? -

Deroppe stod Fru Boye endnu og græd, hun havde stillet sig hen for Spejlet, og stod med begge Hænder støttet paa Konsollen, og græd, saa Taarerne dryppede fra hendes Kinder ned i en stor Konkylies rosenrøde Indre. Hun saae paa sit forstyrrede Ansigt, saadan som det kom frem over den Taageplet, hendes Aande dannede paa Glasset, og hun fulgte Taarerne som de vælded ud over Øjeranden og rulled ned. Hvor de kunde blive ved at komme! hun havde aldrig grædt saadan før; jo, i Frascati en Gang, efter at hun var kjørt løbsk.

Lidt efter lidt kom Taarerne mere sparsomt, men en nerveus Skjælven rystede hende endnu stødvis fra Nakke til Hæl.

Solen stod mere paa; det sitrende Gjenskin fra Bølgerne trak sig skraat deroppe under Loftet, og ved Siderne af Persienerne kom der hele Rækker af parallelle Straaler ind, hele Reoler af gulligt Lys. Varmen tog til, og gjennem den modne Lugt af ophedet Træ og solvarmet Støv bølged nu andre Dufte frem, thi fra Sofapuders brogede Blomster, fra Stolerygges Silkerunding, fra Bøger og foldede Tæpper befried Varmen hundred glemte Parfumer, der gjengangerflygtigt drog sig gjennem Luften.

Ganske langsomt tog hendes Skjælven af, og lod en sælsom Svimmelhed tilbage, hvori fantastiske Følelser, halvt Fornemmelser, hvirvled sig hen i Sporet af hendes undrende Tanker. Og hun lukked sine Øjne, men blev staaende med Ansigtet vendt imod Spejlet.

Besyderligt! som det var kommet over hende! saa hvinende angst. Havde hun skreget? Der dvæled et Skrig i hendes Øre, og hun følte en Træthed i Halsen, som efter et langt, angstfuldt Raab. Hvis han havde grebet hende! Hun lod sig gribe, og knugede afværgende Armene mod sit Bryst. Hun stred imod, men

alligevel - nu: det var som om hun daled nøgen ned igjennem Luften, blussende, brændende af Skam, skamløst kjærttegnet af alle Vinde. - Han vilde ikke gaa, og det blev snart for silde, al hendes Kraft forlod hende, som Bobler, der brast; Boble paa Boble, der trængte sig over hendes Læber og brast, ustandseligt; om et Sekund var det for sent. Havde hun bedet ham 93 paa sine Knæ? For sent! hun løftedes uimodstaaeligt mod hans Favns, som en Boble, der stiger gennem Vandet - vibrerende; saaledes steg hendes Sjæl nøgen op til ham, med hvert et Ønske blottet for hans Blik, hver hemmelig Drøm, hver skjult Hengivelse uden Slør for hans tagende Blik. - Igjen i hans Favns, dvælende, sødt skjælvende. Der var en Statue af Alabast midt mellem Flamme, den blev glødende gjennemsigtig i Ildens Hede, lidt efter lidt, misted mer og mer af sin mørke Kjærne, til Alt var endelig lysende lyst.

Hun aabned langsomt sine Øjne, og saae paa sit Spejlbillede med et diskret Smil som til en Medvider, hun ikke vilde indlade sig altfor dybt med; saa gik hun omkring i Stuen og samlede sammen Handsker, Hat og Mantille.

Svimmelheden var som blæst bort.

Hun kunde godt lide den Svaghed, hun endnu følte i sine Ben, og blev ved at gaa omkring for at føle den bedre. Hemmeligt, ligesom tilfældigt, gav hun Gyngestolen et lille fortroligt Puf med Albuen.

Hun holdt nok af Scener.

I et Blik tog hun Afsked med noget Usynligt derinde, saa rullede hun Persienerne op, og det var et helt andet Værelse.

Tre Uger efter var Fru Boye gift, og Niels Lyhne var nu ganske ene med sig selv.

Han kunde ikke rigtig komme afsted med sin Indignation over, at hun saa uværdigt havde kastet sig i Armene paa det Selskab, hun saa tidt havde spottet. Det havde ganske vist blot lukket Døren op og vinket, og saa var hun kommet. Men var det værd han gav sig til at kaste med Sten, havde han ikke selv følt den brave Spidsborgerligheds magnetiske Dragen? Der var kun dette sidste Møde, dersom det var, hvad han beskyldte hende for, dersom det skulde have været et kaadt Farvel til det gamle Liv, den sidste gale Streg, før hun trak sig tilbage til det Korrekteste af det Korrekte; var det muligt! en saa grændseløs Selvforagt, saa kynisk en Haan over sig selv, og som drog ham ind under Haanen, ham og Alt, hvad de havde haft fælles af Minder og Haab, af Begejstring og hellige Ideer. Det fik ham til at rødme og til at rase. - Men var han retfærdig? for, paa den anden Side, hvad havde hun gjort andet end aabent og ærligt at sige ham: det og det drager mig til den anden Side, drager mig stærkt, men jeg anerkjender din Ret, mer end du selv forlanger, og her er jeg, kan du 94 tage mig, saa tag mig, hvis ikke, saa derhen, hvor Magten er størst. -Og hvis det nu var saadan, var hun saa ikke i sin Ret? Han havde ikke kunnet tage hende ... det kunde komme an paa saa lidt ved den hele Afgjørelse, Skyggen af en Tanke, Tonen i en Stemning.

Blot han vidste, hvad hun et Sekund *maatte* have vidst, men maaske ikke vidste mere. Han vilde saa nødig tro, hvad han ikke kunde lade være at beskyldte hende for. Ikke blot for hendes Skyld, mindst det, men han syntes, det satte en Plet paa hans Fane. Logisk seet naturligvis ikke, men alligevel.

Hvordan hun saa havde forladt ham, een Ting var vis, det var, at han nu var ene, og han følte det som et Savn, men ogsaa, lidt senere, som en Lettelse. Der var saameget, der ventede paa ham; det Aar paa Lønborggaard og i Udlandet havde, hvor stærkt det end havde optaget ham, været en ufrivillig Hvile, og det, at han i dette Aar, paa saa mange Maader, var bleven klarere overfor sine Fortrin og Mangler, det kunde jo kun øge hans Tørst efter, i uforstyrret Arbejdsro, at komme til at bruge sine Kræfter. Ikke til at skabe, det havde ingen Hast, men til at samle; der var saameget, han maatte gjøre til sit, saa uoverskuelig meget, at han begyndte at maale Livets Korthed med mistrøstige Blikke. Han havde vel ikke tidligere spildt sin Tid, men man gjør sig ikke saa let uafhængig af det fædrene Bogskab, og det ligger saa nær, at søge fremad ad de samme Veje, som har ført Andre til Maalet, og derfor havde han ikke selv søgt sig et Vinland frem i Børgernes vide Verden, men var faret som Fædrene foer; havde, autoritetstro, lukket sine Øjne for meget, der vinkede, for bedre at kunne se i Eddas og Sogaernes store Nat, og havde lukket sit Øre for mangt, der kaldte, for bedre at lytte til Folkesangenes mystiske Naturløde. Nu havde han endelig fattet, at det ikke var nogen Naturnødvendighed at være enten oldnordisk eller romantisk, og at det var simplere selv at sige sine Tvivl end at lægge dem i Munden paa Gorm Lokedyrker, rimeligere at finde Lyd for sit eget Væsens Mystik end at raabe mod Middelalderens Klostermure, og faa det Samme ekkosvagt tilbage, han selv havde sendt.

Det Nye i Tiden havde han jo helt vel haft Øje for, men han havde haft mere travlt med at lytte til, hvordan det Nye blev dunkelt udtalt i det Gamle, end til at høre paa, hvad det Nye selv sagde klart og tydeligt ind imod ham; og der var intet Mærkværdigt i det, for der er endnu aldrig blevet præket et nyt Evangelium her paa Jorden, 95 uden at den ganske Verden straks har faaet travlt med de gamle Profetier.

Men der maatte andet til, og Niels kastede sig med Begejstring over sit nye Arbejde; han var bleven greben af den Erobringslyst, den Tørst efter Videns Magt, som vel hver en Aandens Tjener, hvor ydmygt han saa end siden kom til at gjøre sin Gjerning, dog een Gang har følt, var det end kun en eneste stakket Time til

Ende. Hvem af os, hvem en venlig Skæbne stillede saaledes, at han kunde sørge for sin Aands Udvikling, hvem af alle os har ikke med begejstrede Blikke stirret ud over Videns vældige Hav, og hvem er ikke bleven draget ned mod dens klare, kølige Vande, og er begyndt paa i Ungdommens lettroende Overmod at løse det ud med den hule Haand, ligesom Barnet i Legenden! Husker du, Sol kunde le over sommerfagert Land; du saa hverken Blomst eller Sky eller Kilde, Livets Fester kunde drage forbi, de vakte end ikke Drøm af dit unge Blod, selv Hjemmet var fjærnt; husker du? og husker du saa, hvor det bygged sig op for din Tanke fra Bøgernes gulnende Blade sluttet og samlet, hvilende i sig selv som et Kunstens Værk, og det var dit i hver en Enkelthed, og din Aand leved i det Hele. Naar Søjlerne steg slankt i Vejret, med selvbevidst Kraft til at bære i deres stærke Runding, saa var den af dig den kjække Stigen, den var i dig den stolte Bæren, og naar Hvalvet syntes at svæve, fordi det havde samlet al sin Tyngde, Sten fra Sten, og i mægtige Draab af Vægt trygt sænket den ned paa Søjlernes Nakke, saa var den din, denne Drøm om vægtløs Svæven, fordi den Tryghed, hvormed Hvalvet sank, det var jo dig, der satte Foden paa dit Eget.

Ja, saadan var det, saadan vokser Ens Væsen med Ens Viden, klares deri, samles igjennem den. Det er saa skjönt at lære som at leve. Vær ikke bange for at miste dig selv i større Aander end din egen. Sid ikke og rug ængstelig over din Sjæls Ejendommelighed, stæng dig ikke ude fra det, der har Magt, af Frygt for, at det skal rive dig med sig og drukne din kjære, inderligste Egenhed i sin mægtige Svulmen. Vær tryk, den Ejendommelighed, som gaar tabt i en frodig Udviklings Skillen ud og Dannen om, den har kun været en Brøst, kun et mørkespiret Skud, der var ejendommeligt, just saalænge det var sygt af lyssky Bleghed. Og det er paa det Sunde i dig, du skal leve, det er det Sunde, der bliver det Store.

96

Det var ganske uventet for Niels Lyhne bleven Juleaften.

Hele det forløbne Halvaar havde han ingen Steder været, uden en enkelt Gang imellem hos Etatsraadens, og fra dem havde han en Indbydelse til at tilbringe Aftenen hos dem; men sidste Jul havde været Julen i Clarens, og derfor vilde han være ene. Et Par Timer efter at det var bleven mørkt, gik han ud.

Det blæste. Et tyndt, endnu ikke helt nedtrampet Snelag laa over Gaderne og gjorde dem bredere, og den hvide Sne paa Tagene og langs vinduernes Solbænke gav Husene et pynteligt, men ogsaa mere ensomt Udseende. Gadelygterne, der flakkede for Vinden, jog ligesom aandsfraværende deres Lys op ad Murene, saa hist og her et Skilt foer op fra sine Drømme og stirrede med storstilet Tanketomhed ud for sig. Ogsaa Boutiksvinduerne, der kun var halvt oplyste, og hvis Opstilling i Dagens Travlhed var bleven derangeret, saa anderledes ud end ellers, der var kommen noget sælsomt Indadvendt over dem.

Han drejede ind i Smaagaderne, og her syntes Julen allerede at være i fuld Gang, thi fra Kjældere og lave Stuer lød ham stadigt Toner i Møde, undertiden fra en Violin, men hyppigst fra Haandharmonikaer, der uføtrødent snøvlede sig igjennem populære Dandsemelodier, som, ved den trohjertige Maade, hvorpaa de blev foredragne, fik mere udtrykt af det glade Arbejde ved Dandsen, end af det egentlige Festlige. Men der var en vis Illusion derover af slæbende Trin og dampende Luft; - syntes det ham, der var udenfor, og som ved sin Ensomhed blev polemisk stemt mod al denne Selskabelighed. Han havde meget mere Sympathi med den Arbejdsmand, der stod udenfor en lille Krambods mat oplyste Vindue, og underhandlede med sit Barn om et af de prisbillige Vidundere derinde, og syntes saa ivrig for at faa det urokkeligt fastslaaet hvad, der skulde vælges, inden de vovede sig ind i Fristelsernes Hule. Og saa med disse gamle, tarvelige Damer, der blev ved at komme, een for een, næsten for hver hundrede Skridt; Allesammen med de forunderligste Kaaber og Slag fra længst henfarne Tider, og Allesammen med sagtomdigt menneskesky Bevægelser i deres gamle Halse, ligesom hos mistroiske Fugle, og med noget Usikkert og Verdensafvænt i deres Gang, som om de, Døgn ud, Døgn ind, havde siddet glemte oppe paa de øverste Sale af Bagbygningernes Afverden, og kun denne eneste Aften om Aaret blev taget med og huskede. Han blev trist ved at tænke derpaa, og Hjertet rørte sig i ham med en syg Fornemmelse, da han drømmende 97 leved sig ind i saadan en gammel, enlig Piges langsomt rindende Tilværelse, og han hørte for sine Øren saa pinligt taktfast et Stueuhrs langsomme hen-igjen, hen-igjen dryppe Døgnet's Skaal fuld af indholdsløse Sekunder.

Han maatte se at faa den Julenadvre overstaaet og gik tilbage den samme Vej, han var kommen, med en halvbevidst Sky for, at der i de andre Gader dæmrede nye Ensomheder, duggede anden Forladthed end den, der her havde slaaet ham imøde og lagt sig bitter paa hans Læbe.

Ude i de store Gader aandede han friere, han gik hurtigere til, med en vis Trods i sin Gang, og skilte sig ud fra alt Fællesskab med det, han nys havde forladt, ved en Tanke om, at *hans* Ensomhed, den havde han selv valgt.

Saa gik han ind paa en større Restavration.

Medens han sad og ventede paa Maden, iagttog han, bag et gammelt Avis-Tillæg, de Folk, der traadte ind. Det var næsten udelukkende unge Mennesker; nogle af dem kom ene, somme lidt udfordrende i deres Holdning, som om de vilde forbyde de Tilstedeværende at tage dem til Indtægt som Lidelsesfæller, andre

kunde slet ikke skjule, at de var forlegne over ikke at være inviterede ud en Aften som denne, men alle havde de en stærkt udpræget Smag for lønlige Kroge og afsides Borde. Mange kom parvis, og det var tydeligt at se paa de fleste af disse Par, at de var Brødre; Niels havde aldrig seet saamange Brødre paa een Gang; tidt var de meget ulige i Klædedragt og Væsen, og deres Hænder bar endnu klarere Vidnesbyrd om, hvor forskellige deres Livsstillinger ofte var. Det var næsten sjeldent, baade naar de kom, og ogsaa senere, naar de sad og talte sammen, at blive nogen rigtig Fortrolighed vaer imellem dem; hist var den Ene den Overlegne, den Anden den Beundrende, her den Ene imødekommende, den Anden tilbagevigende, og her igjen var der en vagtsom Paapassenhed paa begge Sider, eller, værre endnu, en udtalt Fordømmelse af hinandens Maal og Haab og Midler. For de allerfleste af dem skulde der aabenbart en saadan Helligaften til, og i Forbindelse med den en vis Forladthed, for at faa dem til at mindes det fælles Udspring og faa dem sammen.

Medens Niels sad og tænkte paa dette og paa den Taalmodighed, hvormed alle disse Mennesker ventede, og hverken ringede eller raabte højt paa Opvarterne, som om de efter en stiltiende Overenskomst vilde holde saameget som muligt af Restavrationspræget borte fra Stedet, medens han tænkte paa dette, saa han en Bekjendt af sig træde ind, og dette pludselige Syn af et bekjendt Ansigt efter alle de fremmede, kom saa uforvarende paa ham, at han ikke kunde lade være med at rejse sig op og hilse den Indtrædende med et glad og ogsaa forundret Godaften.

»Venter De Nogen?« sagde denne, og saa efter en Knage til sit Overtøj.

»Nej, solo.«

»Saa passer det jo udmærket.«

Den Nysankomne var en Doktor Hjerrild, en ung Mand, Niels et Par Gange havde talt med hos Etatsraadens, og om hvem han vidste, ikke fra hans Tale, men fra nogle drillende Hentydninger fra Etatsraadinden, at han var yderlig frisindet i religiøs Henseende; fra hans Tale derimod vidste han, at Hjerrild i politisk Henseende var ganske det Modsatte. Dette Slags Folk traf man ellers ikke hos Etatsraadens, der baade var kirkelige og liberale, og Doktoren hørte da ogsaa, baade ved sine Anskuelser og gennem sin afdøde Moder, hjemme i en af hine, den Gang ret talrige, Kredse, hvor man betragtede den nye Frihed med, dels skeptiske, dels fjendtlige Blikke, og hvor man i religiøs Henseende var mer end rationalistisk, mindre end atheistisk, naar man ikke enten var indifferent eller mystisk, hvad der ogsaa kunde hænde. Man fandt i disse Kredse, der jo forøvrigt var meget forskelligt nuancerede, at Holsten var Ens Hjærte mindst ligesaa nær som Jylland, følte slet ikke noget til Slægtskabet med Sverrig, og holdt ikke ubetinget af Danskheden i dens nydanske Former. Endelig kunde man sin Molière bedre end sin Holberg, Baggesen bedre end Oehlenschläger, og var maaske lidt sødlig i sin Kunstsmag.

Under Paavirkning af saadanne eller i alt Fald nærbeslægtede Anskuelser og Sympathier var det, at Hjerrild havde udviklet sig.

Han sad og saa med et usikkert Blik paa Niels, medens denne meddelte ham sine lagttagelser angaaende de øvrige Gæster, og særligt dvælede ved, hvordan de næsten skammede sig ved at der ikke var et Hjem eller hjemligt Sted, der havde draget dem til sig denne Aften.

»Ja, det forstaar jeg saa godt,« sagde han koldt og næsten afvisende. »Man kommer ikke her Juleaften med sin allerbedste Villie, og faar nødvendigvis en ydmygende Fornemmelse af at være sat udenfor, 99 enten det saa er Andre eller En selv, der har gjort det. Vil De sige mig, hvorfor De er her? Vil De ikke, saa sig bare Nej.«

Niels sagde ikke andet, end at han havde tilbragt sidste Juleaften sammen med sin afdøde Moder.

»Jeg beder Dem om Forladelse,« sagde Hjerrild, »det var meget venligt af Dem at svare mig, men De maa undskylde mig, jeg er saa mistroisk. Jeg skal sige Dem, der kunde tænkes Folk, som kom her for at give et ungdommeligt Spark til Julen, og, veed De, jeg er her af Respekt for Andres Julefest. Det er den første Jul her jeg ikke er hos en elskværdig Familie, jeg har kjendt hjemme fra min Fødeby, men jeg har faaet den Idé, at jeg var i Vejen, naar de sang deres Julepsalmer. Ikke saadan, at de generede sig, det var de altfor dygtige til, men det berørte dem uroligt, at have En siddende, for hvem de Sange kun var sungne ud i Luften, intet Steds hen, det tror jeg da.«

Næsten i Tavshed holdt de deres Maaltid, fik saa Cigarerne tændte, og blev enige om at gaa et andet Sted hen og drikke deres Toddy. Ingen af dem havde Lyst til i Aften at se paa de forgyldte Spejlrammer og røde Sofaer, de saa jævnlige havde for Øje de andre af Aarets Aftener, og de tyede derfor ind paa en lille Caffée, de ellers aldrig søgte.

De saa straks, at her ikke var noget blivende Sted.

Værten, Opvarterne og et Par Venner sad i Stuens Indre og spillede Trekort med to Trumfer; Værtens

Kone og Døtre saae til, og gjorde Opvarthning ved bordet, men ikke for dem; en af Opvarterne bragte dem deres. De skyndte sig at drikke, da de mærkede, at de bragte Forstyrrelse, for man talte straks mindre højt, og Værten, der havde siddet i Skjorteærmer, havde ikke kunnet overvinde sig til at blive siddende, men var faret i Frakken.

»Vi er nok saa temmelig husvilde i Aften,« sagde Niels, da de gik nedad Gaden.

»Ja, det er jo i sin Orden,« var Hjerrilds lidt pathetiske Svar.

De kom til at tale om Kristendommen. Emnet laa jo ligesom i Luften om dem.

Niels talte heftigt, men lidt almindeligt mod Kristendommen.

Hjerrild var kjed af at gaa og træde Sporet op paany af Diskussioner, der var gamle for ham, og sagde pludseligt, uden altfor nøje Tilslutning til det Foregaaende: »tag Dem i Agt, Hr. Lyhne; Kristendommen har Magten. Det er dumt at lægge sig ud med den regerende Sandhed ved at agitere for Kronprinds-Sandheden.«

100

»Dumt eller ikke dumt, det Hensyn ligger ikke for.«

»Sig ikke det saa letsindigt; det var ikke min Mening at sige Dem den Trivialitet, at det i materiel Henseende er dumt, ideelt er det dumt og mer end det. Tag Dem i Agt; dersom det ikke er uundgaaeligt nødvendigt for Deres Personlighed, saa knyt Dem ikke altfor nøje til just *det* i Tiden. Som Digter har De jo saa mange andre Interesser.«

»Jeg forstaa Dem vist ikke, jeg kan jo dog ikke bære mig ad med mig selv som med en Lirekasse, tage et mindre populært Stykke ud og sætte et andet ind, som Alle gaar og fløjter paa.«

»Kan De ikke? der er de, der kan. Men De kunde jo sige: det Stykke spiller vi ikke. Man kan i Almindelighed meget mere i den Retning, end man selv tror. Et Menneske hænger ikke *saa* nøje sammen. Naar De stadig bruger Deres højre Arm voldsomt, saa strømmer der et Overmaal af Blod til, og den tager til i Vækst paa det øvrige Legemes Bekostning, medens Benene, som De kun bruger det aller, allernødvendigste, blive lidt tyndladne, ganske af sig selv. De kan jo nok anvende Billedet? Se, hvordan de fleste, og vel ogsaa de bedste ideelle Kræfter herhjemme, har vendt sig udelukkende mod den politiske Frihed. Se paa det, og lad det være Dem en Lære. Tro mig, der er en frelsende Lykke for et Menneske i at kæmpe for en Idé, der har Fremgang, medens det er saa demoraliserende at høre til den tabende Minoritet, som Livet, ved den Retning, i hvilken det udvikler sig, giver Uret, Punkt for Punkt, Skridt for Skridt. Det kan ikke være anderledes, for det er saa bitterlig mismodigt, at se det, man lige ind til sin Sjæls inderste Stille er overbevist om er Sandheden og Retten, at se denne Sandhed forhaanet og slaaget i Ansigtet af hver den usleste Trosknægt i den sejrende Hær, at høre den smædet med Skjøgenavne, og saa Intet at kunne gjøre, Intet andet end at elske den endnu mere trofast, knæle for den i sit Hjærte med endnu dybere Ærefrygt, og se dens skønne Aasyn lige straalende skjønt, lige fuldt af Højhed og udødeligt Lys, hvormeget Støv der saa hvirvles mod dens hvide Pande, hvor tæt end giftig Taage tyknes omkring dens Glorie. Det er bitterlig mismodigt, det kan ikke undgaaes, at Ens Sjæl tager Skade deraf, for det ligger saa nær at hade sit Hjærte træt, at kalde Foragtsens kolde Skygger op om sig, og smertesløv lade Verden gaa sin Gang. - Naturligvis, hvis man har *det* i sig, saa man i Stedet for at vælge det lettere, at tage sig selv ud af alt Forbund med det Hele, kan bære sig oprejst, 101 og med alle Evner spændte, alle sine Sympathier vaagne, tage mod Nederlagenes mangebraadede Svøbeslag, alt som de falder, Slag paa Slag, og dog holde sit blødende Haab fra at segne, idet man lytter efter de dumpe Lyde, der varsler Omslag i Ens Tid, og spejder mod det svage, fjærne Skjær, der er en Dag - en Gang - maaske; hvis man har *det* i sig! men prøv det ikke, Lyhne. Tænk Dem, hvad en saadan Mands Liv maatte være, naar han skulde gjøre Fyldest. Ikke at kunne tale, uden at Hujen og Haan fraader op i hans Tales Spor. At faa alle sine Ord forvrængede, besudlede, vredne af Led og Lave, vredne til snedige Snarer, kastet hen for sine Fødder, og saa, inden han vel har faaet dem sanket op af Skarnet og redet dem ud fra hinanden igjen, saa pludselig at finde Alverden døv. Og saa begynde paany paa et andet Punkt med samme Resultat, atter og atter. Og saa maaske det smerteligste af Alt, at se sig miskjendt og foragtet af ædle Mænd og Kvinder, som han, trods den forskjellige Overbevisning, ser op til med Beundring og Ærefrygt. Og saadan *maa* det være, det *kan* slet ikke være anderledes. En Opposition *skal* ikke vente at blive angrebet for det, den virkelig er og vil, men for det, Magten *vil tro*, den er og agter; og desuden, Magten brugt overfor den Svagere og Misbrug af Magten, hvordan skal det blive to Ting? og der er dog vel Ingen, der vil forlange, at Magten skal gjøre sig selv svag for at kunne kæmpe med lige Vaaben overfor Oppositionen. Men derfor bliver Oppositionens Kamp lige smertelig, lige oprivende. Og tror De nu virkelig, Lyhne, at en Mand kan kæmpe den Kamp, med alle de Gribbenæb sænket i sig, uden den sejge, blinde Begejstring, som er Fanatisme? Og hvor i al Verden skal han blive fanatisk for noget Negativt? Fanatisk for den Idé, at der *ingen* Gud er til! - og uden Fanatisme, ingen Sejr. Tys, hør!«

De standsede udenfor en høj Stue, hvor man havde rullet op for et af Vinduerne, og gennem den

aabnede Trækrude lød det, baaret af Kvinders og Børns klare Røster, ud til dem:

Et Barn er født i Bethlehem,

Bethlehem!

Thi glæder sig Jerusalem.

Halelujah, Halelujah!

De gik tavse videre. Melodien, navnlig Flygelets Toner, fulgte dem nedad den stille Gade. 102 »Hørte De,« sagde Hjerrild, »hørte De Begejstringen i dette gamle, hebræiske Sejershurra? - og disse to jødiske Bynavne! - Jerusalem, det var ikke blot symbolsk: den hele Stad: København, Danmark; det var Os, det kristne Folk i Folket.«

»Der er ingen Gud, og Mennesket er hans Profet!« sagde Niels bittert, men ogsaa bedrøvet.

»Ja, ikke sandt!« spottede Hjerrild; lidt efter sagde han: »Atheismen er dog grændseløs nøgtern, og dens Maal er jo til syvende og sidst ikke andet end en desillusioneret Menneskehed Troen paa en styrende, dømmende Gud, det er Menneskehedens sidste store Illusion, og hvad saa, naar den har tabt den? Saa er den bleven klogere; men rigere, lykkeligere? Jeg ser det ikke.«

»Men,« udrød Niels Lyhne, »fatter De da ikke, at den Dag, Menneskeheden fri kan juble: der er ingen Gud, den Dag skabes der som med et Trylleslag ny Himmellag og ny Jord. Først da bliver Himlen det fri, uendelige Rum, i Stedet for et truende Spejderøje. Først da bliver Jorden vor, og vi Jordens, naar hin dunkle Saligheds og Fordømmelses Verden derude er bristet som en Boble. Jorden bliver vort rette Fædreland, vort Hjertes Hjem, hvor vi ikke er som fremmede Gjæster en stakket Tid, men al vor Tid. Og hvilken Intensitet vil det ikke give Livet, naar Alt skal rummes i det, og Intet er lagt hen udenfor. Den uhyre Kjærlighedsstrøm, der nu stiger op mod den Gud, der troes, naar Himlen er tom, da vil den bøje sig hen over Jorden, med elskende Gang imod alle de skjønne, menneskelige Egenskaber og Evner, som vi har potenseret og smykket Guddommen med, for at gjøre den vor Kjærlighed værd. Godhed, Retfærdighed, Visdom, hvem kan nævne dem alle? Begriber De ikke, hvilken Adel det vil brede over Menneskeheden, naar den frit kan leve sit Liv og dø sin Død, uden Frygt for Helved eller Haab om Himmerig, men frygtende sig selv, og med Haab til sig selv? Hvor vil Samvittigheden ikke vokse, og hvilken Fasthed vil det ikke give, naar daadløs Anger og Ydmyghed Intet mer kan sone, og ingen anden Tilgivelse er mulig, end at gjøre godt med Godt, det Onde, man forbrød, med Ondt.«

»De maa have en vidunderlig Tro paa Menneskeheden; Atheismen vil jo komme til at stille større Fordringer til den, end Kristendommen gjør.«

»Naturligvis.«

»Naturligvis; men hvor vil De faa alle de stærke Individier fra, som 103 De vil behøve til at sætte Deres atheistiske Menneskehed sammen af?«

»Lidt efter lidt, Atheismen skal selv opdrage dem; hverken denne Generation eller den næste eller den næste igjen vil kunne bære Atheismen, det ser jeg godt, men i hver Generation vil der altid være Enkelte, der ærligt vil kæmpe sig til et Liv paa den og en Død i den, og de vil saa i Tidernes Løb danne en Række af aandelige Ahner, som Efterkommerne med Stolthed kan se tilbage paa, og vinde Styrke ved at betragte. I Begyndelsen er det, der vil Vilkaarene være haardest, der vil flest bukke under i Kampen, og de, der sejrer, kun sejre med forrevne Faner, for de vil endnu have Traditionerne drukket ind i deres inderste Marv, og fordi der er saa meget andet end Hjernen i et Menneske, der skal overbevises, Blodet og Nerverne, Haab og Længsler, ja om det saa er Drømmene, saa de ogsaa. Men det er det Samme, en Gang vil det komme, og de Faa vil blive de Mange.«

»Tror De? - Jeg leder efter et Navn; kunde man ikke kalde dette for den pietistiske Atheisme?«

»Al sand Atheisme ...« begyndte Niels, men Hjerrild afbrød ham hurtigt.

»Naturligvis!« sagde han, »naturligvis; lad os endelig kun have een eneste Port, eet eneste Naaleøje for al Jorderigs Kameler!«

Først paa Sommeren kom Erik Refstrup hjem efter to Aars Ophold i Italien. Han var rejst bort som Billedhugger, men som Maler kom han igjen, og han havde allerede gjort Lykke, solgt sine Billeder, og faaet Bestillinger paa flere.

At det nu var kommet saadan ligesom ved det første Vink, det skyldtes den sikre Selvbegrænsning hvormed han trak sit Talent sammen om sig. Han var ikke af de store, løfterige Talenter, hvis Hænder er saa nær ved alle Lavrer, hvis Gang paa Jorden er som et Bakkustog, der jubler frem igjennem alle Egne, med gyldne Sædekast til alle Sider, og Genier paa alle deres Panthre. Han var af dem, i hvem der er en Drøm begravet, som spreder Hellighed og Fred omkring en lille Plet i deres Sjæl, hvor de er mest sig selv og mindst sig selv. Og det *de* skaber i den Konst de ejer, gjennem det klinger altid det samme længselsfulde Omkvæd frem, og hvert Værk af deres, det bærer altid det samme ængsteligt snævre Præg af Slægtskab, som var det Billeder fra det samme lille Hjemland, den samme lille Lønkrog dybt imellem Bjærge. Med Erik var det saadan, - hvor han saa dykket ned i Skjønhedsocænet, han hentede altid den samme Perle op til Lyset.

Hans Billeder var smaa, i Forgrunden en enkelt Skikkelse, lerblaa af sin egen Skygge, bag den lynget Jord, Hede eller Campagne, i Horizonten rødgult Skjær af sunken Sol. Et af dem var en ung Pige, der spaar sig selv paa italiensk Maner. Hun har lagt sig ned paa Knæ, en Plet, hvor Mulden kommer brunlig op mellem det korte Græs; Hjærte, Kors og Anker af udbanket Sølv har hun løst fra sit Halsmykke og strøet ned paa Jorden, nu ligger hun paa Knæ, hendes Øjne er trofast lukkede, og den ene Haand dækker dem, den anden er strakt søgende ned efter usigelig Kjærlighedslykke og bitter Sorg, som Korset mildner, og Haabets haabende Hverdagsskjæbne. Hun har ikke ovovet at røre Jorden endnu, Haanden er saa bange i den kolde, hemmelighedsfulde Skygge, Kinderne blusse og Munden er midt mellem Bøn og Graad. Der er saa højtideligt i Luften, Solrøden truer saa vild og hed derude, kommer saa vemodsbloed henover Lyngen.

105

Vidste du blot: - Kjærlighedslykke, usigelig, - bitter Sorg, som Korset mildner, eller Haabets haabende Hverdagsskjæbne?

Der var et andet et, hvor hun staar ret op og ned og længes paa den brune Hede, med Kinden tvunget til Hvile mod de foldede Hænder, saa sød i sin naive Længsel, saa bitte lidt ulykkelig ved det stygge Liv, der lader hende gaa. Hvorfor kommer ikke Eros med kyssende Roser, tror han hun er for ung! Han skulde blot føle hendes Hjærte, hvor det banker, bare komme med sin Haand, aa, der er en Verden derinde, en Verden af en Verden, naar den bare vilde vaagne. Hvorfor kalder det ikke ogsaa? det ligger derinde som en Knop, foldet sammen om al sin Sødme og Skjønhed, bare til for sig selv, og beklemt af sig selv. For den veed jo det er til, det, den ikke veed hvad er. Har det ikke været varmt om de dækkende Blade, er det ikke kommet ned om den, saa den er bleven lys indvendig, lige ind til det inderste, rødeste Mørke, hvor Duften, anende sig selv, ligger duftløst presset sammen i en sitrende Taare! Vil det aldrig komme? Skal den aldrig aande ud, hvad den anende ejer, være rig med sin Rigdom, skal den aldrig, skal den ikke, ikke foldes ud og rødme sig vaagen, mens Straaler af Sol suse blinkende ind under alle dens Blade! Hun har virkelig ingen Taalmodighed med Eros mere, allerede dirre hendes Læber af den kommende Graad, haabløst udfordrende gaar hendes Blik ud i Rummet, og det lille Hoved synker mer og mer forsagt, drejer langsomt den fine Profil ind i Billedet, hvor en sagte Luftning sejler med rødligt Støv, henover mørkegrønne Gyvelbuske, ind mod den sherrygyldne Himmel.

Saadan var det Erik malte, og det han vilde give, det fandt altid sit Udtryk i Billeder som disse. Han kunde nok drømme sig andre, kunde længes ud af den snævre Kreds, indenfor hvilken han manede dem frem, men kom han udenfor og forsøgte sig paa andre Felter, fik han snart en kølende, mismodig Fornemmelse af, at han var ude paa Laan hos Andre, og at det han gjorde, ikke var hans. Vendte han saa tilbage fra en saadan mislykket Udflugt, der dog hver Gang lærte ham mer, end han selv anede, saa blev han endnu mere Erik Refstrupsk end før, gav sig endnu modigere, næsten med en smertelig Inderlighed sin Ejendommelighed i Vold, og holdt sig, hvor han saa gik, i en pietetsfuld Feststemning, der prægede sig i hver hans mindste Handling, viste sig i hele den Maade, hvorpaa han da omgikkes med sig selv. Det var, som om de skjønne Skikkelser, der dæmrede for ham, yngre Søstre 106 til Parmegianinos slanklemmede Kvinder, med de langelige Halse, og de store, smalle Prindsessehænder, sad til Bords med ham og kredentsede hans Bæger med Bevægelser, fulde af Adel og Ynde, og holdt ham i deres skære Drømmes Magt med Luinis mystiske, indadvendte Smil, saa uudgrundelig fint i dets hemmelighedsfulde Sødme.

Men havde han saa tjent Guden tro i de elleve Dage, kunde det hænde, at andre Magter i ham fik Overhaand, og han kunde gribes af en rasende Trang efter grove Nydelsers grove Lyst, og kaste sig hen til dem, febertagen af den menneskelige Attraa efter Selvtilintetgjørelse, der, mens Blodet brænder, som Blod kan brænde, higer efter Nedværdigelse, Forvendthed, Smuds og Søle, med just det samme Maal af Kraft som ejes af hin anden, ligesaa menneskelige Attraa, Attraaen efter at bevare sig selv, større end sig selv, og renere.

I slige Øjeblikke var kun lidet ham raat eller voldsomt nok, og han var længe om at komme i Ligevægt igjen, naar de var dragne forbi, thi paa en vis Maade var det ham egenlig ikke naturligt, han var for sund, for

lidt forgiftet af Drømme, og det kom næsten som et Udslag i modsat Retning af hans Hengivelse til Kunstens højere Magter, lignede næsten en Hævn, som om hans Natur følte sig krænket ved Valget af hint ideellere Livsmaal, som Omstændighederne havde tilskyndet ham til at forfølge.

Det var nu imidlertid ikke saaledes, at denne Kamp til to Sider var paa den Maade oppe i Erik Refstrup, saa at den vendte udad paa ham, eller saa at det var ham en Trang at sætte Omgivelserne i Forstaaelse med sig gennem den. Nej, han var den samme usammensatte, livsglade Svend som før, lidt kantet ved sin Sky for Følelser, der talte, lidt fribytteragtig ved sin Evne til at gribe til og tage. Men det var jo dog dernede i ham, og kunde lade sig mærke i stille Timer, ligesom Kløkkerne, der ringe i den sunkne Stad paa Havets Bund; og han og Niels havde aldrig forstaaet hinanden saa godt som nu, det følte de, og sluttede tavse, hver for sig, nyt Venskab med hinanden; og da Ferietiden kom og Niels endelig en Gang maatte gjøre Alvor af at besøge sin Tante Rosalie, som var gift med Konsul Claudi i Fjordby, fulgte Erik med.

107

Den Hovedlandevej, som kommer fra Fjordbys rigeste Opland, naaer Byen mellem to mægtige Tjørnehække, der er til Hegn for Konsul Claudis Kjøkkenhave og hans store Strandhave. Hvor Vejen saa bliver af, om den ender ligefor med Konsulens Gaardsplads, der er saa stor som et Torv, eller det er den, der gjør en Drejning, og mellem hans Lade og Tømmerplads løber op igjennem Byen som Gade, det er en Skjønssag, for mange af de Vejfarende gjør Drejningen og kjører videre, men der er ogsaa mange der stopper op, og anser Maalet for naaet, naar de er kommet indenfor Konsulens tjærede Port, der altid staaer vidt aaben, med Fløjene slaaet tilbage og med udspilede Skind til Tørring paa Fløjene.

Gaardens Bygninger var alle gamle, med Undtagelse af det høje Pakhus, hvis kjedelige, døde Skifertag var Fjordbys nyeste Nyt paa Bygningskonstens Omraade. Det lange, lave Forhus saae ud som om det blev trykket i Knæ af tre store Kviste, og gik i en dunkel Krog sammen med Bryggers og Staldlængen, i en lysere Krog sammen med Pakhuset. I den mørke Krog var Bagdøren ind til Boutiken, der tillige med Bønderstuen, Kontoiret og Folkestuen dannede en lidt skummel Verden for sig selv, hvor en blandet Lugt af simpel Tobak og jordslaaede Gulve, af Kryderier og ram Tørfisk og vaadt Vadmel gjorde Luften tyk og næsten til at smage. Men var man saa gennem Kontoiret, med dets gennemtrængende Os af Segllak, naaet ud i Gangen, der dannede Skjællet mellem Forretning og Familie, saa blev man, ved den her herskende Duft af ny Damepynt, forberedt paa Værelsernes milde Blomsterluft. Det var ikke Duften af en Bouket, ikke af en virkelig Blomst, det var den mystiske, mindevækkende Atmosfære, der dvæler over ethvert Hjem, og om hvilken Ingen bestemt kan sige, hvorfra den kommer. Hvert Hjem har sin, den kan minde om tusinde Ting, om Lugten af gamle Handsker, om nye Spillekort eller aabenstaaende Klaverer, men altid er den forskjellig; den kan overdøves med Røgelse, Parfumer og Cigarrøg, men den kan ikke dræbes, altid kommer den igjen og er der atter, uforandret som før den var. Her var den som Blomster, ikke Levkøjer eller Roser, ikke nogen Blomst, der er til, men som man kunde tænke sig Duften af disse fantastiske, safirmatte Lilieranker, der snirkler sig i Blomst opom Vaser af gammelt Porcellæn. Og som den passede til disse store, lave Stuer, med deres arvede Meubler og gammeldags Sirlighed!

108

Gulvene var saa hvide, som kun Bedstemødres Gulve ere, Væggene var ensfarvede, med en let, lys Guirlandetegning hen under Gesimsen, der var Stukrose midt i Loftet, og Dørene var kanellerede og havde blanke Messinggreb i Delfiners Lignelse. Om de smaarudede Vinduer hang luftige, filerede Gardiner, hvide som Sne, folderigt og koket hæftede op med farvede Baandsløjfer, som Omhænget om en Brudeseng for Koridon og Phyllis; og i Karmen blomstred der i grønspragtede Potter gamle Dages Blomster, blaa Agapanthus, blaa Pyramidekløkker, finløvede Myrter, ildrøde Verbener og sommerfuglsbrogede Geranier. Men det var dog navnlig Meublerne, der gav det Hele sit Præg; disse urokkelige Borde med vidtstrakte Flader af mørknet Mahogni, Stole, hvor Ryggen krummer sig som en Spaan sammen om En, Skuffemeubler af alle mulige Former, Kæmpekommoder, indlagte med mythologiske Scener i lysegult Træ, Daphne, Arachne og Narcissus, eller ogsaa smaa Sekretairer paa tynde, snoede Ben, hvor hver lille Skuffe har et Mosaik af dendritisk Marmor, forestillende ensomme, firkantede Huse med et Træ i Nærheden, det er Altsammen fra længe før Napoleon. Der er ogsaa Spejle med Blomster i Hvidt og Bronze malet op paa Glasset: Siv og Lotus, der svømmer paa den blanke Sø, og saa er der Sofaen, ikke disse Smaating paa fire Ben, med Plads til To, nej, grundmuret og massiv hæver den sig op fra Gulvet, en hel rummelig Terrasse, til hver Side bygget i Eet med et brysthøjt Konsolskab, oven paa hvilket igjen et mindre Skab arkitektonisk stiger op til Mandshøjde og bringer en kostbar, gammel Krukke udenfor Menneskebørns Rækkevidde. Det var intet Under, at der var saamange gamle Ting hos Konsulens, for hans Fader, og Bedstefaderen før ham, havde nydt og hvilet ud inden disse Vægge, naar der var Ro for Arbejdet paa Tømmerplads og Kontoir.

Bedstefaderen, Berendt Berendtsen Claudi, hvis Navn Forretningen endnu førte, havde bygget Gaarden, og mest interesseret sig for Boutiks- og Produkt-Handelen, Faderen havde drevet Tømmerhandlen op, kjøbt Markjorder til Gaarden, bygget Laden og anlagt de to Haver; den nulevende Claudi var slaaet stærkt ind paa Kornhandlen, havde bygget Pakhuset op, og forenet Virksomheden som engelsk og hanoveransk Vicekonsul og som Lloydsagent med sin Kjøbmandsbestilling; og Kornet og Vesterhavet gav ham saa meget at tage vare, at han kun kunde føre et diletantisk Overopsyn med de øvrige Grene af Bedriften, der var delt imellem

en falleret Fætter og en 109 gammel, umedgjørlig Avlskarl, der hvert Øjeblik satte Konsulen Stolen for Døren, ved at hævde, at hvordan det saa gik med Kjøbmandsforretningen, saa skulde Markjorden passes, og naar han skulde pløje, saa kunde de tage Heste til at kjøre Tømmer, hvor de vilde, hans fik de Dævlen ta' ham ikke. Men da Karlen var dygtig, var herved jo ingen Ting at gjøre.

Konsul Claudi var et Par Aar oppe i Halvtredserne, en ret anseelig Mand, med regelmæssige, lige indtil Plumshed, kraftige Træk, der lige saa let tog sig sammen til et Udtryk af Energi og lunken Kløgt, som de slappedes til et næsten forsørent Udtryk af slikken, smagende Nyden, og han befandt sig ogsaa lige godt i sit rigtige Element, enten han lirkede en Handel igjennem med lune Bønder, eller akkorderede med en Flok stædige Bjergere, eller han, ved en sidste Flaske Portvin, mellem graanende Syndere lyttede til mer end slibrige Historier, eller selv fortalte dem, paa den uforbeholdent udmalende Maade, han var berømt for.

Dette var imidlertid ikke hele Manden.

Den Uddannelse han havde faaet, førte det med sig, at han udenfor Spørgsmaal af rent praktisk Natur befandt sig paa fremmed Grund, men derfor lod han ikke haant om det, han ikke forstod, skjulte ikke heller, at han ikke forstod sig paa det, og endnu mindre faldt det ham ind at snakke med og fordre sin Snak respekteret, af Hensyn til, at han var en ældre, praktisk erfaren, højtbeskattet Borger. Tværtimod kunde han med en næsten rørende Andagt sidde og høre paa Damers og unge Menneskers Samtaler om saadanne Emner, og nu og da med en omstændelig Undskyldning fremsætte et beskedent Spørgsmaal, der saa godt som altid blev besvaret med den største Omhyggelighed, og saa takkede han for Svaret med hele den Forbindtlighed, den Ældre saa kjønt kan lægge i sin Tak til den Yngre.

Der kunde i det Hele taget i enkelte heldige Øjeblikke være noget overraskende Sart over Konsul Claudi, et længselsfuldt Udtryk i hans klare, brune Øjne, et vemodigt Smil om hans stærke Læber, et søgende, erindringsfuldt Tonefald i hans Stemme, som om han havde Længsler mod en, i hans Øjne, bedre Verden end den, hans Venner og Bekjendte troede ham given i Vold med Hud og Haar.

Mellem hin bedre Verden og ham bar hans Kone Bud. Hun var en af disse blege, blide Jomfrunaturer, der ikke har Mod eller maaske ikke Instinkt til at elske deres Elskov ud til der ikke er Selv tilbage i 110 det dybeste Dyb af deres Sjæle. End ikke det flygtigste Moment kan de gribes saaledes, at de blindt betagne kaster sig hen under Hjulene paa Afgudsbilledets Vogn. Det kan de ikke, men ellers kan de gjøre Alt for den de elsker, de tungeste Pligter kan de opfylde, til de smerteligste Offre er de rede, og der er ikke den Ydmygelse, de er bange for at bære. Saadan er de bedste af dem.

Der blev nu ikke stillet saa store Fordringer til Fru Claudi, men helt uden Sorg var hendes Ægteskab heller ikke gaaet hen; det var nemlig en offentlig Hemmelighed i Fjordby, at Konsulen ikke var eller, i alt Fald, indtil for faa Aar siden, ikke havde været den aller troeste Ægtemand, og at han havde flere uægte Børn baade i Byen og paa Landet. Naturligvis var det en stor Sorg for hende, og det havde ikke været hende let at tvinge sit Hjærte til at holde fast og ikke slippe, i det Oprør af Skinsyge, Foragt og Vrede, Skam og sygnende Skræk, som da havde ladet hende føle al fast Grund borte under hendes Fødder. Men hun stod imod. Der kom ikke blot ikke et bebrejdende Ord over hendes Læber, men hun forhindrede enhver Tilstaaelse fra Mandens Side, enhver tydelig Bøn om Tilgivelse og hver den Ting, der kunde se ud som et angrende Løfte. Hun følte, at hvis det kom til Ord, vilde de rive hende med sig, bort fra ham. Tiende skulde det bæres, og i Tavsheden søgte hun at gjøre sig medskyldig i Mandens Brøde, ved at anklage sig selv for den Selvforskandsning, hendes Kjærlighed ikke havde været stærk nok til at faa hende til at opgive. Det lykkedes hende at gjøre denne Synd saa stor, at hun kunde føle en ubestemt Trang til Tilgivelse, og i Tidens Løb kom hun saa vidt med sig selv, at det Rygte kunde opstaa, at de Piger Konsul Claudi havde forført, for dem og deres Børn blev der sørget anderledes end med Penge, der maatte være en skjult Kvindehaand, som værnede om dem, holdt onde Ting borte fra dem, holdt dem oppe og førte dem.

Saaledes gik det til, at Synder vendtes til det Gode, og at en Synder og en Helgen kom til at gjøre hinanden bedre.

Claudis havde to Børn, en Søn, der var paa et Handelskontoir i Hamborg, og en nittenaarig Datter, som hed Fennimore, efter Heltinden i St. Roche, en af Fru v. Palzows Romaner, der havde været meget yndet i Fru Claudis Pigetid.

Fennimore og Konsulen var nede at tage mod Damperen den Dag, den bragte Niels og Erik til Fjordby, og Niels blev behageligt overrasket 111 ved at se, at hans Kousine var smuk, thi han havde hidtil kun kjendt hende fra et skrækkeligt, gammelt Familie-Daguerreotypi, hvor hun i en dampfyldt Atmosfære dannede Gruppe sammen med sin Broder og sine Forældre, allesammen med hektisk Karmin paa Kinderne og med stærk Forgyldning paa deres Guldstads. Og nu var hun saa nydelig som hun stod der i sin lyse Formiddagsdragt, med smale Bandeleersko og sorte Korsbaand op over den hvide Strømpevrisk, stod der med den ene Fod oppe paa Kanten af Bolværksbjælken og bøjede sig smilende frem for at række ham sit Parasolhaandtag til Goddag og Velkommen, inden Damperen rigtig havde faaet lagt til. Hvor var hendes Læber ikke røde og hendes Tænder hvide, og hvor hendes Pande og Tindinger tegnede sig fint under den

brede Eugeniehat, gennem Skyggens langt nedhængende, sorte Knipling, tung af stenkulsblanke Perler. Endelig kom Landgangsbroen ud, og Konsulen trak af med Erik, for hvem han allerede havde forestillet sig, medens der var seks Alen Vand imellem dem; straks derpaa havde han raabende indviklet ham i en skjæmtsom Samtale om Søsygens Kvaler med en vissen Hattemagerenke, der var ombord paa Damperen, og nu var han i Færd med at henlede hans Beundring paa de store Lindetræer udenfor Amtsforvalterens, og paa den nye Skonnert, der stod i Spanter paa Thomas Rasmussens Værft.

Niels fulgtes med Fennimore. Hun gjorde ham opmærksom paa, at der var Flag oppe i Strandhaven til Ære for ham og hans Ven, og saa begyndte de at tale om Etatsraadens derovre. De var straks enige om, at Etatsraadinden var lidt - en lille Smule - de vilde ikke sige Ordet, men Fennimore satte et stramt Smil op, idet hun gjorde en katteagtig Bevægelse med Haanden, og det var aabenbart tilstrækkeligt betegnende for dem begge, saadan som de smilede, og saa straks saae alvorlige ud. Tavse gik de videre, stærk optagne af Tanken om, hvordan de tog sig ud i hinandens Øjne.

Fennimore havde tænkt sig Niels Lyhne anseeligere, mere udpræget i Væsen, mere bestemt karakteriseret, ligesom et Ord med en sort Streg under. Men Niels derimod havde fundet saa meget mer, end han ventede sig, han fandt hende indtagende, næsten bedaarende, til Trods for hendes Dragt, der havde saa meget af Provindsdamens altfor store Fikshed, og da de kom ind i Konsulens Entrée, og hun tog sin Hat af, og, idet hun beskæftiget saae ned, rettede paa sit Haar med saadanne vidunderlig gracieuse, lade, bløde Bevægelser i Haand og 112 Haandled, følte han sig saa taknemmelig for disse Bevægelser, som om det havde været Kjærtegn, og hverken den Dag eller den næste kunde han komme bort fra denne, ham selv lidt gaadefulde Taknemmelighed, der undertiden blev saa sælsom svulmende, at han tænkte, det vilde være den største Lykke, at turde takke hende med Ord, fordi hun var saa smuk og saa sød.

Snart fandt Erik saavel som Niels sig hjemme i Konsulens gjæstfri Hus, og var efter et Par Dages Forløb fuldstændigt optagne af det hyggeligt ordnede Driveri, som er det rigtige Ferieliv, og som det er saa vanskeligt at beskærme mod gode Menneskers venskabelige Overlast; og de maatte opbyde alt, hvad de havde af diplomatiske Evner, for at undgaa alle de beklumrede Aftenselskaber, store Havtoure, Sommerballer og Dilletantforestillinger, der stadigt truede deres Fred. De var ved at ønske, at Konsulens Gaard og Haver laa paa en øde Ø; og Robinson var ikke mere betagen af Frygt, da han fandt Fodsporene i Sandet, end de var, naar de saae fremmede Paletoter hænge i Entréen, eller opdagede ukjendte Rédiculer paa Dagligstuebordet. De vilde meget heller være ene, for de var jo ikke komne over Midten af den første Uge, inden de var forelskede i Fennimore. Ikke med den fuldmodne Forelskelse, som skal og maa vide sin Skæbne, som higer efter at eje og favne og være tryk; endnu ikke den, endnu den første Kjærlighedens Dæmring, der ligger som underlig Vaar i Luften og svulmer med en Længsel, der er Vemod, med en Uro, der er sagte bankende Lykke. Sindet er saa blødt og let bevæget, saa beredt til at give sig hen. Et Lys over Søen, en Susning i Løvet, ja blot en Blomst, der spreder sig i Blade, det har Altsammen faaet saadan en sælsom Magt. Og ubestemte Haab foruden Navne bryde pludseligt frem og brede Solglands ud over Alt i Verden, og lige saa pludseligt, saa er der ingen Sol: en blød Forsagthed sejler skybred over Glansen og maler Haabets Funker ned i sit Kjøl vands Graa. - Saa modløs, smeltende modløs, og smertesødt hengiven i sin Skæbne, med Hjærtet fuldt af Selvmedlidenhed, og en Forsagelse, der holder ad sig selv, og spejler sig i stille Elegier, og daaner i et Suk, der halvvejs er forstilt og saa igjen, saa rasler det med Roser: Drømmelandet dukker op af Taagen med Gulddis over bløde Bøgekroner og duftrigt Sommermørke under Løvet, der hvælver sig om Stier, som Ingen veed om, hvor de ender.

113

En Aften efter Thetid var de Alle sammen i Dagligstuen. Der kunde slet ikke være Tale om Haven eller noget Andet uden Døre, for det øste Vande ned. De var spærret inde, men var ingenlunde misfornøjede for det; det bredte noget af en Vinteraftens Hygge over Stuen, saadan at være lukket inde mellem fire Vægge, og desuden var det saa godt med den Regn, Alting trængte saa forskrækkeligt til Vand, og naar det rigtig skylled ned og trommed løs med tunge Draaber paa Reflektionsspejlets Kasse, saa kaldte Lyden, flygtigt, vage Billeder frem af frodigt grønne Marker og forfrisket Løv, og En og Anden udbrød for sig selv: »hvor det dog regner!« og saae mod Ruderne med en Følelse af Velbehag og med et lille Glimt af Nyden, i halvbevidst Forstaaelse med det derude.

Erik havde hentet en Mandolin, han havde bragt med fra Italien, og havde sunget om Napoli og lysende Stjærner, og nu sad en ung Dame, der var der til The, ved Fortepianoet, og akkompagnerede sig selv til: »min lille vrå bland bergen«, og satte Aer ind i alle Endelserne, for at det skulde lyde rigtig svensk.

Niels, der ikke var synderlig musikalsk, lod sig gjøre blidt melankolsk af Musikken, og faldt i Tanker, indtil Fennimore begyndte at synge.

Det vakte ham.

Men ikke behageligt; hendes Sang fyldte ham med Uro. Det var ikke mer den samme lille Provindspige, naar hun gav sig hen til sin Stemmes Klang; - som hun dog ogsaa lod sig tage af disse Toner, og som hun aanded ud i dem, saa uforbeholdent og frit, ja, han følte det næsten som ublufærdigt, det var som hun sang

sig nøgen for ham. Han blev saa hed om Hjærtet, hans Tinding banked, og han slog Øjnene ned. Var der ingen af de Andre, der saae det? Nej, de saae det ikke. Hun var jo ude af sig selv, borte fra Fjordby, fra Fjordby-Poesi og Fjordby-Følelser. Hun var tagen bort til en anden, mere forvoven Verden, hvor Lidenskaber voksed vildt paa store Bjærg og gav de røde Blomster hen til Stormen.

Mon det var fordi han havde saa lidt Forstand paa Musik, at han fik saa meget ud af hendes Sang? Han kunde ikke tro det helt, men han haabede det, for han holdt meget anderledes af hende, saadan som hun ellers var. Naar hun sad med sit Sytøj og talte med denne blide, rolige Stemme, saae op med disse klare, trofaste Øjne, saa droges hele hans Væsen ind imod hende, med en stærk og stille Hjemvees ¹¹⁴ uimodstaaelige Magt. Han trængte til at ydmyge sig for hende, bøje Knæ og kalde hende hellig. Altid havde han saadan en underlig Længsel ind imod hende, ikke blot som hun var, men mod hendes Barndom og alle de Dage, han ikke havde kjendt hende; og naar de var ene, kunde han stedse faa Fortiden frem i deres Tale, og faa hende til at fortælle sig om hendes smaa Lidelser, smaa Forvildelser, smaa Besynderligheder, saadanne som enhver Barndom er fuld af. Og han levede i disse Minder, bøjede sig hen mod dem, med en urolig, skinsyg Smægten, en vag Attraa efter at gribe, dele, blive Eet med disse fine, svagtfarvede Skygger af et Liv, der var blusset op til rigere og modnere Lød. Men nu pludselig denne Sang, der var saa stærk, der kom paa ham saa overraskende, som en vid Horisont kan komme paa En ved en Drejning af Stien, og gjøre den hyggelige Skovkrog, der var En hele Verden, til et Hjørne i Landskabet, og lade dens fine, krusede Linier blive smaa og ubetydelige, overfor Bakkernes og de fjærne Mosers storstilede Drag! - Aa, men det var kun et Fatamorgana, det Landskab, Fantasteri kun, det, han havde faaet ud af Sangen, for nu talte hun jo igjen som hun altid talte, og var saa dejligt sig selv igjen. Han vidste det jo ogsaa paa hundrede Maader, hvad for stille et Vand hun var, uden Storm og uden Bølger, spejlende Himlen, blaa med Stjærner.

Saaledes elskede han Fennimore, saadan saae han hende, og saadan blev hun efterhaanden ogsaa overfor ham. Ikke med nogen bevidst Forstillelse, for der var saameget sandt deri, paa en Maade, og det faldt saa naturligt, naar hvert hans Ord og Udtryk, hans Drøm og Tanke, hver og een, kom med Ønske, Bøn og Hylding til netop den Side hos hende, saa faldt det saa naturligt at være sig selv i den Ham, han ligesom nødte hende paa. Hvor kunde hun ogsaa passe paa, at Alle og Enhver fik et aldeles rigtigt Indtryk af hende som hun var, nu, da hendes Tanker var fulde af kun en Eneste, Erik den Eneste, hendes elskovskaarne Herre, ham, hvem hun elskede med en Vildhed, der ikke var af hende selv, og med en afgudisk Tilbedelse, som forfærdede hende. Hun havde troet, at Kjærligheden var en sød Værdighed, ikke saadan en fortærende Uro, fuld af Frygt og af Ydmygelse og af Tvivl. Mange Gange, naar det syntes hende, hun saae Tilstaaelsen arbejde sig op til Eriks Læber, kunde det komme over hende, som om det var hendes Pligt, at lægge sin Haand paa hans Mund, at advare ham imod at tale, og at anklage sig selv for ham og sige, at hun bedrog ¹¹⁵ ham, sige ham, hvor lidt hun var hans Kjærlighed værd, hvor jordisk lille, hvor tuseagtig hun var, saa langt fra ophøjet, ak, saa uselig lav og hverdagsagtig styg. Hun følte sig saa falsk under hans beundrende Blikke, saa beregnende, naar hun lod være med at undgaa ham, og saa brødefuld, naar hun ikke kunde bringe det over sit Hjærte, i sin Aftenbøn at bede Gud vende hans Sind fra hende, saa der kunde blive idel Dag over hans Skjæbne og Højhed og Herlighed. For hun vilde drage ham ned med hendes lavbaarne Elskov.

Det var næsten modstræbende, at Erik elskede hende. Hans Ideal havde altid været fornemt, stort og stolt, med stille Tungesind over blege Træk og tempelkølig Luft om Gevandtets strænge Folder; men Fennimores Sødhed havde betvunget ham. Han kunde ikke modstaa hendes Skjønhed. Der var saadan en frisk, ubevidst Sanselighed over hele hendes Skikkelse; naar hun gik, saa hviskede hendes Gang om hendes Legeme, der var en Nøgenhed over hendes Bevægelser, en drømmerisk Veltalenhed over hendes Hvile, som hun ikke kunde gjøre for, hverken det Ene eller det Andet, som det ikke havde staaet i hendes Magt at skjule eller bringe til Tavshed, om der hos hende havde været en Anelse derom. Ingen saae dette bedre end Erik, og han vidste fuldtud, hvor stor en Del hendes rent legemlige Skjønhed havde i hans Tilbøjelighed; derfor stred han imod, for der var høje, sværmeriske Ideer om Kjærlighed i hans Sjæl, Ideer, han maaske ikke blot havde fra Tradition og Poesi, men fra dybere Lag i hans Natur end de, der i Almindelighed vandt sig Udtryk i hans Væsen. Hvorfra de saa var, de maatte vige.

Endnu havde han ikke tilstaaet Fennimore sin Kjærlighed, men saa var det, at »Berendt Claudis Minde« kom og laa derude paa Rheden. Den skulde losse længer oppe i Fjorden, derfor gik den ikke ind i Havnen, og da Konsulen var meget stolt af sin Skonnert og vilde vise sine Gjæster den, roede man derud en Aftenstund for at drikke The.

Vejret var dejligt, ganske blikstille, og Alle var de opsat paa at more sig. Tiden gik ogsaa godt, de drak engelsk Porter, bed i engelske Beskøjter, saa store som Maaner, og spiste ræsede Makrel, der var fangede paa Farten over Nordsøen. De pumpede med Skibspumpen til den fraadede, vippede med Kompasset, trak Vand op af Vandfadene med den store Blikhævert, og hørte Styrmanden spille paa en ottekantet Haandharmonika.

Det var helt mørkt, da de blev færdige til at tage hjem.

De roede af i to Hold, Erik, Fennimore og et Par Ældre i Skibsjollen, Resten i Konsulens egen Baad. Den

første Baad skulde ro i Forvejen og først gjøre et Slag udefter, og saa langsomt ro ind, medens den anden i lige Linie søgte Land; og Grunden til denne Ordning var den, at man vilde høre, hvordan Sangen lød hen over Vandet paa saadan en stille Aften som det var. Derfor sad Erik og Fennimore sammen paa Agtertoften i den første Baad, og havde Mandolinen med. Men Sangen blev længe glemt, for da Aarerne kom ud, viste det sig, at der var usædvanlig stærk Morild i Vandet, og det optog dem aldeles. Sagtelig gled Baaden frem, og den glansløs glatte Flade rifledes op i bortglidende Linier og Kredse af et mildt, hvidt Lys, der lige lyste den Linie, det gik, og kun, hvor det var stærkest, sendte et fint, mat Skjær, ligesom en Lysrøg, fra sig henover Omgivelserne. Hvidt skar det op om Aarerne, og gled bagud i sitrende Ringe, der voksede sig svagere og svagere, og i lyse Draaber stænkede det frem fra Aarens Blad i en Fosforregn, der sluktes i Luften, men tændte Vandet, Dryp ved Dryp. Der var saa stille over Fjorden, og Aareslagets Takt blot ligesom maalte Stilheden af i ligestore Pavser. Tystnende og blød laa den graa Skumring over det tyste Dyb, og Baad og Folk var samlet til en dunkel Eenhed, hvoraf det svage Morildsskjær kun friede de ilende Aarer ud, og en Gang imellem et Tov, der slæbte, og Matrosens rolige, brune Ansigt. Ingen talte, Fennimore kølede sin Haand i Vandet, og hun og Erik sad, vendt tilbage, og stirrede efter det Fosfornet, der drog sig lydløst efter Baaden og fangede deres Tanker i sit lyse Væv.

Et Raab om Sang inde fra Land vakte dem, og de sang et Par italienske Romancer sammen, til Akkompagnement af Mandolinen.

Saa blev de igjen stille.

Endelig lagde de til ved den lille Landingsbro, der skød ud fra Strandhaven. Konsulens Baad laa tom ved Broen, og Selskabet var gaaet op i Huset. Tanten og den Anden gik ogsaa opefter, men Erik og Fennimore blev staaende og saae efter Baaden, der roede tilbage til Skibet. Klinken paa Havelaagen deroppe faldt i, Lyden af Aarerne blev svagere og svagere, og Bevægelsen i Vandet omkring Broen døde hen. Saa gik der et Pust igjennem det mørke Løv omkring dem, ligesom et Suk, der havde gjemt sig, og nu ganske sagte løftede Bladene op og fløj hen og lod dem ganske ene.

Lige paa samme Tid vendte de sig mod hinanden, bort fra Vandet.

117

Han greb hendes Haand, drog hende langsomt, ret som spørgende, til sig, og kyssede hende saa. »Fennimore,« hviskede han, og de gik gennem den mørke Have.

»Du har vidst det saa længe,« sagde han. Hun sagde ja. Saa gik de atter, og saa faldt Klinken til igjen.

- Erik kunde ikke sove, da han omsider kom ind paa sit Værelse, efter at have drukket Kaffe med Selskabet og sagt Godnat til det ved Gadedøren.

Der var ingen Luft derinde: han slog Vinduerne op; saa kastede han sig paa Sofaen og lyttede.

Han vilde ud igjen.

Hvor lydt det Hus dog var! Han kunde høre Konsulens Morgensko, og nu gik Fru Claudi med Køkkendøren for at se efter, om Ilden var ude. - Hvad Niels kunde ville i sin Kuffert paa den Tid af Natten! - Saa. - Der var en Mus bag Panelet. Nu gik der En i Strømpefødder over Loftet. - Nu gik der to. - Endelig! Han lukkede Døren op til Gæsteværelset bagved og lyttede; saa listede han Vinduet aabent der og skrævede over Karmen ud i Gaarden. Gjennem Rullestuen kunde han nemlig komme ud i Strandhaven. Dersom Nogen saae ham, vilde han sige, han havde glemt Mandolinen nede ved Broen og vilde frelse den fra Duggen. Derfor havde han den nu paa Ryggen.

Haven var lysere nu; det luftede lidt, og der var en Smule Maane, som lagde en sitrende Sølvstriben fra Landingsbroen ud til »Berendt Claudis Minde«.

Han gik udenfor, ud paa Dosseringen, som værnede Haven, og som derfra i skarpe Vinkler trak sig udenom en stor, opdæmmed Plads, helt ud til Enden af Havnens Molo. Hele Vejen blev han ved at ballancere sig frem paa de ubekvemme, store, skraa Sten.

Lidt forpustet naaede han Havnehovedet, og satte sig paa Bænken der.

Højt over hans Hoved rokkede Havnefyrets røde Lygte sagte med en sukkende Lyd af Jærn, og Flaglinen klappede blidt imod sin Stang.

Maanen var bleven klarere, men ikke meget, og kastede et forsigtigt, graahvidt Lys over de stille Fartøjer i Havnen og over Byens Virvar af Tagfirkanter og hvide, mørkjede Gavle. Og bagved, opover det Hele, hævede Kirketaarnet sig lyst og roligt.

Han lænede sig drømmende tilbage, og en Bølge af uendelig Fryd og Jubel svulmede til i hans Hjærte, og

lod ham føle sig saa rig og fuld 118 af Magt og Livsens Varme. Det var ham som om Fennimore kunde høre hver Elskovstanke, der groede af hans Lykke, Ranke i Ranke og Blomst over Blomst, og han rejste sig, slog raskt henover Mandolinen, og sang i Triumf imod den slumrende By derinde:

»Vaagen saa ligger min Terne,
Hun lyder der op paa!
Vaagen saa ligger min Terne,
Hun lyder der op paa!«

Atter og atter gjentog han, naar hans Bryst blev for fuldt, de gamle Folkeverseord.

Efterhaanden blev han roligere; Minder om de Timer i forsvundne Dage, hvor han havde følt sig svagest, ringest og mest forladt, trængte sig frem med en stille, spændende Smerte, lig den, hvormed de første Taarer bliver til i Ens Øjne; og han satte sig paa Bænken, og medens hans Haand laa tystnende hen over Mandolinens Strænge, stirrede han ud over den blaagraa Fjords vidtstrakte Flade, hvor Maanebroen blinkende bar forbi det mørke Skib over til Morsø Bakkers fine, melankolske Linie, dragen af skyblaat Land gennem Dis af Hvidt.

Og Minderne drev paa, mildere og mildere, løftende sig i lysere Lande, ligesom straaledede paa af en Morgentrøede af Roser.

- - - - - min Terne!
han sang det for sig selv.
»Vaagen saa ligger min Terne,
Hun lyder der op paa.«

119

XI

Tre Aar er forløbne, Erik og Fennimore har været gifte i to, og de bor i et lille Landsted ved Mariagerfjord. Niels har ikke set Fennimore siden den Sommer i Fjordby. Han lever i Kjøbenhavn og kommer meget ud imellem Folk, men har ingen intim Omgang med Nogen, uden med Doktor Hjerrild, der kalder sig gammel, fordi der begynder at vise sig graa Stænk i hans mørke Haar.

Det var et haardt Slag for Niels denne uventede Forlovelse, og han er bleven lidt sløvet deraf, ogsaa lidt bitrere og mindre tillidsfuld; han har ikke mer saa megen Begejstring heller at sætte imod Hjerrilds Mismod. Han er stadig i sine Studier, men de er mere planløse, og Tanken om at blive færdig til at træde frem og tage fat, har kun et usikkert, flakkende Liv. Han lever meget mellem Folk, men han lever ikke med dem, de interesserer ham nok, men han bryder sig ikke det Mindste om, at de skal have nogen Interesse for ham, og svagere og svagere, mærker han, bliver den Magt i ham, som skulde drevet ham frem til at gjøre Sit, med de Andre eller imod dem. Han kan vente, siger han, selv om han skal vente, til det bliver for silde. Den, som tror, haver ingen Hast, det er hans Undskyldning. For han har Tro nok, føler han, naar han endelig skal gaa til Bunds i sig selv, Tro nok til at flytte Bjærgene, men han kan ikke overkomme at faa Ryggen sat til. Engang imellem vælder det op i ham med Trang til at skabe, med Længsel efter at se en Part af sig selv gjort fri i et Arbejde af hans, og i hele Dage kan hans Væsen være spændt af glade, titaniske Anstrengelser med at age Leret sammen til hans Adam; men han faar ham aldrig dannet til i sit Billeds Lignelse; den Selvkonzentrering, som dertil udfordres, har han ikke Udholdenhed nok til at holde ved lige. Han er Uger om at opgive Arbejdet, men han opgiver det dog, og spørger irritabel sig selv, hvorfor han skulde blive ved: hvad har han mere at vinde? han har nydt Undfangsens Lykke, Opfostringens Møde er tilbage, at hæge, nære og bære det fuldt - hvorfor? for hvem? han er ingen Pelikan, siger han. Men han kan sige, hvad han vil, han er dog misfornøjet og føler, at han ikke har gjort Skjel for de 120 Fordringer, han har til sig selv, og det hjælper ham ikke, at han gaar i Rette med disse Fordringer og forsøger paa at tvivle om, at deres Krav paa ham er begrundet. Han staar overfor et Valg, og han maa vælge; for det er jo saadan, at naar den første Ungdom er forbi, sent eller tidligt, efter som Naturgrunden er i et Menneske, sent eller tidligt, saa gryr der en Dag, hvor Resignationen kommer til En som en Frister og lokker for En, at man skal sige Farvel til det Umulige og nøjes. Og Resignationen har saa meget for sig, thi hvor ofte er ikke Ungdommens idealske Fordringer bleven vist tilbage, dens Begejstring bleven beskæmmet, og dens Haab lagt øde! - Idealerne, de lyse, de fagre, de har vel ikke tabt noget af deres Glands endnu, men de vandrer ikke længer paa Jorden, midt iblandt os, som i vor Ungdoms første Dage; ad Verdensklogskabens bredt baserede Trappe er de, Trin for Trin, bleven ledet tilbage til den Himmel, hvorfra vor enfoldige Tro havde hentet dem ned, og der sidde de, straalende, men

fjerne, smilende, men trætte, i guddommelig Uvirksomhed, medens en daadløs Tilbedelses Virak stødvis hvirvler sig op mod deres Throne i festlige Bugter.

Niels Lyhne var træet; disse idelige Tilløb til et Spring, der aldrig blev sprunget, havde mattet ham, Alting blev hult og værdiløst for ham, forvrænget og forvirret, og saa smaat desuden; det syntes ham naturligt at stoppe sine Øren og stoppe sin Mund, og saa sænke sig ned i Studier, der ikke havde noget med Verdenskvalmet at gjøre, men var som et stille Havdyb for sig selv, med fredelige Tangskove og kurieuse Dyr.

Han var træet, og det var fra hans fejlslagne Elskovshaab, at Træthedens Rod var rundet, det var derfra, at den hurtigt og sikkert havde bredt sig gennem al hans Væsen, alle hans Evner og al hans Tanke. Nu var han kold og lidenskabsløs nok, men i hin første Tid, da Slaget havde ramt ham, var hans Kjærlighed vokset, Dag for Dag, med en Febersots ustandselige Magt, og der havde været Stunder, hvor hans Sjæl, trængt af afsindig Lidenskab, havde svulmet til som en Bølge i uendelig Længsel og fraadende Higen, havde rejst sig og var bleven ved at stige og stige, til hver en Fiber i hans Hjerne, hver Stræng i hans Hjærte havde været strammet til Spændingens yderste Grændse. Saa var det Trætheden var kommen, sløvende og lægende, og havde gjort hans Nerver døve imod Smerten, gjort hans Blod for koldt til Begejstring, hans Puls for svag til Handling. Og mer end det, den 121 havde værnet ham mod at falde tilbage, ved at give ham hele en Rekonvalescents Forsigtighed og Egoisme, og naar han nu tænker tilbage paa Dagene i Fjordby, saa er det med den samme Følelse af Tryghed, som den, der nys har gaaet en svær Sygdom igjennem, finder i den Tanke, at nu, da han har lidt sin Liden og Feberen har brændt sig selv til Aske i hans Legeme, nu vil han være fri for lange, lange Tider.-

Saa var det, da Erik og Fennimore, som sagt, havde været gift i to Aar, at han en Sommerdag fik et halvt ynkeligt, halvt pralende Brev fra Erik, hvori han anklagede sig selv for at have spildt sin Tid nu paa Sidstningen, men han vidste ikke, hvordan det var, han fik ingen Ideer mere. Det var meget friske, muntre Folk, dem han omgikkes der paa Egnen, slet ikke snerpede eller vrøvlede, men de græsseligste Dromedarer overfor Kunst. Der var ikke et Menneske, han kunde snakke ordenlig med, og han var kommen ind i en Døs af Dovenskab og Uoplagthed, som han ikke kunde faa Bugt med, for han saae aldrig en Idé eller Stemning, saadan som før, eller blev inspireret, saa han tidt var baade angst og bange for, at det var sluppet op for ham, og at han aldrig skulde komme til at gjøre Noget mer. Men det kunde dog umuligt vare saadan ved bestandigt, det maatte komme igjen, han havde været altfor rig, til at det kunde ende saaledes, og da skulde han vise dem, hvad der var Kunst, de Andre, som gik der og malte væk, som om det var Noget, de havde lært udenad. Foreløbig var det imidlertid, som om der var en Trolddom over ham, og det vilde være et Venskabsstykke af Niels at komme til Mariagerfjord, han skulde faa det saa godt som Omstændighederne tillod, og han kunde jo ligesaa gjerne holde Sommer der som et andet Sted. Fennimore hilste og vilde blive meget glad.

Det lignede Erik saa lidt det Brev, og der maatte virkelig være noget Alvorligt i Vejen, siden han kunde klage saaledes. Det saae Niels straks, og han vidste ogsaa godt, hvor lidet mægtig Kilden var til Eriks Produktion, - en spinkel Bæk kun, som ugunstige Forhold nemt kunne udtørre. Han vilde rejse straks, hvad der end var sket, Erik skulde finde ham en fuldtro Ven, og hvad saa end Aarene havde løsnet af Baand og rykket op af Illusioner, hint Venskab fra deres Barndomsdage, det i det Mindste, skulde han vide at værne. Han havde støttet Erik før, han vilde støtte ham nu. En fanatisk Venskabsfølelse betog ham. Han vilde give Afkald paa Fremtid, paa Berømmelse, 122 ærgjerrige Drømme, Alting, for Eriks Skyld. Alt, hvad han ejede af ulmende Begejstring og af gjærende Skaberkraft, vilde han sætte ind paa Erik, han vilde gaa op i Erik, hans Selv og hans Ideer, det var Altsammen rede, Intet skulde være hans, og han drømte sig den stor, der havde grebet saa ublidt ind i hans Liv, og sig selv slettet ud, overset, fattig, uden aandelig Eje, og han drømte videre, hvordan det, Erik havde faaet, omsider ikke blev et Laan mere, men virkelig hans, ved det Stempel, han gav det, ved at mønte det ud i Daad og Værk. Erik i Højhed og Ære, og han blot en af de mange, mange Almindelige, virkelig ikke mer; nødtvungen fattig til sidst, ikke frivillig; virkelig Stodder og ingen Prinds i Pjalter og det var sødt at drømme sig saa bittert ringe.

Men Drøm er Drøm, og han lo ad sig selv og tænkte paa, at Folk, der forsømmer deres Eget, altid har saa godt Raad til at offere en Uendelighed af Interesse paa Andres Arbejde; og han tænkte ogsaa paa, at Erik, naar de stod Ansigt til Ansigt, naturligvis vilde fornægte sit Brev, slaa det hen i Spøg, og finde det uhyre komisk, hvis han virkelig der kom og meldte sig parat til at hjælpe ham til hans Talent igjen. Alligevel rejste han; inderst inde troede han, han kunde gjøre Nytte, og hvordan han saa søgte at forklare det bort og sætte det i Tvivl, han kunde dog ikke blive fri for at føle, at det virkelig var det gamle Drengvenskab, der var vaagnet igjen i hele sin Naivitet og al sin Varme, Aarene til Trods og hvad Aarenes var.

Landstedet ved Mariagerfjord tilhørte et Par ældre Folk, der af Sundhedshensyn var bleven nødt til, paa ubestemt Tid, at fæste Bo i Syden. De havde ikke ventet at komme til at leje Stedet ud, da de, den Gang de rejste, troede, de kun skulde blive et Halvtaarstid borte, og de havde derfor ladet Alting staa, saa da Erik lejede Huset fuldt meubleret, var dette i saa bogstavelig Forstand Tilfældet, at han fik det med Nips, Familieportraiter og det Hele, ja, om det saa var med et Pulterkammer, fuldt af Skramleri, og med gamle Breve i Skrivebordsskufferne.

Erik havde opdaget Stedet, da han efter sin Forlovelse rejste fra Fjordby, og da her var Alt hvad de behøvede, og mere til, og da han tænkte paa, naar et Par Aar var gaaet, for en Tid at bosætte sig i Rom, 123 havde han faaet Konsulen til at opsætte at købe Udstyr, og de var taget ind paa Marianelund ligesom paa et Hotel, blot at de havde lidt fler Kufferter end Rejsende i Almindelighed.

Stedet laa med Façaden mod Fjorden, ikke ti Alen fra Vandet; det var af et meget almindeligt Udseende, med Altan foroven og Veranda forneden, og havde en ung Have bag sig, hvis Træer ikke var meget tykkere end Spadserestokke, men til Gjengæld gik man saa fra Haven lige ud i en prægtig Bøgeskov med aabne Lyngpletter og side Kløfter mellem Hvidlersbakker.

Saadan var Fennimores nye Hjem, og en Stund var det saa lyst, som Lykke kunde gjøre det, for de var jo unge og forelskede, sunde og friske, og uden Bekymringer for deres Udkomme, det aandelige saa lidt som det legemlige.

Men hvert Lykkeslot, der rejser sig, det har Sand blandet ind i den Grund, hvorpaa det hviler, og Sandet vil samle sig og rinde bort under Murene, langsomt maaske, umærkeligt maaske, men det rinder, rinder, Korn for Korn ... Og Kjærligheden? - ikkeheller Kjærligheden er en Klippe, hvor gjerne vi saa vil tro det.

Hun elskede ham af hele sin Sjæl, med Angstens Heftighed og sitrende Glød; og han var hende mer end en Gud, langt nærmere, - en Afgud, hvem hun tilbad, uden Forbehold og over Maade.

Hans Kjærlighed var stærk som hendes, men den mangled den fine, mandige Ømhed, der værnere den elskede Kvinde mod hende selv og vaager over hendes Værdighed. Det mindede ham vel som en dunkel Pligt, kaldte som en sagte Røst, men han vilde ikke høre, for hun var saa bedaarende i sin blinde Elskov, og hendes Skjønhed, der var af en Slavindes ubevogtede Yppighed og ydmyge Ynde, ægged og spored ham til en Lidenskab, uden Grændser og uden Naade.

I den gamle Mythe om Amor, staar der ikke der etsteds, at han lægger sin Haand over Psyches Øjne, før de, sødt berusede, suse hen i den glødende Nat?

Stakkels Fennimore! om hun havde kunnet fortæres af Ilden i hendes eget Hjærte; den, der skulde have beskærmet hende, vilde have pustet til Flammen, thi han var lig hin drukne Hersker, der, med Mordbrandsfaklen i Haand, jubled ved at se sin Kongestad brænde, fordi han øged sin Rus ved synet af de spillende Luer, indtil Asken gjorde ham ædru.

Stakkels Fennimore! hun vidste ikke, at Lykkens svulmende Hymne 124 kan synges saa tidt, at der hverken bliver Melodi eller Ord tilbage, men kun et Bavl af Trivialitet; hun vidste ikke, at den Rus, der løfter idag, den tager sin Kraft fra Imorgens Vinger; og da omsider Ædrueligheden tungt tog til at gry, da begyndte hun skjælvende at forstaa, at de havde elsket sig ned til en sød Foragt for sig selv og for hinanden, en sød Foragt, der Dag for Dag blev svagere i Sødme, og bedsk tilsidst. De vendte sig bort fra hinanden saa langt, det lod sig gjøre, han for at drømme om et sveget Ideal af haanlig Højhed og kølig Ynde, hun for med fortvivlet Længsel at stirre mod sine Pignedages blege, stille, nu saa uendeligt fjærne Kyst. Dag for Dag blev det tungere for hende, Skammen brændte vildt i hendes Aarer, og en kvælende Lede ved sig selv gjorde Alting ulykkeligt og haabløst for hende. Der var et lille, øde Kammer, hvor der ikke fandtes andet end de Kufferter, hun havde havt med fra Hjemmet, og der sad hun ofte, Time efter Time, til Solen sank derude over Verden og fyldte Kammeret med rødligt Lys; der martred hun sig selv med Tanker, stindere end Torne, og slog sig selv med Ord, langt hvassere end Svøber, til hun forvirredes af Kval og Pine og søgte en døvende Trøst i at slænge sig henad Gulvet som en Ting, for fuld af ækel Raaddenskab og Bærme, et Aadsel af sig selv, for væmmeligt til Sæde for en Sjæl. - Sin Mands Skjølge, den Tanke var aldrig af hendes Hjærte, med den smed hun sit Selv foragteligt ned i Støvet under hendes Fødder, med den stænged hun ude hvert Haab om Gjenoprejsning, med den forstened hun hvert Lykkeminde.

Efterhaanden kom der en haard, en brutal Ligegyldighed over hende, hun holdt op med at fortvivle som hun var holdt op med at haabe, hendes Himmel var styrtet sammen, og hun følte ingen Trang til at drømme den i Hvalv igjen, hun gjorde ingen Fordring paa Salighed, hun var ikke for god til Jorden og Jorden ikke til hende, de var hinanden værd; hun kasted intet Had paa Erik, ikke heller trak hun sig i Rædsel tilbage for ham, hun tog mod hans Kys tværtimod, thi hun havde altfor megen Foragt for sig selv til at hun skulde unddrage sig dem, hun var jo hans Kone, en Mands Kone!

Ogsaa for Erik var det bittert at vaagne, skjøndt han med en Mands prosaiske Fremsynethed havde sagt sig selv, at det nødvendigvis vilde komme saaledes en Gang. Men da det kom, da Kjærligheden ikke længer var Bod for alle Savn, og det tindrende Guldslør, hvori den var steget ned paa Jorden til ham, da det var viftet bort, da fornam 125 han det som en Slappelse af alle Livsaander, en Synken af alle hans Evner, der gjorde ham fortrydelig og bange, saa han med en feberagtig Ivrigheid vendte sig imod sin Kunst, for at faa Vished om, at der ikke ogsaa var Andet, han havde sat til, end Lykke. Men han fik ikke det Svar, han havde haabet, han kom ind paa et Par uheldige Ideer, han ikke kunde komme afsted med, og som han dog ikke kunde bevæge sig til helt at opgive. Han kunde ikke rigtig faa Noget ud af dem, men alligevel blev de ved

at beskæftige ham, og hindrede andre Ideer i at trænge sig frem og drage ham til sig, og han blev modløs og misfornøjet, og faldt hen i grublende Lediggang, fordi Arbejdet var saa dræbende vrangvilligt, og fordi han tænkte, at han bare behøvede at vente, saa vilde Aanden nok komme over ham igjen. Men det trak ud og trak ud, hans Talent blev ved at være goldt, og her var den stille Fjord var der Intet i hans Omgang, der kunde indvirke befrugtende paa ham, og her var heller ingen Kunstfæller, ved Synet af hvis Sejre han kunde ægges, enten til Kappestrid eller til skabende Opposition. Denne Uvirksomhed blev uudholdelig for ham, og han længtes hidsigt efter at føle sig selv, ligemeget hvordan eller ved hvad; og da intet Andet frembød sig, begyndte han at søge sammen med en Kreds af ældre og yngre Landboere, der, under Anførsel af en tredsindstyveaarig Jagtjunker, mildnede Landlivets Tristhed ved saadanne Udskejelser, som deres ikke altfor rige Fantasi kunde komme efter, stærkt begrændset som den var af deres temmelig eensidige Smag. Adspredelsernes egenlige Kjærne var Drik og Kortspil, og saa nogenlunde ens, hvad enten den Skal, der omgav den, kaldtes for en Jagttour eller for en Markedsrejse. Heller ikke gjorde det nogen synderlig Forskjel, at man nu og da henlagde Scenen til en af de nærmere liggende Kjøbstæder, og der i Løbet af en Eftermiddag indledte virkelige eller indbildte Forretninger med Kjøbmændene, thi Afgjørelsen fandt altid Sted om Aftenen paa Gjæstgivergaarden, hvis Vært med stor Skjønsonhed viste alle Folk af den rigtige Farve ind til dem paa Nummer Sikker. Var der omrejsende Skuespillere i Byen, lod man Kjøbmændene slippe, for Skuespillerne var meget mer omgængelige, ikke saa tilbageholdne overfor Flasken, og i Almindelighed villige til at underkaste sig den, desværre sjældent med fuldstændigt Held gennemgaaede, Mirakkelkur, at lade sig drikke ædru, nemlig, i Genever, efter at man var blevet drukken fuld i Champagne.

Kredsens Hovedstamme var Proprietairer og Smaaherremænd af 126 alle Aldre, men der fandtes ogsaa en massiv, ung Laps af en Brændevinsbrænder og en hvidhalset Huslærer, der ikke havde været Huslærer i de sidste tyve Aar i det Mindste, men var gaaet paa Omgang som Gjæst tilligemed en Sælkskindsvadsæk og en graa Kule, som han skjæmtvis sagdes at have stjaalet hos en Hesteslagter. Han var en tavs Drunker, stor Virtuoso paa Fløjte, og antoges at kunne Arabisk. Til hvad Jagtjunker kaldte sin Stab hørte ogsaa en Prokurator, der altid fortalte nye Historier, og saa en Doktor, der kun kunde en eneste, fra Anno Seks om Lybeks Belejring.

Meget vidt strakte denne Kreds sig, og det traf sig vel saa godt som aldrig, at de Alle var samlede, men dersom Nogen altfor længe svigtede Kompagniet og holdt sig hjemme, udstedte Junkeren et Opraab til alle Trofaste, at man tog da hen at se den Frafaldnes Stude, hvorved der forstodes, at man for et Par Døgn eller tre indkvarterede sig paa den Ulykkelige Gaard, og saa vidt muligt satte den paa den anden Ende med Svir og Spil og saadanne andre landlige Løjer, hvortil Aarstiden kunde indbyde. Under et saadant Straffebesøg var det en Gang, at hele Selskabet sneede inde saalænge, at Kaffe, Rom og Sukker efterhaanden slap op for Værten, saa man tilsidst maatte nøjes med en Kaffepunsch, kogt af Cikorie, sødet med Sirup, og gjort stærk med Brændevin.

Det var i det Hele taget en slem grovkornet Bande, Erik kom i Lag med, men Folk af en saa jætteeagtig Livskraft kunde ganske vist ikke faa Luft i mere civiliserede Fornøjelser, og det uopslidelige Humeur, de havde, og deres brede, bamseagtige Gemytlighed tog virkelig meget af Raaheden bort. Havde Eriks Talent blot været i Slægt med Brouwers eller Ostades, saa vilde denne udsøgte Samling Sviregaster have været en ren Guldmine for ham, men saadan som det var, blev Udbyttet for ham som for de Andre, kun det, at han morede sig fortræffeligt. Alt for meget, thi snart blev denne kaade Sviren ham ganske uundværlig, og optog lidt efter lidt næsten al hans Tid, og om han ogsaa nu og da bebrejdede sig sin Uvirksomhed og lovede sig selv, at det skulde have en Ende, saa dreves han dog af den Tomhed og den aandelige Afmagt, han følte, hver Gang han forsøgte at arbejde, stadig tilbage til det gamle Liv.

Det Brev han havde skrevet til Niels, en Dag, da hans evindelige Goldhed, ved det at den aldrig vilde holde op, havde gjort Indtryk paa ham af at være ligesom en Tæring, der havde angrebet hans 127 Talent, det Brev angrede han saasnart det var sendt afsted, og haabede, at Niels vilde lade hans Klager gaa ind ad det ene Øre og ud ad det andet.

Men Niels han kom, Venskabet vandrende Ridder i egen Person, og fik da ogsaa den halvt afvisende, halvt ynksomme Velkomst, som vandrende Riddere altid har faaet af dem, for hvis Skyld de har trukket Rosinante ud af den lune Stald. Da Niels imidlertid var forsigtig og ventede, tøede Erik snart op, og den gamle Fortrolighed imellem dem vakt igjen til Live. Og Erik trængte til at tale ud, til at klage og til at bekjende, trængte med en næsten fysisk Trang dertil.

En Aften, det var over Sengetid og Fennimore var gaaet til Ro, sad de over deres Kognaksvand i den mørke Dagligstue. Kun Gløden af deres Cigarer viste hvor de var, og saa en enkelt Gang imellem, naar Niels helt læned sig tilbage i sin Stol, saa kom hans opadstirrende Profil hel sort imod de dunkle Ruder. De havde drukket en Del, navnlig Erik, imens de talte om gamle Dage paa Lønborggaard, den Gang de var Dreng. Nu var der ved Fennimores Bortgang bleven en Pause, som ingen af dem syntes at have Lyst til at bryde, for Tankerne kom rullende saa behagelig blødt imens de døsig lytted til at Blodet, varmt af den gryende Rus, sang for deres Øren.

»Hvor man var tosset, da man var tyve Aar!« lød det omsider med Eriks Røst. »Gud veed, hvad det var

man ventede, og hvor man havde faaet sat sig i Hovedet, at saadant Noget var til? Vi havde jo nok de samme Navne til det, som de virkelige Ting har, men det vi mente, det var Noget saa helt ovenud i Sammenligning med den tamme Gudsvelsignelse vi fik. Der er ikke meget ved Livet, egenlig. Synes du?«

»Aa, jeg veed ikke, jeg lader det gaa for det, det er. I Almindelighed lever man jo ikke saadan videre. Det meste af Tiden er man bare til. Naar man kunde faa sig Livet udleveret i en hel, stor, appetitlig Kage, som man kunde hugge løs paa ... men saadan billingvis! - det er ikke morsomt.«

»Sig mig, Niels - det er kun dig man kommer til at tale med om saadanne løjerlige Ting, men jeg veed ikke, du er saa underlig i det. Sig mig - har du Noget i dit Glas? - Godt! - Har du nogensinde tænkt paa Døden?«

»Jeg? aa ja, har du?«

»Jeg mener ikke ved Begravelser, du, eller naar man er syg, men 128 ellers naar man sidder allerbedst, saa kan det komme over mig, ligesom en ligesom en Fortvivlelse ligefrem. Jeg sidder der og maaber og faar Ingenting gjort, *kan* Ingenting faa gjort, og saa er det, saa ligesom mærker jeg, hvordan Tiden glider fra mig, Timer, Uger, Maaneder! med Ingenting i sig kører de forbi mig, og jeg kan ikke nagle dem til Pletten med et Arbejde. Jeg veed ikke, om du forstaar, hvad jeg mener, det er jo bare saadan en Følelse af mig, men jeg vilde have Tag i den med Noget, jeg havde gjort. Seer du: et Billede jeg maler, den Tid, det tager, den bliver altid min, eller den har jeg Noget ud af, den er ikke forbi, fordi den er gaaet. Jeg kan blive syg, naar jeg tænker over Dagene som de gaar - ustandselige. - Og jeg *har* Ingenting, eller jeg kan ikke komme til det. Det er en Pine; jeg kan blive saa tindrende, at jeg maa gaa op og ned ad Gulvet og synge et eller andet Idiotisk, for at jeg ikke skal græde af Arrigskab, og saa er jeg ved at blive gal, naar jeg standser igjen og tænker paa, at Tiden er gaaet imens, og gaar imens jeg tænker, og gaar og gaar. Der er Ingenting saa usselt, som at være Kunstner, her staar jeg sund og stærk; jeg kan se; mit Blod er varmt og rigt; mit Hjærte banker, der er Ingenting i Vejen med min Forstand og jeg *vil* arbejde, men jeg kan ikke alligevel, jeg kæmper og griber efter noget Usynligt, som ikke vil lade sig gribe, som ingen Anstrængelse kan hjælpe mig til, om jeg saa sled, saa Blodet sprang ud af mine Neglerødder. Hvad skal man gjøre for Inspiration, for at faa en Idé? Jeg kan tage mig sammen saameget jeg vil, jeg kan forsøge paa at lade som Ingenting og gaa ud og se mig om, uden at søge, men nej! aldrig, aldrig Nogetsomhelst, bare Fornemmelsen af, at nu staar Tiden derude i Evighed til midt paa Livet, og haler Timerne til sig, saa de rutscher forbi, tolv hvide og tolv sorte, uden Ophør, uden Ophør. Hvad skal jeg gjøre, der maa være Noget man gjør, naar det er saadan fat, jeg kan da ikke være den Første, hvad? veed du Ingenting?«

»Rejse.«

»Nej ikke det, hvor falder du paa det? Du tror da ikke, jeg er forbi!«

»Forbi! nej, men jeg mente de nye Indtryk ...«

»De nye Indtryk! det er netop det. Har du aldrig hørt tale om Folk, der havde fuldt op af Talent, saalænge som de var i deres første Ungdom og de var friske og fulde af Haab og Planer, men saa, da det tabte sig, saa var deres Talent borte ogsaa - og kom aldrig igjen.«

Han tav længe.

129

»De rejste, Niels, efter nye Indtryk. Det var deres fikse Idé. Syden, Orienten, det var Altsammen forgjæves, det gled af dem ligesom af Spejle. Jeg har set deres Grave i Rom. To af dem, men der er mange, mange. - Han blev gal den ene.«

»Jeg har aldrig hørt det om Malere før.«

»Jo. - Hvad troer du det kan være? En hemmelig Nerve, der er gaaet itu? eller man er selv Skyld i det? Noget, man har svigtet, eller forbrudt maaske, hvem veed! En Sjæl, det er saadan en skrøbelig Ting, og Ingen veed *hvor langt* at Sjælen gaar i et Menneske. - Man skulde være god ved sig selv. - - Du!« hans Stemme var bleven lav og blød. »Jeg har ogsaa somme Tider denne Længsel efter at rejse, fordi jeg føler mig saa tom; jeg har den i en Grad, du ikke gjør dig nogen Forestilling om, men jeg tør ikke, synes jeg, for sæt nu det hjalp ikke, og at jeg var en af dem, jeg talte til dig om. Hvad saa! Tænk, om jeg kom til at staa Ansigt til Ansigt med den Vished, at jeg var forbi, ikke havde det Bitterste, Ingenting, ikke kunde, tænk dig: ikke kunde; en Pjalt af et Menneske, den fordømteste Hund af en Krøbling, en sølle Kastrat! - Hvor vilde jeg synke hen, tror du? Og ser du, det var jo ikke umuligt; den første Ungdom er man jo af med, og Illusioner og den Slags, dem har jeg sku ikke mange af. Det er svært som man sætter til af dem, og jeg har dog aldrig været af de Folk, der er glade ved at blive dem kvit, det var ikke med mig, som med Jer andre, der kom hos Fru Boye, I havde saa travlt med at nappe Pyntefjedrene af hinanden, og jo mere skaldede I blev, jo kryere var I. Men det er jo ligemeget for Resten, een Gang gaar man alligevel i Fjedertab.«

Saa tav de. Luften var bedsk af Cigarrøg, vammel af Kognak, og de sukkede tungt af den Kvalm derinde, og saa af deres meget tunge Hjærter.

Der sad han nu, Niels, som var rejst tredsindstyve Mil for at hjælpe, sad og maatte skamme sig for den koldere Del af hans Natur. For hvad kunde han gjøre, naar det kom til Stykket? Skulde han give sig til at tale malerisk til Erik, mange Ord med Purpur og Ultramarin, dryppende af Lys og vadende i Skygge! der havde været en Drøm om saadan Noget i hans Hjerne, den Gang han rejste. Hvor det var latterlig! Hjælpe! - Man kunde maaske jage Gudinden med de lukkede Hænder bort fra en Kunstners Dør, men det er virkelig ogsaa det Allermeste; man kan ikke mere hjælpe ham til at skabe, end man, hvis han var lam, kunde hjælpe ham til selv at løfte hans Lillefinger. Ikke 130 om man saa var aldrig saa fuld af Hjærte og Medfølelse og Beredvillighed til Offre, og alt Andet hvad genereust er. - Passe sig selv, det var det man skulde, det var sundt og det var nyttigt, men det var jo ganske vist lettere at være Hjærtemenneske ud i Luften, helt op til de højeste Himle. Der var blot det, at det var saa grændseløst upraktisk og saa bedrøvelig resultatløst. - Passe sig selv, og gjøre det godt, det blev man ikke salig paa, men man behøvede ikke at slaa sine Øjne ned for Nogen saa, hverken for Gud eller Mennesker.

Niels fik rig Lejlighed til at anstille mismodige Betragtninger over det gode Hjærtes Afmagt, thi al den Nytte han gjorde, var at holde Erik mere hjemme end sædvanligt en Maanedstid eller saa. Imidlertid havde han ikke Lyst til at tage tilbage til Kjøbenhavn saadan lige midt i den varme Tid, men han holdt heller ikke af at blive ved at være Gjæst i det Uendelige, og lejede sig derfor ind hos en Familie udenfor Bondestanden ovre paa den anden Side Fjorden, ikke længer borte, end at han i et Kvarterstid kunde ro over til Marianelund. Han kunde jo lige saa gjerne være her, som et andet Sted, nu var han desuden kjendt med Egnen, og han var af de Folk, som Stedsomgivelserne let faa Hold paa, og saa havde han jo sin Ven her, og sin Kousine Fennimore; der var Grunde nok, især da der ikke var det Menneske til i Verden, der ventede paa ham nogetsteds.

Den Gang, da han rejste derover, havde han nøje overtænkt, hvordan han vilde stille sig overfor Fennimore, navnlig hvordan han skulde vise, at han havde glemst saa fuldstændigt, at han ikke en Gang erindrede, at der var Noget at glemme; fremfor Alting: ingen Kulde, en hjærtelig Ligegyldighed, en overfladisk Imødekommen, en høflig Sympathi, saadan skulde det være.

Det blev imidlertid overflødigt Altsammen.

Den Fennimore han traf, var en helt anden end den han havde forladt. Hun var smuk endnu, hendes Skabning var yppig og skøn som før, og hun havde de samme lade, dvælende Bevægelser, han fordem havde beundret; men der var en sørgelig Tankeløshed i Udtrykket om hendes Mund, som hos En, der har tænkt altfor meget, og der var en stakkels, kummerlig, forpint Grusomhed i hendes blide Øjne. Han forstod det slet ikke, men *det* blev ham i alt Fald tydeligt, at hun havde haft Andet at gjøre, end at mindes ham, og at hun var fuldstændig følelsesløs overfor de Minder, han nu kunde vække. Hun saae ganske 131 ud som En, der havde taget sit Parti og gjort det Værste ud af det hun kunde.

Lidt efter lidt begyndte han at stave og lægge sammen, og en Dag, de spadserede sammen ved Stranden, begyndte han at forstaa.

Erik var ved at gjøre Orden i sit Atelier, og mens de gik der langs med Vandet, kom Pigen ned med et helt Forklædefuldt Opryd, og kastede det i Stranden. Gamle Pensler var det, Brokker af Afstøbninger, brækkede Spateler, skaarede Olieflasker og tomme Farveblærer, en stor Dynge. Niels sparkede om i den med Foden, og Fennimore saae til, med den vage Opdagelseslyst, Folk altid føler overfor Skrammel. Med Et trak Niels Foden til sig, som om han havde brændt sig, tog sig i det straks og kjørte hurtigt rundt i Bunken.

»Aa, lad mig se den,« sagde Fennimore og lagde Haanden paa hans Arm, som for at standse ham.

Han bukkede sig og trak en Gibsafstøbning frem, en Haand, der holdt et Æg. »Det maa være en Fejltagelse,« sagde han.

»Nej, den er jo i Stykker,« sagde hun roligt, og tog den ud af Haanden paa ham. »Se, Pegefingeren er borte,« viste hun, men da hun i det samme blev vaer, at Gibsægget var skaaret igjennem og at der var malt Blomme i det med gul Farve, blev hun lidt rød, og hun bøjede sig forover og huggede ganske langsomt og sindigt Haanden i smaa Stykker med en Sten.

»Kan du huske den Gang den blev støbt?« spurgte Niels for at sige Noget.

»Jeg kan huske jeg blev gneden ind i grøn Sæbe, for at Gibsen ikke skulde hænge ved min Haand. Er det det, du mener?«

»Nej jeg mener den Gang Erik lod Afstøbningen af din Haand gaa rundt ved Thebordet, husker du ikke, da den saa kom til din gamle Tante, hvordan hun fik Taarer i Øjnene, og at hun i den dybeste Medlidenhed med dig trykkede dig ind til sig og kyssede dig paa Panden, som om der var bleven gjort dig Fortræd.«

»Ja, Folk er saa følsomme.«

»Aa nej, vi lo saamænd nok af hende, men der var noget Fint i det alligevel, uagtet det var saa meningsløst.«

»Ja, der er meget til af denne meningsløse Finhed.«

»Du vil i Klammeri med mig, tror jeg.«

»Nej jeg vil ikke, der er blot Noget, jeg gjerne vilde sige dig. Du 132 bliver vel ikke vred over en Smule Aabenhjærtighed! - Naa, saa sig mig da, tror du ikke, naar nu en Mand for Exempel vil fortælle Noget, der er lidt grovt, i sin Kones Paahør, eller ogsaa ellers, efter hvad du nu kunde mene, er vel lidt hensynsfuld over for hende, tror du saa ikke, det er overflødigt, at du protesterer derimod ved at vise dig outreret delikat og ganske forskrækkelig ridderlig? Man maa jo dog antage, at Manden bedst kjender sin egen Kone og veed, at det ikke kan gjøre hende Fortræd eller saare hende; ellers vilde han jo ikke gjøre det. Ikke sandt?«

»Nej, det er nu ikke sandt, saadan i sin Almindelighed, men her og paa din Avtoritet kan jeg jo gjerne sige ja.«

»Ja, gjør det, du kan være overbevist om, at Kvinderne ikke er saa ætheriske Væsner, som mangen god Ungersvend drømmer; de er virkelig ikke sartere end Mændene, og de er slet ikke anderledes end Mændene er; tro mig, det har været lidt snavset, det Ler, hvoraf de er dannet begge to.«

»Kjæreste Fennimore, du veed Gudskelov ikke, hvad du selv siger, men du er meget uretfærdig mod Kvinderne, mod dig selv; jeg tror paa Kvindens Renhed.«

»Kvindens Renhed, hvad mener du med Kvindens Renhed?«

»Jeg mener ja ...«.

»Du mener - jeg skal sige dig det, du mener Ingenting, for det er ogsaa en af disse meningsløse Finheder. En Kvinde *kan* ikke være ren, hun skal ikke være det, hvor skulde hun kunne det! hvad er det for noget Unatur? Er hun fra Vorherres Haand bestemt til at være det? Svar mig! - Nej, og titusinde Gange nej. Hvad er det saa for Vanvid? hvorfor skal I saa med den ene Haand kaste os op imod Stjærnerne, naar I dog med den anden maa trække os ned. Kan I ikke lade os gaa paa Jorden ved Siden af Jer, Menneske ved Menneske, og ikke det mindste mer. Det er jo umuligt for os at træde sikkert til paa Prosaen, naar I gjør os blinde med Jeres Lygtemænd af Poesi. Lad os være, lad os for Guds Skyld være!«

Hun satte sig ned og græd.

Niels forstod meget, Fennimore vilde have været ulykkelig ved at vide hvor meget. Det var jo til Dels den gamle Historie om Kjærlighedens Festret, der ikke vil blive til dagligt Brød, men bliver ved at være Festret, kun fadere, Dag for Dag vamlere, mindre og mindre nærende. Og den Ene kan ikke gjøre Miraklet, og den Anden kan 133 ikke heller, og der sidder de endnu i deres Højtids-Klæder, og passer paa at blive ved at smile til hinanden og at bruge festlige Ord, men i deres Indre er der Pine af Hunger og Tørst, og deres Blikke begynde at blive bange for hinanden, thi Naget spirer i deres Hjærter. Var det ikke først det, og var det saa ikke den anden, ligesaa triste Historie om en Kvindes Fortvivlelse over, at hun ikke kan tage sig selv igjen, naar hun opdager, at den Halvgud, hvis Brud hun saa gladelig var, kun er en ganske almindelig Dødelig? Først Fortvivlelsen, den unyttige Fortvivlelse, og saa den nyttige Sløvhed, var det ikke det? Han troede, det var det, og han forstod det Altsammen, Haardheden hos hende, den bedske Ydmyghed og hendes Raahed, den, der var hende den bedskeste Draabe i det hele Bæger. Efterhaanden begreb han ogsaa, hvordan hans Hensynsfuldhed, hans ærbødige Hylding, maatte være hende til Besvær og irritere hende, fordi det for en Kvinde, der fra sine Drømmes Purpurseng er blevet styrtet ud paa Stenbroen, ligger saa nær næsten at hade hver den, der vil lægge Tæpper over Stenene, for i den første Bitterhed *vil* hun netop føle Haardheden i hele dens Styrke, hun vil ikke nøjes med at gaa Vejen paa sine Fødder, hun vil krybe den paa sine Knæ, og det just der, hvor den bedst er brat og hvor Stenene er de spidsese. Hun vil ingen Haand eller Hjælp, vil ikke løfte sit Hoved, lad det tynges til alt, hvad tynges vil, hun vil have sit Ansigt helt ned i Støvet og smage det med sin Tunge.

Niels havde saa ondt af hende, men han lod hende i Fred, saadan som hun vilde.

Det var saa tungt at se hende lide, ikke at maatte hjælpe, sidde langt borte og drømme hende lykkelig i dumme Drømme, eller i kølig Lægekløgt vente og beregne, sigende sig selv, saa trist og saa klogt, at før blev der ingen Lindring, før hendes gamle Haab til Livets fine, funklende Rigdom havde forblødt sig helt, og en dorskere Livsstrøm havde faaet Gang gjennem alle hendes Væsens Aarer, og gjort hende sløv nok til at glemme, tung nok til at nøjes, og endelig, endelig grov nok til at glædes ved en Tyklufsts Salighed, mange Himle lavere end den, hun havde havt i Forventning, og som hun havde bedt om, saa bønligt og saa bange, at faa Vinger til at naa. - Han blev saa fuld af Lede til Alverden, naar han saadan tænkte paa, at hun, for

hvem han en Gang i sit Hjærte havde knælet ydmyg og tilbedende, at hun skulde tvinges ned saa dybt, stædes i Trællekaar, staa ved Leddet og fryse, mens han red forbi hende, højt til Hest, med Livets store Penge ringlende i hans Lomme.

134

En Søndageftermiddag sidst i Avgust roede Niels over Fjorden. Fennimore fandt han ene hjemme, hun laa paa en Sofa, da han kom, inde i Hjørnestuen, og klagede sig ved hvert Aandedrag med den korte, regelmæssige Stønnen, der synes at lette En Smerterne, naar man er syg. Hun havde saadan en frygtelig Hovedpine, sagde hun, og der var slet Ingen hjemme til at hjælpe hende; Pigen havde faaet Lov til at gaa hjem til Hadssund, og lidt efter at hun var gaaet, var der kommen Nogen og havde hentet Erik; hun kunde ikke begribe, hvor de var kjørt hen i det Regnvejr. Nu havde hun ligget her i et Par Timer og forsøgt paa at sove, men det var der slet ikke til at tænke paa for Pine. Hun havde aldrig haft det før, og det var kommet saa pludseligt, - i Middags fejlede hun Ingenting, - først i Tindingen og saa længere og længere ind, ligesom det var bagved Øjet; - blot det ikke var noget Farligt. Hun var slet ikke vant til at være syg, og var meget forskrækket og ulykkelig.

Niels trøstede hende det Bedste, han kunde, sagde, hun skulde ligge stille, lukke sine Øjne og tie stille; han fandt et tykt Shawl til at svøbe om hendes Fødder, hentede Eddike i Buffeten, og fik et vaadt Omslag lavet i Stand, som han lagde paa hendes Pande. Saa satte han sig stille hen ved Vinduet og saae ud paa Regnen.

Fra Tid til anden listede han sig paa Taaspidsen hen til hende og skiftede Omslaget uden at tale, blot nikkende til hende, naar hun taknemmeligt saae op til ham mellem hans Hænder. Somme Tider vilde hun tale, men han afværgede alle Ord med en tyssende Mine, rystende paa Hovedet. Saa gik han hen paa sin Plads igjen.

Omsider faldt hun i Søvn.

En Time gik og een endnu, og hun blev ved at sove. Det ene Kvarter gled langsomt over i det andet, mens det sørgmodige Dagslys mer og mer tog af, og Stuens Skygger voksed lidt og lidt og groed ud fra Meubler og fra Vægge. Og Regnen blev ved derude, jævn og stadig, dæmpende Alt, hvad der leved af Lyd, med sin rislende Susen.

Hun sov endnu.

Eddikedampene og Vanillelugten fra Heliotroperne i Vindueskarmen gik sammen til en syrlig Vinduft og fyldte Luften, som, kun af deres Aande, drog en tættere og tættere Dug over de graalige Ruder, alt som Aftenens Kølighed tog til.

Han var langt borte nu i Minder og Drømme, mens dog hele Tiden en Del af hans Bevidsthed holdt Vagt ved den Sovende og fulgte hendes Søvn. Lidt efter lidt, som Mørket drev paa, blev Fantasien træt af at nære de stadigt opblussende, stadigt hendøende Drømme, ligesom et Jordsmon bliver træt af evindeligt at bære den samme Afgrøde frem; og Drømmene blev mattere, mer golde, uden frodige Enkeltheder, og stive, misted deres langt henskydende, sælsomt bugtede Ranker. Og Sindet slap det Alt, det Fjærne, og vendte hjem. - Hvor der var stille! var de ikke der, baade han og hun, som paa en Ø af Tavshed, der løfted sig op over Regnens ensformige Lydhav? og deres Sjæle var stille, saa stille og trygge, medens Fremtiden syntes at sove i en Vugge af Fred.

Gid den aldrig maatte vaagne og Alting blive som nu, ikke det mindste mer Lykke end den, der var i Freden, men saa heller ingen Kummer, ingen rullende Uro. At det kunde lukke sig sammen, dette Livsnu, som en Knop er lukket sammen om sig selv, og der saa ingen Vaar vilde komme!

Fennimore kaldte; hun havde ligget vaagen en Stund, saa lykkelig ved at finde sig fri for Smerte, at hun ikke havde tænkt paa at tale. Nu vilde hun rejse sig og tænde Lys, men Niels blev ved at være Doktor og nødte hende til at blive liggende. Hun havde ikke godt af at komme op endnu; han havde Svovlstikker, og skulde nok finde Lampen.

Da han havde tændt den, stillede han den hen paa Blomstertrappen i Krogen, saadan at den runde, hvidtlysende Kuppel halvvejs var skjult af en Akasies fine, slumrende Løv, og der blev just saa lyst derinde, at de kunde se hinandens Ansigter.

Han satte sig hen foran hende, og de talte om Regnen, om hvor godt det var, Erik havde sin Regnkappe med, og om hvor vaad den stakkels Trine vilde blive. Saa gik Samtalen istaa.

Fennimores Tanker var lidt søvnige endnu, og den Mathed, der var over hende, gjorde det saa behageligt at ligge saadan og halvtænke uden at tale, og Niels var heller ikke snaksom stemt, han var endnu under Indflydelse af Eftermiddagens lange Tavshed.

»Kan du lide det Hus her?« sagde Fennimore endelig.

Aa ja, han kunde.

»Kan du! husker du Meublerne hjemme?«

»I Fjordby? - ganske tydeligt.«

»Hvor jeg holder af dem, og hvor jeg somme Tider længes efter dem! Dem, vi har her, det er jo ikke vores, de er bare lejede og kommer os slet ikke ved, de har ingen Minder for os om nogen Ting, og 136 vi skal heller ikke leve med dem længer end vi bliver her. Du synes nok, det er underligt, men jeg forsikrer dig, jeg føler mig tidt saa ensom mellem alle de fremmede Meubler, der staar her saa ligegyldige og saa dumme og lader mig gaa for den, jeg er, uden at bryde sig det Mindste om mig. Og da de ikke skal følge mig, men bare blive, til der kommer Andre og vil leje dem, saa kan jeg slet ikke slutte mig til dem heller, eller interessere mig for dem, som jeg kunde, naar jeg vidste, at mit Hjem altid skulde være deres Hjem, og at hvad der saa vilde komme af Godt og Ondt, det vilde komme til mig midt imellem dem. Er det barnagtigt, finder du? Maaske det er det, men jeg kan ikke gjøre for det.«

»Jeg veed ikke, hvad det er, jeg kjender det fra mig selv den Gang, jeg blev ene i Udlandet. Mit Uhr vilde ikke gaa, og da jeg saa fik det fra Uhrmageren og det gik igjen, saa var det ... det, du mener. Jeg kunde godt lide det, der var noget Eget i den Følelse - rigtig noget Godt.«

»Ja, ikke sandt! aa, jeg vilde have kysset det, havde jeg været dig.«

»Vilde du?« -

»Sig mig,« sagde hun pludseligt, »du har aldrig fortalt mig Noget om Erik som Dreng. Hvordan var han egentlig?«

»Alt, hvad der var godt og smukt, Fennimore. Prægtig, brav, en Drengs Ideal af en Dreng i enhver Henseende, ikke just en Moders eller en Lærers Ideal, men det andet, som er saa meget bedre.«

»Hvordan kom I ud af det, holdt I meget af hinanden?«

»Ja, seer du, jeg var aldeles forelsket i ham, og han havde ikke Noget imod det, saadan var det omtrent; vi var saa forskellige, skal jeg sige dig. Jeg gik nu altid og skulde være Digter og blive berømt, men veed du, hvad han sagde, han helst vilde være, en Dag jeg spurgte ham om det? - Indianer, en rigtig rød Indianer, med Krigsmaling og det Hele! Jeg kunde slet ikke forstaa det, husker jeg, jeg begreb ikke man kunde ønske at være en Vild, saa civiliseret var nu jeg.«

»Men var det saa ikke underligt, at han vilde være Kunstner?« sagde Fennimore, og der var noget Koldt og Fjendtligt over den Tone, hvori hun spurgte.

Niels mærkede det og studsede. »Aa nej,« sagde han saa, »det er egenlig sjældent, at Folk bliver Kunstnere paa hele deres Natur. Og netop saadanne frejdige, livsvante Mennesker som Erik, de har tidt en uendelig Længsel efter hvad der er sart og fint: det fine, jomfrueligt 137 Kolde, det søde Høje, jeg veed ikke, hvad jeg skal kalde det. Udadtil kan de være robuste og fuldblodige nok, ja endogsaa grove kan de være, og Ingen aner hvad for underlige, romantiske og følelsesfulde Hemmeligheder de har med sig selv, fordi de er saa blufærdige, sjæleligt blufærdige mener jeg de er, disse store, haardtrinede Mandfolk, saa ingen bleg lille Jomfru kan være mere bly over sin Sjæl end de. Forstaaer du, Fennimore, at saadan en Hemmelighed, der ikke kan fortælles med jævne Ord ud i den almindelige, dagligdags Luft, at den kan stemme et Menneske til Kunstner? Og de kan ikke sige det, hører du, de kan ikke, man maa tro paa, at det er der og lever stille derinde, ligesom et Løg nede i Jorden, for en Gang imellem sender det jo sin duftende, farvefine Blomsterskat op i Lyset. Forstaaer du, forlang intet af Blomsterkraften for dig selv, tro paa den, vær glad ved at nære den og ved at vide, at den er til. - Bliv ikke vred, Fennimore, men jeg er bange for, at du og Erik ikke er rigtig gode mod hinanden. Kan det ikke blive anderledes? Tænk ikke paa, hvem der har Ret, eller paa Urettens Størrelse, du skal ikke være retfærdig mod ham, for hvor vilde de Bedste af os komme hen med Retfærdighed, nej, men tænk paa ham som han var den Time, du elskede ham højest, tro mig, han er det værd. Du skal ikke maale, ikke veje, der er Øjeblikke, veed jeg, i Kjærligheden fulde af en lys, højtidelig Exstase, da man vilde give sit Liv hen for sin Elskede, om det forlangtes. Ikke sandt? Husk paa det nu, Fennimore, glem det ikke, baade for hans Skyld og for din egen.«

Han tav.

Heller ikke hun talte, hun laa stille hen, med et tungt Smil om sine Læber, bleg som en Blomst.

Saa rejste hun sig halvt, og rakte sin Haand ud imod Niels.

»Vil du være min Ven?« sagde hun.

»Det er jeg, Fennimore,« og han tog hendes Haand.

»Vil du, Niels?«

»Altid,« svarede han og førte ærbødigt hendes Haand til sine Læber.

Saa rejste han sig, rankere syntes det Fennimore, end hun havde set ham nogensinde før.

Lidt efter kom Trine ind og meldte, at hun var kommen hjem, og saa var der The, og endelig en Rotour gennem den triste Regn.

138

Hen paa den lyse Morgen kom Erik hjem, og da Fennimore i det kolde, sandru Dagsskjær saae ham lave sig til at gaa i Seng, tung og usikker af Drik, glasøjet af Spil og skidenbleg af den gennemvaagede Nat, da blev de fagre Ord, Niels havde talt, helt fantastiske for hende, og de lyse Løfter, hun i sit stille Sind havde lovet, daaned blegnende hen for den voksende Dag, Drømmegjøg og Tanketant: en Adelsflok af Løgne.

Hvad kunde det hjælpe at stride imod, med den haabløse Tyngsel, der var over dem begge. Det var saa unyttigt at lyve sig let, deres Liv kom dog aldrig mer til at gaa paa Fjere. - Frostene havde været der, det Brus af Ranker og Rankers Ranker, med Klynger af Roser og Bedre endnu, som havde slynget sig om dem og bundet dem til hinanden, det havde fældet hvert lille Løv og mistet hver Blomst, der var kun tilbage de nøgne, seige Vidier, der holdt dem sammen i et uopløseligt Tøjr. Hvad kunde det hjælpe, at hun ved Mindernes Varme vakte Følelser fra fordums Dage op til et kunstigt Liv, og fik sin Afgud op paa hans Sokkel igjen, og fik Beundringens Glands i sine Øjne, Tilbedelsens Ord paa sine Læber, og Lykkens Rødme paa sine Kinder, hvad kunde det hjælpe, naar *han* ikke vilde tage sig paa at være Afgudens Præst og hjælpe *hende* med et fromt Bedrag! Han! han kjendte ikke en Gang hendes Kjærlighed igjen, der var ikke eet af hendes Ord blevet tilbage i hans Øre, ikke en Dag af deres Dage gjemt hen i hans Sjæl.

Nej, død og stille var deres Hjærter svulmende Elskov; Duften, Lyset og de sitrende Toner, det var vejret hen Altsammen, og der kunde de sidde, af gammel Vane, han med Armen om hendes Liv, hun med sit Hoved lænet mod hans Skulder, saadan sad de tungt nedsænkede i Tavshed, glemmende hinanden; hun for at mindes hint Herlige, han dog aldrig havde været, han for at drømme hende om til det Ideal, han nu altid saa straalet i Sky, højt over hendes Hoved. - Det var deres Samliv, og Dagene kom og gik igjen, og bragte ingen Forandring, og Dag efter Dag stirred de ud over Livets Ørken, og sagde til sig selv, at det var en Ørken, at der ingen Blomster var og heller ingen Udsigt til Blomster, til Kilder eller grønne Palmer.

Jo mere Efteraaret skred frem, desto hyppigere blev Eriks Svirefarter. Hvad kunde det nytte, sagde han til Niels, at han sad hjemme og ventede paa Ideer, der aldrig kom, indtil Tankerne blev til Sten i Hovedet paa ham. Forøvrigt havde han ikke megen Trøst af Nielses Selskab, han trængte til Folk med Krummer i, Folk, som var brølende 139 Kjød og Blod, og ikke Spilleværk af spæde Nerver. Niels og Fennimore sad derfor ofte ene sammen, thi Niels tog hver Dag over til Marianelund.

Den Venskabspagt de havde sluttet med hinanden, og de Ord, der var faldet imellem dem, hin Søndagaften, havde gjort dem mer utvungne og helt trygge i deres Forhold til hinanden, og de sluttede sig sammen, ensomme som de begge var, i et varmt og inderligt Venskab, der snart fik stor Magt over dem og optog deres Sind saaledes, at deres Tanker, enten de var sammen eller de var adskilte, altid bar hen imod dette Venskabsforhold, ligesom Fugle, der bygger paa den samme Rede, ser paa Alting, baade det, de samler, og det, de forkaster, med det ene hyggelige Maal for Øje, at gjøre Reden rigtig lun og blød for hinanden og for dem selv.

Kom Niels over og Erik var ude, gjorde de næsten altid, enten det saa regnede eller blæste, lange Toure rundt i den Skov, der stødte op til Haven. De havde forelsket sig i denne Skov, og alt som dens Sommerliv mer og mere sluktes, blev den dem mer og mere kjær. Der var jo ogsaa tusinde Ting at se der. Først hvordan Løvet det blev gult og rødt og brunt, saa hvordan det faldt af, en Blæstdag, fygende i gule Stimer, naar det var stille, Blad og Blad og Blad, svagt raslende imod og ned imellem de stive Grene og de svaje, brune Kviste. Og som nu Løvet faldt af Træer og af Smaaris, hvor kom da ikke Sommerens lønlige Hemmeligheder frem i Rede paa Rede, og hvad laa og sad der ikke rundt omkring af sirligt Frø og farverige Bær, brune Nødder, blanke Agern og nydelige Agernkopper, Duske af Koral paa Berberissen, blanksorte Vrietornsbaer og Hybenrosens skarlagensrøde Urner. De bladløse Bøge var Prik ved Prik af piggede Boghuse, og Rønnen luded tung af røde Klaser, syrlige af Duft som Most af Æbler. Sildige Brombær laa sorte og brune i Vejkantens vaade Løv, der var Tyttebær i Lyngen, og det vilde Hindbær bar for anden Gang frem af sine matrøde Frugter. Bregnerne, de havde vel hundrede Farver som de visnede, og saa Mosset, det var en hel Opdagelse, ikke blot det kraftige Stormos i Lavninger og paa Skrænter, det, som kunde ligne baade Graner og Palmer og Strudsfer, men ogsaa det fine Mos paa Træstammerne, det, der var som man kunde tænke sig Alfernes Kornmarker, saadan skød det op i fine, fine Straa, med mørkebrune Knopper, ligesom Aks, oppe i Spidsen.

Paa kryds og tværs strejfede de Skoven igjennem, ivrige som Børn 140 efter at finde dens Skatte og

Mærkværdigheder, og de havde delt den imellem sig, ogsaa ligesom Børn gjør, saadan at det, der var på den ene Side Kjørevejen, var Fennimores, det paa den anden Side Nielses, og de sammenlignede tidt deres Riger og stredes om, hvis der var størst i Herlighed. Det havde ogsaa Navne, Alting derinde, Kløfter og Bakker, Stier og Stenter, Grøfter og Damme; og var der hist og her et særligt stort eller prægtigt Træ, saa havde det ogsaa Navn. Saadan havde de taget den i Besiddelse paa hver mulig Maade, og saadan havde de faaet sig skabt en lille Verden for dem selv, som ingen Andre kjendte og som Ingen kunde færdes i saadan som de, og dog havde de ikke en Hemmelighed sammen, som ikke Alverden maatte have hørt.

Endnu havde de det ikke.

Men Kjærligheden var i deres Hjerter, og var der dog virkelig ikke, ligesom Krystallerne er i en overmættet Opløsning, og er der dog ikke, ikke før en Splint eller blot et Fnug af det Rette sænker sig i Vædsken, og ligesom med et Trylleslag skiller de slumrende Atomer ud, saa de fare imod hinanden til Møde, kilende sig sammen, Nit i Nit, efter usporlige Love, og er i et Nu Krystal Krystal.

Saadan var det ogsaa en Ubetydelighed, der lod dem føle, at de elskede.

Der er Ingenting at fortælle, det var en Dag som alle andre, de var ene i Dagligstuen som hundrede Gange før, og deres Samtale havde været ganske ligegyldig, og det der skete udadtil var saa sædvanligt og hverdags som muligt, det var ikke andet, end at Niels stod ved Vinduet og saae ud, og Fennimore kom hen og saae ud ogsaa, det var det Hele, men det var nok, for ligesom i et Lynglimt forvandlede Før og Nu og Fremtid for Niels Lyhne, ved Bevidstheden om, at han elskede den Kvinde, der stod der ved hans Side, ikke som noget Lyst og Sødt og Lykkeligt og Fagert, der kunde hæve ham til Salighed og til Henrykkelse, saadan var hans Kjærlighed ikke; som det der var ligesaa umuligt at være foruden, som Livsens Aande, saadan elskede han hende, og han greb som En, der er ved at drukne, griber for sig, og trykkede hendes Haand imod sit Hjærte.

Og hun forstod ham. Næsten med et Skrig og i en Tone, fuld af Rædsel og af Jammer, raabte hun til ham som et Svar og en Bekjendelse: »o ja, Niels!« og rykked Haanden til sig i det Samme.

Saa stod hun bleg og flygtende et Øjeblik, sank saa med det ene 141 Knæ ned paa en udpolstret Stol, skjulte sit Ansigt mod dens fløjelshvasse Ryg, og hulkede højt.

Niels var som blind i nogle faa Sekunder, og hans Hænder famled imellem Zwiebelglassene efter Støtte.

Det var kun meget faa Sekunder, saa traadte han hen til Stolen, hvor hun laa, og bøjede sig over hende, uden at røre hende, med den ene Haand støttet mod Stolens Ryg.

»Vær ikke saa fortvivlet, Fennimore, se op og lad os tale sammen. Vil du, vil du ikke? Du skal ikke være bange, lad os bære det sammen, min elskede Egen, lad os! Forsøg om du kan.«

Hun løftede Hovedet lidt, saa hun saae op paa ham. »Aa Gud, hvad skal vi gjøre! - Er det ikke frygteligt, Niels! Hvorfor skulde det gaa mig saadan her i Verden? Og hvor dejligt det kunde have været - saa lykkeligt!« og hun hulkede igjen.

»Skulde jeg have tiet,« klagede han, »stakkels Fennimore, vilde du ønske du aldrig havde faaet det at vide?«

Hun løftede Hovedet igjen og greb efter hans Haand. »Jeg vilde ønske jeg vidste det og var død, gid jeg laa i min Grav og vidste det, det vilde være saa godt, aa, saa rart og godt..!«

»Det er bittert for os, Fennimore, at det første vor Kjærlighed skal bringe os, er ene Angst og Taarer. Synes du ikke?«

»Du maa ikke være haard imod mig, Niels, jeg kan jo ikke Andet. Du kan ikke se det som jeg, det er mig der skulde være stærk, fordi det er mig der er bunden. Gid jeg kunde tage min Kjærlighed med Magt og stænge den inde i det hemmeligste Dyb i min Sjæl og være døv for al dens Jamren og dens Bønner, og saa sige til dig, at du skulde rejse langt, langt bort; men jeg kan ikke, jeg har lidt saa meget, jeg kan ikke lide det ogsaa, jeg kan ikke, Niels. Jeg kan ikke leve uden dig, se, kan jeg? tror du jeg kunde?«

Hun rejste sig og knugede sig ind til hans Bryst.

»Her er jeg, og slipper dig ikke, jeg vil ikke lade dig gaa og selv blive siddende tilbage i det gamle Mørke. Det er som et bundløst Dyb af Lede og af Pine, jeg vil ikke kaste mig ned i det, før springer jeg i Stranden, Niels; og om ogsaa det ny Liv vil bringe Smerter, saa er det dog nye Smerter, som ikke har de gamles sløve Braad, og som ikke kan træffe saa sikkert som de gamle, der kjender mit Hjærte saa grusomt nøje. Taler jeg vildt? - ja vist, men det er saa godt at kunne tale til dig uden Forbehold, uden at jeg behøver at vogte mig mer for alt 142 det meget, det ikke var Ret at sige dig. Men nu har du jo Ret fremfor Alle! Gid du kunde tage

mig helt, saa jeg var ganske din, og jeg ikke det Mindste var nogen Andens, gid du kunde løfte mig ovenud af hvert et Forhold, der hegner om mig.«

»Vi maa bryde igjennem dem, Fennimore. Jeg skal indrette det saa godt, vær blot ikke bange, en Dag, inden Nogen aner det Mindste, er vi langt borte.«

»Nej, nej, vi maa ikke løbe bort, bare ikke det, heller alt Andet, end at mine Forældre skulde høre, at deres Datter var løbet bort, det er umuligt og jeg gjør det aldrig, ved Gud i Himlen, Niels, jeg gjør det aldrig.«

»Aa, men du maa, min Pige, du maa, ser du ikke al den Styghed og Lavhed, der rejser sig om os paa alle Sider, hvis vi bliver, al den modbydelige List og Falskhed og Forstillelse, der vil snære os, og tyngte os ned og gjøre os elendige! Jeg vil ikke lade dig plette af Alt det, det skal ikke æde sig ind paa vor Kjærlighed som en giftig Rust.«

Men hun var ubevægelig.

»Du veed ikke, hvad du fordømmer os til,« sagde han bedrøvet, »det var langt bedre, om vi nu traadte til med Jærnhæle, i Stedet for at skaane. Tro mig, Fennimore, naar vi ikke lader vor Kjærlighed være os Alting, det Eneste og det Første i Verden, det som maa frelses før alt Andet, saa vi hugger til, hvor vi heller vilde læge, og sender Sorg, hvor vi saa langt heller vilde holde hver Skygge af Sorg borte, dersom vi ikke gjør det, saa skal du se hvor alt det, vi bøjer os ind under, vil læsse sig tungt paa vore Skuldre og tvinge os i Knæ, saa ubarmhæjrtigt og ubønhørligt. - En Kamp paa Knæ, du veed ikke hvor den er tung at kæmpe. - Du maa ikke græde. Skal vi kæmpe den alligevel, min Pige, Side om Side, op imod det Altsammen.«

I de første Dage blev Niels ved med sine Forsøg paa at overtale hende til Flugt, saa begyndte han at udmale sig, hvor voldsomt det vilde ramme Erik, om han kom hjem en Dag og fandt Ven og Kone borte med hinanden, og lidt efter lidt fik det helt et unaturligt, tragisk Umulighedspræg i hans Øjne, og han vænnede sig af med at tænke paa det, som paa saa meget Andet, han ønskede anderledes, og gav sig med hele sin Sjæl hen til Forholdene, som de var, uden noget bevidst Forsøg paa at digte dem om, eller paa med fantastiske Festons og Guirlander at lyve Manglerne bort. Men hvor var det ikke ogsaa sødt 143 at elske, elske en Gang den virkelige Livets Elskov; for det var jo ikke Kjærlighed, det, han havde troet var Kjærlighed, før, hverken den Ensomes tungt svulmende Længsel, eller Fantastens glødende Savn, eller Barnets anelsesfulde Nerveusitet; det var Strømme i Kjærlighedens store Ocean, enkelte Reflexer af dens fulde Lys, Splinter af Kjærligheden, ligesom Meteorerne, der rase gennem, Luften, er Splinter af en Klode, for *det* var Kjærligheden: en Verden, der var *hel*, noget Fyldigt, Stort og Ordnet. Der var intet forviltret, meningsløst Jag af Følelser og Stemninger; Kjærligheden var som en Natur, evigt skiftende og evigt fødende, og der døde ikke Stemning, der visned ikke Følelse, uden for at give Liv til den Spire, de bar i sig, til Noget endnu fuldkomnere. Roligt, sundt og med dybe Aandedrag, saadan var det skjønt at elske, elske udaf hele sin Sjæl. Og Dagene faldt ny og blanke ned fra selve Himlen nu, kom slet ikke trækkende selvfølgerigt efter hinanden som de forslidte Billeder i en Kukkasse: hver af dem var en Aabenbarelse, thi paa hver af dem fandt han sig selv større og stærkere og mere stor i Stilen. Han havde aldrig kjendt en saadan Følelsens Inderlighed og Vælde, og der var Øjeblikke, hvor han syntes sig selv titanisk, langt mer end Menneske, saadan en Uudtømmelighed fornåm han i sit Indre, saa vingebred en Ømhed svulmed fra hans Hjærte, saa vidt var hans Syn, saa kæmpemilde var hans Domme.

Dette var Begyndelsen og Lykken, og de var lykkelige længe.

Den daglige Falskhed og Forstillelse, den Luft af Uære, hvori de færdedes, alt det havde ingen Magt endnu, det kunde ikke naa dem i den exstatiske Højde, hvortil Niels havde hævet deres Forhold og dem med det, for han var ikke simpelthen en Mand, der forførte sin Vens Kone, eller rettere han var det, han sagde med Trods, han var det, men han var ogsaa den, der derved havde frelst en skyldfri Kvinde, som Livet havde saaret, stenet og besudlet; en Kvinde, der alt havde lagt sig ned for at lade sin Sjæl dø, hende havde han givet Tillid til Livet igjen, og givet hende Tro igjen paa dets bedste Magter, løftet hendes Aand til Adel og til Højhed, givet hende Lykken. Hvad var saa bedst, hin skyldfri Elendighed eller det, han havde vundet hende? Han spurgte ikke om det, han havde jo gjort sit Valg.

Helt mente han ikke dette. Mennesket bygger sig saa tidt Theorier, som det dog ikke vil bo i, Tankerne gaa saa tidt langt længer frem end Følelsen for Ret og Uret har Lyst til at følge dem. Men den var til for 144 ham, denne Forestilling, og betog den stadigt nødvendige Trædskhed, Falskheden, Lavheden, Stygheden meget af deres evindeligt ædende Eddergift.

Omsider maatte det dog mærkes, det aad paa alt for mange fine Nerver til, at det ikke snart skulde gjøre Skade og volde Smerte, og Tiden fremskyndedes meget ved at Erik lidt efter Nytaar mente, at han havde faaet en Idé, Noget med en grøn Særk, fortalte han Niels, og en truende Position. Kunde han huske det Grønne i Salvator Rosas Jonas? Noget der henad. -

Skjøndt nu Eriks Arbejden mest kom til at bestaa i at ligge paa Sofaen i Atelieret og ryge Shag og læse Marryat, holdt det ham dog for en Tid meget hjemme, tvang dem derved til ny Forsigtighed, og gjorde nye

Paafund og nye Løgne nødvendige.

Det at Fennimore var saa opfindsom i den Retning, satte den første Sky paa Himlen. Den var som Ingenting i Begyndelsen, ikke Andet end en fnugflygtig, forbijagende Tvivl hos Niels, om hans Kjærlighed ikke var ædlere end den, han elskede. Men det var ikke rent og klart denne Tanke, blot en uklar Anelse, der pegede den Vej hen, en utydelig Svigten i hans Sind, synkende til den Side.

Men det kom igjen og med mere i Følge, først ogsaa vagt og ubestemt, saa skarpere og skarpere Gang for Gang. Og det var forbavsende, med saadan en rivende Hastighed som det kunde undergrave, gjøre lavt, og tage bort af Glansen. Deres Kjærlighed blev ikke mindre, tværtimod, alt som den sank, blev den mere lidenskabelig og glødende, men disse Haandtryk, stjaalne under Tæpper, disse Kys i Entréer og bag Døre, disse lange Blikke lige under den Bedragnes Øjne, det tog helt den store Stil bort. Lykken stod ikke mere stille over deres Hoveder, de maatte rapse dens Smil og dens Lys, hvor bedst de kunde, og Listen og Snedigheden blev ikke sørgelige Nødvendigheder mer, men fornøjelige Triumfer, Falskheden blev deres rette Element og gjorde dem saa usle og saa smaa. Der var ogsaa nedværdigende Hemmeligheder, de før havde sørget over, hver for sig, holdende sig uvidende i hinandens Øjne; dem maatte de nu dele, for Erik var ikke bly af sig, og det kunde tidt falde ham ind at kæle for sin Kone i Nielses Nærværelse, kysse hende, tage hende paa Skjødets og omfavne hende, og Fennimore turde ikke afvise eller havde ikke Myndighed til at afvise disse Kjærtegn, saadan som før; Bevidstheden om hendes Skyld gjorde hende usikker og bange.

145

Saadan sank og sank deres Kjærligheds høje Slot, det, fra hvis Tinder de havde skuet saa stolt ud over Verden, og hvor de havde følt sig saa stærke og saa store.

Men de var glade mellem dets Ruiner.

Naar de spadserede i Skoven nu, saa var det mest paa mørke Dage, hvor Taagen hang i de brune Grene og tætted til imellem de vaade Stammer, saa Ingen kunde se dem, naar de kysedes hist og favnedes her, og Ingen kunde høre dem, naar deres letsindige Tale klang hen i kaade Latterfanfarer.

Det Præg af Evighedens Melankoli, der havde været over deres Elskov, var slettet ud; idel Smil og Skjæmt var der mellem dem nu, og der var saadan en Feberhast over dem, en Gridskhed efter Lykkens ilende Sekunder, som om de skulde skynde sig at elske, og ikke havde hele Livet for dem.

Det bragte ingen Forandring, at Erik efter en Maanedstids Forløb blev træt af sin Idé og atter begyndte paa sine Farter, saa ivrigt, at han kun sjeldent var hjemme to Døgn i Træk. Hvor de var faldne hen, der blev de. Maaske de en enkelt Gang, i ensomme Timer, med Beklagelse stirred tilbage til den Højde, hvorfra de var faldne, maaske de undredes kun paa, hvor anstrængende det maatte have været at holde sig deroppe, og følte sig lunere lejret der, hvor de var. Der kom ingen Forandring. Ikke da ad gamle Dage til, men den slappe Gemenhed, der var i, at leve som de levede, og saa dog ikke løbe bort med hinanden, blev dem mer og mere bevidst, og kobled dem tættere og laveligere sammen i en fælles Følelse af Skyld; for ingen af dem ønskede Tingene anderledes, end de var. Heller ikke skjulte de dette for hinanden, thi det var kommet til en cynisk Fortrolighed imellem dem, saadan som den gjerne vil opstaa mellem Medskyldige, og der var Intet i deres Forhold, som de var bange for at røre ved med Ord. De nævnte med en sørgelig Frejdighed Tingene ved deres rette Navn, og saae dem i Øjnene, sagde de, saadan som de var.

Det havde set ud i Februar, som om Vinteren skulde være forbi, men saa kom Martsmoer i sin hvide Kappe med dens løse Foer, og Snefog paa Snefog dækked Jorden til med tykke Lag. Længer hen blev det saa Stille med skingrende Frost, og Fjorden lagde til med kvartertyk Is, der blev liggende længe.

146

Sidst i Maaneden, en Aften efter Thetid, sad Fennimore ene i sin Dagligstue og ventede.

Der var meget lyst derinde, Fortepianoet stod aabent med tændte Lys, og Sløret var taget af Lampen, saa Guldlisterne og hvad der hang paa Væggene traadte tydeligt og aarvaagent frem. Hyacintherne var ryddet af Vinduerne og sat hen paa Skrivebordet, og stod nu der, en Klynge af skære Farver, og fyldte Luften med deres rene, ligesom køligt stærke Duft. I Kakkellovnen brændte Ilden med en dæmpet, velfornøjet Snurren.

Fennimore gik op og ned ad Gulvet, næsten ballancerende paa en af Tæppets mørkerøde Striber. Hun havde en lidt gammeldags, sort Silkekjole paa, der, tung af Garneringer, slæbte efter hende, og lagde sig fra den ene Side til den anden, alt som hun gik.

Hun nynnede, og havde med begge Hænder fat i den bleggule Krans af store Ravperler, hun bar om Halsen, og naar hun vaklede paa sin røde Stribe, holdt hun op at nynne, men blev ved at holde fast i Kransen. Maaske hun tog Varsel af sin Gang, saadan, at hvis hun kunde gaa saa og saa mange Gange over Gulvet, uden at komme udenfor Striben og uden at slippe med Hænderne, saa vilde Niels komme.

Han havde været der om Formiddagen, da Erik tog bort, og var blevet til henimod Aften, men han havde lovet at se over igjen, saasnart Maanen kom frem og det blev lyst nok til at han kunde vare sig for Vaagerne derude paa Fjorden.

Fennimore var færdig med sin Spaadom, hvad Resultatet saa var blevet, og traadte hen til Vinduet.

Det saae slet ikke ud til, der skulde komme nogen Maane i Aften, saa sort som Himlen var, og der var meget mørkere ude paa den graablaa Is end inde paa Land, hvor Sneen laa. Det var vist bedst, om han blev borte. Og hun satte sig med et resigneret Suk hen til Klaveret, men rejste sig igjen for at se paa Taffeluhret. Saa kom hun tilbage og satte resolut en stor, tyk Bog med Noder op foran sig, men hun spillede alligevel ikke, hun bladede aandsfraværende i Bogen, og faldt i Tanker.

Om han alligevel nu stod derovre ved den anden Strand og spændte sine Skøjter paa, og saa var her om et Øjeblik! Hun saae ham saa tydeligt, han aandede lidt tungt efter Løbet, og missede med Øjnene ad Lyset herinde ovenpaa al det Mørke. Der kom saadan en Kulde ind 147 med ham, og hans Skjæg var ganske fuldt af smaa bitte, blinkende Draaber. Saa vilde han sige - hvad vilde han sige?

Hun smilte og saae nedad sig.

Og der var ingen Maane endnu.

Hun gik hen til Vinduet igjen og blev staaende og saae ud i Mørket, til det blev fuldt af hvide, smaa Gnister for hendes Øjne, og af regnbuefarvede Ringe. Men de var der saa ubestemt. Hun vilde ønske, der var et Fyrværkeri derude, Rakter, der gik tilvejs i en lang, lang Stribe og saa blev til smaa Orme, der borede sig ind igjennem Himlen og blev borte med et Blaf; - eller ogsaa en stor, stor, mat Kugle, der sitrede op i Luften og saa langsomt daled ned i en Regn af tusindfarvede Stjærner: se! se! saa blødt og rundt ligesom en Nejen, ligesom en Guldregn, der nejed - Farvel, Farvel! det var de sidste. - Herregud ogsaa, at han ikke kom! - og hun vilde ikke spille. I det Samme vendte hun sig mod Klaveret, slog haardt en Oktav an, og blev ved at holde Tangenterne nede, til Tonen var døet helt, helt hen, og igjen, igjen og igjen. Hun vilde ikke spille. Ikke spille, ikke spille. - Men danse derimod! - Et Øjeblik lukkede hun sine Øjne og brusede i Tankerne hen igjennem en umaadelig Sal af Rødt og Hvidt og Guld. - Hvor det vilde være dejligt at have danset, være varm og tørstig og drikke Champagne! Saa kom hun til at tænke paa, at den Gang, hun gik i Skole, havde en Veninde og hun lavet Champagne af Sodavand og Eau de Cologne, og var blevet saa syge af at drikke det.

Hun rettede sig og gik hen i Stuen, instinktmæssigt ordnende paa sin Kjole efter Dansen.

»Og om vi saa blev fornuftige!« sagde hun halvhøjt, tog sit Arbejde, og satte sig til Rette i en stor Lænestol henne ved Lampen.

Men hun var ikke flittig, Hænderne sank snart ned i Skjødets, og lidt efter lidt gjemte hun sig, med smaa Bevægelser, lunt i den store Stol, rundede sig ind i den, med Haanden under Kind og med Kjolen trukket svøbende hen om hendes Fødder.

Hun tænkte nysgjerrigt paa, om de andre Koner var ligesom hun, om de havde taget fejl og havde været ulykkelige, og saa havde elsket en Anden. En for en tog hun Damerne hjemme i Fjordby for sig. Saa tænkte hun paa Fru Boye. Niels havde fortalt hende om Fru Boye, og hun havde altid været en pirrende Gaade for hende, dette Fruentimmer, som hun hadede og som hun følte sig ydmyget af.

Erik havde ogsaa fortalt en Gang, at han havde været rasende forelsket i Fru Boye.

148

Hvem der vidste Alting om hende!

- Hun lo ved Tanken om Fru Boyes nye Mand.

Og hele Tiden, mens hun var beskæftiget med alt dette, længtes og lyttede hun efter Niels, og tænkte sig ham kommende, stadigt kommende derude over Isen. Hun anede kun lidet, at allerede i to Timer havde nu en sort, lille Prik, en helt anden Vej fra, arbejdet sig hen over de snehvide Marker med helt andre Bud til hende end dem, hun ventede over Fjorden. Det var kun en Mand i Vadmel og Fedtlæder, og nu bankede han paa Køkkenvinduet og gjorde Pigen forskrækket.

Det var et Brev, sagde Trine, da hun traadte ind til Fruen.

Fennimore tog det; det var en Depeche. Roligt rakte hun Pigen Kvitteringen og lod hende gaa, hun var slet ikke ængstelig, Erik havde flere Gange i den sidste Tid telegraferet til hende, at han den næste Dag kom hjem med et Par Fremmede.

Saa læste hun.

Hun hvidnede med Et, foer forviltret op fra sit Sæde ud paa Gulvet, og stirrede med ventende Rædsel imod Døren.

Hun vilde ikke have det ind, hun turde ikke, og i et Spring havde hun kastet sig mod Døren, holdt nu paa den med sin Skulder, og drejede om paa Nøglen, til det skar i hendes Haand. Men den vilde ikke gaa rundt, hvor stærkt hun saa tog. Saa slap hun. Det var jo ogsaa sandt, - det var slet ikke her, langt borte fra hende i et fremmed Hus.

Hun kom til at ryste, hendes Knæ kunde ikke bære hende længer, og langs med Døren gled hun ned paa Gulvet.

Erik var død. Hestene var løben løbsk, havde kastet Vognen ved et Gadehjørne, og slængt Erik med Hovedet ind mod Muren. Hovedet var knust, og nu laa han død i Aalborg. Saadan var det gaaet til, og det Meste af det stod i Telegrammet. Der havde ikke været Andre med ham paa Vognen end den hvidhalsede Huslærer, Araberen, og det var ham, der havde telegraferet.

Hun laa og jamrede stille der paa Gulvet, og med begge Hænder stemmet fladt mod Tæppet, med Blikket nedad, udtrykssløst og stivt, vuggede hun Overkroppen hjælpeløst fra Side til Side.

- Blot for et Øjeblik siden havde det været saa lyst og duftende omkring hende, og hun kunde ikke slippe det straks Altsammen for Sorgens og Angerens begsorte Nat, hvormeget hun saa end vilde. Det var ikke hendes Skyld, men i hendes Bevidsthed spøgte det endnu 149 med usikre, blændende Glimt af Elskovs Lykke og Elskovs Lyst; og stærke, taabelige Ønsker vilde hvirvle sig frem, higende efter en Salighed af Glemsel eller efter med krampevilde Tag at rykke Begivenhedernes rullende Hjul tilbage.

Men det var snart forbi.

I sorte Sværme, alle Steder fra, kom de flyvende ligesom Ravne de mørke Tanker, lokkede af hendes Lykkes Lig, og hugged i det, Næb ved Næb, endnu mens Livets Varme tøved i det. Og de flænged og flaaede og gjorde det modbydeligt og ukjendeligt, hvert Træk blev vansiret og forvrænget, til det var helt en Aadselhob af Ledagtighed og Rædsel.

Hun rejste sig og gik omkring, støttende sig som en Syg til Stole og Borde, og hun saae fortvivlet op som efter et Spindelvæv af Hjælp, blot et Blik af Trøst, et lille Kjært tegn af Medlidenhed, men hendes Øje mødte kun de stærktoplyste Familieportraiter, alle disse Fremmede, som havde været Vidner til hendes Fald og hendes Brøde, døsig, gamle Herrer, snerpmundede Matroner, og saa det evindelige Gnomebarn, som de havde allevegne, Pigen med de store, runde Øjne og det udbulnede Pandebjærg. Den havde faaet Minder nok omsider al denne fremmede Ejendom, det Bord der, den Stol der, Skammelen med den sorte Puddelhund paa, og den slaabroksagtige Portière, hun havde mættet det med Minder Altsammen, Boleminder, som det nu spyede fra sig og slængte efter hende - o, det var rædsomt at være stænget inde med alle de Spøgelser af Synd og med sig selv; hun gøs for sig selv, hun truede ad hende, denne æreløse Fennimore, som krøb sammen ved hendes Fødder, hun trak sin Kjole bort imellem hendes bedende Hænder. Naade! nej, der var ingen Naade, hvor kunde der være Naade for hine døde Øjne i den fremmede By, de, som, nu de var brystne, saae, hvor hun havde kasted hans Ære i Skarnet, løjjet ved hans Læbe, været troløs ved hans Hjærte.

Hun kunde føle, hvor de var fæstet paa hende, disse døde Øjne, hun vidste ikke hvorfra, hun vred sig under dem for at undgaa dem, men de blev ved at følge hende, glidende som to isnende Straaler henover hende; og mens hun saadan stirred ned, og hver Traad i Tæppet, hvert Sting paa Skamlerne blev unaturligt tydelige for hendes Øjne i det stærke, skarpe Lys derinde, da mærked hun, hvordan det gik omkring hende med døde Mænds Skridt og strøg grangiveligt 150 mod hendes Dragt, saa hun skreg op i Rædsel og foer til Side; men saa var det der foran hende som Hænder, og dog ikke som Hænder, Noget, der langsomt greb efter hende, greb haanligt og hoverende efter hendes Hjærte, dette Vidunder af Falskhed, denne gule Perle af Troløshed! og hun veg tilbage, til hun stødte mod Bordet, men det var der endnu, og hendes Bryst var intet Værn imod det; det greb igjennem Hud og Kjød som ... Hun næsten døde af Angst idet hun stod der, værgeløst krummende sig tilbage over Bordet, mens alle Nerver krøb sig korte i Forventning og Øjet stirrede som om det skulde myrdes i sin Hule.

Saa var det forbi.

Hun saae sig med et utrygt Blik omkring, sank saa ned paa Knæ, og bad længe. Hun angrede og bekjendte, vildt og hensynsløst i stedse voksende Lidenskabelighed, med ganske det samme fanatiske Had til sig selv som det, der bringer Nonnen til at hudflette sit nøgne Legeme. Hun søgte begejstret efter lave Ord, og berusede sig i Selvfornedrelse og i en Ydmyghed, der brændte efter Ringhed.

Omsider rejste hun sig. Hendes Bryst bevægede sig stærkt og uroligt og der var en svag Glans over hendes blege Kinder, der syntes at være blevet ligesom fuldere under Bønnen.

Hun saae sig omkring i Stuen med et Blik, som om hun svor Noget stille hos sig selv, saa gik hun ind i det mørke Sideværelse, lukkede Døren efter sig, stod et Øjeblik stille for at vænne sig til Mørket, og famlede sig saa frem til den Dør, der førte ud til den lukkede Glasveranda, og gik derud.

Der var lysere der, Maanen, som nu var kommet frem, skinnede ind gennem den tilfrosne Glasvægs Gnidder af Krystaller, gulligt gennem selve Ruderne, rødt og blaat igjennem de Rektangler af farvet Glas, der dannede Ramme om Ruderne.

Hun tød Hul etsteds paa Isen med sin Haand, og tørred omhyggelig Vandet bort med sit Lommetørklæde.

Endnu var der Ingen at se derude paa Fjorden.

Saa begyndte hun at gaa frem og tilbage i sit Glasbur. Der var ikke andre Meubler derude end en Rørsofa af svejftet Træ, og den laa fuld af visne Vedbendblade fra Rankerne deroppe under Loftet. Hver Gang hun gik forbi den, raslede Bladene sagte i Lufttrækket, og nu og da fandt hendes Kjole ogsaa et Løv paa Gulvet og trak det med en kradsende Lyd efter sig henover Fjælene.

151

Frem og tilbage gik hun der paa sin triste Vagt, med Armene foldede over Brystet, gjørende sig haard imod Kulden.

Han kom.

Med et Ryk havde hun Døren oppe, og traadte med sine tynde Sko ud i den isnende Sne.

Hun undte sig det, hun kunde have gaaet barfodet til det Møde.

Niels var standset i sin Fart ved Synet af den sorte Skikkelse mod Sneen og kom med tøvende, undersøgende Kast langsomt imod Land.

Det var ligesom den brændte hende i Øjnene denne snigende Skikkelse. Hver Bevægelse, hvert Træk, hun kjendte igjen, slog hende som en skamløs Forhaanelse, ligesom pralede med nedværdigende Hemmeligheder. Hun sitrede af Had, hendes Hjærte svulmede med Forbandelser, og hun kunde neppe styre sit Sind.

»Det er mig,« raabte hun haanende ud imod ham, »Skjøgen Fennimore.«

»Men i Guds Navn, du Søde?« spurgte han forundret, nu kun et Par Skridt borte fra hende.

»Erik er død.«

»Død! hvad Tid?« han maatte træde ind i Sneen med sine Skøjter for ikke at falde. »Men saa sig dog!« og han traadte ivrig et Skridt nærmere.

De stod nu Ansigt til Ansigt, og hun maatte holde sig for ikke at slaa med sin knyttede Haand i disse blege, forstyrrede Træk.

»Jeg skal nok sige dig,« sagde hun, »han er død, som jeg siger, han kjørte løbsk i Aalborg, og fik sit Hoved knust, mens vi gik her og bedrog ham.«

»Det er skrækkeligt,« stønnede Niels, og tog sig til Tindingerne, »hvem kunde ogsaa have anet aa, gid vi havde været ham tro, Fennimore. Erik, stakkels Erik! - gid det havde været mig!« og han hulkede højt, krummende sig af Smerte.

»Jeg hader dig, Niels Lyhne!«

»Aa, pyt med os,« stønnede Niels utaalmodigt, »blot vi havde ham igjen. Stakkels Fennimore,« rettede han sig saa, »bryd dig ikke om mig. Hader du mig, siger du? Du maa godt, ja, du maa.« Han rejste sig pludseligt. »Lad os gaa ind,« sagde han, »jeg veed ikke, hvad jeg selv siger. Hvem var det, der telegraferede, du sagde?«

»Ind!« skreg Fennimore, som blev hidsig ved, at han saa lidt lagde 152 Mærke til hendes Fjendtlighed, »derind! aldrig skal du sætte din fejge, æreløse Fod mer i det Hus. Hvor tør du tænke derpaa, din Usling, du falske Hund, som kom snigende hertil og stjal din Vens Ære, fordi den var for daarlig gjemt. Hvad, stjal du den ikke lige under hans Øjne, fordi han troede, du var ærlig, din Hustyv!«

»Tys, tys, er du gal! hvad gaar der af dig? hvad er det for Ord, du bruger!« Han havde taget hende haardt i Armen og draget hende nærmere, og saae forbavset lige ind i hendes Ansigt. »Du maa fatte dig,«

vedblev han i en mildere Tone, »hvad kan det hjælpe, Barn, at slaa om sig med stygge Ord.«

Hun rev sin Arm fra ham, saa han vaklede i sit usikre Fodfæste.

»Kan du da ikke høre, at jeg hader dig,« hvinede hun, »og er der ikke saa meget blot af en ærlig Mands Hjerne hos dig, at du kan begribe det. Hvor jeg maa have været blind da jeg elskede dig, du sammenløjede Menneske, mens jeg havde ham ved min Side, som var titusinde Gange bedre end du. Jeg skal hade og foragte dig til mit Livs Ende. Den Gang, du kom, var jeg retskaffen, jeg havde aldrig gjort noget Slet, men saa kom du med din Poesi og dit Skarn og løj mig ned i Sølet til dig. Hvad havde jeg gjort dig, at du ikke kunde lade mig være, mig, der skulde være dig hellig fremfor alle Andre. Dag for Dag maa jeg nu leve med den Skamplet paa min Sjæl, og aldrig kan jeg træffe sammen med Nogen saa ringe, at jeg jo ikke maa vide med mig selv, at jeg er ringere endnu. Alle mine Ungdomsminder har du forgiftet. Hvad har jeg at tænke tilbage paa, der er rent og godt, nu! Det er plettet til af dig, Altsammen. Det er ikke blot *ham*, der er død, Alt, hvad der har været mellem os af Lyst og Godt, det er dødt ogsaa og raaddent. Aa, Gud hjælpe mig, er det retfærdigt, at jeg ingen Hævn kan faa over dig, efter alt det, du har gjort mig. Gjør mig retskaffen igjen, Niels Lyhne, gjør mig pletfri og god igjen. Nej, nej, - men det *burde* være saadan, at du kunde pines til at gjøre din Uret god. Kan du, kan du lyve det tilbage? Staa ikke der og kryb ind under din Hjælpeleshed, lid her for mine Øjne, vrid dig i Pine og Fortvivlelse og vær elendig; lad ham være elendig, Vorherre, lad ham ikke stjæle Hævnen fra mig ogsaa. Gaa, din Usling, gaa, jeg kaster dig fra mig, men jeg slæber dig med mig, kan du tro, gjennem alle de Pinsler, jeg kan hade ned over dig.«

Hun havde rakt Armene truende ud mod ham, nu vendte hun sig og gik, og Verandadøren klirrede sagte efter hende.

153

Niels stod og saae forbavset, næsten vantro, den Vej, hun gik; det syntes ham, som om det var der foran ham endnu, dette blege, hævnjerrige Ansigt, saa forunderlig lavsjælet og raat i sin Lidenskabelighed, helt berøvet sin sædvanlige formfine Skjønhed, som var det bleven pløjet op i alle Linier af en unænsom og barbarisk Haand.

Han stavrede forsigtigt ned til Isen, og begyndte at løbe langsomt udefter ad Fjordmundingen til, med Maaneskjæret for sig og med Vinden paa Ryggen. Efterhaanden løb han stærkere til som Tankerne tog hans Opmærksomhed fra Omgivelserne bort, og Ispaanerne fra hans Skøjtejærn rislede klingrende med ham henover den blanke Flade, førte af den stadigt voksende Frostvind.

Saa det var Enden! Saa det var saadan, han havde frelst den Kvindesjæl, og hævet den og givet den Lykken! Hvor det var skjønt, hans Forhold til den døde Ven, hans Barndomsven, for hvem han vilde ofret Fremtid, Liv og Alt! Han med hans Ofren og hans Frelsen! -Himmel og Jord skulde se paa ham, saa kunde de se en Mand, der holdt sit Liv paa Ærens Højder, uden Plet og uden Lyde, for at han ikke skulde kaste Skygge paa den Idé, han tjente, og som han var kaldet til at forkynde.

Afsted foer han.

Det var nu ogsaa en af hans stortalende Tanker, at hans sølle Liv skulde kunne sætte Pletter paa Ideens Sol. Herre Gud, han skulde nu altid tage det saa højt, det var ham i Kjødets baaren; kunde han ikke blive noget Bedre, saa skulde han da i det Mindste være en Judas og kalde sig Iscariot i storslaaet Skummelhed. Det lød da af Noget. -Skulde han altid gaa saadan og skabe sig, som om han var ansvarlig Minister hos Ideen og Medlem af dens Gehejmestatsraad, havende Alting, Menneskeheden anbelangende, fra første Haand! - Mon han da aldrig kunde lære i al Tarvelighed at stræbe efter at gjøre sin Pligt i Ideens Garnisonstjeneste, som Menig af en meget underordnet Klasse?

Der var røde Blus ude paa Isen, og han kom dem saa tæt forbi, at en kæmpelang Skygge et Øjeblik skød ud fra hans Fødder, drejede sig fremefter og forsvandt.

Han tænkte paa Erik og paa den Ven, han havde været Erik. O, han! Barndoms minderne vred deres Hænder over ham, Ungdomsdrømme hyllede deres Hoveder til og græd over ham, hele hans Fortid stirred efter ham med eet langt Blik, fuldt af Bebrejdelse. Han havde svedet det Altsammen for en Kjærlighed, saa lav og lille som han selv. - Der *havde* været Højhed i den Kjærlighed alligevel; og han havde svedet den ogsaa. Hvor skulde han fly hen for disse Tilløb, der altid endte i Grøften. Hele hans Liv havde ikke været andet, og det vilde ikke blive anderledes i Fremtiden, han vidste det, han følte det saa sikkert, og han sygnede ved Udsigten til al denne unyttige Møde, og ønsked af hele sin Sjæl, at han kunde undfly og blive fri for denne meningsløse Skjæbne. Blot at Isen vilde briste under ham, som han nu foer frem, og Alting blive gjort forbi i en Gispen og en Trækning nede i det kolde Vand.

Han standsede udmattet af Løbet og saae sig tilbage. Maanen var gaaet bort, og Fjorden laa mørk og lang imellem Landjordens hvide Bakker. Saa vendte han om og arbejdede sig op mod Vinden. Den var saa stærk nu, og han var træt. Han søgte indefter for at komme i Læ af det høje Land, men som han saadan stred frem, kom han ud paa en Vindvaage, dannet af Svøftet fra Bakkerne, og den tynde Is gav sig under

ham med en sejt og knitrende Knagen.

Hvor han dog følte sig let om Hjærtet alligevel, da han kom paa fast Is igjen! Det meste af Trætheden var gaaet bort i Angsten, og han stevnede kraftigt fremad.

Mens han nu stred derude, sad Fennimore i den stærkt oplyste Stue, skuffet og forpint. Hun følte sig bedraget for sin Hævn, hun vidste ikke, hvad hun havde ventet, men det havde været noget helt Andet; der havde foresvævet hende noget Ophøjet og Mægtigt, Noget som Sværd og røde Flammer eller ikke det, Noget der bar hende og satte hende paa en Trone, og nu var det faldet saa smaat og dagligdags ud, og hun havde følt sig mere som en Skjændegjæst end som En, der forbander

Hun havde dog lært Noget af Niels.

Tidlig den næste Dags Morgen, mens Niels endnu sov, overvældet af Træthed, rejste hun bort.

155

XII

I det Meste af to Aar flakkede Niels Lyhne om i Udlandet.

Han var saa ensom. Ingen Slægt havde han, ingen Ven, der var hans Hjærte nær. Men der var en større Ensomhed over ham end den; thi vel kan den vaandes og kjende sig forladt, der paa hele den uhyre Jord ikke har en eneste lille Plet, som den kan velsigne og ønske Godt for, som den kan vende sit Hjærte imod, naar Hjærtet *vil* svulme, som den kan længes imod, naar Længslen *vil* sprede sine Vinger; men har han et Livsmaals klare, faste Stjerne blinkende over sig, da er der ingen Nat saa ensom, at han helt er ene. Men Niels Lyhne havde ingen Stjerne. Han vidste ikke hvad han skulde gjøre med sig selv og sine Evner. Det var godt nok han havde Talent, han kunde blot ikke bruge det, men gik omkring og følte sig som en Maler uden Hænder. Hvor han misundte dem de Andre, Smaa og Store, som, hvor de saa greb hen i Tilværelsen, altid fik fat i en eller anden Hank! - for han kunde slet ingen Hanke finde. Han kunde blot, syntes han, synge de gamle romantiske Sange om igjen, og Alt, hvad han havde faaet gjort, havde da heller ikke været andet. Det var som om hans Talent var noget Afsides i ham, et stille Pompeji eller ligesom en Harpe, han kunde tage frem af en Krog. Det var ikke allestedsnærværende, løb ikke ned ad Gaden med ham, sad ham ikke i Øjnene, kribled ham ikke i Fingerspidserne, slet ikke; det havde intet Tag i ham, hans Talent. Undertiden syntes det ham, han var født et halvt Aarhundrede for sent, sommetider igjen ogsaa, at han var kommet alt for tidligt. Talentet hos ham stod med sin Rod i noget Forbigangent, og havde kun Liv i det, kunde ikke drage Næring af hans Meninger, hans Overbevisning, hans Sympathier, kunde ikke tage det op i sig og give det Form; de flød fra hinanden, disse to Ting, som Vand og Olie, de kunde rystes sammen, men de kunde ikke blandes, aldrig blive til Eet.

Efterhaanden begyndte han at indse det, og det gjorde ham grændseløs mismodig, og gav ham et spydigt, mistroisk Blik paa ham selv og paa hans Fortid. Der maatte være en Fejl ved ham, sagde han til sig selv, en uhelbredelig Fejl maatte der være ved hans Væsens inderste Marv, thi et Menneske *kunde* leve sig sammen, det troede han.

I den Sindsstemning var han, da han det sidste Udlændighedsaar, først i September, slog sig ned ved Gardasøens Bredder i det lille Riva.

Straks efter at han var kommen, lukkede Landet sig rundt omkring med en Vold af Vanskeligheder og Rejsebesværligheder, som holdt alle Fremmede borte. Der var nemlig udbrudt Kolera i det Venetianske og sydefter nede i Descensano og nordefter oppe om Trient. Under disse Omstændigheder blev Riva ikke synderlig livligt, Hotellerne havde tømmt sig ved de første Rygter, og Italiensfarerne drog udenom.

Saa meget nærmere kom de faa Tilbageblevne til at slutte sig sammen.

Den Mærkeligste blandt disse var en berømt Operasangerinde, hvis virkelige Navn var Madame Odéro. Hendes Theaternavn havde en langt berømt Klange. Hun og hendes Selskabsdame, Niels og en døv Wienerdokter var de eneste Gæster i Hotellet »den gyldne Sol«, Byens første.

Niels kom til at slutte sig meget nøje til hende, og hun gav efter for den Inderlighed, der var i hans Væsen, saadan som der saa ofte er hos Folk, der lever i Ufred med sig selv, og som derfor er henvist til at komme i Tryghed hos Andre.

Madama Odéro levede her paa syvende Maaned, for i fuldstændig Ro at komme sig for Eftervirkningerne af et Halsonde, der havde truet hendes Stemme, og Lægen havde for et helt Aar forbudt hende al Sang, og for at hun ikke skulde fristes, al Musik overhovedet. Først naar Aaret var omme, vilde han lade hende prøve paa at synge, og hvis det viste sig, at der ikke fulgte mindste Spor af Træthed efter, vilde hun være helbredet.

Niels fik et Slags civiliserende Indflydelse paa Madame Odéro, der var en heftig, ildfuld Natur, med meget faa Nuancer. - Det havde jo været en frygtelig Dom for hende at høre paa, at hun et helt Aar skulde leve i Stilhed, langt borte fra Beundring og Forgudelse, og i Begyndelsen var hun aldeles fortvivlet, og stirrede, slagen af Skræk, frem efter denne tolv Maaneders Fremtid, som var det en dyb, sort Grav, hun skulde puttes levende ned i; men det lod paa alle Mennesker, som om det var Noget, der ikke kunde undgaas, og saa var hun 157 en Morgenstund pludselig flygtet til Riva. Hun havde godt maattet leve paa et livligere og mere besøgt Sted, men det vilde hun netop ikke. Hun skammede sig og var til Mode, som om hun gik og bar paa en udvortes synlig, legemlig Lyde, og mente hun kunde se paa Folk, hvordan de ynkede hende for hendes Vanførhed, og talte om den med hinanden. Hun havde derfor paa sit nye Opholdssted skyet al Omgang, og for en stor Del levet paa sine Værelser, hvis Døre maatte døje meget Ondt, naar denne frivillige Indespærring blev altfor utaalelig. Nu, da alle Mennesker var taget bort, dukkede hun frem igjen, og kom derved i Berøring med Niels Lyhne, for Mennesker enkeltvis var hun jo slet ikke bange for.

Man behøvede ikke at være sammen med hende ret tidt, for at komme til Klarhed om, hvorvidt hun kunde lide En eller ej, thi hun viste det tilstrækkelig tydeligt. Det Niels Lyhne fik at se, var meget opmuntrende, og de havde ikke ret mange Dage levet ene sammen i denne prægtige Hotelhave, med dens Granater og Myrter, dens Lysthuse af blomstrende Nerier, og dens herlige Udsigt, før de var blevet meget fortrolige.

Der var slet ikke Tale om at de var forelskede i hinanden, eller i alt Fald var de det da ikke meget; det var et af disse vage, behagelige Forhold, der kan opstaa mellem Mænd og Kvinder, som er ude over den første Ungdom, dens Blussen-op og dens Higen-ud-efter mod den ubekjendte Lykke. Det er et Slags flyvende Sommer, hvor man promenerer sirligt Side om Side og sanker sig selv i Bouket, klapper sig selv med en Andens Haand, beundrer sig selv med en Andens Øjne. Alle de smukke Hemmeligheder, man har, alle de nydelige, ligegyldige Ting, man gjemmer paa, alt Sjælens Nips bliver taget frem og gaar fra Haand til Haand, og holdes prøvende op i en artistisk Søgen efter det bedste Lys, imens man sammenligner og forklarer.

Det er naturligvis kun naar Livet har gode Stunder, at der er Ro til det Slags Søndagsforhold, men her ved den dejlige Sø havde de jo Tid nok, disse to. Det var Niels, der havde indledt Forholdet, ved i Ord og Miner at drappere Madame Odéro med et klædeligt Melankoli. Lige i Begyndelsen var hun flere Gange paa Nippet til at rive hele Stadsen af sig, og komme frem som den Barbar hun var, men da hun fandt den klædte hende fornemt, tog hun fat paa Melankolien som en Rolle, og indskrænkede sig ikke til at lade være med at slaa med Dørene, men søgte efter i sig selv efter saadanne Stemninger og 158 Rørelser, som kunde passe til den nye Dragt, og det var forbavsende som hun efterhaanden fandt, hvor hun havde kjendt Lidt til sig selv. Hendes Liv havde jo været altfor bevæget og vekslende, til at hun tidligere havde kunnet faa Tid til at rydde op i sig selv, og egenlig var det jo først ogsaa nu, at hun nærmede sig den Alder, hvor Kvinder, der har levet meget med og seet en Del til Verden, begynder at konservere deres Minder, at se tilbage paa sig selv og samle sig en Fortid.

Fra denne Indledning udviklede Forholdet sig hurtigt og bestemt, og de blev hinanden ganske uundværlige. Man var kun halvvejs til, naar man var ene.

Saa var det en Morgenstund, som Niels sejlede ud, at han hørte Madame Odéro synge i Haven. Han var først til Sinds at vende om og skjænde paa hende, men inden han ret havde faaet sig betænkt, var han gleden ud af Hørevidde; desuden var Vinden saa fristende til en Tour til Limone, og han kunde være tilbage til Middag. Saa sejlede han da.

Madame Odéro var kommen usædvanlig tidligt ned i Haven. Den friske Duft som herskede derude, de runde Bølger som de, glasklare og blanke, steg og sank under Havemuren, og hele denne Farvepragt til alle Sider, blaa Sø og solbrændte Bjerge, og hvide Sejl, der flygted over Søen, og røde Blomster i Hvalv over hendes Hoved, alt det og saa en Drøm, hun ikke kunde glemme, men som blev ved at vugges imod Hjærtet ... hun kunde ikke tie, hun maatte være med i alt det Liv.

Saa sang hun da.

Fuldere og fuldere klang hendes Stemmes Jubel, hun berusedes i dens Velklang, hun sitrede i en vellystig Følelse af dens Magt; og hun blev ved, hun kunde ikke standse, dertil bar det altfor dejligt afsted igjennem vidunderlige Drømme om kommende Triumfer.

- Og der var ingen Træthed, hun kunde rejse, rejse straks, ryste alle disse Maaneders Ingenting af sig med det Samme, og komme frem igjen og være til.

Ved Middagstid var Alting færdig til Afrejsen.

Saa ligesom Vognene kørte op for Døren, kom hun i Tanker om Niels Lyhne. Hun rev en ussel lille Lommebog, hun gik med, op af Lommen, og skrev den fuld af Afskedsord til Niels, for bladene var saa smaa, at der kun kunde staa tre, fire Ord paa hvert; hun lagde den fra sig i en Konvolut og tog afsted.

159

Da Niels ud paa Eftermiddagen, han var bleven opholdt af Sundhedspolitiet i Lirnone, kom hjem, var hun forlængst i Mori og med Banen.

Han blev ikke forundret, blot bedrøvet, slet ikke vred, og havde endogsaa et lille resigneret Smil for denne nye Fjendtlighed af Skjæbnen. Men da han om Aftenen sad i den tomme, maanelyse Have og fortalte Værtens lille Dreng Historien om Prindsessen, som fandt sin Fjederham igjen, og fløj bort fra sin Elskede, tilbage til Feernes Land, fik han en uendelig Længsel efter Lønborggaard, efter at føle Noget slutte sig som et Hjem omkring ham, trække ham til sig og holde ham fast, ligemeget hvordan. Han kunde ikke holde Tilværelsens Ligegyldighed ud længer, det at blive sluppet paa alle Kanter og altid blive kastet tilbage til sig selv. Intet Hjem paa Jorden, ingen Gud i Himlen, intet Maal derude i Fremtiden! han vilde have et Hjem i det Mindste; han skulde elske den til sig, denne Plet i Stort og Smaat, hver Sten, hvert Træ, Livløst og Levende, dele sit Hjærte ud imellem det Altsammen, saa det aldrig kunde slippe ham mere.

160

XIII

Omtrent et Aarstid havde Niels Lyhne boet paa Lønborggaard, og styret dens Drift, saa godt han kunde og saa meget hans Avlskarl vilde tillade ham det. Han havde taget sit Skjold ned, slettet Devisen ud og resigneret. Menneskeheden fik hjælpe sig uden ham, han havde lært den Lykke at kjende, der er ved det rent legemlige Arbejde, det at se Bunken vokse under sine Hænder, det at kunne blive virkelig færdig, saadan saa man er færdig, det, naar man gik mødig bort, at vide, at de Kræfter, man havde sat til, de laa der bag En i Ens Arbejde og Arbejdet vilde blive, vilde ikke blive ædt op af Tvivl om Natten, ikke blive blæst fra hinanden af en gnaven Morgenstunds Kritik. Der var ingen Sisyphus-Stene i Landbruget.

Og saa det, at have arbejdet sit Legeme træet; den Nydelse det var at gaa til Hvile og sove sig Kræfter til igjen, for atter at sætte dem til regelmæssigt som Dag og Nat de følger paa hinanden, uden at kunne hindres af sin Hjærnes Luner, uden at behøve at tage forsigtigt paa sig selv som paa en stemt Guitar med slidte Skruer.

Han var rigtig jævnt lykkelig, og tidt kunde man se ham sidde som hans Fader havde siddet, paa et Led eller et Markskjæl, og i en sælsom vegetativ Betagenhed stirre ud over den gyldne Hvede eller den toptunge Havre.

Endnu var han ikke begyndt at søge videre Omgang med Familierne der paa Egnen, det eneste Sted han kom nogenlunde hyppigt var hos Kancelliraad Skinnerups inde i Varde. De var kommet til Byen, endnu mens hans Fader levede, og da Kancelliraaden var en af Lyhnes gamle Universitetsvenner, var de to Familier kommen meget sammen. Skinnerup, en blid, skaldet Mand med skarpe Træk og milde Øjne, var nu Enkemand, og havde Huset mer end fuldt af fire Døtre, hvoraf den ældste var sytten Aar, den yngste tolv.

Niels kunde godt lide at faa sig en Passiar med den meget belæste Kancelliraad om allehaande æsthetiske Emner, thi fordi han var begyndt at bruge sine Hænder, var han jo ikke pludseligt bleven til en Bonde. Han holdt ogsaa af den lidt komiske Forsigtighed, hvormed 161 han var nødt til at udtrykke sig, saasart der blev Tale om en Sammenligning mellem Dansk og udenlandsk Literatur, og i det Hele taget ellers, naar Danmark skulde maales med Noget, der ikke var dansk; for det var ganske nødvendigt at være forsigtig, den blide Kancelliraad var nemlig en af disse gode, glubende Patrioter, der den Gang var til, Folk, som man kunde faa til gnavent at indrømme, at Danmark ikke var den betydeligste af Stormagterne, men som saa heller ikke gjorde en eneste Indrømmelse til, som kunde sætte Landet eller Nogetsomhelst af hvad Landets var andre Steder end i Spidsen. -Hvad han ogsaa holdt af ved disse Samtaler, men ganske vagt og uden at lægge mindste Vægt derpaa, var at se paa den glade Beundring, hvormed den syttenaarige Gerdas Øjne fulgte ham, naar han talte, og hun søgte altid at være til Stede hver Gang han var der, og var saa inderligt med, at han tidt og ofte kunde se hende rødme af Henrykkelse, naar han havde sagt Noget, som hun syntes var særlig dejligt.

Han var nemlig ganske uforskyldt blevet denne unge Dames Ideal; oprindelig nærmest fordi han, naar han kom ridende til Byen, bar en udenlandsk, graa Slængkappe af et meget romantisk Snit. Saa var der ogsaa det, at han altid sagde for Exempel Milano og ikke Majland og saadan, det, at han stod ene i Verden, og hans lidt sørgmodige Ansigtstryk. Der var saa meget, hvori han var forskjellig fra alle andre Mennesker i baade Varde og Ringkjøbing.

En hed Sommerdag kom Niels igjennem den lille Gade bagved Kancelliraadens Have. Solen brændte ned over de teglstensbrune Smaahuse; der henne i Aaen laa Skuderne med Maatter hængt paa Siden, for at Begen ikke skulde smelte ud af Naaderne, og rundt omkring ham var der lukket op alle Steder for at faa en Kølighed ind, der ikke fandtes ude. Indenfor de aabne Gadedøre sad Børnene og læste højt paa deres Lektier, og summede omkap med Bierne derovre i Haven, og en Sværm Spurve svirrede tavse fra Træ til Træ, allesammen op paa een Gang og allesammen ned med Eet.

I et lille Hus, som stødte op til Haven, traadte Niels ind, og blev af Konen, som løb for at hente sin Mand inde hos Naboens, ladt ene i en ren og pen lille stue, der lugtede af Stivelsetøj og Gyldenlakker.

Da han var bleven færdig med Skilderierne, de to Hunde paa Kommoden og Konkylierne paa Syæskelaaget, og han traadte hen til det aabne Vindue, hørte han Gerdas Stemme lige ved sig, og der stod 162 ogsaa alle fire Frøkner Skinnerup ganske kort fra Huset ude paa Kancelliraadens Blegeplads.

Balsaminerne og de andre Blomster i Vinduet skjulte ham, og han lavede sig til baade til at lytte og til at se.

Det var aabenbart, at der var en Trætte i Gang, og at de tre yngre Sødskende gjorde fælles Sag imod Gerda. Allesammen havde de citrongule Ringkjæppe i Hænderne, og den Yngste havde sat tre, fire af de rødтомvundne Ringe paa Hovedet som et Slags Turban.

Det var hende, der nu talte.

»Hun siger, han ligner Themistokles inde paa Kontoirkakkelovnen,« sagde hun til sine to Medsammensvorner, og satte et sværmerisk Ansigt op, med himmelvendte Blikke.

»Pyt,« sagde den Mellemste, en bidsk, lille Dame, der var bleven konfirmeret i Foraaret, »mon Themistokles var rundrygget?« og hun efterlignede Niels Lyhnes lidt fremadludende Holdning. »Themistokles, en god Støvle!«

»Der er Noget saa mandigt i hans Blik, han er virkelig en Mand!« citerede den Tolvaarige.

»Han!« Det var den Mellemste igjen. »Han gaar og kommer Parfume paa sig, er det mandigt? den anden Dag laa hans Handsker og lugtede langt væk af Mille fleur.«

»Alle Fuldkommenheder!« udbrød den Tolvaarige i mat Henrykkelse og vaklede hjærtetreben tilbage.

Alle disse Repliker lod de, som de henvendte til hinanden indbyrdes og ikke til Gerda, der stod lidt borte, blussende rød, og borede med sin gule Kjæp i Jorden. Pludselig løftede hun Hovedet. »I er nogle uartige Tøse,« sagde hun, »at tale saadan om En, I ikke var værd, han skulde se paa Jer.«

»Han er jo dog vel kun et Menneske som os Andre,« indvendte nu den ældste af de Tre mildt og som om hun vilde mægle.

»Nej, det er han *slet* ikke,« sagde Gerda.

»Han har jo dog ogsaa *sine* Fejl,« vedblev Søsteren, ladende som hun ikke hørte, hvad Gerda sagde.

»Nej!«

»Kjære Gerda! du *veed* jo, han gaar aldrig i Kirke.«

»Hvad skulde han der efter! han er *meget* klogere end Præsten.«

»Ja, men han tror jo desværre *slet* ikke paa nogen Gud, Gerda!«

163

»Aa, du kan være overbevist om, min Bedste, at hvis han ikke gjør det, saa har han sine *gode* Grunde derfor.«

»Fy, Gerda, hvor kan du sige det!«

»Man skulde næsten tro« afbrød den Konfirmerede dem.

»Hvad skulde man næsten tro?« spurgte Gerda hidsigt.

»Ingen Ting, ingen Ting, bid mig bare ikke!« svarede Søsteren, og lod pludseligt uhyre fredsommelig.

»Vil du nu straks sige, hvad det var!«

»Nej, nej, nej, nej; jeg skulde vel tro, jeg har Lov til at holde min Mund, naar jeg vil.«

Hun gik bort, ledsaget af den Tolvaarige, og de havde lagt Armene om hinandens Skuldre i søsterlig Samdrægtighed.

Bagefter fulgte den Ældste, struttende af Indignation.

Gerda stod ene tilbage og saae trodsigt ud for sig, mens hun huggede i Luften med den gule Ringkjæp.

Saa varede det lidt, saa lød det fra den anden Ende af Haven med den Tolvaariges hæse Sangstemme:

»Du spørger, min Dreng,
Hvad jeg vil med den visne Fiol,
-----«

Niels forstod godt Drilleriet, han havde nemlig for nylig foræret Gerda en Bog med et tørret Vindrueblad i, fra den Have i Verona, hvor Julies Grav er. Han kunde neppe bare sig for at le. Saa kom imidlertid Konen med sin Mand, som hun endelig havde fundet og Niels fik sin Bestilling gjort paa det Snedkerarbejde, han var kommen for.

Fra den Dag af lagde Niels mere Mærke til Gerda, og fik Gang for Gang mere Øjnene op for, hvor sød og prægtig hun var, og efterhaanden søgte hans Tanker tiere og tiere hen mod denne tillidsfulde lille Pige.

Hun var nu ogsaa nydelig og havde saa meget af den blide, rørende Skjønhed, der næsten bringer Taarerne frem i Ens Øjne. I hele hendes tidligt udviklede Skikkelse var det kvindeligt Yppige ligesom uskyldiggjort ved noget af Barnets Fyldighed. Hendes smaa, blødtformede Hænder, der var ved at tabe Overgangstidens rosenrøde 164 Farve, var saa uskyldige ogsaa og havde slet ikke noget af dette Tidspunkts nerveuse, sitrende Nysgjerrighed. Hun havde saadan en stærk lille Hals, saa stort hennrundede Kinder, saadan en lav og drømmende lille Kvindepande, hvor Tanker, der er store, er saa uvante og næsten gjør ondt, saa at de fulde Bryn de rynker sig derved; og Øjet, hvor det laa! saa mørkeblaat og dybt, men dybt kun som et Vand, hvor Bunden ses, imellem fyldigt bløde Øjenkroge, hvor Smilet havde Ro og sad saa lunt og under Laag, der løftedes i langelig Forundring. Det var saadan hun saae ud, den lille Gerda, hvid og rød og blond, med alt sit korte, gyldenblanke Haar sat op i en astadig, sirligt samlet Knude.

De taltes ofte ved, Niels og Gerda, og han blev mer og mer indtaget i hende; roligt, fint og aabent først, indtil der saa en Dag kom den Forandring i Luften om dem, det lille Glimt af, hvad det er for tungt at kalde Sandselighed, men som alligevel er det, der driver Hænder, Mund og Øjne til at gribe efter det, som Hjertet ikke kan faa nær nok til sit Hjærte. Og saa en anden Dag, kort Tid efter, gik Niels til Gerdas Fader, fordi at Gerda var saa ung og fordi han var saa sikker paa hendes Kjærlighed. Og Faderen gav sit Ja og Gerda sit.

Henad Foraaret blev de gifte.

Det syntes Niels Lyhne som om Tilværelsen var bleven saa uendelig klar og simpel, Livet saa ligefrem at leve, og Lykken saa nær og ligesaa let at vinde som den Luft, han med et Aandedrag drog til sig.

Han elskede hende, den unge Hustru, han havde vundet, med al den Tankernes og Hjærtets Finhed, med al den store, ømhedsdybe Omhu, der lever hos en Mand, som kjender Kjærlighedens Hang til at synke og tror paa Kjærlighedens Evne til at stige. Han var saa varsom med denne unge Sjæl, som bøjede sig mod ham i navnløs Tillid, og som trykkede sig op til ham med den samme kjælnne Fortrøstning, den samme trygge Overbevisning om, at han ikke kunde ville den andet end Godt, som hint Lam i Lignelsen havde til sin Hyrde, naar det aad af hans Haand og drak af hans Bæger. Han nænnede ikke at tage hendes Gud fra hende, ikke at landsforvise alle hine hvide Skarer af Engle, der svæver syngende den ganske Dag igjennem Himlen, og kommer til Jorden saa ved Aftenstide og spreder sig fra Leje og til Leje i en trofast Vagt, og fylder Nattens Mørke med et beskærmende, 165 usynligt Lys. Han vilde saa nøddigt, at hans tungere, billedløse Livssyn skulde skyde sig ind imellem hende og Himlens milde Blaanen og faa hende til at føle sig utryg og forladt. Men hun vilde det anderledes, hun vilde dele Alt med ham; der skulde intet Sted være til i Himmel eller paa Jord, hvor deres Veje skiltes, og hvad han saa sagde for at holde hende tilbage, hun gjendrev det Altsammen, om ikke med hin moabitiske Kvindes Ord, saa dog med den samme stædige Tanke, som laa i Ordene - dit Folk skal være mit Folk og din Gud skal være min Gud. Og nu begyndte han i Alvor at lære hende, og han udviklede for hende, hvordan at alle Guder var Menneskeværk og kunde, som Alt, hvad der er af Mennesker, ikke bestaa til evige Tider, men maatte forfalde, Gudeslægt for Gudeslægt, fordi Menneskeheden evindeligt udvikles og forandres og stadigt vokser om sine Idealer. Og en Gud, i hvem Slægternes Ædleste og Største

ikke nedlagde deres rigeste aandelige Indhold, en Gud, der ikke fik sit Lys fra Menneskeheden, men som skulde lyse ved sig selv, en Gud, der ikke var i Udvikling, men var stivnet i Dogmernes historiske Kalk, han var ikke en Gud længer, men en Afgud, og derfor havde Jødedommen Ret overfor Baal og Astarte, og Kristendommen Ret overfor Jupiter og Odin, thi en Afgud er Intet i Verden. Fra Gud til Gud var Menneskeheden gaaet fremad, og derfor kunde Kristus paa den ene Side, vendt imod den gamle Gud, sige, at han ikke var kommen for at opløse Loven, men for at fuldkomme Loven, og paa den anden Side pege udover sig selv mod et endnu højere Gudsideal, ved hine mystiske Ord om den Synd, der ikke kan tilgives, Synden imod den hellige Aand.

Han lærte hende saa videre, hvordan at Troen paa en personlig Gud, der leder Alting til det Bedste og i et andet Liv straffer og belønner, hvordan det var en Flugt bort fra den barske Virkelighed, et afmægtigt Forsøg paa at tage Braaden bort af Tilværelsens trøstesløse Vilkaarlighed. Han viste hende, hvordan det maatte sløve Menneskenes Medlidenhed med de Ulykkelige og gjøre dem mindre rede til at sætte alle Evner ind paa at hjælpe, naar de kunde berolige sig med Tanken om, at det, der ledes her i dette korte Jordliv, banede den Lidende Vej til en Evighed i Herlighed og Glæde.

Han fremhævede for hende, hvilken Kraft og Selvstændighed det vilde give Menneskeslægten, naar den i Troen paa sig selv søgte at leve sit Liv i Samklang med det, den Enkelte i sine bedste Øjeblikke 166 satte højest af det, der boede i ham, i Stedet for at lægge det udenfor sig selv i en kontrollerende Guddom. Han gjorde sin Tro saa skjøn og velsignelsesrig han kunde, men han skjulte heller ikke for hende, hvor knugende tung og trøstesløs Atheismens Sandhed i Sorgens Timer kunde blive at bære, i Sammenligning med hin lyse, lykkelige Drøm om en himmelsk Fader, som styrer og regerer. Men hun var modig; vistnok rystede mange af hans Lærdomme hende lige ind til Sjælens Inderste, og hyppigt netop de, man mindst skulde have troet det om, men hendes Tillid til ham kjendte ingen Grændser, hendes Kjærlighed bar med ham bort fra alle Himle, og hun elskede sig overbevist. Og da med Tiden det Nye blev tilvant og hjemligt, blev hun intolerant i høj Grad og fanatisk, saadan som det altid er gaaet med de unge Disciple, der elsked deres Mester højt. Niels dadled hende ofte; men *det* kunde hun aldrig forstaa, at naar Deres var det Sande, at saa ikke de Andres var afskyeligt og lastværdigt.

I tre Aar levede de et lykkeligt Liv sammen, og meget af den Lykke lyste fra et lille Barneansigt, en lille Dreng, de havde faaet i det andet Aar at de var gifte.

Lykken gjør i Almindelighed Folk gode, og Niels stræbte ærligt paa alle Maader at forme deres Liv saa ædelt, skjønt og nyttigt, saa at der aldrig kom en Standsning i deres Sjæles Vækst op imod det Menneskeideal, paa hvilket de begge troede. Men der var for ham aldrig Tale mere om nogen Tanke om at bære Ideens Fane ud imellem Menneskene, det var ham nok at følge den efter. Det kunde vel hænde en Gang imellem, at han tog de gamle Forsøg frem, men han undrede sig stedse over, at det virkelig var ham, der havde skrevet alle disse kjønne, kunstfærdige Ting, og han fik regelmæssigt Taarer i Øjnene ved sine egne Vers. Han vilde imidlertid ikke for Alt i Verden have byttet med den Stakkel, der havde skrevet dem.

Pludseligt, hen paa Foraaret, blev saa Gerda syg og kunde ikke leve.

En Morgen tidlig, det var den sidste, vaagede Niels inde hos hende. Solen var ved at staa op og kastede et rødt Skjær paa de hvide Rullegardiner, medens Morgenlyset, der trængte ind ved Siden af Gardinet, endnu var blaåt og gjorde Skyggen blaa imellem Sengens hvide Folder og under Gerdas blege, tynde Hænder, som de laa samlede foran hende paa Lagenet. Kappen var gledet af hende, og hun laa med Hovedet langt tilbage, helt forandret, saa underlig fornem ved Sygdommens skarpe, spidse Træk. Hun bevægede Læberne som for at 167 væde dem, og Niels greb efter Glasset med den dunkelrøde Drik, men hun vuggede benægtende med Hovedet. Saa drejede hun med Et sit Ansigt om imod ham og stirred anstrængt paa hans kummerfulde Træk. - Jo længer hun saae paa al den dybe Sorg, de viste, og al den Haabløshed, de bar til Skue, desto mer gik hendes angstfulde Anelse over til en frygtelig Vished.

Hun stred for at rejse sig, men kunde ikke.

Niels bøjede sig hurtigt over hende, og hun greb fat i hans Haand.

»Er det Døden?« sagde hun, dæmpende sin svage Stemme, som for ikke at faa det altfor helt sagt ud.

Han saae kun paa hende, idet han tungt stødte Aanden fra sig i et klynkende Suk.

Gerda tog haardt paa hans Haand og kasted sig over til ham i sin Angst. »Jeg tør ikke!« sagde hun.

Han lod sig glide ned paa Knæ ved Sengen, og fik sin Arm ind under Hovedpuden, saa han næsten holdt hende ved sit Bryst. Taarerne blændede ham, saa han ikke kunde se hende, og løb, den ene efter den anden, ned ad hans Kinder. Han førte hendes Haand med en Flig af Lagenet til sine Øjne; saa fik han Stemmen i sin Magt. »Sig mig Alting, lille Gerda,« sagde han, »bryd dig Ingenting om. Er det Præsten?« Han kunde ikke tro, det var det, og der var lidt Tvivl i hans Tone.

Hun svarede ikke, hun lukkede sine Øjne og trak Hovedet lidt tilbage, som for at være ene med sine Tanker.

Det varede noget. En Solsorts lange, bløde Fløjten lød under Vinduerne, saa fløjtede en anden og en tredje; en hel Række af Fløjtetoner blev ved at skyde hen igjennem Tavsheden derinde.

Saa saae hun op igjen. »Dersom du var med,« sagde hun, og læned sig tungere imod Pudens, som han støtted. Der var et Kjærtegn givet i dette, og han følte det »Dersom du var med! men alene!« og hun

trak sagte i hans Haand og slap den saa, »jeg tør ikke.« Hendes Øjne blev ængstelige. »Du maa hente ham, Niels, jeg tør ikke komme derop alene, saadan. Vi havde jo aldrig tænkt paa, at jeg skulde dø først, det var altid dig, der gik foran. Jeg veed nok men om vi alligevel

havde taget fejl, det *kunde jo* dog være, Niels, kunde det ikke? du tror nej; men det er dog underligt, om *alle* Mennesker tog fejl og det slet ikke var Noget, alle de store Kirker og naar de begraver dem, de

Klokker jeg har altid syntes de Klokker« Hun laa stille hen,

som om hun lyttede efter dem og hørte dem.

168

»Det er umuligt, Niels, at det kan være forbi med Døden, du kan ikke føle det, som er rask, du synes det maa slaa os helt ihjel, fordi man er saa mat og Alting svinder hen, men det er blot for Verden udenfor, derinde er der lige saa megen Sjæl som før, der er, Niels, jeg har det herinde Altsammen, Alt, hvad jeg har faaet, den samme uendelige Verden, bare mere stille, mer ene med sig selv, ligesom naar man lukker sine Øjne. Det er bare som et Lys, du, de gaaer bort fra dig med, ind i Mørket, ind i Mørket, og det bliver svagere og svagere og svagere for dig, og du kan ikke se det, men det lyser ligefuldt der borte, hvor det er. - Langt borte. - -Jeg havde altid troet, jeg skulde blevet saadan en gammel, gammel Kone, og blevet her hos Jer allesammen, og saa maa jeg ikke længer, de tager mig bort fra Hus og Hjem og lader mig gaa ganske alene. Jeg er bange, Niels, der, hvor jeg skal hen, er det Vorherre, der raader, og han bryder sig ikke om vores Klogskab her paa Jorden, han vil Sit og ikke noget Andet, og det er saa langt borte fra mig, alt Hans. Jeg har ikke gjort meget Ondt, har jeg vel? men det er ikke det ... hent Præsten til mig, jeg vil saa gjerne have ham.«

Niels rejste sig straks og gik efter Præsten; han var taknemmelig for at dette ikke var kommen i det allersidste Øjeblik.

Præsten kom og blev alene med Gerda.

Det var en smuk, middelaldrende Mand med fine, regelmæssige Træk og store, brune Øjne. Naturligvis kjendte han baade Niels Lyhnes og Gerdas Forhold til Kirken, og havde jo ogsaa nu og da faaet rapporteret forskellige kirkefjendske Ytringer af den unge Kones Fanatisme, men det faldt ham slet ikke ind at tale hende til som en Hedning eller en Frafalden, han forstod saa godt, at det alene var hendes store Kjærlighed, der havde ført hende paa Vildspor, og han forstod ogsaa den Følelse saa godt, der nu, da Kjærligheden ikke kunde følge hende længer, fik hende til i Angst at hige efter Forsoning med den Gud, hun fordem havde kjendt, og han søgte derfor i sin Tale mest at vække hendes slumrende Erindringer, og læste saadanne Steder af Evangelierne og saadanne Psalmer for hende, som han kunde tænke sig hun bedst kjendte.

Og han tog ikke fejl.

Hvor klang de ikke, disse Ord, saa hjemlig festligt, ligesom Klokkernes Kimen en Julemorgen, hvor laa det ikke straks for hendes Blik det Land, hvori vor Fantasi den allerførst blev hjemme, hvor Josef 169 drømte og hvor David sang, og Stigen staar, som gaar fra Jord til Himmel! Med Figner og med Morbær laa det der, og Jordan blinkede sølvklar frem igjennem Morgentaagen, Jerusalem laa rød og trist i Aftenens Sol, men over Bethlehem der var der herlig Nat, med store Stjærner i det Mørkeblaa. Hvor vælded ikke Barnetroen frem igjen! hun blev den samme lille Pige, der gik til Kirke med sin Moder ved Haanden, og sad og frøs og undrede sig over, hvorfor Folk de syndede saa meget. Saa voksede hun til igjen under Bjærgprædikenens høje Ord, og som den syge Synderinde laa hun der, da Præsten talte om de hellige Mysterier, om Daabens og om Alterens Sakramente. Da vandt den rette Trang sig frem i hendes Hjærte, hin dybe Knælen for den almægtige, dømmende Gud, hine bitre Angertaarer overfor den forraadte, bespottede og pinte Gud, og hin ydmygt forvovne Længsel efter Vinens og Brødets nye Pagt med den løndomsfulde Gud.

Præsten gik; ud paa Formiddagen vendte han tilbage og berettede hende.

Kræfterne tog hurtigt af i sælsom Flakken, men endnu i Mørkningen, da Niels for sidste Gang tog hende i sine Arme for at sige hende Farvel, inden Dødens Skygger blev altfor nære, var hun ved sin fulde Bevidsthed. Men den Kjærlighed, som havde udgjort hans Livs bedste Lykke, var slukt i hendes Blik, hun var ikke hans mer, allerede nu, Vingerne var begyndt at vokse, hun længtes kun imod sin Gud.

Ved Midnatstid døde hun.

Det var tunge Tider de, der kom efter; Tiden svulmed op til noget Uhyre og Fjendtligt, hver Dag var en uendelig Ørken af Tomhed, hver Nat et Helvede af Minder. Først efter Maaneder, da Sommeren var paa sit Sidste, havde Sorgens rivende, fraadende Elv faaet slidt sig en Flodseng ned i hans Sjæl, saa den kunde rinde hen som en mumlende, tungbølget Strøm af Savn og Tungsind.

Da var det, en Dag han kom hjem fra Marken, at han fandt sin lille Dreng meget syg. Han havde skrantet lidt de sidste Dage og været urolig Natten forud, men Ingen havde anet, det havde Noget at betyde; nu laa han feberhed og feberkold i sin lille Seng og stønnede af Smerte.

Vognen blev øjeblikkelig sendt til Varde efter Læge, men der var ingen af dem hjemme, og den maatte vente der i mange Timer. Endnu ved Sengetid var den ikke kommen.

Niels sad ved Drengens Leje; hver halve Time i det Mindste sendte 170 han En ud for at lytte og spejde efter, om Vognen ikke kom. Ridende Bud blev ogsaa sendt af Sted for at møde Vognen, men det mødte ingen Vogn, og red lige til Varde.

Denne Venten efter en Hjælp, der ikke vilde komme, gjorde det endnu mere pinagtigt at være Vidne til det syge Barns Lidelser. Og Sygdommen gjorde hurtige Fremskridt. Henad Elleve kom der et første Krampetilfælde, og efter den Tid blev de ved at gjentage sig med kortere og kortere Mellemrum.

Lidt over Eet kom det ridende Bud tilbage med den Besked, at Vognen ikke kunde ventes de første Timer, da ingen af Lægerne var kommet hjem den Gang det red fra Byen.

Da brast det for Niels, han havde holdt igjen med Fortvivlelsen, saalænge det var muligt at haabe, nu kunde han ikke længer. Han gik ind i den mørke Stue ved Siden af Sygeværelset, og stirred ud igjennem de dunkle Ruder, imens hans Negle trykked sig ind i Vinduespostens Træ; hans Øjne ligesom aad sig gjennem Mørket efter Haab, hans Hjerne krymped sig til Spring mod et Mirakel, saa blev det klart et Øjeblik og stille, og i den Klarhed gik han bort fra Vinduet og kastede sig ned over et Bord, der stod, og hulked uden Taarer.

Da han kom ind i Sygeværelset igjen, havde Barnet Krampe. Han saae derpaa, som om han vilde dræbe sig dermed, disse smaa Hænder, der knyttede sig sammen, hvide med blegblaa Negle, disse stive Øjne, der drejed sig ud af deres Huler, denne fortrukne Mund, hvor Tænderne skurede imod hinanden med en Lyd af Jern i Sten, det var forfærdeligt og saa dog ikke det Værste. Nej, men da Krampen saa holdt op og Legemet blev blødt og bøjeligt igjen, og gav sig hen i Lykken ved den mindre Smerte, saa den Angst, der kom i Barnets Blik, naar det mærked fjærnt, at Krampen kom igjen, den stigende Bøn om Hjælp, som Pinselen kom mer og mere nær, nej *det*, og saa ikke kunne hjælpe, ikke med sit Hjærteblod, ikke med Alt, hvad han ejede og havde: - han hæved sine knyttede Hænder truende mod Himlen, han greb ned om sit Barn i en vanvittig Tanke om Flugt, og saa kastede han sig ned paa Gulvet paa sine Knæ og bad til den Vorherre der i Himlen, som holder Jorderig i Angst ved Prøvelser og Tugt, som sender Nød og Sygdom, Lidelse og Død, som vil, at alle Knæ skal bøje sig med Skjælven, og bort fra hvem der ingen Flugt er mulig, hverken til det yderste Hav eller ned i Afgrundene, Han, Gud, som, hvis det ham behager, vil træde ned paa den, du elsker højest her i 171 Verden, og pine den under sin Fod tilbage til det Støv, hvoraf han selv har skabt den.

I slige Tanker bad Niels Lyhne op til Guden, og kastede sig i Afmagt ned for Himmeltronen, bekjendende, at hans var Magten, hans alene.

Men Barnet blev ved at lide.

Henad Morgenstunden, da den gamle Krigsraad, Gaardens Læge, kjørte ind ad Porten, var Niels alene.

172

XIV

Det er Efteraar nu, der er ingen Blomster mer paa Gravene deroppe paa Kirkegaarden, og Løvet ligger brunt, og muldnende i Væden, under Træerne i Haven paa Lønborrgaard.

I de tomme Stuer gaar Niels Lyhne omkring i et bittert Tungsind. Der er Noget blevet brudt i ham den Nat, da Barnet døde, han har mistet Tilliden til sig selv, sin Tro paa Menneskets Magt til at bære det Liv, det faar at leve. Tilværelsen var bleven gisten, og dens Indhold sived meningsløst bort til alle Sider.

Det kunde ikke nytte, han kaldte hin Bøn, han bad, en Faders vanvittige Raab om Hjælp for sit Barn, skjøndt han vidste, at Ingen kunde høre Raabet. Han havde vidst hvad det var han gjorde midt i sin Fortvivlelse. Han var bleven fristet og han var falden; det var et Syndefald, et Frafald fra sig selv og fra Ideen. Det var vel saa, at Traditionen havde været for stærk i hans Blod; Menneskeslægten havde i saa mange tusind Aar altid raabt imod Himlen i sin Nød, og nu havde han givet efter for denne nedarvede Trang; men han skulde staaet imod som mod et slet Instinkt, han vidste jo dog, lige til de inderste Fibre i hans Hjærne, at Guder vare Drømme og at det var en Drøm han flygted til, saasart han bad, lige saa godt som han i gamle Dage, naar han kastede sig i Fantasteriets Arme, havde vidst det var Fantasteri. Han havde ikke kunnet bære Livet som det var, han havde været med til at kæmpe om det Største, og havde i Kampens Haardhed svigtet den Fane, til hvilken han havde svoret; thi det Nye, Atheismen, Sandhedens hellige Sag, hvad Maal havde det Altsammen, hvad var det Altsammen andet end Flitterguldsnavne for det ene Simple: at bære Livet som det var! bære Livet som det var og lade Livet forme sig om Livets egne Love.

Det kom ham for, som om hans Liv var sluttet af hin kvalfulde Nat; det der kom efter, kunde aldrig blive Andet end interesseløse Scener, der var heftet bag til femte Akt, efter at Handlingen var spilt til Ende. Han kunde jo gjerne tage sin gamle Livsanskuelse op igjen, hvis han havde Lyst, men een Gang var han falden Faldet, og om han 173 senere skulde komme til at gjentage det eller ikke at gjentage det, det var lige ligegyldigt, det Ene som det Andet.

Det var den Stemning, hvori han hyppigst gik omkring.

Saa var det den Novemberdag kom, da Kongen døde, og Krigen mer og mer begyndte at true.

Snart fik han ordnet sine Sager paa Lønborggaard, og meldte sig saa som Frivillig.

Uddannelsens Kjedsommelighed var ham saare let at bære, det var jo saa overordenlig Meget ikke at være et overflødig Menneske længer, og saa da han kom over til Armeen, den evindelige Kamp der med Kulden, Utøj, Ubekvemmeligheder af enhver Art, alt dette, som jog Tankerne i Hus, saa de kun kunde beskæftige sig med det, der var lige udenfor Døren, det gjorde ham næsten munter, og hans Helbred, som havde lidt en Del ved det sidste Aars Sorger, blev hel fortræffelig igjen.

En trist Dag i Marts blev han saa skudt i Brystet.

Hjerrild, der var Læge ved Lazarethet, sørgede for, at han blev lagt ind i en mindre. Sal, hvor der kun var fire Senge. Den Ene af dem, der var derinde, var skudt i Rygraden, og laa ganske stille; den Anden havde sit Saar i Brystet, han havde ligget der et Par Dage, og fantaserede hele Timer i Træk med hastigt udtalte, afsnubbede Ord; den Sidste endelig, som laa nærmest Niels, var en stor, stærk Bondekarl, med tykke, runde Kinder; han var bleven ramt i Hjærnen af en Granatstump, og uafledigt, Time ud og Time ind, løftede han, omtrent hvert halve Minut, paa een Gang højre Arm og højre Ben i Vejret og lod dem saa straks falde tilbage igjen, ledsagende Bevægelsen med et lydeligt, men dumpt og tonløst: Haah-hoh, altid i samme Takt, altid nøjagtig ens, haah, naar han løftede Lemmerne, hoh, naar de faldt ned.

Der laa Niels Lyhne. Kuglen var gaaet igjennem hans højre Lunge og var ikke kommen ud. I Krigen kan der ikke gjøres mange Omsvøb, og han fik at vide, at han ikke havde megen Udsigt til at leve.

Det undrede ham, for han følte sig ikke dødsens, og havde ikke store Smerter i sit Saar. Men snart kom der en Mathed, som sagde ham, at Lægen havde Ret.

Det skulde altsaa blive Enden. Han tænkte paa Gerda, han tænkte meget paa hende den første Dag, men stadigt forstyrredes han af det underlige, kølige Blik, hun havde havt, da han sidste Gang tog hende 174 i sine Arme. Hvor vilde det ikke have været skjönt, smertelig skjönt, om hun lige til det Sidste havde klamret sig til ham, og ikke sluppet ham med sit Øje, før Døden gjorde det mat, nøjet med at have levet sit Liv ud til dets sidste Aandedrag ved det Hjærte, der havde hende saa kjær, i Stedet for i den sidste Stund at vende sig fra ham, for at frelse sig over til mere Liv, mere Liv endnu.

Den anden Dag paa Lazarethet blev Niels mer og mer tungsindig af den kvalme Dunst derinde, og Længslen efter frisk Luft og Ønsket om at leve, var sælsomt snoet sammen for hans Tanke. Der havde dog været meget Skjönt i Livet, tænkte han, naar han mindedes det friske Pust ved Stranden hjemme, det svale Sus i Sjællands Bøgeskove, den rene Bjærgluft i Clarens og Gardasøens bløde Aftenbrise. Men tænkte han paa Menneskene, blev han saa syg igjen i Sindet. Han kaldte dem for sig een for een, og Allesammen gik de ham forbi og lod ham ene, og ikke een blev der tilbage. Men hvordan havde ogsaa han holdt fast ved dem, havde han været trofast? det var blot det, han havde været langsommere til at slippe. Nej, det var *ikke* det. Det var det store Triste, at en Sjæl er altid ene. Det var en Løgn hver Tro paa Sammensmeltning mellem Sjæl og Sjæl. Ikke den Moder, der tog En paa sit Skjød, ikke en Ven, ikke den Hustru, der hvilede ved Ens Hjærte ...

Henimod Aften blev der Uro i Saaret, og Smerterne tog stadigt til.

Hjerrild kom og sad hos ham et Øjeblik om Aftenen, og vendte tilbage ved Midnatstid, og sad der længe. Niels led meget og stønnede i Pine.

»Et Ord i Alvor, Lyhne,« sagde Hjerrild, »vil De se en Præst?«

»Jeg har ikke mer med Præster at gjøre end De,« hviskede Niels forbitret.

»Der er ikke Tale om mig, jeg lever og er rask, lig ikke og pin Dem med Deres Anskuelse, Folk, der skal dø, har ingen Anskuelse, og det er ogsaa lige meget med dem, de har, Anskuelse er kun til at leve paa; i Livet der gjør de deres Nytte. Kan det hjælpe et eneste Menneske, at De dør i een Anskuelse eller en anden? Tro De mig, vi har jo Allesammen Lyse, bløde Minder fra vor Barndom, jeg har set saa mange Snese dø, det trøster altid at faa de Minder frem. Lad os være ærlige, vi kan være, hvad vi vil kalde det, vi kan dog aldrig faa den Gud helt ud af Himlen, vor Hjærne har for mange Gange tænkt sig 175 ham deroppe, det er ringet ind i den og det er sunget ind i den, fra vi var ganske smaa.«

Niels nikkede.

Hjerrild bøjede sig ned mod ham, for at høre, om han vilde sige Noget.

»De mener det godt,« hviskede Niels, »men,« og han rystede bestemt paa Hovedet.

Der blev længe stille derinde, kun Bondekarlens evige Haah-hoh, Haah-hoh, hamrede langsomt Tiden i Stykker.

Hjerrild rejste sig. »Farvel, Lyhne,« sagde han, »det er dog en smuk Død, at dø for vort stakkels Land.«

»Ja,« sagde Niels, »men det var dog ikke paa den Maade vi drømte om at komme til at gjøre Fyldest, den Gang, for længe, længe siden.«

Hjerrild gik; da han kom ind paa sin Stue stod han længe ved Vinduet og saae op imod Stjærnerne. »Dersom jeg var Gud,« mumlede han, og i Tankerne fortsatte han, »vilde jeg da langt heller gjøre den salig, der ikke omvender sig paa det Sidste.«

Smerterne blev hæftigere og hæftigere for Niels, huggede og huggede ubarmhjærtigt derinde i Brystet, blev saa ulideligt ved. Det kunde have været saa godt at have en Gud at klage og bede imod.

Imod Morgenstunden begyndte han at fantasere, Betændelsen var i fuld Gang.

Og saadan blev det ved i to Døgn endnu.

Sidste Gang Hjerrild saae til Niels Lyhne, laa han og fablede om sin Rustning og om, at han vilde dø staaende.

Og endelig døde han da Døden, den vanskelige Død.

176

177

Efterskrift og noter JØRN VOSMAR

178

179

Efterskrift

Berømmelsen

I en tysk udgave af J.P. Jacobsens samlede værker kunne udgiveren i 1899 konstatere, at *Niels Lyhne* var blevet »en slags bønnebog for de yngre malere og poeter«. Udtalelsen vidner om romanens berømmelse, samtidig med at den peger på dens centrale læserkreds. Ved siden af *Pelle Erobreren* er *Niels Lyhne* den danske roman, der har opnået størst international anerkendelse, men hvor Nexø appellerer til et stort folkeligt publikum, har Jacobsens kernelæsere været digtere, kunstnere og følsomme intellektuelle. Blandt dem er navne som Carl Snoilsky, Sigbjørn Obstfelder, Stefan George, Rainer Maria Rilke, Thomas Mann, Hugo von Hofmannsthal, Arthur Schnitzler, Stefan Zweig, Gottfried Benn, James Joyce og Ivo Andric.

Men også uden for kredsen af beslægtede ånder gjorde Jacobsens roman indtryk. »Den bog er den største, som er kommen i min Tid,« siger Alexander Kielland, og Henrik Ibsen finder, at romanen »hører til det aller Ypperste, Samtiden paa det Omraade har frembragt.« Sigmund Freud, som læser *Niels Lyhne* i 1895, skriver til vennen Fliess, at »Jacobsen har ramt mig dybere i hjertet end nogen anden lektüre fra de seneste år«.

Niels Lyhne er aldrig blevet folkelæsning, men ikke desto mindre har bogen fået en udbredelse, som er helt usædvanlig for et dansk litterært værk. Den er oversat til omkring 20 sprog, hvoriblandt russisk, polsk, tjekkisk, bulgarsk, serbo-kroatisk, rumænsk, ungarsk, finsk, estisk, hebraisk og japansk. I Danmark er den gennem årene udkommet i mere end 20 udgaver.

Tilblivelsen

I Jacobsens papirer fra 1868-69 er der et par notater, som viser, at den 21-årige student tumlede med de temaer, som i 1880 blev foldet ud i *Niels Lyhne*. Hovedpersonens navn og en ejendommelighed ved hans psyke dukker op i denne notits: 180 »*Niels Lyhne*

han var saa stor mægtig som kun den er der ikke har forsøgt sine Kræfter og som har alle sine udførte Gjerningers Magt i sig.«

25. september 1868 afsluttede Jacobsen den umodne, men fast komponerede digtcyclus *Hervert Sperring*. Nogen tid efter skrev han en kort kommentar til hvert af digtene, også til

DRØM!
Bliv, o bliv i dine Drømmes Verden,
Hig ej mod Livets virkelige Færd!
Det har kun Nats og Middagslysets Farve,
Drømmen har ene Morgenrødens Skjær; -
Dør du og har levet, død er du Livets,
Aanden vil da søge til Jorden igjen;
Dør du som Drømmer, dø da kan du rolig,
Hele din Verden med dig blegner hen.

Jacobsens kommentar til digtet lyder sådan: »Fremkaldt ved en Historie, som vil findes i »Atheisten«, hvis jeg nogensinde faar denne Roman skreven. 67. Maaske formet i Thisted i Sommerferien. Godt.« Selv om man næppe kan give Jacobsen ret i den afsluttende vurdering, er det værd at bemærke, at han allerede her kobler ateismen sammen med det fantast-tema, som spiller så stor en rolle i *Niels Lyhne*.

At Jacobsen syslede med tanken om at skrive en ateist-roman, fremgår også af et par skematiske oversigter i et af hans kladdehefter fra disse år. Her opregner han i to varianter både persongalleri og indholdet af de enkelte kapitler. Ud for en række af personerne har han i parentes tilføjet initialer, som viser, hvilke medlemmer af omgangskredsen, der var tænkt som modeller for de pågældende. Det »(E)«, som står efter hovedpersonen »Atheisten«, betyder uden al tvivl »ego«. I øvrigt optræder veninden Anna Michelsen som model for Julie, der i den ene oversigt betegnes som »hans [hovedpersonens] Plejesøster«. Det er en oplysning, som er uden betydning for *Niels Lyhne*, hvor denne skikkelse ikke optræder, men den er interessant, fordi Anna givetvis er den kvinde, Jacobsen har været nærmest ved at realisere et seksuelt forhold til. At hun i oversigten er gjort til 181 hovedpersonens plejesøster, antyder, at en af forholdets komplikationer var, at barndomsveninden stod som en incest-tabueret søsterskikkelse for Jacobsen.

Desuden optræder i rollelisten de to barndomsvenner *Johannes Bertelsen* og *Viggo Wörmer* (markeret med VV), som senere blev maler. Det er de samme, som i *Niels Lyhne* har stået model til henholdsvis præstens Frithiof og maleren Erik Refstrup. Søren Kierkegaards brodersøn *Paul Kierkegaard*, der ligesom Jacobsen boede på frk. Zoffmanns pensionat i Studiestræde, har i rollelisten fået navnet Søren(!), men forsvinder ud af billedet, inden »Atheisten« bliver til *Niels Lyhne*.

Den mest udførlige af de to indholdsoversigter ser således ud:

- »1. Capittel. Barndom.
2. - Barndommens Afslutning.
3. Ellen.
4. Lidt Liv.
5. Clara.
6. Henriette.
7. Julie.
8. Fanny.
9. Døden.
10. Ene.«

Opstillingen er ikke rig på informationer, men den viser trods alt, at Jacobsen allerede her har lagt sig fast på den overordnede handlingsføring, som kommer til at bære *Niels Lyhne*: han vil skildre heltens barndom og derpå opdele hans voksenliv i en række faser, der er præget af hver sin kvinde. Endelig skal bogen munde ud i, at hovedpersonen efter et dødsfald, sandsynligvis Fannys, befinder sig i dyb ensomhed. Bag det magre skelet sporer man i den lange kvinderække og, navnlig, i den trøstesløse slutning, en original kunstvilje hos den unge Jacobsen. Sådan var det ikke skik at skrive romaner omkring 1870.

Under arbejdet med *Fru Marie Grubbe* i årene 1872-76 gør planen om fritænker-romanen sig atter gældende. Sidst på året 1874 skriver Jacobsen det portræt af Bartholine Lyhne, der kom til at stå som romanens indledning, og under en regnvejrs-spadseretur i København fortæller han i sommeren 1875 Georg Brandes om sin idé: romanen skal handle om »daarlige Fritænkere« i generationen før Brandes' og hans egen. Denne grundtanke holder Jacobsen fast ved, men titlen er han længe i tvivl om. 24.7.1877 skriver han til Edvard Brandes: »Min nye Bog, der langsomt spinder sig ud af sit Hylster, er endnu navnløs.« En måned senere siger han i et brev til sin forlægger Frederik 182 Hegel: »Titelen veed jeg ikke, men lad os foreløbig kalde den »Niels Lyhne« efter Hovedpersonen.« 29.12. får Hegel denne oplysning: »Min nye Bog skrider godt fremad; Titelen paa den bliver rimeligvis: Niels Lyhnes Historie fortalt af J.P. Jacobsen; hvis jeg ikke kan finde en mere slaaende Betegnelse.« Men i januar 1878, hvor han befinder sig i Montreux, vil Jacobsen forsyne bogen med en undertitel. Han skriver til Edvard Brandes:

»Min Bog - den Guderne fremskynde - vil rimeligvis komme til at hedde

Niels Lyhne
En Ungdoms
Historie
fortalt af
J. P. J.
Ikke en Ungdomshistorie.«

Nogle uger senere pointerer han også over for Georg Brandes, at det ikke er en ungdomshistorie, men en ungdoms historie, at det med andre ord ikke specielt er hovedpersonens, men en hel generations ungdom, det drejer sig om. Så sent som 28.10.1879 meddeler han imidlertid Edvard Brandes, at »Soustitelen bortfalder, da N.L. helt dominerer.«

Ud fra dette kunne man forestille sig, at Jacobsen, efterhånden som arbejdet med bogen skred frem, har måttet skære ned på bredden i miljø- og tidsskildringer for i stedet at koncentrere sig om individet Niels Lyhne. En sådan iagttagelse kunne bestyrkes af et par ytringer i breve til Frederik Hegel. 25.4.1878 meddeler Jacobsen ham: »dernæst har jeg maattet omarbejde hele Mellempartiet i Bogen, da jeg saa jeg kunde gjøre det bedre«; og 30.3.1879 hedder det om arbejdet, at »der er en stadig Componeren om«.

I den række af kapiteloversigter, i hvilke Jacobsen løbende planlægger romanens gang, er der imidlertid ikke noget, der tyder på, at han på noget tidspunkt har haft til hensigt at tegne et bredere tidsbillede, endside at han har skrevet scener, der skulle opfylde den bestemmelse. Og for resten er hans breve til Hegel overalt præget mere af økonomisk strategi end af sandhedskærlighed: Jacobsen er i konstant pengenød og kan ikke holde det skrivetempo, han drømmer om. I august 1877 lover han således Hegel, at manuskriptet skal ligge færdig »senest 1. Februar 78«, og foreslår, at han straks kan 183 begynde at hæve af honoraret. Men skal man tro den oversigt over romanens tilblivelse, som Jacobsen udarbejdede, da han var nået til vejs ende, var han i august 1877 end ikke blevet færdig med det første kapitel, og i april 1878, hvor han hævder at have omarbejdet »hele Mellempartiet« af bogen, sidder han ifølge samme oversigt og skriver på kapitel 3.

Det går her som det næsten altid gør, når man prøver at få et kig bag kulisserne i Jacobsens liv: udsynet

er spærret. De tilgængelige oplysninger er enten selvmodsigende eller så få og vage, at man ikke med sikkerhed kan slutte noget af dem. Jacobsen havde en dybtgroet angst for at blotlægge sit inderste, og det forekommer sandsynligt, at denne angst er skyld i uklarheden om, hvorvidt *Niels Lyhne* nogen sinde har været tænkt som en generationsroman og ikke som et individuelt historisk. Spørgsmålet hænger snævert sammen med Jacobsens tidlige beslutning om at lægge handlingen tilbage i tiden. Bogen burde egentlig have heddet »en Roman om dem før Os, men det lød mig saa markskrigeragtigt, og jeg lod være,« betror han 17.12.1880 Edvard Brandes.

Den grundigste redegørelse for sine romanplaner giver Jacobsen i sit brev til Georg Brandes fra Montreux 12.2.1878. Her taler han udførligt om bogens historiske aspekt:

»Den Generation, der var saa gammel som vi nu ere, den Gang vi blev født (Klarheden i denne Sætning er beundringsværdig) havde iblandt andet ogsaa sine Fritænkere. Deres Fritænkning var lidt uklar, vag og sommetider romantisk forvrøvlet, men i al Fald, det var noget at begynde med. Desværre viste det sig at denne Fritænkning ikke var saa let at komme igjennem Verden med og at den var i Vejen baade for Ens Carriere, Ens Talent, Stilling og Venskabsforbindelser, og man fandt at man havde ikke blot lukket sig ude fra Ægyptens Kjødgryder, men ogsaa at man havde berøvet sig den Spore, som Traditionernes Gjødning er for Aandens Vækst, at man var henvist til sig selv i en afskrækkende Grad, at man i det Hele taget havde faaet en Frihed, der var tung at bære. Og der var de, der sagde til sig selv, vi vil ikke være med, og deserterede. Andre beklippede deres Fritænkning og blev kun fritænkeriske i uvæsentlige Punkter, atter andre holdt fast, slog til det Gamle, men respekterede ikke det Nye, de selv bar, og der var ogsaa de, der ærligt søgte at holde ud, men som i Nødens Time fandt Byrden for tung for deres 184 Skuldre. Det er denne Ungdom, der vokser, elsker, vrøvler, svigter, kæmper, desillusioneres og udnivelleres i min Fortælling, ved deres Dyder og deres Laster, deres Fejghed og deres Undergang visende hvor vanskeligt det er at være Fritænkter, med Traditionernes og Barndomserindringernes Sirenerøster paa den ene Side og Samfundets Fordømmelsestorden paa den anden. Men i min Fortælling staar dette kun med bløde, ubestemte Omrids, tilslørede og farvedrukne af Elskovsdrømme og Elskovslidelser, Elskovslængsler og Elskovsanelser. Saaledes vilde jeg i det Mindste det skulde blive.«

Holder man disse udtalelser op mod den færdige bog, falder det i øjnene, at den historiske situation, Jacobsen taler om, ikke genfindes - heller ikke »med bløde, ubestemte Omrids« - i romanen. Det miljø, man møder dér, giver ikke afsæt for påstanden om, at fritænkeriet »var i Vejen baade for Ens Carriere, Ens Talent, Stilling og Venskabsforbindelser«. Ganske vist viser romanen, at Niels ikke kan digte på sin moderne overbevisning: »Talentet hos ham stod med sin Rod i noget Forbigangent« (155). Men de i brevet nævnte områder, som vender udad mod samtiden og samfundet, bliver ikke inddraget i romanen. Den rummer ingen antydninger af, at ateismen koster venskaber og position, og den lader Niels stå så isoleret, at der ikke er nogen mulighed for at betragte ham som en gyldig repræsentant for sin generation.

Negligeringen af det historiske stof måtte uundgåeligt vække kritik. Umiddelbart efter at have læst bogen skriver Georg Brandes til Jacobsen: »Det skorter paa historisk Ramme og Baggrund og Underbygning [...] Meget er henlagt i Halvtredserne som hvor dette siges synes at være en Trykfeil for Halvfjerdsene.« Heri er Jacobsen ikke enig: »Bogen er dog helt tænkt mellem 30 og 64 og jeg synes ogsaa Figurerne repræsenterer denne Tid og ikke Nutiden.« Men allerede i sit brev til Edvard Brandes af 16.1.1878 havde Jacobsen om bogen skrevet: »I alt Væsentligt bliver den rent psykologisk og der vil maaske ikke blive Andre end Forf. selv, der kan se at der er tydet hen paa den Ungdom som nu er gammel.«

Selvmodsigelserne forøges, når man hører, hvilke historiske personligheder Jacobsen har haft som model for nogle af sine perifere personer. Man kan ikke indvende noget imod, at den kritiker, fru Boye tidligere har elsket, er formet med kritikeren P.L. Møller (1814-1865) i tankerne. Men flg. bemærkning til Georg Brandes 185 (30.12.1880) bestyrker ikke påstanden om, at bogen er tænkt mellem 1830 og 1864: »Mig bevidst har jeg i hele Bogen ikke ment nogen bestemt Nulevende undtagen S. 97-98 [her 56], hvor de Gamle, der slutte sig til det Nye, tildels er Kr. Arentzen og Kaalund.« Forfatteren og litteraturhistorikeren Kr. Arentzen (1823-99) og digteren H.V. Kaalund (1818-85) har ikke kunnet opfattes som »de Gamle« omkring 1850, men nok i 1870'erne.

Som man ser er sandheden om *Niels Lyhnes* tilblivelse ikke nem at indkredse. Sandsynligvis forholder det sig dog sådan - som det også fremgår af planen til »Atheisten« - at det fra første færd har været Jacobsens egen udvikling og egne problemer, der skulle levere råstof til den ny roman. Bogen er, som han flere år før udgivelsen skriver til Georg Brandes, »et personligt Regnskab jeg er kommen ind paa at gøre op«. Men Jacobsens karakterpanser tvang ham til at skjule den personlige baggrund så godt som muligt. Dertil kom, at han ville stille sin og Brandes-kredsens sag i et uheldigt lys, hvis han ved at gøre *Niels Lyhne* til en samtidsroman gav indtryk af, at der for en moderne radikal ånd var store omkostninger ved at frigøre sig fra kristendommen og den romantiske dannelsesstradition. I det moderne gennembruds lille og ikke alt for stabile flok stod Jacobsen som -og lagde vægt på at stå som - den urokelige partisoldat. »De kan være rolig, der bliver ingen Slinger i *min* Valts,« forsikrer han mesteren i 1878.

For at undgå, at den slinger, som er selve grundmønsteret i *Niels Lyhnes* vals, blev opfattet som

Jacobsens egen, har han derfor på et tidligt tidspunkt flyttet bogens handling 25-30 år tilbage i tiden. Skulle denne historiske placering nu motiveres, og skulle indholdet have en vis almengyldighed, måtte romanen fremtræde som en historie, ikke om »én af dem før os«, men om »dem før os«. Det er den hensigt, som rumsterer i så mange af Jacobsens udtalelser om bogen og som han givetvis også har søgt at virkeliggøre. Men jo bredere miljøskildringen blev, des klarere ville det træde frem, at miljøet savnede enhver rod i den tid, det var henlagt til. Desuden var Jacobsen fra begyndelsen fokuseret på individet Niels Lyhne med hans psykiske egenart og erotiske konflikter, men ikke på samfundsborgeren Niels. Resultatet er blevet, at *Niels Lyhne* betragtet som historisk roman er dybt forvirrende.

186

Romanen

Opbygning

I sin opbygning ligger *Niels Lyhne* ligesom *Fru Marie Grubbe* fjernt fra alle gængse modeller for romankomposition. I begge bøger gælder det, at hovedpersonen, som Georg Brandes siger, føres »gennem en Allé af Bipersoner - det er den eneste Art af Komposition, der falder Jacobsen naturlig«.

Med denne karakteristik sigter Brandes til flg. ejendommeligheder ved *Niels Lyhne*: Bogen koncentrerer sig om nogle få perioder i hovedpersonens liv. Den tid, ofte flere år, som ligger mellem disse perioder, får vi kun et yderst summarisk referat af, og der går næsten ingen handlingstråde fra én periode til den næste. Dertil kommer, at der i hver periode introduceres en ny biperson, som får afgørende indflydelse på Niels' liv og som - på en enkelt undtagelse nær - forsvinder ud af romanen ved periodens udløb. Den enkelte periode bliver således til et selvstændigt afsnit, der til skade for den episke linjeføring lukker sig om sig selv.

Romanen indrammes af to kapitler, som fortæller om Niels' forældre og deres opdragelse af sønnen, og ét, det 14. og sidste, som skildrer Niels' død. Inden for denne ramme er det flg. seks bipersoner, der efter tur sætter deres afgørende præg på hver sin periode i Niels' liv: Tanten Edele (kap. 3), fætteren Erik (kap. 5), Tema Boye (kap. 6-9), Fennimore (kap. 10-11), Madame Odéro (kap. 12) og barnehustruen Gerda (kap. 13). På grundlag af romanens spredte oplysninger kan man sætte flg. omtrentlige årstal på Niels' liv og episoderne i det: Niels' fødsel: 1828; Edele: 1840; Erik: 1841-42; Tema Boye: 1851-53; Fennimore: 1854-57; Odéro: 1859; Gerda: 1860-63; Niels' død: 1864.

Opbygningen er den samme i alle de seks hovedafsnit. Først indføres bipersonen, som hurtigt bliver genstand for Niels' kærlighed. Derpå gengælder bipersonen (dog ikke Edele) i en tid lang Niels' følelser, men forsvinder derpå ud af hans liv og efterlader ham i en ensomhed, som varer ved til næste biperson gør sin entré i den næste periode. I tre af afsnittene har Jacobsen indlagt sidehandlinger, som i varieret form gentager dette faste forløb. Niels' forsøg på at gøre moderen lykkelig (kap. 8) og gengive Erik hans kunstneriske skaberevne 187 (kap. 11) mislykkes og ender med de to personers død, og efter at have mistet Gerda må han afmægtigt også se sin søn dø (kap. 13).

Niels er altid kun engageret i forholdet til ét menneske ad gangen. Til gengæld er det hele hans livsdrift, der retter sig mod vedkommende, og hele hans lykke, der knuses, når forholdet opløses. Tiden mellem de enkelte forhold er derfor tom: fortiden er afskrevet, og der er intet at håbe på eller stræbe imod i fremtiden. Den svage episke sammenhæng i romanen skyldes således, at den lange serie af skuffelser hakker hovedpersonens liv i småstykker og bevirker, at der aldrig kommer kontinuitet i hans tilværelse.

Livsloven

Nederlagene synes at være udtryk for en livslov, som Niels på dødslejet formulerer således: »Det var det

store Triste, at en Sjæl er altid ene. Det var en Løgn hver Tro paa Sammensmeltning mellem Sjæl og Sjæl« (174). Tager man hele romanens livsbillede i betragtning, kan man udvide denne lov til den endnu mere pessimistiske: alle menneskelige bestræbelser er dømt til nederlag.

Overalt i bogen finder man et paradoksalt forhold mellem livsmål og skæbne. Bipersonerne har ikke mere held i kærlighed end Niels. Bartholine drømmer om ædel, romantisk elskov, men bliver gift med en bundprosaisk mand; Fennimore og Erik har hver for sig høje forestillinger om en ideal kærlighed, men vækker hos hinanden et begær så glødende, at det lægger deres liv i ruiner; den skuespiller, Edele elsker, aner næppe hendes eksistens; både hun og Tema Boye fabler, den ene gedulgt, den anden åbenlyst, om frigjort seksuel udfoldelse, men ingen af dem har mod til at bryde igennem konvensens beskyttende skranker; Bigum ser sig selv som ren og ophøjet ånd, men forelsker sig dødeligt og håbløst i verdensdamen Edele. Bedre går det ikke romanens kunstnere. Digteren Niels får intet digtet, maleren Erik maler ikke, sangerinden madame Odéros helbred tåler ikke, at hun synger, og musikalskeren Bigum er tunghør. Også mødet med døden stiller i et par tilfælde personernes liv i et ironisk lys. Da Bartholine endelig står ansigt til ansigt med den naturskønhed, hun har drømt om hele sit liv, dør hun - af skønhedslængsel! Og Niels' barnebrud Gerda, der blev fanatisk ateist, fordi »hun vilde 188 dele Alt med ham« (165), vender sig på dødslejet fra ham for at hente fortrøstning i den religion, hun så demonstrativt har fornægtet.

Det Nye og det Største

Romanens gennemgående motiv: den totale afvisning af personernes livslængsel, er ikke blot skyld i bogens særegne komposition, men bærer også en væsentlig del af ansvaret for de mangelfulde oplysninger, læseren får om den historiske baggrund.

Gennem fru Boye kommer Niels i forbindelse med det, der bogen igennem omtales som »det Nye«, og resten af hans liv er det Nye ledestjernen for hele hans færd. Kredsen om fru Boye »var opfyldte af det, der den Gang var det Nye, drukne af det Nyes Theorier, vilde af det Nyes Kraft og blændede af dets Morgenklarhed« (55).

Det forbløffende er, at vi efter denne og lignende beretninger om det Nyes virkninger så godt som intet får at vide om de »Theorier« og ideer, der formår at tænde så voldsomme bål i de unge sjæle. Der tales om »det Nyes Evangelium om at opløse og om at fuldkomme« og om at deltage i »Ideens Odyssee« (56), bemærkninger, der ikke skal gøre nogen klog på det Nyes indhold. Vil man have mere konkrete forestillinger om, hvad det Nye står for, må man bygge dem op af de idealer, Niels i resten af bogen orienterer sig efter. De vedrører først og fremmest to tilværelsesområder: kunsten og religionen. Eftersom Niels tager afstand fra Frithiofs Heiberg-æstetik og Eriks romantiske kunstsyn (72 f.) og med fryd opdager, »at det var simplere selv at sige sine Tvivl end at lægge dem i Munden paa Gorm Lokedyrker« (94), tør man nok slutte, at han bekender sig til en digtning, som er realistisk og samtidsorienteret. Men direkte siges det ikke sådan. Så er romanen mere explicit når det drejer sig om religionen. Både af juleaftensamtalen med dr. Hjerrild (98-103) og af Niels' belæring af Gerda (164-166) fremgår det, at han opfatter ateismen som en tro på menneskeånden og dermed som et nyt trin i en årtusindlang udvikling frem mod menneskelig frigørelse.

Forbinder man det Nye med de synspunkter, som her blev trukket frem, må man konstatere, at Jacobsen ikke bevæger sig på fast historisk grund. Med udgangspunkt i Strauss' og Feuerbachs angreb på kristendommen diskuterede man ganske vist religionen i tiden omkring 189 1850. Men selv om Frederik Dreiers skrifter blev til i disse år, var ateismen ikke en sag, der formåede at samle en begejstret ungdom. Og en frontbevægelse, der kæmpede for kunstnerisk realisme, er det ikke muligt at få øje på i denne senromantiske periode. Den kamp for frigørelse, som i årene omkring junigrundloven af 1849 kunne samle og opflamme dele af ungdommen, var politisk. Det forhold gør dr. Hjerrild opmærksom på i en enkelt replik (100), men ellers er politik totalt forment adgang til Jacobsens roman. Ikke engang den første slesvigske krig anes i romanen, og krigen 1864 har kun den funktion, at den er anledning til Niels Lyhnes død.

Det er ikke tilfældigt, at det Nye står med vage konturer og uden historisk fundament. Jacobsens forkærlighed for de ekstreme eller absolutte tilstande: den altdominerende lidenskab og det sønderknusende nederlag, gør sig også gældende her. »Det Nye« er kun en anden betegnelse for »det Største«, og enhver udpegning af konkrete egenskaber eller historiske rødder kan kun indkredse og derved begrænse det Størstes storhed. Det afgørende ved det Nye er netop, at det er »Alt omfattende, Alting mægtigt, altoplysende« (55). Derved kan det danne påskud for Niels' højtidelige løfte til moderen: »Jeg skal være med til at kæmpe om det Største« (78) og begrunde, at han mod sit livs slutning konstaterer, at han »havde været med til at kæmpe om det Største« (172).

Tendensen til at gøre det Nye og det Største til en livsopgave, der er så altomfattende, at den hverken kan beskrives eller delegeres ud i delprojekter, viser sig også i den metaforik, Jacobsen anvender for at beskrive bevægelsen og Niels' rolle i den. I sin ungdommelige begejstringsrus føler Niels, at han nu er »en Mand i Flokken, Soldat i Ideens, i det Nyes Sold. Der var et Sværd i hans Haand, og en Fane var der for ham« (56). Fra nu af og til han på sit dødsleje »laa [...] og fablede om sin Rustning og om, at han vilde dø staaende« (175), bliver Niels' skæbne omtalt i dette svulmende billedsprog, også da han har vendt ryggen til fordringerne og etableret sig i en jævn landmandstilværelse: »Han havde taget sit Skjold ned, slettet Devisen ud og resigneret« (160).

Virkningen af de patetiske billeder er, at den ikke meget imponerende Niels Lyhne sammen med sine meningsfæller bliver løftet op over deres historisk og individuelt betingede grænser. De bliver ædle korsfarere i betingelsesløs kamp for de højeste, tidløse værdier.

190

Man kunne forvente, at det svulstige og virkelighedsflyvende sprog var et middel, Jacobsen brugte for at afsløre fantastieret i Niels Lyhnes karakter, men helt så enkelt er det ikke. Korsfarer-ordene dukker op, også hvor Jacobsens fortæller taler på egne vegne. Selv dr. Hjerrild betjener sig af dem. Han er ellers bygget op over en læst, som de fleste naturalistiske forfattere har brugt. Som den skeptiske videnskabsmand er det ham, der repræsenterer den kølige, illusionsløse indsigt. Ikke desto mindre svinger han sig op til den høje patos, når han taler om, hvor bittert det er at se den sandhed, man tror på, »forhaanet og slaaet i Ansigtet af hver den usleste Trosknægt i den sejrende Hær« og om, hvor svært det er at »tage mod Nederlagenes mangebraadede Svøbeslag« (100 f.)

Det heroiske ideal, der her tegner sig, er Niels blevet flasket op med gennem moderens fortællinger om alle de helte, »hvis Levnet egnede sig til at vise, hvilken Magt der boer i en Menneskesjæl, naar den kun vil det Ene, det Store« (15). Niels' eget livsmål bliver imidlertid bemærkelsesværdigt fattigt på dåd, og det sker paradoksalt nok ikke på trods af idealet, men på grund af det. Kravet om det Ene, dvs. et absolut og altomfattende livsmål, gør det nemlig umuligt at vælge *noget*, fordi man derved vælger noget andet fra. Det er et forhold, som binder Niels til passivitet, også som digter. Et digterværk bliver til gennem en række valg, hvor man hver gang beslutter sig for en konkret mulighed og udelukker alle andre. Værket er form, og form er begrænsning. Niels' krav til sin digtning er de størst tænkelige: »naar han blev færdig en Gang, saa skulde der blive Musik - med Basuner« (72); »altid det Yderste jeg evner hver Gang« (78). Men betingelsen for, at man bliver færdig engang, er at man får begyndt, og her kniber det for Niels. Der er så meget, han først må have »samlet« (94), så mange studier, han først må igennem. Imens bliver tanken om at give værket form mere og mere fjern, og han ender med at konstatere, at det »var godt nok, han havde Talent, han kunde blot ikke bruge det, men gik omkring og følte sig som en Maler uden Hænder« (155).

Det er ikke tilfældigt, at realisten Niels ved samme lejlighed føler, at han aldrig har kunnet andet end »syngede de gamle romantiske Sange om igjen«. Romantikens vage, stemningsslørede kunst ligger betydelig bedre for et menneske, der vægrer sig ved at blive konkret, end en realistisk samtidsdigtning. Det samme viser sig i vennen Eriks malerier, som ifl. Jacobsens beskrivelse (104 f.) fremstiller en tilstand af 191 ren potentialitet. De piger, han maler, lever endnu i drømmeagtige anelser om det erotiske og om hele deres fremtidige skæbne, og de er placeret i et åbent landskab fjernt fra al socialitet. Her er alt mulighed, og ingen mulighed er valgt bort.

Også Erik bliver imidlertid kunstnerisk gold, fordi hans talent ligesom Niels' står i modsætning til resten af hans personlighed. Niels kræver med sit intellekt realisme og samfundsrelevans, men hans følelser binder ham til drøm og romantik. Hos Erik går skellet derimod mellem et ideal af ophøjet skønhed og renhed, som han bekender sig til med både forstand og følelse, og en kropslighed og sensualitet, som tvinger ham ud i grove udskejelser. Også her har Jacobsen med omhu indbygget et tragikomisk forhold mellem livsmål og skæbne.

Naturen

»Man lukker sine Øjne i for det virkelige Liv, man vil ikke høre det Nej, det raaber imod ens Ønsker, man vil glemme det dybe Svælg, som det viser En, at der er mellem ens Længsel og det man længes for. Man vil have sin Drøm frem. Men Livet regner ikke med Drømme, der er ikke en eneste Hindring, der lader sig drømme ud af det Virkelige« (33).

Ordene er Edeles. De er henvendt til hendes ulykkelige tilbeder Bigum, men de kunne stå som motto for hele romanen. Som positivt supplement kunne man så føje den erkendelse, Niels når til hen mod bogens

slutning: at alt det, han har kæmpet for, ateismen, det Nye, det Største, altsammen var »Flitterguldsnavne for det ene Simple: at bære Livet som det var! bære Livet som det var og lade Livet forme sig om Livets egne Love« (172).

Vil man have sammenhæng og mening i den sære roman *Niels Lyhne*, må man have klarhed over et par af begreberne i disse to citater. Hvad er det for en længsel, »man« ifølge Edele vil have frem, og hvad er de »Livets Love«, som man ifølge Niels må lade livet forme sig om, og som efter både hans og Edeles mening ikke tager hensyn til menneskets drømme og længsler?

Svaret bør nok søges i Jacobsens naturskildringer. De er meget berømte, men hvori deres indhold og kvalitet består, er det ikke så ligetil at svare på. Et dunkelt og hyppigt forekommende træk ved dem 192 er, at naturen fremkalder en længsel i mennesket, som den aldrig tilfredsstillende. Her kan længselen ikke have et konkret og velkendt mål som f.eks. social anerkendelse eller erotisk lykke, og det er derfor nærliggende at tro, at vi her finder den længsel eller drøm, som livet ikke vil honorere, i en grundform, der ligger før dens retten sig imod heroiske eller erotiske mål.

Niels fortæller således i afskedsscenen med Tema Boye (90), at »en maaneskinsklar Nat« er ubarmhertig, »for Savnet gror i den saa sælsomt stærkt«, for »der blinker ikke Haab, blunder ikke Løfte i al den kolde, stirrende Klarhed«. Når man tilmed hører, at sådan en nat får ham til at græde, må man uundgåeligt spørge: hvad er det for et savn, måneskinsnatten fremkalder, og hvad er det, der gør, at den ikke giver noget håb om, at savnet kan stilles?

Niels Lyhnes mor Bartholine har et endnu mere særpræget forhold til naturen. Hun har hele livet drømt om at opleve naturens skønhed i dens rigeste udfoldelse og har altid forestillet sig, at det er i Rousseaus Schweiz, ønsket kan opfyldes. Efter ægtemandens død kommer hun endelig af sted til sine drømmes mål og finder, at virkeligheden i ét og alt svarer til drømmen: »Det kom jo da ogsaa Altsammen, Altsammen kom det«; hvorpå skuffelsen sætter ind: »men det opfyldte og betog hende hverken med den Magt eller den Inderlighed, hun havde tænkt det skulde« (80). Bartholines livskraft svinder, og midt i den skønhed, der har stået for hende som topmålet af lykke, dør hun af længsel efter skønhed.

Hvis der skal være nogen mening i de to skildringer, må det være denne: den længsel, der vækkes i jagttageren, er en længsel efter *at blive ét* med den omgivende natur. Dette mål er personerne sig imidlertid ikke bevidst; de oplever blot en drøgtning mod naturen, en drøgtning, de ikke kan forklare sig, og hvis mål de ikke kan forestille sig.

Vil man som læser indkredse og danne sig et begreb om målet, kan man tage sit udgangspunkt i den måde, vi normalt oplever vores omverden på.

Det er ikke muligt at få et samlet indtryk af omverdenen. Den lader sig ikke opfatte på én gang, fordi de ting, vi sanser, er placeret på hver sit sted i rummet. Forsøger vi at koncentrere vores opmærksomhed om et enkelt objekt, vil vi have en bevidsthed om - og en marginal sansning af - at det er omgivet af andre objekter, som også har krav på opmærksomhed. Samtidig indgår det i vores oplevelse, at 193 omverdenen er noget, der er uden for os - eller at vi står uden for den. Endelig forandrer vores omverden sig hele tiden, sådan at vi aldrig kan få et færdigdannet indtryk af den.

Hvor banale og selvfølgelige disse forhold end kan synes, så er det dog dem, der bestemmer dét menneskelige grundvilkår, at man ikke kan smelte sammen med, blive ét med sine omgivelser. Ja, på grund af den bevidsthed om selvet, som er forbundet med hukommelse, tvivl, håb, planlægning m.m., kan man ikke engang blive ét med sig selv. Mennesket er pr. definition, dvs. i sin egenskab af menneske, lukket ude fra den naturtilstand, som er plantens og dyrets.

Det interessante er, at det er netop de her opregnede egenskaber ved den menneskelige virkelighed, der hos Jacobsen gang på gang udpeges som mangler ved naturoplevelsen. Niels beklager sig over måneskinsnattens »kolde, stirrende Klarhed«, der gør tingene til fremmede og indbyrdes skarpt afgrænsede individualiteter, og over at »alle Lyde bliver saa fjærne og svinder saa pludseligt, - dvæler slet ikke«, - at de med andre ord unddrager sig jagttagerens tilegnelse. I skildringen af Bartholines kvaler (80 f.) stilles drømmens og virkelighedens kvaliteter op over for hinanden. I drømmen var det skønne diset, samlet og stabilt, i den skuffende virkelighed er det klart, spredt og uroligt. I drømmen, hvor det skønne er fjernt, havde det været »saa let at gribe«, men nu, hvor Bartholine er rejst ud for at komme skønheden nær og virkelig »gribe« den, viser den sig på nært og virkeligt hold at være »spredt som Prismets Lys«, hvilket gør, at hun »føjte sig fattig midt i al denne Rigdom, hun ikke kunde raade med«. At »gribe« skønheden kan i denne sammenhæng kun betyde: at blive ét med den, gå restløst op i den.

Længselens mål

Jacobsens naturskildringer leder op til den konklusion, at »længselen«, som er et nøgleord i hele Jacobsens digtning og drivkraften i alle hans personer, er en drift efter at forbinde sig fuldstændigt med verden. I sin rene og hos Jacobsen aldrig realiserede form er denne forbinden sig med verden det samme som mystikernes enhedsoplevelse, *unio mystica*. Ligesom om Freuds libido gælder det om længselen hos Jacobsen, at den i sit udspring er diffus og retningsløs, at den 194 efterhånden kan søge afløb i mange retninger, men at den aldrig kan stilles.

De »Livets Love«, som hos Jacobsen udelukker tilfredsstillelsen, er de samme love, der gør mennesket til menneske, dvs. til et væsen, som med nødvendighed står uden for sig selv og sin omverden. Jvf.: »Det var en Løgn hver Tro paa *Sammensmeltning* mellem Sjæl og Sjæl« (174). Den mest ubarmhjertige af livets love er den, der siger, at vi skal dø, at vi engang skal udslettes, eller at vi må se det menneske udslettet, som er hele vores binding til livet. Som det fremgår af de mange døds-skildringer i *Niels Lyhne*, er det døden, der mest radikalt tvinger mennesket til at erkende sin livslængsels afmagt. Over for døden kommer alle håb og længsler for sent.

Det er ikke svært at se forbindelsen mellem længselen og det heroiske ideal, der præger Niels Lyhnes selvforståelse. Den, der kun vil det Ene, det Store, er usplittet, ét med sig selv, og i sin kamp trænger han sejrrig ind i, forbinder sig med og forvandler verden. Hans liv er ikke underkastet tidens vilkår, for han er et uundværligt led i hele menneskehedens udvikling og i pagt med høje, eviggyldige idealer. Når dette handlingsideal gør Niels handlingslammet, skyldes det de samme forhold, som affødte Bartholines kvaler i mødet med det schweiziske forår. Som hun stod over for en spredt og mangfoldig natur, står han over for uendelig mange handlingsmuligheder. Ligesom hun, hvis hun søgte at forbinde sig med én del af naturen, ville føle, at hun havde alle andre dele uden for sig, ville han ved at binde sig til en konkret, forpligtende handling vide, at han havde afskåret sig fra og dermed forsømt alle andre handlingsmuligheder. I begge tilfælde stiller personerne absolutte krav til deres liv, med det resultat at de knap nok kommer igang med dette liv. Niels' ønske om at kæmpe uselvisk til gavn for menneskeheden kan fra én vinkel betragtes som den højeste ansvarlighed, fra en anden som en flugt fra det fundamentale ansvar at vælge sine egne handlinger.

Hvor svært det er at gøre sig forestillinger om, hvad længselen stræber frem imod, fremgår måske bedst af indledningen til kap. 7 (59). Her sidder Niels ved vinduet og længes. Til at begynde med er det »tusinde sitrende Drømme«, farver, duft og musik, han længes efter: »- og saa Tavshed, ind i Tavshedens inderste Hjærte, hvor Luftens Bølger aldrig bar et eneste Tonevrag hen, men hvor Alting hvilte sig til Døde i røde Farvers stille Gløden og ildfuld Vellugts 195 ventende Varme. - Han længtes ikke efter dette, men det gled frem, udaf det Andet og drukned det, til han vendte sig fra det og hented sit Eget frem igjen«. Man vil se, at de forestillinger, som her melder sig, stræber frem mod det helt forestillingsløse. Der er ingen lyd, og hvad der måtte være af objekter er på vej til at opløses i lutter glød og duft. Der er ingen tvivl om, at det er længselens egentlige mål, drømmen her er på vej imod. Men en tilstand, hvor alle modsætninger er ophævet, kan hverken tænkes eller forestilles, fordi modsætninger er bevidsthedens forudsætning. Det er derfor ikke så mærkeligt, at Niels ikke kan vedkende sig denne drøm, eller at drømmen går i opløsning, inden den når sit slutmål, som man lige så godt kan kalde ren væren som ikke-væren (»død«).

For Tema Boye sker der noget lignende som for Niels, da hun efter deres afskedsscene prøver at forestille sig, at hun havde givet sig hen til ham i stedet for at vise ham bort. Hendes lange dagdrøm slutter således: »Igen i hans Favne, dvælende, sødt skjælvende. Der var en Statue af Alabast midt mellem Flammer, den blev glødende gjennemsigtig i Ildens Hede, lidt efter lidt, misted mer og mer af sin mørke Kjærne, til Alt var endelig lysende lyst« (93). Man ser, hvordan Tema forsøger at få det øjeblik i fokus, hvor lidenskabens opløser hendes identitet og hun smelter sammen med den bejlende Niels. Men jeg'et kan ikke forestille sig, at det selv er forsvundet, skønt det er den tilstand, dets længsel dybest set er rettet imod. Derfor må Tema træde ud af sin egen drøm og lade sig repræsentere af en statue.

Erotikken

Med dette sidste eksempel er vi nået frem til det område, som længselen hyppigst retter sig mod: det erotiske. I betragtning af, at Jacobsens egne erfaringer på det felt efter alt at dømmes var minimale, har han en forbavsende indsigt i det psykofysiske fænomen, som hedder erotik. Hans viden om de kropslige fornemmelser, de glimtvisse, førbevidste impulser og de psykiske komplikationer, som den erotiske drift kan afstedkomme, ligger langt ud over, hvad hans danske forgængere og samtidige har lagt for dagen. Navnlig har han en dybtgående forståelse af kvinders erotik og af, at samfundets konventioner undertrykte denne erotik.

Hengivelsen, evnen til at slippe selvkontrollen og uden forbehold give sig et andet menneske i vold, er akser i alle Jacobsens skildringer af det erotiske. Den lange scene, der slutter med Temas statuedrøm, forløber således i en række faser, som skiftevis domineres af trangen til og angsten for hengivelsen. Samspillet mellem Niels og Tema er hele tiden styret af impulser, som knap når frem til deres bevidsthed og som Jacobsen aldrig omtaler, men mesterligt antyder gennem personernes bevægelser, stemmeføring m.v. På lignende måde afslører han i scenen, hvor Edele ligger på puffen (26 f.), at den uangribeligt korrekte verdensdame gemmer på en drøm om dyb, langsomt glødende seksuel hengivelse. Heller ikke Edele har klar bevidsthed om, hvad der rører sig i hende, men Jacobsen lader det virtuost komme til udtryk i temperatur, farver, påklædning (zigeunerdragt og sammenlængede ankler) samt positur: Edele befinder sig i en udstrakt, forsvarsløs stilling med »Hagen i Vejret, Struben strammet, Panden nedad, og hendes lange udslagte Haar flød ned over Enden af Puffen og henad Gulvtæppet«.

Mens Tema og Edele ikke tør leve deres drifter ud, går det Fennimore anderledes. Hun er dybt forankret i borgerlig moral og har altid haft de uskyldigste forestillinger om den søde kærlighed. Men ved mødet med Erik vækkes der i hende en sanselig lidenskab, som hun forfærdes over, men ikke kan stå imod. Det er den første side af Fennimore, Niels forelsker sig i, men det er den sidste, Erik mod sin vilje drages af. »Hans Ideal havde altid været fornemt, stort og stolt, med stille Tungvind over blege Træk og tempelkølig Luft om Gevandtets strænge Folder« (115). Men Fennimores legemspragt og sanselighed får ham til at forråde det ideal. Skønt det seksuelle for dem begge er noget inferiørt eller mindreværdigt, bliver deres ægteskab en hæmningsløs sanseris, der fører dem ud i foragt for sig selv og hinanden.

En fortællerkommentar til Eriks og Fennimores forhold siger meget om Jacobsens syn på kærlighed og kønsroller: »Hans Kærlighed var stærk som hendes, men den mangled den fine, mandige Ømhed, der værner den elskede Kvinde mod hende selv og vaager over hendes Værdighed« (123). Jacobsen anerkender seksualitetens ret, men advarer mod, at den i stedet for at være underordnet højere værdier bliver sit eget endemål. Den åbne accept af seksualdriften, især kvindens, og den hyppige påvisning af, at de borgerlige konventioner og renhedskrav gjorde kvinden ufri, var i strid med den herskende moral 197 og påkaldte borgerskabets forargelse, men i øvrigt er Jacobsens opfattelse af kønsrollerne traditionelt borgerlig. Som det fremgår af citatet, er det kvindens opgave at give sig hen til manden, hvis pligt det så er at tage ansvaret for hendes liv og selvrespekt.

Der er grund til at understrege, hvor tæt Jacobsen ligger på almindeligt accepterede opfattelser af seksualiteten, for i tidens løb har man ofte kunnet møde det synspunkt, at forfatterskabet er spækket med sado-masochistiske motiver. Baggrunden for den påstand er Jacobsens kredsen om de absolutte tilstande og de ekstreme situationer. Da f.eks. Niels i sin første forelskelse fabler om et idealforhold til fru Boye, tænker han bl.a.: »jeg skulde tage mod din Vilje, liggende brudt i dine ydmygt fremstrakte Hænder. Du skulde være min Dronning og jeg din Slave, men min Slavefod skulde være paa din stolte Dronningenakke« (66). Ingredienserne er de samme som i en sado-masochistisk fantasi: den sønderbrudte vilje, dronningen og slaven, foden på nakken. Men det afgørende er her, at begge parter på samme tid er både herre og slave. Billederne er ekstreme (og groteske!), fordi de skal gestalte en absolut kærlighedslykke, hvor ingen af de to vil misbruge sin magt over den anden.

En anden ekstrem situation, som ved en overfladisk betragtning kan tage sig sado-masochistisk ud, finder vi, hvor en person afvises af en instans, som hele personens lykke afhænger af. Det er f.eks. tilfældet ved Bigums frieri (32 ff.) og Niels' to bønner til Gud (36, 170 f.). Her møder vi uforbeholden underkastelse, knæfald og desperate anrøbelser, men den ydmyge opnår intet ved sine bønner, end ikke herreinstansens vrede eller straf. Det er en nøglesituation hos Jacobsen, men sidst af alt en sado-masochistisk situation: det er den totale livslængsel, der mødes af den totale afvisning.

Niels

Også Niels Lyhnes karakter og skæbne må forstås ud fra evnen til at give sig hen, til at give slip på sig selv og lade sig føre i én strømmende udfoldelse. Denne evne er en betingelse for, at man kan føle sig forbundet med verden. Står man ængsteligt overvejende ved siden af sig selv, står man også uden for sin verden.

Niels' forhold til den lidenskab, som Edele og Tema ikke tør give 198 efter for, og som ødelægger Fennimores og Eriks liv, fordi de giver efter for dem, er såre ambivalent. »Blot det vilde komme over ham - Livet, Kærlighed, Lidenskab, saadan at han ikke kunde digte med det. men saa det digtede med ham.« Her har vi drømmen, men i virkeligheden er han »dog inderst inde bange for dette Mægtige, som kaldtes

Lidenskab« (60). Det er ikke blot den erotiske lidenskab, Niels her tænker på, men evnen til i det hele taget at kaste sig uforbeholdent ud i handling, en evne som også ville få konsekvenser for hans rolle som digter og samfundsforbedrer. Han misunder andre mennesker den »selvsikre Ubesindighed, der har saa let til det Slags Ord, der handler, og som har Følger, Følger, den ikke skænker en Tanke, før de træde den i Hælene. - De Folk, der var saadan, de kom ham for som Centaurer, Mand og Hest een Støbning, Tanke og Spring eet, eet eneste, medens han var delt i Rytter og Hest, Tanke eet, Spring noget ganske andet« (68).

Niels' delthed sørger for, at han aldrig foretager noget spring. Det er et gennemgående træk, at det ikke er ham, der tager initiativet til hverken at indlede eller afbryde forbindelsen til romanens kvinder. Det er Tema, som iscenesætter og låser Niels fast i deres uvirkelige, asekuelle forhold; det er en tilfældighed, der etablerer forholdet til Fennimore, og det er først, da Niels hører om, at Gerda beundrer ham, at han tager skridt til at vinde hende. Både Tema og Fennimore bryder med ham ved at vise ham bort (en forløber for den situation oplevede han som dreng i scenen med Edele på puffen), og madame Odéro rejser fra ham uden varsel.

Man kan knap sige, at Niels gennemgår en udvikling. Hans tilbøjelighed til at afskrive fortiden bevirker, at han aldrig bearbejder og lærer af sine erfaringer. Hans nederlag resulterer først og fremmest i en forøget træthed - hvis vækst Jacobsen regelmæssigt gør rede for i pauserne mellem de enkelte episoder. Trætheden ledsages af en voksende resignation, som i en vis forstand kan siges at være udtryk for en sandere erkendelse, dvs. indsigt i og respekt for de livets love, som sætter grænser for menneskets muligheder. Men også kun i en vis forstand. Det forhold, at han på dødslejet fabler om sin rustning, tyder ikke på, at han har gennemskuet det fantastiske i sin korsfareretos. Kort forinden har hans reaktioner på hustruens og sønnens død været alt andet end modne og lødige.

Gerda har, bl.a. ved at følge ham i hans ateisme, vist, at »der skulde 199 intet Sted være til i Himmel eller paa Jord, hvor deres Veje skiltes« (165). Her har Niels oplevet det absolutte kærlighedsforhold, han altid har drømt om, men da Gerda på dødslejet vender tilbage til sin barnlige kristendom, føler Niels, at hun svigter, ikke ateismen, men ham: »den Kjærlighed, som havde udgjort hans Livs bedste Lykke, var slukt i hendes Blik, hun var ikke hans mer, allerede nu, Vingerne var begyndt at vokse, hun længtes kun imod sin Gud« (169). Den følgende tid bliver »et Helvede af Minder« (169), og på lazarettet tænker han, ikke på den lykke, de har haft, men med bitterhed på, at hun ikke til det sidste havde udelukkende ham, Niels, i tankerne: »Hvor vilde det ikke have været skjønt, smertelig skjønt, om hun lige til det Sidste havde klamret sig til ham, og ikke sluppet ham med sit Øje, før Døden gjorde det mat [...] i Stedet for i den sidste Stund at vende sig fra ham, for at frelse sig over til mere Liv, mere Liv endnu« (174).

Efter at Niels kort efter har kastet sig på knæ og anråbt Gud om at frelse sønnens liv, nøjes han ikke med at konstatere, at han ikke har »kunnet bære Livet som det var«, for så at forvalte den indsigt ansvarligt. I stedet lægger han ethvert ansvar for sit eget liv fra sig: »det der kom efter, kunde aldrig blive Andet end interesseløse Scener, der var heftet bag til femte Akt, efter at Handlingen var spilt til Ende« (172). Hvorpå han melder sig som frivillig, ikke af sådanne idealistiske grunde, som gjorde ham til soldat i fremskridtets hær, men simpelthen fordi: »det var jo saa overordentlig Meget ikke at være et overflødig Menneske længer« (173).

Jacobsen og Niels

Det kan være svært at have sympati for Niels Lyhne. Men det er endnu sværere at afgøre, i hvor høj grad romanen lægger op til, at man skal have sympati for ham. Det er givet, at Jacobsen ikke har villet gøre ham til en idealskikkelse - det fremgår alene af, at bogen skal handle om »daarlige Fritænkere«. Det er også givet, at Jacobsen som -i den henseende - god naturalist vil nøjes med at lægge sit stof frem uden at indprente læserne, hvad de skal mene om det. Men der er intet i Jacobsens brevdtaleser om romanen, der tyder på, at han har villet fælde en så hård dom over sin hovedperson, som ovenstående analyse af hans adfærd lægger op til. Efter alt at dømme var Niels for 200 Jacobsen et lidt svagt menneske med for store drømme og for lidt handlekraft, men i øvrigt en fin karakter. Der er ingen tegn på, at Jacobsen har haft øje for den egocentricitet og bestandige flugt fra skyld og ansvar, som præger Niels Lyhnes liv, ikke mindst i dets sidste fase. Forklaringen er sandsynligvis den, at Jacobsen har haft sin hovedperson for tæt inde på livet. Han har haft fokus på og har villet afdække drømmeriet, de alt for store krav til livet, den ængstelige forsigtighed m.m., men han har ikke klart kunnet se de etiske brist, som udspringer af disse karaktertræk. Der er i al fald et væsentligt stilistisk træk, som indicerer, at Jacobsen har været for impliceret i sin hovedperson til at kunne overskue ham. Som allerede nævnt må man umiddelbart opfatte det patetiske i Niels' tanke og tale som et stilmiddel, der tjener til at afsløre hans fantasteri. Men den kendsgerning, at både

ræsonnøren Hjerrild og fortælleren selv bevæger sig i det samme heroisk-høje stilleje, giver basis for at hævde, at det overalt er forfatterens egen stemme, man hører.

Mange af Jacobsens kunstneriske virkemidler afspejler den evigheds- eller enhedslængsel, som er fundamentet i Niels' karakter. Et par af de mest iøjnefaldende er hans koncentration om de emotionelle højdepunkter i heltens liv, den totale negligering af hverdagslivets trivialiteter og forbigåelsen af den økonomiske baggrund for personernes udfoldelser. Inden for de enkelte episoder er der endvidere en tendens til at skabe scener, hvis primære funktion ikke er at bringe handlingen videre, men at skabe en stillestående, tungtåndende stemning, hvor tiden er gået i stå og omverdenen ikke eksisterer. De mest rendyrkede eksempler er scenerne med Edele på puffen, afskeden mellem Niels og Tema samt Niels' vågen over den sovende Fennimore. Der er i alle tre tilfælde tale om tableauagtige situationer, stillestående dramaer, hvor rummet og øjeblikket er blevet absolutte, og hvor personerne i halvt drømmeagtige tilstande er nær ved at bryde igennem til en enhedsoplevelse. Det er artistisk virtuost udformede scener, men de ligger meget langt fra det moderne gennembruds tanker om, hvordan den ny litteratur skal se ud.

201

Stil og omverden

Yndere af Jacobsens digtning har altid fremhævet hans stilkunst, men mindst lige så mange læsere og litterater har ment, at den var et ulideligt »perlestikkeri«. Modtagelsen af *Niels Lyhne* viser, at begge opfattelser meget vel kan trives i samme læser. Mange anmeldere, både på venstre- og højrefløj, pointerer, at bogens stil er udsøgt, og kritiserer den derpå for at være søgt. Georg Brandes er ingen undtagelse.

Hemmeligheden ved Jacobsens stil er, at den gennem syntaks, rytme, klang og billeder på eminent vis fremsuggerer de stemninger, som bæres frem på indholdssiden. De langeligt bølgende sætninger har en dyssende og afspændende effekt, der ofte kan gøre det svært at koncentrere sig om den nøjagtige betydning af de ord, der bærer sætningerne. For raske folk og epikere som Jakob Knudsen og Henrik Pontoppidan er Jacobsens fremgangsmåde frygtelig omstændelig og fører ingen vegne hen. Men den bølgende bevægelse er netop egnet til at føre sindet derhen, hvor Jacobsens mål er: den tilstand, hvor al konkretion og alle modsætninger sløres, og hvor man aner sig på vej til at glide ind i enhedsoplevelsen.

Samme funktion har en lang række af de elementer, der indgår i Jacobsens omverdensskildringer, specielt i naturbeskrivelserne: bevægelser og lysskift, der gentager sig, objekter eller lyde, der langsomt fjerner sig eller nærmer sig, dufte, der kommer og går. En sådan bølgende, samstemt omverden tager sig ud som en spontant strømmende selvudfoldelse uden årsag eller formål. Da det er en sådan livsform, Jacobsens personer drømmer om, er det ikke sært, at der i dem vågner en ikke bevidst længsel efter at blive ét med den natur.

I samspillet mellem iagttager og omverden gælder der den faste regel, at jo mere harmonisk afrundet omverdenen bevæger sig, des nærmere kan den iagttagende person føle sig ved at smelte sammen med den, og jo mere uregelmæssigt og uoverskueligt omverdensmønsteret er, des mere isoleret føler iagttageren sig. Niels' oplevelse af forårets dufte i kap. 7 (66) er et eksempel, hvor omverdenen er tilstrækkelig harmonisk og samstemt til at den vækker længselen, men alligevel så uregelmæssig (»Duftene, der veg og kom, som selv de vilde«), at skuffelsen hurtigt melder sig. Derimod er der i den før omtalte klare måneskinsnat ingen harmoni, ingen bølgende bevægelser.

202

Modsigelserne

Som det er fremgået, er *Niels Lyhne* en bog fuld af modsigelser.

Den er en roman, men den forsynder sig mod en række grundlæggende regler for, hvordan en roman

skal bygges op. Det episke element spiller en underordnet rolle, dels fordi der føres så få handlingstråde og så få personer fra ét storafsnit til det næste, dels fordi der i de enkelte afsnit er scener, som bredes betydelig mere ud end deres handlingsøkonomiske betydning begrundes.

Den er en historisk roman, men den historiske baggrund er næsten ikke til at få øje på. Desuden er det åndelige klima i romanen en anakronisme: det passer langt bedre til samtiden end til den fortid, det er henlagt til.

Bogen vil pege på det farlige i romantikkens tro på menneskets harmoniske forbindelse med en harmonisk verdensorden, og den vil advare mod at drømme sig væk fra den virkelighed, som ikke regner med drømme. Men denne lære er lagt frem i en roman, hvis kunstneriske virkemidler er dybt præget af de tendenser, der tages afstand fra i romanen: det patetiske fortællersprog, de følelsesfuldt udpenslede naturskildringer, de drømmeagtige, statiske scener med deres intense stemningsdyrkelse.

Niels Lyhne er skrevet af en af det moderne gennembruds mest fremtrædende og urokkelige fortalere. Alligevel er bogens ideologiske udsagn nærmest en påstand om, at det ikke er muligt at leve og dø på gennembruddets livssyn. Jacobsen hævder ganske vist, at romanen handler om dårlige fritænkere, men det misforhold mellem længsel og skæbne, som gør sig gældende hos alle bogens personer, afspejler en pessimisme, der ikke levner plads til troen på, at fornuft og karakterstyrke er et grundlag, der vil kunne leves meningsfuldt på.

Endelig taler *Niels Lyhne* ateismens sag. Imidlertid har længselen, der ikke blot er personernes grunddrift, men også styrer forfatterens kunstneriske praksis, som sit ikke bevidste mål den enhedsoplevelse, som er kernen i alle mystikers religiøsitet.

Alt dette betyder, at de fleste af romanens kvaliteter - og de er mange og store - må søges andre steder end dér, hvor Jacobsen selv angav, at de lå, og hvor hans meningsfæller forventede at finde dem.

203

Modtagelsen

Det var uundgåeligt, at de her nævnte forhold kom til at præge modtagelsen i den danske presse. Sagt generelt bevirkede de, at anmelderne på både højre- og venstrefløj blev usikre. Ros var blandet med ris over hele det litteraturpolitiske felt. Det var de samme forhold ved romanen, man hæftede sig ved, men vurderingen af dem varierede, og det kneb for de fleste at nå frem til en velafbalanceret samlet dom.

En ting var dog fælles for alle anmelderne: *Niels Lyhne* aftvang dem respekt. Langt ind i den mørkere del af højrepressen erkendte man, at Jacobsen havde talent og fortjente at blive taget alvorligt. *Fædrelandets* anonyme anmelder må, om end uden større lyst, indrømme, at bogen bærer »tydelige Mærker af et betydeligt Talent«; *Berlingske Tidende* »maa beundre en fiin og overlegen Kunst« i mange af bogens skildringer, og ifl. *Jyllandsposten* er romanen som helhed »igjennemtrængt af en nobel Aand« - en indrømmelse, som skyndsomst får sin bisætning: »som man kunde ønske sig at finde hos *alle* den nye Skoles Repræsentanter«.

En del af anmelderne gør ophævelser over romanens særegne komposition. Både *Berlingske Tidende* og *Jyllandsposten* har et skarpt blik for, at en række af episoderne ikke får nogen som helst betydning for Niels Lyhnes liv, og i *Illustreret Tidende* skriver Jacobsens ungdomsven H.S. Vodskov i sin indtrængende anmeldelse: »Alle disse Episoder ere neppe mere forbundne end Perler, der ere dragne paa en Snor, og disse Perler ere maaske lidt vel uensartede til ret at gjøre Indtryk af een Krands.«

Vodskov er ligeledes en af de få kritikere, der gør opmærksom på bogens anakronismer og peger på, at det er »Nutidens aandelige Kamp«, Jacobsen skildrer. Det afholder Georg Brandes sig fra at nævne i sin anmeldelse, skønt han som tidligere omtalt har skrevet til Jacobsen, at bogens 1850'ere tager sig ud som en trykfejl for 1870'erne. I anmeldelsen nøjes han med at beklage, at romanen er »for indvendig, for lidt historisk«, og at Jacobsen er for »abstrakt« på det historiske område. Men han undgår omhyggeligt at stille spørgsmålstegn ved, om det nu også er den forrige generations besværligheder, Jacobsen skriver om; »i et Folk af Fantaster« har det været vanskeligt at frigøre sig fra religionen. Underforstået: kuren er for længst indledt, og der er derfor ingen tvivl om, at *Niels Lyhne* handler, ikke om os, men om dem før os. Med en jacobsensk patos - som i øvrigt let falder ham i pennen - skriver Brandes: »Men førend Sejersgudinden holder sit Indtog paa sin firspændte Vogn, komme altid mange Forløbere.« *Niels Lyhne* er altså »en af disse

Forløberes sørgelige Historie«.

Det er dog ikke forbigået den øvrige presses opmærksomhed, at Jacobsen er en tvivlsom fortæller for ateismen. *Jyllandsposten* nøjes med at anerkende, at »Bogen er holdt fri for ethvert Spor af Tendens paa det religiøse Omraade«, men *Berlingske Tidende* og *Lolland-Falsters Stiftstidende* er usikre på, om bogen ikke snarest advarer mod fritænkeriet. Samme spørgsmål stiller *Dagbladet's* i øvrigt venligtsindede anmelder: »Der føres ingen Tendens frem paa nogen udæskende Maade, man fristes tvertimod ofte til at spørge om, hvor Forf. har sin Sympathi, om for eller imod sin Helts Livsanskuelse og Forhold til Gudsbegrebet.«

Mest ros og mest dadel bliver der uddelt på det sproglige og stilistiske område. Otto Borchsenius har i *Ude og Hjemme* kun lovord om denne side af bogen, og Herman Bang nøjes med i forbifarten at anholde dens »svulmende Retorik«, men ellers er der stort set kun accentforskelle mellem de politiske meningsfæller og modstanderne. Vurderingen i *Fædrelandet* er typisk: »Det mest Blændende og Bedaarende ved J.P. Jacobsens Fortællinger [...] er hans Sprog eller hans Diktion.« Og så, tre linjer senere: »Men er den naturlig? Er den ikke grændseløst maniereret og tilsidst ligesaa trættende, som den i Begyndelsen var tillokkende?« I *Dagbladet* er der vendt om på denne rækkefølge og på vægtningen af de to domme, men dobbeltheden går uforandret igen: »Stilen kan undertiden i sin Søgen efter prægnante eller malende Udtryk blive noget søgt og maniereret - flere ejendommelige Ord og Sprogformer forekomme ogsaa - men som Helhed er den baade rig og ejendommelig.«

»Søgt« og »maniereret« er standardord i anmeldelserne, og i flere af dem kritiseres det, at stilen ikke bærer et indhold frem, eller at den dækker over det indhold, den skulle bære frem. »Han kan male med saadanne Farver, at man egentlig intet ser for lutter Glans,« siger *Nationaltidende's* anmelder. Det er karakteristisk, at anmelderne betragter den omhyggeligt ciserede stil som noget udvendigt, noget der med fordel kunne skæres lidt ned på. De ser ikke, at stilen er en uadskillelig 205 del af det talent, der sætter Jacobsen i stand til afgørende at øge prosaens stemningskabende kapacitet.

Det manierede ses ofte som udtryk for noget sygeligt, som også gør sig gældende i menneskeskildringen. *Jyllandsposten's* anmelder er således ikke glad for det »saa vellystigt udmalede Syn« af Edele på puffen, og finder det usundt og unaturligt, at en tolvårig dreng, der jo er vokset op med jysk friluftsliv, bliver erotisk betaget af sådan en tante. Samme scene er også for *Nationaltidende* et eksempel på »det overdrevne og følgelig usande, skjønt for en Del maaske især sygelige«, der præger væsentlige dele af *Niels Lyhne*. Snart ser anmelderne sygeligheden som udsprunget af den nye skoles grundtanker (»den trøstesløse Livsanskuelse, der har ført ham paa Afvej«), snart som et resultat af Jacobsens dårlige helbred (»høilig maa det ønskes, at Forholdene kunde stilles saa godt for denne Forfatter, at han kom ud i et friskere Blik paa Tilværelsen«).

Forargelsen over bl.a. Edele-skikkelsen er ikke bare udtryk for tidens snerperi, men vidner også om, at man hverken var vant til eller satte pris på Jacobsens særlige tilgang til den menneskelige psyke. En af de afgørende og nye kvaliteter ved hans digtning - og ikke mindst ved puf-scenen - er hans evne til at antyde, hvad der foregår i området mellem det rent kropslige og bevidstheden. Vodskov ser det og taler om Jacobsens »fine Sands for alt det Ubevidste og halvt Bevidste i vort Sjæleliv« - men synes dog, at Jacobsen lader sin »Sands for psykologisk Miniaturemaleri« fa for stor indflydelse på romanen.

Man kunne tro, at brødrene Brandes bedre end de øvrige litterater forstod at værdsætte *Niels Lyhne's* kvaliteter, men helt sådan forholder det sig ikke. De var, sig imellem, alt andet end begejstrede for bogen. Allerede 1.5.1879, efter at have hørt Jacobsen læse en snes sider højt, skriver Edvard til broderen: »Jeg fandt det lidt smaat og fordømt søgt i Stilen. Men det er klart, at nogen Dom lader sig ikke fælde efter denne Undersøgelse. Alligevel gjorde det et daarligt Indtryk paa mig. Jeg har den Mistanke, at Bogen vil falde i Smaastykker og det, jeg blev bekendt med, havde mindst ligesaamange Fejl som Fortrin.«

Som man ser, er det de to faste ankepunkter, der dukker op her: komposition og stil. I øvrigt havde Georg Brandes allerede 24.2.1878 advaret Jacobsen mod at forfalde til »overdrevne Beskrivelser, hvad jeg vilde kalde *spækket* Stil. Jeg troer, at dér er en Fare for Dem.«

206

Da bogen er udkommet, bliver brødrene hurtigt enige om, at den er såre mangelfuld. Georg skriver bl.a.: »En løierlig uvirkelig Bog. Helt indvendig. [...] Man interesserer sig saa Fandens lidt for Niels Lyhne [...] Bogens Idee er uklart fremstillet.« Han beklager sig over stilen (»Og saa er der 500 Adjektiver for mange«) og over den historiske baggrund (»En underlig Anachronisme«), men anlægger som partileder også strategiske betragtninger: »Men han gjør for meget af det med den Gud, synes du ikke. Pøbelen optager det vist som Indrømmelse af Vantroens utrøstelige Tilstand.« Han mener, det er ham, der har stået model til den kritiker, som var fru Boyes elsker, og kommenterer: »Og saa underligt ubehændigt overfor Modstanderne, saa -hvad skal jeg kalde det - dumt.« En vis anerkendelse får Jacobsen dog: »Det er jo en Fandens dygtig Bog, men saa forbandet underjordisk.«

Edwards syn på romanen er ikke anderledes: »Jeg er ikke meget glad for Niels Lyhne. Jeg deler dine

fleste Indvendinger.« Hvorpå han føjer yderligere en række indvendinger til. Det sære forhold mellem en gennemgående kritik og en overordnet respekt kommer også til udtryk her: »Bogen er mig saa underlig tom, hele Fylden ligger i Stilen og den er undertiden fordømt affekteret. Men han er dog saa original, saa helt sig selv.«

Begge brødre kvier sig ved at anmelde *Niels Lyhne*, men det ender dog med, at Georg gør det, næsten to måneder efter udgivelsen (*Morgenbladet* 9.2.1881). Anmeldelsen rummer en begavet analyse af romanens tematik, men også en uelskværdig parodi på Jacobsens stil, og uanset at den munder ud i en erklæring om, at Jacobsen »er Mester«, mærker man dog, at Brandes skriver af pligt og tilbageholder en del af sin kritik. I al fald mærkede Jacobsen det. Som han skriver til Edvard, fornemmer han, at Georg »egentlig ikke personlig holder af den eller tillægger den videre Værd og i det Væsentlige har følt sig skuffet ved den.«

Man kan sige, at Jacobsen ved at indføre de mange modsigelser i og omkring sin bog selv var ude om, at den blev dømt på forkerte præmisser. Men dels var han næppe i stand til selv at overskue de modsigelser - f.eks. ville han givetvis have afvist, at hans personers og hans egen længsel var af religiøs art - dels var Brandes-kredsen hans eneste mulige forbindelse til dansk åndsliv. Kun dér kunne han vinde gehør for den del af sin livsholdning, som han kunne give intellektuelt udtryk for. Til gengæld var kredsens sympati for hans dyrkelse af 207 drøm og stemning minimal, og man var helt uden forståelse for den forfinelse af stil og beskrivelsesteknik, som førte i retning af at gøre kunsten, ikke til en afspejling af virkeligheden, men til sin egen selvgyldige virkelighed.

Baggrund og placering

J.P. Jacobsen var den første, der indførte Darwin i den danske debat, til at begynde med gennem sine populærvidenskabelige artikler i *Nyt dansk Maanedsskrift* 1870-73, senere med oversættelser af Darwins hovedværker. Den udviklingsoptimisme, han som naturvidenskabsmand giver udtryk for i artiklerne, har imidlertid ikke sat sig spor i hans digtning. Niels Lyhnes begejstrede tale om menneskeåndens udvikling, der lader større videnskabelig erkendelse følges af større menneskelig lykke (102, 165 f.), bærer mere præg af Hegels idealistiske filosofi end af Darwins teorier om survival of the fittest. I øvrigt kommer Niels' optimisme inden for romanens rammer til at stå som et udtryk for hans romantiske naivitet.

Når perspektivet blev begrænset til det enkelte individs liv, måtte Jacobsen søge til andre kilder end Darwin. Som så mange i sin samtid, bl.a. Georg Brandes og Henrik Ibsen, var han i ungdomsårene intenst optaget af Søren Kierkegaards knivskarpe psykologi, samtidig med at han kæmpede for at unddrage sig de religiøse konklusioner, psykologien førte frem til.

Det er navnlig Kierkegaards opfattelse af umiddelbarhed og seksualitet, der har sat sig spor i Jacobsens digtning. I umiddelbarheden, dvs. før individet er spaltet endeligt ud fra sin omverden og kan se sig selv som en opgave, er det erotiske til at begynde med kun til stede som en vag anelse. Attråen er her drømmende, siger Kierkegaard i »De umiddelbare erotiske Stadier« (i 1. bind af *Enten-Eller*). Jacobsens fascination af dette stadium hænger sammen med hans dyrkelse af den tilstand, hvor alt endnu er lutter mulighed, og det er næppe for meget sagt, at alle hans ungpigeportrætter står i gæld til Kierkegaards beskrivelse af den drømmende attrå. I *Niels Lyhne* er det tydeligste eksempel beskrivelsen af Eriks to malerier (104 f.). Især i den anden af disse beskrivelser finder man en slående lighed med Kierkegaards 208 omtale af pagen i *Figaros Bryllup*. I det hele taget er Jacobsens blik for førbevidste og halvbevidste psykiske rørelser - som f.eks. hos Edele og Niels i puf-scenen - uden tvivl blevet skærpet ved Kierkegaards beskrivelser af umiddelbarhedens dæmrende anelser.

Kierkegaards krav til individet om at overtage sig selv og sit liv, i stedet for passivt at lade sig styre af omgivelsernes normer og forventninger, er nok den vigtigste kilde til det moderne gennembruds højstemte individualisme. Også på dette punkt kan Kierkegaards indflydelse mærkes i *Niels Lyhne*. Selvovertagelsen sker ifl. Kierkegaard ikke som følge af en kontinuert eller logisk forudsigelig udvikling, men ved et »spring«, som psykologien ikke kan forklare. Jacobsen bruger dette nøgleord, når han skriver, at hos de folk, der kan omsætte impuls til handling, er »Tanke og Spring eet, eet eneste«, men for Niels er »Tanke eet, Spring noget ganske andet« (68). Senere hedder det om Niels, at han var træt af »disse idelige Tilløb til et Spring, der aldrig blev sprunget« (120), jvf. »disse Tilløb, der altid endte i Grøften« (154).

Der er imidlertid den afgørende forskel fra Kierkegaard, at det spring, Niels drømmer om, ikke fører til ansvarlighed, men snarere er en flugt fra ansvarligheden ind i en spontan og lidenskabelig selvudfoldelse. Her er det ikke uvæsentligt, at de handlingsmennesker, Niels misunder, kommer ham for som »Centaurer«, dvs. halvt dyriske væsener. Der er ikke noget, der tyder på, at Jacobsen har brugt den kierkegaardske

kategori »springet« for at afsløre Niels' hulhed. Alt peger i retning af, at han også på dette punkt har været blind for sin hovedpersons mangel på etisk lødighed.

Hvor *Niels Lyhne* i øvrigt bærer spor af direkte påvirkning fra ældre dansk åndsliv og litteratur, drejer det sig om en mere overfladisk og punktvis indflydelse. To eksempler skal kort omtales her.

Hans Egede Schacks roman *Phantasterne* fra 1857 har, som titlen viser, tematisk lighed med *Niels Lyhne*, og hos Schack som hos Jacobsen ser man fantasteriet i kimform gennem skildringer af tre venners barndomslege. Brødrene Brandes mente, at Jacobsen her havde lagt sig alt for tæt op ad Schack, og var meget kritiske over for disse scener. Egentlige motivlån finder man imidlertid ikke, og Jacobsen behandler i øvrigt dette afsnit meget mere summarisk og mindre scenisk end Schack.

Samme år som Schacks roman udkom H.C. Andersens *At være eller 209 ikke være*. Det er en roman, som går ind i datidens diskussion om kristendom kontra ateisme. Dens hovedperson har opgivet sin gudstro, men da han bliver alvorligt såret under den første slesvigske krig, tyr han til at bede til Gud og når senere frem til den erkendelse, at der ikke er nogen egentlig modsætning mellem tro og viden. Dette korte referat indicerer, at Jacobsen har anlagt sin roman som et modstykke til Andersens. Dennes hovedperson hedder i øvrigt Niels Bryde, jfr. Jacobsens titel samt, at hovedpersonens rival i Jacobsens novelle *Et Skud i Taagen* også hedder Niels Bryde. Men noget dybere afhængighedsforhold er der ikke mellem *Niels Lyhne* og H.C. Andersens meget filosoferende roman.

Den forfatter, Jacobsen står i størst gæld til, i og uden for *Niels Lyhne*, er russeren Ivan Turgenjev (1818-83). Jacobsens nære ven Vilhelm Møller oversatte i årene 1871-77 ikke mindre end 18 af Turgenjavs bøger, som på flere områder fik dyb indflydelse på dansk litteratur.

I Turgenjavs naturskildringer fandt Jacobsen begyndelsen til den impressionistiske beskrivelsesteknik, som han selv havde nærmet sig i sin ungdomsdigtning, men som han nu, med hjælp fra Turgenjev, udviklede til et højdepunkt, som ikke siden er overgået. Den minutiøse registrering af, hvad der sekund for sekund hænder i et tilfældigt stykke natur, forudsætter både en dragning mod naturen og en nedprioritering af det sociale liv med dets normer og målrettede stræben. Turgenjev kunne i sine beskrivelser nok udtrykke, hvad man kunne kalde dragning i al almindelighed, men Jacobsen opnåede ved at lade syntaks, klang og rytme spille sammen med omhyggeligt sorterede sansekvaliteter (som klar/diset, fjern/nær, spredt/samlet o.m.a.) at kunne genskabe en hvilken som helst specifik stemning uden at behøve at benævne eller beskrive den.

Turgenjev ændrer også den danske roman i 1870'erne ved at indføre en ny type hovedpersoner. Deres egenart anes af romantitler som Drachmanns *En Overkomplet* (1876) og Sophus Schandorphs *Uden Midtpunkt* (1878). Det er mænd af det bedste selskab, med den bedste dannelse og den bedste vilje - men helt blottet for evne til at engagere sig afgørende, til at træde i karakter og handle. Deres smukke - og mange - ord og deres høje idealer står i et grelt misforhold til deres passivitet. Stamfaderen er Turgenjavs *Rudin* (1855, da. ovs. 1872), men som man vil se befinder Niels Lyhne sig inden for den 210 nærmeste familie. Det er imidlertid en anden Turgenjev-roman, Jacobsen har i tankerne, da han så tidligt som 6.12.1876 skriver til Vilhelm Møller: »Forøvrigt vil min ny Bog i Hovedtanken faa en Del tilfælles med Fædre og Sønner«. Jacobsen må her tænke på, at Turgenjavs roman *Fædre og Sønner* (1862, da. ovs. 1876) handler om en ung, materialistisk indstillet generations opgør med en idealistisk tænkende forældregeneration. Men for Niels er modstanderen til skade for romanens dramatik placeret i ham selv, og en dybere lighed mellem *Niels Lyhne* og Turgenjavs roman er der ikke, hverken i idé eller udførelse.

Jacobsen har naturligvis læst og i en vis udstrækning også lært af de franske naturalister, men de kom aldrig til at stå hans hjerte nær, og deres indflydelse på *Niels Lyhne* er alt andet end markant. Muligvis har de været med til at give ham modet til at lægge den vægt på den kvindelige seksualitet, som han gør, og utvivlsomt har de lært ham at lade fortælleren berette køligt og upersonligt om personernes skæbne. Men den sidste mulighed benytter han kun undtagelsesvis i *Niels Lyhne*, hvor fortælleren for det meste er så indfølelse, at hans diktion er svær at skelne fra personernes. Sandsynligvis har Jacobsen lært mere af ældre franske forfattere som Benjamin Constant og Stendhal. I al fald finder man hos dem den samme skarpe opmærksomhed over for de små, umærkelige svingninger mellem to elskende, som Jacobsen demonstrer i *Niels Lyhne*.

Niels Lyhne kunne udmærket have heddet »En Overkomplet« eller »Uden Midtpunkt«, hvilket peger på, at Niels er en tidstypisk figur. Den krise, der rammer ham, afspejler situationen for samtidens unge intellektuelle. De er opdraget med troen på en verdensorden, som legitimerer deres eget samfund og dets normer. Men deres videnskabelige indsigt tvinger dem til at forkaste den metafysik, som er fundamentet i samfundets selvforståelse, og personlige erfaringer lærer dem, at de borgerlige idealer, samfundet officielt hylder, ikke er beregnede til at efterleves i praksis. I et liberalt samfund er det tilladt at kritisere disse forhold, men kritikeren sætter sig uden for det gode selskab, kommer til at stå uden indflydelse og risikerer at afskære sig selv fra at få et levebrød.

Grundfølelsen i en sådan situation er isolation og magtesløshed. Individet oplever sig selv som eneren, der står over for en massiv og 211 uflyttelig omverden, som styres af den stupide egennyttede hos det, Henrik Ibsen kalder den kompakte majoritet. Det er helt usædvanligt i tidens litteratur at møde en skikkelse som Ibsens dr. Stockmann, der i *En Folkefiende* sætter sin egen vilje op mod majoritetens. Langt almindeligere er det at finde hovedpersoner som Drachmanns og Schandorphs, hvor afmagtsfølelsen har bredt sig til hele karakteren og gjort dem til fantaster. I sit anlæg placerer *Niels Lyhne* sig et sted imellem disse to yderpunkter, idet Jacobsen har anbragt sin hovedperson som medlem af en samlet opposition. Det interessante i planen er, at den kunne vise styrken i at tilhøre en gruppe med dens sammenhold og brydninger, og fremstille dialektikken i gruppens kamp mod det bestående. Imidlertid gør Jacobsen end ikke et forsøg på at realisere disse muligheder. Livet i gruppen og den udadvendte kamp omtales kun i de vageste, men til gengæld mest sublimе vendinger.

Når *Niels Lyhne* almindeligvis betragtes som en naturalistisk roman, skyldes det psykologien i den: understregningen af Niels' arveanlæg (den drømmende moder, den praktiske fader), påvisningen af seksualinstinktets betydning og den snævre sammenhæng mellem krop og psyke, personernes næsten deterministiske bundethed til et bestemt reaktionsmønster osv. Men på alle andre områder ligger *Niels Lyhne* fjernt fra det naturalistiske program. Fortælleren er alt andet end objektiv, idet hans sprogtoner glider sammen med personernes, og det miljø, som sammen med arven bestemmer karakteren ifølge naturalisterne, står med så vage omrids, at det er umuligt at fastlægge det historiske moment i romanen. Den impressionistiske beskrivelsesteknik er i den forstand tro mod naturen, at den omhyggeligt registrerer alle sanseindtryk, men netop fordi den binder sig til øjeblikket og det foreliggende virkelighedsfragment, reducerer den sine personer til passive iagttagere og fremstiller virkeligheden uden overblik eller analyse.

Disse ejendommeligheder gør *Niels Lyhne* slet egnet som kampskrift, og Brandes-brødrenes respektfulde skuffelse er i den sammenhæng forståelig. Til gengæld måtte *Niels Lyhne* appellere stærkt til 1890'ernes symbolister, for hvem digtningens egentlige område lå i det subjektive, i oplevelseskvaliteten, stemningen. Hos dem groede der en opfattelse af, at digtningen var det sted, hvor livets egentlige 212 modsætninger og kvaliteter kunne finde deres rene udtryk - uden skelen til en social virkelighed, som forekom dem stadig mere triviell og uigennemskuelig.

Konsekvensen af dette litteratursyn er modernismen med dens begreb om digtningen som et selvgyldigt medie for den højeste erkendelse. Den eneste af halvfemserdigterne, der tog skridtet ind i modernismen, var Sophus Clausen, men alt i Jacobsens talent havde i virkeligheden udpeget ham til at blive den første danske modernist. I arabeske-digtene, i *Der burde have været Roser* og i *Niels Lyhne's* dvælende tableauer møder vi en digter, der søger at løfte sit stof op over enhver realistisk sammenhæng og gøre det til stemningsmættede, svævende kloder af skønhed og indsigt. Som modtagelsen af *Niels Lyhne* viser, var der ingen i samtiden, der havde nogen forståelse for den side af Jacobsens talent, og den blev derfor henvist til mindre arbejder og indslag, som truer med at ødelægge den overordnede linje i hans romaner.

Da der endelig opstod en digtergeneration i Skandinavien og Tyskland, som forstod og beundrede hans kunstneriske bestræbelser, havde Jacobsen for længst levet sin ensomhed til ende. 30.4.1885 fandt tolv års kamp mod en tuberkulose sin afslutning i barndomshjemmet i Thisted.

Tekstrettelser og bibliografi

Niels Lyhne udkom første gang i december 1880, udg. af Gyldendalske Boghandel.

Nærværende udgave er, bortset fra enkelte korrektioner af stavemåde og tegnsætning, trykt efter bind II af *J.P. Jacobsen: Samlede Værker* I-V. Udgivet paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 1924-29. Morten Borups noter til romanen har dannet grundlag for denne udgaves noteapparat, som desuden står i gæld til professor, dr.phil. Arild Hvidtfeldt for flere oplysninger.

Morten Borups tekstrettelser er følgende (Ms. = Trykmanuskriptet Collinske Saml. Nr. 854, Kgl. Bibl. A = 1. udg. 1880). 213 18,36 giver] give Ms., A. - 19,12 Maynard] sål. Ms.; Magnard A. -28,4 f.n. Vittoria] sål. Ms.; Viktoria A. - 54,9 bliver] blier Ms., A. -60,20 I matte] i matte Ms., A. - 60,22 I maa] sål. Ms.; i maa A. - 61,7 Det] sål. Ms.; Der A. - 66,4 blandtes] blandes Ms., A. - 99,6 Dem] sål. Ms.; dem A. - 100,25 ind til] sål. Ms.; indtil A. - 104,6 skyldtes] sål. Ms.; skyldes A. - 112,14 Haver] sål. Ms. (jf. 108,6 f.n.); Have A. -120,22 naturligst] sål. Ms.; naturligt A. - 135,13 rullende] rullede Ms. A (men et overstreget udkast på bagsiden af pågældende blad af Ms. har: rullende). - 157,12 ret] sål. Ms.; vel A. - 160,9 f.n. hans] sål. Ms.; han A. -168,7 de] sål. Ms.; det A. - 172,7 gisten] sål. Ms. (jf. Georg og Edvard Brandes: Brevveksling med nordiske

Forfattere og Videnskabsmænd, udg. af Morten Borup II 1940 s. 362); gusten A. - 172,12 f.n. han] nu Ms., A.

I nærværende udgave er desuden flg. rettelser indført:

22,22 fortalte, (*A og Borup s. 30: fortalte;*). - 73,4 først (*som A, Borup s. 115: ført*). - 174,5 f.n. De dør (*som A, Borup s. 291: de dør*).

I efterskriften henvises der desuden til *J.P. Jacobsen: Samlede værker 1-6*. Udgivet med indledninger og kommentarer af Frederik Nielsen, 1972-74. JP. Jacobsens breve er her optrykt i bd. 5-6.

Breve fra, til og imellem brødrene Brandes er optrykt i *Georg og Edvard Brandes: Brevveksling med nordiske Forfattere og Videnskabsmænd I-VIII, 1939-42*. Brødrenes indbyrdes brevveksling samt korrespondancen mellem JP. Jacobsen og Edvard Brandes findes i bind II, Jacobsens og Georg Brandes' brevveksling i bind III.

En lang række af sam- og eftertidens vurderinger og analyser af *Niels Lyhne* er genoptrykt i *Niels Barfod (red.): Omkring Niels Lyhne*. Reitzels Værkserie, 1970. Med fylldig bibliografi.

Jacobsens indflydelse i udlandet samt bl.a. hans forhold til musik og billedkunst er behandlet i *J.P. Jacobsens Spor i ord, billeder og toner*. Tolv afhandlinger udgivet af JP. Jacobsen-Selskabet i hundredåret for digterens død ved F.J. Billeskov Jansen, 1985.

Fra den meget omfattende sekundærlitteratur kan i øvrigt nævnes:

Et udvalg af afhandlinger om J.P. Jacobsen og »Niels Lyhne« Vilhelm Andersen: JP. Jacobsen. I: *Litteraturbilleder, Bd. 2, 1907*.

Edvard Brandes: Breve fra J.P. Jacobsen, 1899, 4. udg. 1968. Med et langt forord om EB's erindringer om JPJ.
214

Georg Brandes: J.P. Jacobsen. I: *Det moderne Gjennembruds Mænd, 1883*. Optr. i *Samlede Skrifter III, 1900*. 2. udg. 1919.

Georg Brandes: J.P. Jacobsen (1885). I: *Essays. Danske Personligheder, 1889*. Optr. i *Samlede Skrifter III, 1900*. 2. udg. 1919. Begge GB's afhandlinger om JPJ er desuden optrykt i hans *Essays* (udv. af Werner Svendsen), 1963.

Hans Brix: I: *Danmarks Digtere, 1926*. 3. forøgede udg. 1951.

Frédéric Durand: *Jens Peter Jacobsen ou la gravitation d'une solitude*. Paris 1955. FD ser JPJ som en forløber for eksistentialismen.

Søren Hallar: *Synselementerne i Naturskildringen hos J.P. Jacobsen, 1921*. Disputats, der bygger på en registrering og optælling af alle de planter, dyr m.v., der forekommer i JPJs digtning.

Søren Hallar: *J.P. Jacobsens hjem og barndom, 1950*.

Betty Heimann: *Darstellung der Frau bei J.P. Jacobsen*. Hamb. 1932.

Jørgen Holmgaard: *Den »forsvundne« produktivitet. Om J.P. Jacobsens »Niels Lyhne«*. I: J. Holmgaard (red.): *Tekstanalyser. Ideologikritiske tekster, 1971*. Et forsøg på at påvise JPJs angst for og idealistiske nedvurdering af seksualiteten.

Johan Fjord Jensen: *Turgenjev i dansk åndsliv. Studier i dansk romankunst 1870-1900*. 1961. Har bl.a. et kapitel om Turgenjevs indflyddelse på JPJ.

Aage Knudsen: *J.P. Jacobsen i hans digtning, 1950*. Argumenterer for, at JPJs forhold til barndomsveninden Anna Michelsen var af afgørende betydning for hans forfatterskab.

Sven Møller Kristensen: *Impressionismen i dansk prosa 1870-1900*. 2. rev. udg. 1955.

Frederik Nielsen: *J.P. Jacobsen. Digteren og mennesket, 1953*. Disputats, der argumenterer for, at JPJs digtning er stærkt præget af en algolagnisk (: sado-masochistisk) perversion.

Jørgen Ottosen: *J.P. Jacobsens »Mogens«, 1968*. Med udgangspunkt i Jungs psykologi og i tilslutning til Frederik Nielsens afhandling (se ovf.) skriver JO om seksualiteten i JPJs digtning.

Jørgen Ottosen (red.): *Omkring Fru Marie Grubbe*. Reitzels Værksene, 1972. En pendant til Niels Barfoeds ovf. nævnte *»Omkring Niels Lyhne«*.

Brita Tigerschiöld: J.P. Jacobsen och hans roman Niels Lyhne. Göteborg 1945. Svensk disputats, der især undersøger romanens tilblivelse og dens personal- og åndshistoriske forudsætninger. 215 Jørn Vosmar: J.P. Jacobsens digtning, 1984. Disputats.

Knud Wentzel: En hank til virkeligheden. I: Aage Henriksen m.fl. (red.): Den erindrende Faun, 1968.

216

Noter

8

En selv: jysk.

9

Lønborggaard: en gård af dette navn ligger i Lønborg sogn midtvejs mellem Ringkøbing og Varde, hvor Jacobsen gjorde studier til sin botaniske prisopgave om alger. I en af hans notesbøger findes en notits fra Lønborggaard, dateret Juli 72. - *kongelige Commissairer*: embedsmænd, der repræsenterer kronen. - *Bronzer*: pyntegenstande eller småstatuer af bronze.

14

den Fugl Rok: en kæmpefugl, der omtales i eventyret om Aladdin i »1001 nats eventyr« (Mogens Boisens overs. u.å., XII, s. 6). - *Aladdins Hule*: den hule, fyldt med guld og ædelstene, hvor Aladdin finder sin magiske lampe. - *Potpouri*: egtl. potpourri: en blanding af tørrede blade, som p.g.a. deres vellugt opbevares i en krukke.

15

Prometheuslængsler: ifølge den græske mytologi stjal Prometheus ilden fra guderne og gav den videre til menneskene. Prometheus bruges ofte som symbol på den menneskelige trang til fuldkommenhed. - *Messiasmod*: Messias er i Bibelen et navn for Jesus (egt. »den salvede«); i mere almen betydning: frelseren, banebryderen. - *Herkulesvælde*: Herkules var i romersk mytologi uægte søn af Jupiter og udstyret med vældige kræfter. - *Travestering*: komisk overflytning af et emne fra et højere til et lavere miljø.

17

Solskinslag: lag i betydningen selskab, sammenkomst. - *Stenkiste*: rende af sten til vandgennemløb under en vej. - *Klastrupvejen*: Klastrup hedder en landsby i Hundstrup sogn, nordvest for Thisted. - *Himmerignøglerne*: hulkravet kodriver (*Primula officinalis* L.). - *Springstene*: vistnok flintesten (som springer i stykker ved slag). - *Bab el Mandeb*: strædet mellem Arabien og Afrika. - *Der var ogsaa den Leg...*: ifl. Jacobsens skolekammerat, senere realskolebestyrer Joh. Bertelsen, er den flg. skildring en tro gengivelse af hans og Jacobsens barndomslege. (Thisted Realskoles program 1885, optrykt i Frederik Nielsens udgave af Jacobsens Samlede Værker, bd. V, s. 207-212). - *Knakkerne*: i ældre tid hed en mark øst for Thisted »æ Knakker«. - *Prins Burmand*: Holger Danskes modstander i folkevisen »Holger Danske og Burmand« (DgF 30; jvf. B.S. Ingemanns »Holger Danske«). - *Saracener*: gl. europæisk betegnelse for arabere.

18

Mauritanien: gl. navn for Marokko. - *Tove [...]Kong Valdemar*: forholdet mellem Valdemar Atterdag og frillen Tove, som brændes ihjel i badstuen af dronning Helveg, er et yndet motiv i 1800-tallets digtning. Jacobsen har behandlet det i »Gurresange«. I virkeligheden var det Valdemar den Store, der var Toves elsker.

217

19

Vaulunder: nordisk sagnskikkelse, skildret i den ældre Eddas Vølundskvad og i Oehlenschlägers »Vaulundurs Saga«, 1805. - *Henrik Maynard*: titelpersonen i en fra engelsk oversat roman, der udkom uden forfatterog oversætternavn i 1854, en Robinsonade, der skildrer et sydhavstogt. - *Niels Klim*: hovedpersonen i Ludvig Holbergs satiriske og fantastiske roman »Niels Klims underjordiske Rejse« fra 1741. - *Mungo Park*:

engelsk opdagelsesrejsende (1771-1806), der udforskede det indre Afrika. - *Peter Simple*: titelpersonen i en eventyrlig sømandsroman (1834) af Frederick Marryat. - *Cremoneser*: violin fremstillet i den italienske by Cremona, der i flere hundrede år (fra ca. 1550) var hjemsted for berømte violinbyggere. - *Kalebasviolin*: kaiebas el. kalabas: tropisk frugt, der anvendes som resonansbund for strengeinstrumenter.

20

Guden, der har taget Svanens eller Tyrens Skikkelse paa sig: Zeus forvandlede sig til en tyr for at bortføre Europa og sænkede sig i en svanes skikkelse ned over Leda.

21

Non: før i tiden den laveste karakter ved en universitetseksamen. - *hin Munk*: refererer til en fra middelalderen kendt og udbredt legende.

22

discoueredes: fra fransk 'discourir': drøfte indgående, her med ironiske overtoner.

24

Ninive [...] Carthago: oldtidsbyer i henholdsvis Nordirak og Nordafrika. - *Axelstad*: gammeldags poetisk betegnelse for København (af: Absalons stad).

25

Vejerbod: bod, hvor der foretoges offentlig vejning.

26

Gueridon: et højt, slankt stativ med en lille plade, hvorpå der kan anbringes vaser, skulpturer el.l. - *guret*: stribet, året.

28

Talisman: en genstand, der tillægges magisk kraft til at beskytte og hjælpe ejermanden. - *Tiara*: pavekrone eller andet kronelignende og kostbart udstyret hovedsmykke. - *Kong Nebukadneser*: i Daniels bog 4.33 hedder det, at Nebukadneser blev vanvittig og levede som et dyr. - *Beatrice*: den italienske digter Dante Alighieris (1265-1321) elskede. - *Laura*: den italienske digter Francesco Petrarca's (1304-1374) elskede. - *Vittoria Colonna*: kvindelig italiensk digter (1492-1547), dyrket af Michelangelo. - *fast*: hurtig.

29

Menneskenes Børns deres Ubestandighed: jysk sprogform. - *Diogeneskappe*: Diogenes (403-323 f.Kr.), græsk filosof af den kyniske skole. Fortæller for spartansk levevis, siges at have levet i en tønde. »Jeg har bare Jorden og Himlen og en luvslidt kappe. Men hvad mangler jeg?« har en af hans elever sagt. - *Alcibiades*: den græske statsmand Alcibiades (ca. 450-404 f.Kr.) er bl.a. fra Platons »Symposion« kendt for sin skønhed og lidenskabelighed.

30

Chenille: lådden, blød tråd, der bruges til besætning el. bort.

31

Tombaksuhr: tombak er en billig metallegering af kobber, zink o.a.

32

udarm: ludfattig. - *Prometheus*: se note til s. 15. - *Koboldtgestalt*: kobold: et underjordisk væsen, en bjergånd. - *det er Rom, der brænder!*: se note til s. 123: hin drukne Hersker.

218

33

en hellig Hosti: eller hostie: nadverbrød. - *Jeg raaber mod Solen, men den skinner ikke, mod Støtten, men den svarer ikke*: gammeltestamenteligt sprog; »Støtten« refererer til skystøtten, dvs. Herren, som taler med Moses (2. Mos. 33, 9-10).

34

en af Landets Døttre: bibelsk vending; jvf. bl.a. 1. Mos. 27-28.

36

jeg slipper dig ikke, Vorherre: jvf. Jakobs ord til Jahve (1. Mos. 32.26).

38

Faraoner: rækken af gammelægyptiske konger.

42

Titan: græsk mytologi: medlem af en oprindelig gudeslægt, som nu kæmper mod Zeus' herredømme; i overført betydning: en oprører, som med mere end menneskelige kræfter kæmper mod det bestående.

43

Guido Reni [...] havde større Navn end Rafael: denne vurdering af Guido Renis noget sødlige malerier hører en ældre tid til end begyndelsen af 1840'erne, hvor »Niels Lyhne«s kap. 5 skal foregå.

44

Buonarotti: Michelangelo, ital. billedhugger, maler og skribent, der egtl. hed Michelagnolo di Lodovico Buonarroti-Simoni (1475-1564). - *sorte Sejl*: i sagnene om Theseus og om Tristan bærer de skibe, som bringer et ulykkesbudskab, sorte sejl. - *Sønderhagen*: navnet på en grund ved Thisted havn. - *Renegat*: person, der svigter sin tro eller sine kampfæller, en overløber.

45

Penningemagasin: billigt træsnitillustreret tidsskrift eller ugeblad, her antagelig om Dansk Penning-Magazin, det første af typen (1834-38). - *Spenglers raissonerede Katalog*: »Katalog over det Kongelige Billedgalleri paa Christiansborg« (1827) ved kunstkammerforvalteren Joh. Conrad Spengler (1767-1839); *raissonerede*: kommenterede. - *Lassen*: Lorentz Fjelderup Lassen (1756-1837), under slaget på Reden 2.4.1801 chef på linjeskibet »Prøvesten«. - *det, der var stort*: jvf.: »Det vil aldrig falde noget Barn ind, at en Helt, en stor Mand kan være styg, lige saa lidt som man i Almindelighed kan overbevise en Bonde om, at en skadelig Ukrudtsplante kan være smuk« (Afhandlingen »Menneskeracernes Skønhedsbegreber« i J.P. Jacobsen og Vilh. Møller: »Darwin«, 1893, s. 204 f.).

46

Ruffet: dækshuset på et mindre skib. - *Barattes Baand*: bånd af barat, et billigt uld- eller bomuldsstof.

47

»*Albion*« [...] »*Conqueror*«: de engelske skibe, der deltog i kampen ved Sjællands Odde, 1808, bar andre navne.

48

Heltedrapa: oldnordisk kvad, der lovpriste krigere og stormænd for deres bedrifter. - *bardestore*: en barde er en middelalderlig keltisk sanger, der ledsagede sine kvad med harpespil. - *læse hele Bibelen igjennem [...] holde Dagbog*: jvf. flg. udtalelse i brev af 13.1.1881 fra Jacobsen til Vilh. Møller: »Biblen læste jeg ogsaa i disse Aar [: fra 20-23 års alderen] to Gange igjennem« (JPJs Samlede værker udg. af Frederik Nielsen, VI s. 137). Hans i de samme år påbegyndte dagbog er delvis optrykt i samme udgave III s. 137-147, samt i Borups udgave III, s. 3-26.

50

Jerusalems Forstyrrelse: fra Jesu profeti om templets og Jerusalems ødelæggelse (: forstyrrelse); Matth. 24, Markus 13, Lukas 21. - *Kavalet*: drejeligt fodstykke, hvorpå en billedhugger modellerer sin figur.

219

51

saadan en Idealist med al Kunst: jvf. efterskrift s. 191. - *Bakkantinde*: kvindelig deltager i bakkanal, dvs. fest til ære for den romerske vingud Bakkus.

52

Recitativ: en mellemting mellem tale og sang. - *Ringe, som hun satte det i Ørerne*: på det såkaldte

Chandos-portræt bærer Shakespeare ørenringe. -*travesterede*: se note til s. 15.

55

det, der den Gang var det Nye: se efterskrift s. 183 ff.

56

ældre Folk: se efterskrift s. 185. - *Raab ud i Ørkenen*: en vending, der optræder hyppigt i Bibelen, f.eks. Matthæus 3,3: »Det er hans røst, som råber i ørkenen.«

57

halvanden Tønde Guld: 150.000 rigsdaler. - *Paulina Borghese*: Napoleons søster, som var model for billedhuggeren Antonio Canovas næsten nøgne Venus. *Niels Lyhnes* motiver fra skulptur og malerkunst er indgående behandlet i Niels Haastrup: Fru Boyes portræt. J.P. Jacobsen og billedkunsten. Trykt i: J.P. Jacobsens spor i ord, billeder og toner, 1985. - *en bekjendt dygtig Kritiker*: i et brev til Georg Brandes, der troede, at han selv var model for denne kritiker, skriver Jacobsen 30.12.1880, at portrættet er blevet til ud fra det indtryk, Jacobsen havde fået ved at læse nogle efterladte papirer af P.L. Møller (1814-1865) (Fr. Nielsens udgave VI s. 129).

59

Volden: Københavns gamle befæstningsvold; efter 1870 blev langt den største del af Volden sløjftet.

60

Det var ingen af hendes Aftener: ikke en af de faste ugedage, hvor hun tog imod sine bekendte i sit hjem, jvf. s. 55.

61

Kaliffen i Tusind og een Nat: i eventyret »Den falske kalif« Mogens Boisens oversættelse, VIII s. 113. - *Sandkisterne*: i tidligere tid lå der ved hjørnet af Nybrogade, Frederiksholms Kanal og ved Højbro's hjørne ud for Hotel Royal oplagsrum til sand, der udlossedes direkte fra prammene, der bragte det, og derefter viderebefordredes. - *Kjærlighedsslaven Ganem*: i »Fortællingen om Ghanem Ben-Ayub og hans søster Fetnah« (»1001 nat«, oversat af Mogens Boisen, II s. 226) elsker købmanden Ghanem Harun al Rashids yndlingslavinde og forenes til sidst efter mange genvordigheder med hende.

62

Astrallampe: lampe, hvor oliebeholderen er ringformet, således at skyggen under lampen bliver mindre. - *Charlotte Corday-Kappe*: hvid hovedbeklædning, hvormed Charlotte Corday (den franske adelsdame, som i 1793 myrdede Marat) ofte ses afbildet.

67

Junoarme: Juno var i den romerske mytologi Jupiters hustru og gudinde for ægteskabet; opfattes som en frodig, svulmende kvinde.

71

Nicolaus: Niels er opstået ved sammentrækning af græsk Nikolaos.

72

Hejberg: se efterskrift s. 188.

73

Talar: ankellang kappe, især brugt af præster og dommere.

76

Rousseaus Heloïse: Rousseaus brevroman »La Nouvelle Héloïse« (1761) foregår ved foden af Alperne og skildrer en ædel og kysk kærlighed mellem to, som ikke kan fa hinanden.

220

78

Rag: her i den overførte betydning »mangel« (i jysk med betydningen »Skrab, Levning, som ikke duer noget«, Feilbergs Ordbog); jvf. »alle mine Rag og Revner« i brev tr. i Fr. Nielsens udgave, VI s. 189.

81

Rousseaus Clarens, Julies paradisiske Clarens: Rousseau kom som yngre på sine fodture ofte til den lille flække Clarens (ved Montreux). En del af »La Nouvelle Héloïse«, der har Julie som hovedperson, foregår her.

82

Pawlownien: en slægt af de maskeblomstrede, der kan nå en anelig højde. Jvf. Jacobsens brev til Vilh. Møller fra Montreux 1.10.1877: »Her findes paa Friland Laurbær, Pawlovnia og ægte Acazie« (tr. Fr. Nielsen VI s. 9 f.).

83

Vinca, Rousseaus Yndlingsblomst: refererer til begyndelsen af 6. bog af Rousseaus »Bekendelser«, hvor han beretter, hvordan han i 1764 genså vincaen, som for ham var snævert forbundet med hans ungdoms lykkeligste tid (Blinkenberg og Hornelunds oversættelse 1966, II s. 64).

85

Figurmantille: et dameoverstykke, hængt løst over skuldrene og syet i figur. - *Pamelahat*: fransk hattemode fra omkr. 1840.

91

Exit: går; ordet bruges i dramatekster til at markere, at en person forlader scenen.

93

Alabast: marmorlignende gipsart.

94

Vinland: gammelnordisk betegnelse for Amerika; her med betydningen nyt, selvopdaget idealland. - *Gorm Lokedyrker*: dansk sagnkonge, om hvem det hos Saxo fortælles, at han blotede til Udgaardsloke. Blandt Jacobsens ufuldendte ungdomsarbejder findes udkast til en prosafortælling, et versedrama og et episk digt om Gorm Lokedyrker.

95

Barnet i Legenden: det fortælles, at den hellige Augustin (354-430, is. kendt for sine »Bekendelser«) engang, mens han gik og grublede over religionens gåder, kom til et hav, hvor et barn sad og søgte at tømme havet med sin hule hånd. Da Augustin lo ad denne tåbelighed, svarede barnet, at den, der med sin svage menneskeforstand ville udgrunde Guds hemmeligheder, ikke var klogere. - *Draab*: dryp.

96

Solbænke: el. sålbænke; udvendige fremspring på mure under vinduerne, beregnet til at aflede regnvandet.

98

en af hine [...] Kredse [...] den nye Frihed: se efterskrift s. 188 f.

99

Trekort: gammelt kortspil, hvor hver af de spillende får tre kort.

100

Trosknægt: underordnet, der tager sig af en hærs bagage og forsyninger (trosset).

101

Et Barn er født i Bethlehem: Grundtvigs gendigtning af den gamle latinske salme er fra 1820, men optages først i kirke-salmebogen »Roskilde Konvents Psalmebog« fra 1855, dvs. ca. samme tid som juleaftensscenen i »Niels Lyhne« foregår (om den historiske tid i romanen se efterskrift s. 183 ff).

103

eet eneste Naaleøje for al Jorderigs Kameler: jvf. Matthæus 19,24, Markus 10,25, Lukas 18,25.

104

Bakkustog: se note til s. 51. - *Genier*: skytsånder.

106

Parmegianino: Francesco Parmigianino (1503-1540), ital. maler, kendt for 221 sin raffinerede skønhedsdyrkelse, bl.a. i altertavlen »Madonna med den lange hals« (jvf. s. 43). - *Luini*: Bernardino Luini (ca. 1485-1532), ital. maler (jvf. s. 43). - *tjent Gudene tro i de elleve Dage*: vendingen refererer sandsynligvis til den gamle skik at fejre den 12. aften efter juledag - dvs. helligtrekongers aften 5. januar - med løsslupne fester. - *den sunkne Stad*: flere gamle sagn fortæller om sunkne byer; f.eks. berettes det, at byen Vineta på en ø ved Pommerns kyst skal være sunket i havet ved en stor oversvømmelse, og somme tider skal kirkeklokkerne kunne høres dernedefra.

108

kanellerede: egtl. kanelerede, forsynede med riller. - *filerede*: netagtigt knyttede. - *Koridon og Phyllis*: almindelige personnavne i renæssancens og barokkens hyrdedigtning. - *Daphne, Arachne og Narcissus*: Daphne, en nymfe, som på flugt fra sin tilbeder Apollon blev forvandlet til et laurbærtræ; Arachne, en jordisk kvinde, som Pallas Athene forvandlede til en edderkop, fordi hun hovmodede sig af sin dygtighed til at væve; Narcissus, en ung mand af så stor skønhed, at han, da han så sit spejlbillede i en kilde, ikke kunne løsrive sig fra synet og hentæredes, fængslet til stedet, og døde. - *dendritisk Marmor*: marmor med overtræk af fint forgrenede mineraludskillelser, som kan danne figurer, der ligner mosser, bregner, buske osv. - *Produkt-Handelen*: forretning, der handler med klude, ben og gammelt jern, evt. også med huder og skind. - *Lloydsagent*: agent for den britiske assurandørs sammenslutning Lloyd's, der især beskæftigede sig med søforsikring.

110

St. Roche, en af Fru v. Palzows Romaner: Auguste v. Paalzow, f. Wach (1788-1847), forfatter af samfundsromaner, bl.a. »St. Roche«, 1839, ovs. til dansk 1843. Af en notits i Jacobsens papirer fremgår det, at han 1873-74 har læst fire af fru v. Palzows romaner, heriblandt »St. Roche«. Fennimore må imidlertid efter romanens kronologi (se efterskrift s. 186) være født før »St. Roche« blev skrevet, nemlig omkr. 1836.

111

Eugeniehat: stor, bredskygget, lavpuld det hat, som man ser den på afbildninger af den franske kejserinde Eugénie.

112

Paletoter: løstsiddende overfrakker. - *Rédiculer*: syposer. - *Elegier*: sørgedigte.

113

Reflektionsspejlet: gadespejlet. - »*min lille vrå bland bergen*«: digt af J.A. Wadman (1777-1837), sat i musik af (bl.a.) Israel Sandström. Da Jacobsen ironiserer over, at sangerinden »satte Aer ind i alle Endelserne, for at det skulde lyde rigtig svensk«, bør det bemærkes, at han selv ved en fejltagelse er gået den modsatte vej ved at skrive »lille« i stedet for »lilla«.

115

ræsedede: røgede.

117

Dosseringen: dæmningen. Det kan bemærkes, at Thisted havn, der blev åbnet i 1841, var inddæmnet ved en sådan stendossering.

118

Vaagen saa ligger min Terne: strofen stammer fra folkevisen om Hagbard og Signe, hvor situationen dog er den, at den onde terne ligger vågen og lytter for at forråde Hagbard.

119

Den, som tror, haver ingen Hast: Esaias 28, 16.

222

120

Tilløb til et Spring: formuleringen står i gæld til Kierkegaards lære om det spring, hvormed individet overtager sig selv. Se s. 198 og 207 f. - *stoppe sine Øren og stoppe sin Mund:* jvf. »folkevisen« om Agnete og havmanden, hvor det hedder om havmanden, at »Han stopped hendes Øren, han stopped hendes Mund«, før han fører Agnete til havets bund.

123

Amor [...] Psyche: i Apulejus' »Amor og Psyche« forekommer dette træk ikke. - *hin drukne Hersker: Nero,* der ifølge overleveringen lod stikke ild på Rom og selv frydede sig over synet af branden.

124

Bod for alle Savn: sandsynligvis efterklang af salmen »Guds Godhed vil vi prise« (Grundtvig, revision af P. Eber): »Giv os din Fred ad Aare, / Raad Bod paa alle Savn!«

125

Nummer Sikker: slang: et rum i kroen, hvor man kunne drikke uden hensyn til lukketider og andre gæster.

126

Lybeks Belejring: 5.11.1806 blev Lübeck besat af en preussisk hær under Blücher, der imidlertid allerede den følgende dag blev fordrevet af Bernadotte, Soult og Murat. - *Brouwer [...] Ostade:* Adriaen Brouwer (ca. 1605-1638), flamsk maler; Adriaen van Ostade (1610-1684), hollandsk maler. Begge malede folkelivet, ofte i krostuer, på drøj og usentimental vis.

127

Rosinante: navnet på titelpersonens hest i Cervantes' satiriske ridderroman »Don Quijote« (1605-1615). - *billingvis:* i småstykker.

129

Gudinden med de lukkede Hænder: Penia, fattigdommens gudinde hos grækerne.

133

staa ved Leddet og fryse: hentydning til digtet »Julereisen« i Oehlenschlägers »Helge«: »De Gutter stande ved Ledet og fryse«.

137

haardtrinede: hårdttrædende.

141

Zwiebelglassene: glas til blomsterløg (tysk Zwiebel: løg).

142

Festons: broderede pyntebånd, der bruges til kant på tøj.

144

Salvator Rosas Jonas: den italienske maler Salvator Rosa (1615-1673) var yndet af romantikerne. Hans maleri af profeten Jonas tilhører Kunstmuseet i København. - *Marryat:* se note til s. 19: Peter Simple.

145

kvartertyk: et kvarter = 1/4 alen, dvs. ca. 17 cm. - *Martsmoer:* egtl. Martsmoder, en benævnelse for marts måned.

154

Svøftet: jysk: vindpustet.

156

Riva: by i Sydtyrol, ved nordvestsiden af Gardasøen. Jacobsen opholdt sig her i august 1873, under sin første udenlandsrejse; der var på det tidspunkt koleraepidemi i Norditalien. - *Hotellet »den gyldne Sol«*: Jacobsen boede i Riva på hotel »Sole d'oro«.

159

Historien om Prindsessen: et vidt udbredt folkeeventyr.

160

Devisen: valgsproget. - *Sisyphus-Stene*: guderne havde som straf dømt den græske sagnkonge Sisyfos til at slæbe en stor sten op på toppen af et bjerg, hvorfra den hver gang straks rullede ned igen. - *Skinnerup*: navnet er lånt fra en landsby lidt nord for Thisted.

161

Majland: det tyske navn for Milano, som tidligere var almindelig brugt herhjemme. - *Naaderne*: sammenføjningerne.

223

162

Ringkjæppe: stokke, der bruges til ringspil. - *Themistokles*: (med tryk på anden stavelse): athensk statsmand og feltherre (d. 459 f. Kr.).

163

Du spørger, min Dreng: sang af A.M. Glückstad (1829-1865) med musik af H.C. Lumbye. - *Julies Grav*: i Verona vises turisterne en grav, hvor Shakespeares heltinde fra »Romeo og Julie« siges at ligge.

164

hint Lam i Lignelsen: Johs. 10,11 ff. (om den gode hyrde).

165

hin moabitiske Kvinde: jvf. Ruths bog 1,16. - *Baal*: de fønikiske og kanaanitiske folks hovedgud. - *Astarte*: semitisk frugtbarheds- og krigsgudinde, Baals elskerinde.

172

gisten: jysk: utæt, åben i fugerne. Jvf. Jacobsens bemærkning i brev af 17.12.1880 til Edvard Brandes (tr. i Fr. Nielsens udgave bd. VI, s. 124).

173

den Novemberdag [...], da Kongen døde: 15.11.1863 døde Frederik VII på Glücksborg slot.

175

dø staaende: udtrykket er flere gange anvendt af historiske personer, tidligst vistnok af den romerske kejser Vespasian; ifl. Suetonius' biografi kap. 24 udtalte han, da han mærkede dødens komme: »imperatorem stantem mori oportere« (en kejser bør dø stående). - *endelig døde han da Døden*: udtrykket »at dø døden« stammer fra Kierkegaards afhandling »Sygdommen til Døden«, jvf. efterskrift s. 207f.

224

Danske Klassikere

Gennem nogle år har man fra flere sider påpeget behovet for at nå frem til en fornyet og fordomsfri læsning af klassiske tekster på alle uddannelsesstrin såvelsom i det almene publikum. Samtidig har man erkendt, at en forudsætning herfor er oplysende vejledning i udgaver med pålidelige tekster. Drøftelser heraf, og handling der følger på ord, er ikke noget særdansk fænomen i 1980'erne, men i vort sprogområde er udgivelse og lagerføring af kvalificerede klassikerudgaver vanskeligere end i større lande.

Med udgangspunkt i et seminar på Krogerup Højskole og Louisiana sidst i 1983 førte drøftelser til, at kulturministeren i juni 1984 besluttede at reservere tipsmidler til en treårig støtte til DSL's serie Danske Klassikere, som derefter med det samme gik i arbejde, og som forhåbentlig i 1986-88 vil kunne udkomme med en snes titler. Planen er stor, men blot et forsøg; lykkes det, bør serien kunne fortsætte med eller uden støtte.

DSL har den glæde herved at fremlægge de første fire Danske Klassikere - en serie af ensartede, unummererede bind beregnet for et bredt publikum såvelsom til undervisnings- og studiebrug.

Teksterne er normalt førsteudgavens; ved sammenligning med evt. manuskripter og udgaver fra forfatterens levetid sikres en pålidelig tekstform, og der redegøres for teksthistorien.

Efterskrifterne følger ikke en fast disposition, men giver efter hver bogs behov en redegørelse for forfatter, tilblivelse, baggrund, karakter, modtagelse og senere historie.

Noterne vil lette adgangen til teksterne og sigter ikke mod at meddele diverse viden derudover.

DSL udtrykker sin taknemmelighed overfor enhver, der har medvirket til at igangsætte denne udgave, fremfor alt til Ministeriet for kulturelle Anliggender.

København, nytår 1986

Iver Kjær, fm. John Kousgård Sørensen Torben Nielsen

Erik Petersen Erik Sønderholm /Erik Dal

225

Indhold

Niels Lyhne	7
Efterskrift	179
Berømmelsen	179
Tilblivelsen	179
Romanen	186
Opbygning	186
Livsloven	187
Det Nye og det Største	188
Naturen	191
Længselens mål	193
Erotikken	195
Niels	197
Jacobsen og Niels	199
Stil og omverden	201
Modsigelserne	202
Modtagelsen	203
Baggrund og placering	207
Tekstrettelser og bibliografi	212
Noter	216
Danske Klassikere	224